

RAHANDUSMINISTEERIUM

RIIGIHANGETE JA RIIGIABI OSAKOND

**VALIK EUROOPA KOHTU JA ÜLDKOHTU SEISUKOHTI RIIGIHANGETEST
(2011–2023)**

Mai 2023 seisuga

Allosas esitatud kohtulahendeid on kasutatud RHS eelnõude koostamisel, nõustamispäringutele vastamisel ning analüüside koostamisel. Viidatud kohtulahendid sisaldavad ise hulganisti täiendavaid viiteid asjakohastele kohtuseisukohtadele, mistõttu puudub vajadus ka selles kokkuvõttes neid eraldi esile tuua.

Tallinn

2023

SISUKORD

Riigihanke läbiviimise kohustus.....	3
Riigihangete üldpõhimõtted	15
Hankijaks määratlemine	19
Hanke alusdokumendid (sh majandusliku soodsuse hindamiskriteerium).....	22
Pakkuja ja pakkumus	31
Kõrvaldamise alused.....	45
Konfidentsiaalsuskohustus	55
B-osa teenused ehk lihtsustatud korras tellitavad teenused.....	59
Hankemenetlus (üldküsimused)	60
Piiratud hankemenetlus	74
Väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlus.....	76
Väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetlus.....	78
Kontsessioonid	79
Hankelepingu muutmine	88
Nõudmised pakkujale	90
Keskkonnasäästlikkuse kriteerium	100
Erandid	101
Vaidlustuse esitamine	106
Direktiivide kohaldamine	115
Järelevalve	120

Riigihanke läbiviimise kohustus

Kohtuasi C-215/09, 22.12.10 (p-d 31-32) (märksõnad: koostöö teiste ametiasutustega, sisetehing ehk *in-house* erand)

Eeltoodud arvestades tuleb meenutada, et ametiasutus võib avalike huvidega seotud ülesandeid täita omaenda vahenditega, ilma et ta oleks kohustatud pöörduma selliste üksuste poole, kes ei ole tema teenistuses, samuti võib ta täita neid ülesandeid koostöös teiste ametiasutustega (9. juuni 2009. Aasta otsus kohtuasjas C-480/06: komisjon vs. Saksamaa, EKL 2009, lk I-4747, punkt 45). Samuti võib ametiasutus komisjoni tõlgendava teatise, mis käsitleb riigihankeid ja kontsessioone reguleeriva ühenduse õiguse kohaldamist avaliku ja erasektori institutsionaliseeritud partnerluste suhtes (ELT 2008, C 91, lk 4), punkti 1 alusel teostada majandustegevust ise või delegeerida selle kolmandatele isikutele, näiteks avaliku ja erasektori partnerluse raames loodud segaosalusega äriühingutele.

Lisaks on liidu riigihangetealase õiguse kohaldamine välistatud siiski ka juhul, kui hankija teostab pakkuja suhtes kontrolli nagu oma struktuuriüksuste üle ning kui see ettevõtte tegutseb peamiselt tema üle kontrolli teostava hankija huvides, kellele ta kuulub (vt eespool viidatud kohtuotsus Teckal, punkt 50). Kui eraõiguslikul ettevõtjal on aga kas või vähemusosalus niisuguse äriühingu kapitalis, milles omab osalust ka asjaomane hankija, on välistatud see, et niisugune hankija saaks selle äriühingu üle teostada kontrolli, mis on analoogne oma struktuuriüksuste üle teostatava kontrolliga (vt eelkõige 10. septembri 2009. Aasta otsus kohtuasjas C-573/07: Sea, EKL 2009, lk I-8127, punkt 46, ja 15. oktoobri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-196/08: Acoset, EKL 2009, lk I-9913, punkt 53).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=83449&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=133980>

Kohtuasi C-386/11, 13.06.13 (märksõnad: kahe kohaliku omavalitsuse vahel sõlmitud kokkulepe)

Antud kohtuasjas oli küsimuseks see, kas riigihangete direktiivid kohalduvad kokkuleppele, millega üks avalik-õiguslik üksus annab teisele avalik-õiguslikule üksusele ülesande koristada teatavaid kontori-, haldus- ja koolihooneid; teine avalik-õiguslik üksus võib kasutada antud ülesande täitmiseks kolmandaid isikuid, kes saavad rahalist hüvitist, mis peab vastama antud ülesande täitmise kuludele, kusjuures esimene avalik-õiguslik üksus on jätnud endale õiguse kontrollida ülesande nõuetekohast täitmist.

Kohus leidis, et selles osas ei oma mingit tähtsust see, et nimetatud ettevõtja on ise hankija, ja teiseks ei ole mõju sellel, et asjaomase üksuse peamine eesmärk ei ole tulu teenimine, ega asjaoludel, et ta ei ole oma organisatsioonilise struktuuri poolest ettevõtte, ning et ta ei tegutse turul järjepidevalt. Selline tegevus kujutab endast hoonete koristamise teenust direktiivi 2004/18 tähenduses. Samuti tuleb lepingut käsitada sõlmituna seoses „rahaliste huvidega” direktiivi 2004/18 artikli 1 lõike 2 punkti a tähenduses, isegi kui ettenähtud tasu piirdub teenuse osutamise käigus tekkinud kulude hüvitamisega. Seega käsitletav kokkulepe hõlmab kõiki eelnimetatud tunnuseid ja on põhimõtteliselt riigihankeleping.

Kohus märkis, et selline kokkulepe nagu antud kohtuasjas käsitletav, millega ilma, et kokkuleppe eesmärk oleks selle poolteks olevate ametiasutuste omavaheline koostöö ühise avaliku ülesande täitmiseks, annab üks avalik-õiguslik üksus teisele avalik-õiguslikule üksusele ülesande koristada teatavaid kontori-, haldus- ja koolihooneid, jättes endale õiguse kontrollida ülesande nõuetekohast täitmist; teine avalik-õiguslik üksus võib kasutada antud ülesande täitmiseks kolmandaid isikuid, kes

saavad rahalist hüvitist, mis peab vastama antud ülesande täitmise kuludele, on teenuste riigihankelepingu direktiivi 2004/18 artikli 1 lõike 2 punkti d tähenduses.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=138387&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=134015>

Kohtuasi C-15/13, 08.05.14 (märksõnad: kontrollsuhe hankija ja pakkuja vahel, „analoogse kontrolli” tingimus)

Direktiivis 2004/18 ette nähtud riigihankelepingute sõlmimise korda peab põhimõtteliselt kohaldama juhul, kui vastavalt direktiivi art 1 lg 2 p-le a on ühelt poolt hankija ja teiselt poolt hankijast juriidiliselt eraldiseisva isiku vahel sõlmitud rahaliste huvidega seotud leping (p. 24). Erand on õigustatud juhul, kui hankija saab avalike huvidega seotud ülesandeid täita omaenda administratiivsete, tehniliste või muude vahenditega (nn sisetehing); seda erandit võib laiendada olukordadele, milles teine lepingupool on hankijast eraldiseisev juriidiline üksus, kuid hankija teostab teise lepingupoole üle analoogset kontrolli nagu oma üksuste üle ja kui põhiosa selle üksuse tegevusest toimub koos hankija või hankijatega, kellele ta kuulub (p.25). „Analoogse kontrolli” tingimus on täidetud siis, kui avalik-õiguslikul hankijal on võimalik juriidiliselt eraldiseisva tarnija strateegilisi eesmärgi ja olulisi otsuseid otsustavalt mõjutada (p. 26). Teatavatel tingimustel võivad ametiasutused koos teostada neile ühiselt kuuluva pakkuja üle „analoogset kontrolli“ (p. 27).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=151964&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=134068>

Kohtuasi C-574/12, 19.06.14 (märksõnad: sisetehing, avalikes huvides tegutsev mittetulunduslik organisatsioon, „analoogse kontrolli” tingimus)

Üks kaalutlustest, mis viisid Euroopa Kohtu kohtuotsuses Stadt Halle ja RPL Lochau (EU:C:2005:5) tehtud järeldusteni, ei põhinenud mitte nende eraõiguslike üksuste õiguslikul vormil, ega ka nende tegevuse äriõiguslikel eesmärgil, vaid asjaolul, et need eraõiguslikud üksused lähtusid erahuvidest ja järgisid teistsuguseid eesmärgi kui hankija (p. 36). Kui hankeleping sõlmitakse avalikes huvides tegutseva mittetulundusliku organisatsiooniga, kelle liikmete hulgas selle lepingu sõlmimise ajal on mitte ainult avaliku sektori üksused, vaid ka eraõiguslikud sotsiaalse solidaarsuse alal tegutsevad ühendused, ei ole „analoogse kontrolli” tingimus – mis on Euroopa Kohtu praktikas välja töötatud selleks, et hankelepingu sõlmimist võiks käsitada *in house* tehinguna – täidetud ning tuleb kohaldada direktiivi 2004/18 (p. 44).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=153811&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=134135>

Kohtuasi C-553/15, ECLI:EU:C:2016:935, 08.12.16, Undis Servizi Srl (märksõnad: sisetehing, analoogne kontroll, peamine tegevus)

Selleks, et teise lepingupoole tegevus peamiselt toimuks teda kontrolliva(te) omavalitsusüksus(t)e huvides, on vajalik, et muu osa tegevusest oleks marginaalne (p 32).

Nõude, et asjaomane isik peab põhiliselt tegutsema tema kapitalis osalust omava(te) omavalitsusüksus(t)e huvides, eesmärk on tagada, et direktiiv 2004/18 oleks kohaldatav juhul, kui ettevõtja, kes on ühe või mitme kohaliku omavalitsusüksuse kontrolli all, tegutseb turul ja seetõttu konkureerib tõenäoliselt teiste ettevõtjatega. Nimelt ei ole äriühingult tingimata võetud tegutsemisvabadus pelga asjaolu tõttu, et teda puudutavaid otsuseid kontrollivad üks või mitu temas osalust omavat omavalitsusüksust, kui ta saab siiski teostada suurt osa oma

majandustegevusest koos teiste ettevõtjatega. Kui aga kõnealuse ettevõtja tegevus toimub peamiselt selle ainsa või nende ainsate omavalitsusüksuste huvides, siis on põhjendatud, et sellele ettevõtjale ei laiene direktiivis 2004/18 ette nähtud kohustused, mis on kehtestatud selleks, et tagada konkurents, millel sellisel juhul ei ole enam mõtet (p 33).

Ettevõtjast lepingupoole igasugust tegevust, mis toimub muude isikute huvides (kui need, kellel on tema kapitalis osalus, nimelt selliste isikute huvides, kellel ei ole selle ettevõtja kontrollimisega mingisugust seost, olgu need kas või haldusasutused), tuleb pidada tegevuseks kolmandate isikute huvides (p 34).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=186061&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=410096>

Kohtuasi C-213/13, 10.07.14 (märksõnad: tulevikus ehitatavate hoonete „üürileandmise kohustuse võtmise” akt; kohtuotsuse vastuolu liidu õigusega)

Kui leping sisaldab nii ehitustööde riigihankelepingu kui ka teist tüüpi lepingu elemente, määratakse tema kvalifikatsioon ja see, millist liidu õigusnormi tuleb kohaldada, selle lepingu peamist eesmärki arvestades (p. 41). Direktiivi 93/37 artikli 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et leping, mille peamine eesmärk on sellise hoone ehitamine, mis vastab hankija väljendatud vajadustele, kujutab endast ehitustööde riigihankelepingut ning ei kuulu seega direktiivi 92/50 artikli 1 punkti a alapunktis iii viidatud erandite hulka isegi juhul, kui see leping sisaldab asjaomase hoone üürileandmise kohustust (p. 52).

Liidu õigus ei nõua, et kohus, kelle otsus on omandanud kohtuotsuse seadusjõu, peaks seda otsust muutma, et võtta arvesse asjassepuutuvale õigusnormile Euroopa Kohtu hilisemas otsuses antud tõlgendust (p. 60). Kui siseriiklikud menetlusnormid seda võimaldavad, peab liikmesriigi kohus, kes on otsuse teinud viimases astmes, ilma et oleks eelnevalt esitanud ELTL artikli 267 alusel Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse, kas täiendada jõustunud kohtuotsust, mis on loonud riigihankeid käsitlevate liidu õigusnormidega vastuolus oleva olukorra, või muutma seda otsust, et võtta arvesse nendele õigusnormidele Euroopa Kohtu poolt hiljem antud tõlgendust (p. 64).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=154821&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=134167>

Kohtuasi C-113/13, 11.12.14 (märksõnad: patsiendiveoteenused; liikmesriigi pädevus korraldada tervishoiu- ja sotsiaalkindlustussüsteeme)

Tegemist on maakondliku raamlepinguga, mis on sõlmitud vabatahtlike ühinguid esindavate organisatsioonidega ja mis määratleb piirkondlike tervishoiuasutuste ja nende ühingute vaheliste üksiklepingute tingimused (p 35). Selle alusel sõlmivad pädevad ametiasutused arvestades asjaomase valdkonna vajadusi vabatahtlike ühingutega lepinguid ilma riigihankemenetlust korraldamata (p 52). Liidu õigus ei piira liikmesriikide pädevust korraldada oma tervishoiu- ja sotsiaalkindlustussüsteeme (p 55). Samas ei või liikmesriigid selle pädevuse kasutamisel kehtestada või jõus hoida tervishoiuteenuste osutamise põhivabaduse kasutamise põhjendamatuid piiranguid. Selle keelu hindamisel tuleb siiski arvestada asjaolu, et inimeste elu ja tervis on aluslepinguga kaitstud hüvede ja huvide hulgas esikohal, ning seda, et liikmesriigid võivad otsustada, millisel tasemel nad soovivad rahvatervise kaitse tagada ja kuidas selline tase saavutatakse (p 56). Liikmesriik võib rahvatervise kaitsetaseme otsustamisel ja sotsiaalkindlustussüsteemi korraldamiseks antud kaalutusõiguse teostamisel otsustada, et vabatahtlike ühingute kasutamine vastab kiirabiveoteenuste sotsiaalsele eesmärgile ja sobib selle teenusega seotud kulude ohjeldamiseks (p 59). Samas tuleb rõhutada, et kiirabiveoteenuse korraldamisviisi, kus ametiasutused kasutavad vabatahtlikke ühinguid, peab täitma tegelikult

sotsiaalsed ülesannet ning selle süsteemi aluseks olevat solidaarsuse ja eelarve tõhususe eesmärki (p 60). Liidu riigihankealase õiguse tõlgendamisega seotud kaalutlustest tuleneb, et põhikohtuasjas käsitletavaid õigusnorme ei ole vaja hinnata aluslepingu konkurentsieeskirjadest lähtudes (p 64).

Kohtuasi C-50/14, ECLI:EU:C:2016:56, 28.01.2016 (p-d 52, 60, 67) (märksõnad: riigihange, liikmesriigi pädevus korraldada tervishoiu- ja sotsiaalkindlustussüsteeme)

Leping ei jää riigihanke mõiste kohaldamisalast välja üksnes seetõttu, et selles ette nähtud hüvitis piirdub kokkulepitud teenuse osutamisel tekkinud kulude hüvitamisega või et see sõlmitakse mittetulunduslike ühenduste nimel.

Liidu õigus ei piira liikmesriikide pädevust korraldada oma tervishoiu- ja sotsiaalkindlustussüsteeme (p 59), kuid liikmesriigid ei või selle pädevuse kasutamisel kehtestada või jõus hoida tervishoiuteenuste osutamise põhivabaduse kasutamise põhjendamatuid piiranguid.

ELTL artikleid 49 ja 56 tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus põhikohtuasjas käsitletavat siseriiklikud õigusnormid, mis sätestavad, et kiirabiveoteenuste osutamine delegeritakse riigihankemenetlust korraldamata ja ilma igasuguse teate avaldamiseta eelistatult lepingulistele vabatahtlike ühendustele, tingimusel et nende ühenduste tegevust reguleeriv õiguslik ja lepinguline raamistik täidab tegelikku sotsiaalset ülesannet ning selle süsteemi aluseks olevat solidaarsuse ja eelarve tõhususe eesmärki.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=173914&mode=req&pageIndex=7&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=ET&cid=266486>

Kohtuasi C-410/14, ECLI:EU:C:2016:399, 02.06.16 (p-d 37, 41-42, 47) (märksõna: mõiste „riigihankeleping“)

Juhul kui hankija kavatses sõlmida tarnelepingud kõigi ettevõtjatega, kes soovivad asjaomast kaupa pakkuda selle üksuse määratud tingimustel, ja kui ei ole määratud ettevõtjat, kellele antakse ainuõigus, ei teki vajadust selle hankija tegevust reguleerida direktiivi 2004/18 üksikasjalike eeskirjadega selleks, et takistada teda eelistamast kodumaiseid ettevõtjaid.

Põhikohtuasjas käsitletava loasüsteemi raamlepingust eristamiseks piisab selle süsteemi eripärast, mis seisneb selles, et sellega saavad huvitatud ettevõtjad selle kehtivuse jooksul liituda igal ajal, mistõttu ei ole see piiratud ettevalmistusajaga, mille kestel kutsutakse ettevõtjaid teatama asjaomasele avalik-õiguslikule asutusele oma huvist.

Riigihanget nimetatud direktiivi tähenduses ei kujuta endast selline kokkulepete süsteem, nagu käsitletakse põhikohtuasjas, millega avalik-õiguslik üksus kavatses hankida turult kaupa, sõlmides kogu selle süsteemi kehtivuse ajal lepingud kõigi ettevõtjatega, kes võtavad kohustuse tarnida asjaomast kaupa eelnevalt kindlaksmääratud tingimustel, huvitatud ettevõtjate vahel valikut tegemata, võimaldades neil liituda kõnealuse süsteemiga kogu selle kehtivuse ajal.

Tingimusel, et põhikohtuasjas käsitletava loamenetluse eseme vastu on selge piiriülene huvi, tuleb selle kavandamisel ja korraldamisel kohaldada EL toimimise lepingu alusnorme, eelkõige diskrimineerimiskeelu ja ettevõtjate võrdse kohtlemise põhimõtteid ja neist tulenevat läbipaistvuskohustust.

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=et&jur=C,T,F&num=C-410/14&td=ALL>

Kohtuasi C-518/17, ECLI:EU:C:2018:757, 20.09.2018 (märksõna: eelteade; reisijateveoteenus osutamine; hanke tühistamine; võrdne kohtlemine)

Määruse nr 1370/2007 artikli 7 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et selles ettenähtud eelteate kohustus kehtib ka riigihangete puhul, mis korraldatakse avaliku reisijateveoteenus osutamiseks bussiga ning kus lepingud sõlmitakse põhimõtteliselt kooskõlas direktiivis 2014/24/EL või direktiivis 2014/25/EL sätestatud menetlusega. Samas eelnimetatud sättes ette nähtud eelteate kohustuse rikkumine ei ole aluseks hanke tühistamisele, kui on järgitud võrdväärsuse, tõhususe ja võrdse kohtlemise põhimõtteid.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=205929&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3247611>

Kohtuasi C-515/18, ECLI:EU:C:2019:893, 24.10.2019 (p-d 28–29, 21–22, 25–26, 30–31, 33, 37) (märksõnad: avalik reisijateveoteenus raudteel; otselepingu sõlmimine)

Määruse nr 1370/2007 artikli 2 punkt h määratleb mõiste „otselepingu sõlmimine“ kui avaliku teenuse lepingu sõlmimise konkreetse avaliku teenuse pakkujaga ilma eelneva hankemenetluseta. Järelikult välistab „otselepingu sõlmimine“ mis tahes eelneva hanke väljakuulutamise.

Määruse 1370/2007 artikli 7 lõige 2 näeb ette, et iga pädev asutus võtab vajalikud meetmed, tagamaks, et hiljemalt üks aasta enne hankemenetlust või otselepingu sõlmimist avaldatakse Euroopa Liidu Teatajas teave pädeva asutuse nime ja aadressi, kavandatava lepingu sõlmimise laadi ning lepingu sõlmimisega potentsiaalselt seotud teenuste ja territooriumide kohta. Eelnimetatud sättes ettenähtud avalikustamismeetmete eesmärk on võimaldada ettevõtjal vaidlustada kavandatava otselepingu sõlmimise põhimõte. Samas ei anna kõnealune teave asjaomasele ettevõtjale võimalust aimata kavandatava lepingu konkreetseid tunnuseid, mistõttu ei võimalda see teave iseenesest valmistada ette pakkumust.

Määruse 1370/2007 artikli 7 lõige 4 nõuab aga, et pädev asutus edastaks huvitatud isiku palvel avaliku teenindamise otselepingu sõlmimise otsuse põhjenduse. Samas ei tulene kõnealuse sätte sõnastusest kohustust edastada teavet pakkumuste kvantitatiivse või kvalitatiivse hindamise kohta.

Tulenevalt eeltoodust ei pea raudteel avaliku reisijateveoteenus osutamiseks sõlmitava otselepingu puhul avaldama või edastama vajalikku teavet kõigile potentsiaalselt huvitatud ettevõtjatele, et need saaksid töötada välja piisavalt üksikasjaliku pakkumuse, ega hindama võrdlevalt kõiki pakkumusi, mis võidakse pärast selle teabe avaldamist saada. Kui kõnealuseid sätteid tuleks mõista nii, et need kehtestavad sisuliselt hankemenetlusega analoogse avalikustamise ja nõuavad saadud pakkumuste võrdlevat hindamist, siis samastatakse otselepingute sõlmimine hankemenetlusega, eirates määruse 1370/2007 eesmärki, milleks on kehtestada õiguslik raamistik avaliku teenindamise lepingute hüvitamiseks ja/või ainuõiguste andmiseks, mitte aga avada raudteeteenus turg.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=219451&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5721455>

Kohtuasi C-285/18, ECLI:EU:C:2019:829, 03.10.2019 (p-d 31, 48, 50, 55–56, 59–62) (märksõna: sisetehing)

Liikmesriigi vabadus valida viisi, kuidas on kõige asjakohasem tööde tegemist või teenuste osutamist hallata (direktiivi 2014/24 põhjendus 5), ei ole piiratud. Seda vabadust teostades tuleb järgida EL toimimise lepingu põhiegleid ning eeskätt kaupade vaba liikumist, asutamisevabadust ja teenuste osutamise vabadust ning nendest tulenevaid põhimõtteid nagu

võrdne kohtlemine, diskrimineerimiskeeld, vastastikune tunnustamine, proportsionaalsus ja läbipaistvus. Seega, kui hankele eelnenud etapis konkreetselt teenuste osutamise viisi osas tehtud valik järgib eelnimetatud põhimõtteid, ei ole direktiivi 2014/24 artikli 12 lõikega 1 vastuolus riigisisene õigusnorm, millega liikmesriik seab sisetehingu sõlmimise sõltuvusse eelkõige tingimusest, et hankemenetluse korraldamine ei võimalda tagada osutatud teenuste kvaliteeti, kättesaadavust või järjepidevust. Läbipaistvuse põhimõtte eeldab, et tingimused, mille liikmesriigid kehtestavad sisetehingute sõlmimisele, oleksid sätestatud reeglite alusel, mis on piisavalt selged, täpsed ja kättesaadavad ning mille kohaldamine on etteaimatav, et vältida omavoli ohtu.

Direktiivi 2014/24 artikli 12 lõike 1 punktides a–c on toodud kõnealuse direktiivi kohaldamisalast väljajäävate riigihankelepingute tunnuseid. Eelnimetatud sätte puudutab üksnes direktiivi 2014/24 kohaldamisala ning seda ei saa mõista nii, et sellega määratakse kindlaks tingimused, mille alusel tuleb hankeleping sõlmida sisetehingu raames. Asjaolu, et sisetehing direktiivi 2014/24 artikli 12 lõike 1 tähenduses ei kuulu selle direktiivi kohaldamisalasse, ei võta liikmesriikidelt ega hankijatelt kohustust järgida eelkõige võrdse kohtlemise, diskrimineerimiskeelu, proportsionaalsuse ja läbipaistvuse põhimõtteid. Seega tuleks tagada, et direktiivi kohaldamisalast väljajääv koostöö ei moonutaks konkurentsi seoses eraettevõtjatega.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=218616&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5721055>

**Kohtuasi C-89/19 – C-91/19, ECLI:EU:C:2020:87, 06.02.2020 (p-d 40-42, 44-7)
(märksõnad: sisetehing, juriidilise isiku kontroll)**

Direktiivi 2014/24 artikli 12 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus õigusnormid, mille kohaselt on sisetehingu – mida nimetatakse ka „in-house-leping“ – sõlmimine seatud sõltuvusse sellest, et riigihanget on võimatu korraldada, ja igal juhul sellest, kas avaliku sektori hankija on näidanud ära konkreetse kasu, mida avalikkus saab sisetehingust.

Direktiivi 2014/24 artikli 12 lõike 3 punktide a–c eesmärk on täpsustada tingimusi, mille esinemisel võib avaliku sektori hankija, kes teostab koos teiste avaliku sektori hankijatega kontrolli avalik-õigusliku või eraõigusliku juriidilise isiku üle sama direktiivi artikli 12 lõike 1 tähenduses, siiski kõnealust direktiivi kohaldamata sõlmida riigihankelepingu sellise juriidilise isikuga.

Direktiivi 2014/24 artikli 12 lõikes 3 sätestatud riigihanke-eeskirjade kohaldamise välistamine on seega vastavalt selle sätte punktile a seatud sõltuvusse tingimusest, et avaliku sektori hankijad teostavad ühiselt asjaomase juriidilise isiku üle kontrolli, mis sarnaneb kontrolliga, mida nad teostavad oma osakondade üle. Eelnevast ilmneb, et sätte ei sisalda ühtegi nõuet selle kohta, millised peavad olema tingimused, mille olemasolul asutus omandab osaluse sellise äriühingu kapitalis, mille aktsionärid on teised asutused.

Direktiivi 2014/24 artikli 12 lõikega 3 ei ole vastuolus õigusnormid, mis ei võimalda avaliku sektori hankijal üksuses, mille aktsionärideks on ka teised avaliku sektori hankijad, omandada osalust, kui see osalus ei taga kontrolli või vetoõigust ja kui see hankija kavatses siiski tulevikus omandada ühiskontrolli positsiooni ning seega võimaluse sõlmida otselepinguid üksusega, mis kuulub mitmele avaliku sektori hankijale.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=riigihange&docid=223401&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=7831940#ctx1>

**Kohtuasi C-796/18, ECLI:EU:C:2020:395, 28.05.2020 (p-d 39-40, 53, 58-62, 74, 76)
(märksõnad : koostöö teiste ametiasutustega)**

Direktiivi 2014/24 artikli 12 lõigu 4 kohaselt on riigihankelepingud ühe või mitme ettevõtja ning ühe või mitme avaliku sektori hankija vahel kirjalikult sõlmitud rahaliste huvidega seotud lepingud, mille eesmärgiks on ehitustööde tegemine, asjade tarnimine või teenuste osutamine.

Järelikult peab selleks, et lepingut saaks kvalifitseerida riigihankelepinguks nimetatud sätte tähenduses, leping olema seotud rahaliste huvidega ja seega tingima selle, et avaliku sektori hankija, kes sõlmib riigihankelepingu, saab selle lepingu alusel vastutatu eest soorituse, millel peab olema selle avaliku sektori hankija jaoks otsene majanduslik kasu. Lisaks peab see leping olema vastastikune, mis on riigihankelepingu oluline tunnus (vt analoogia alusel 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus Remondis, C-51/15, EU:C:2016:985, punkt 43).

Lisaks tuleb direktiivi 2014/24 artikli 12 lõike 4 punkti a tõlgendada nii, et see lubab osalevatel avaliku sektori hankijatel vahet tegemata tagada nii ühiselt kui ka üksinda avaliku teenuse osutamine, tingimusel et nende koostöö võimaldab saavutada selliseid eesmärgi, mis on neil ühised. Tuleneb direktiivi 2014/24 artikli 12 lõikest 4 koostoimes selle direktiivi põhjenduse 33 esimese lõiguga, et avalik-õiguslike isikute vaheline koostöö võib hõlmata igasugust tegevust, mis on seotud koostöös osalevatele avaliku sektori hankijatele antud või nende poolt võetud teenuste osutamise ülesannete ja kohustuste täitmisega. Tuleb aga tõdeda, et väljend „igasugune tegevus“ võib hõlmata avaliku teenuse kõrvaltegevust, kui see kõrvaltegevus aitab kaasa osalevate avaliku sektori hankijate vahelise koostöö eesmärgiks oleva avaliku teenuse ülesande tegelikule teostamisele. Direktiivi 2014/24 artikli 12 lõiget 4 tuleb tõlgendada nii, et avaliku sektori hankijate vaheline koostöö võib jääda selles direktiivis ette nähtud riigihanke-eeskirjade kohaldamisalast välja, kui see koostöö puudutab nende avalike teenuste kõrvaltegevusi, mida iga koostööosaline peab osutama kas või üksinda, kui need kõrvaltegevused aitavad kaasa nimetatud avalike teenuste tegelikule osutamisele.

Viimaks tuleb direktiivi 2014/24 artikli 12 lõiget 4 koostoimes selle direktiivi põhjenduse 33 teise lõigu ja artikli 18 lõikega 1 tõlgendada nii, et avaliku sektori hankijate koostöö ei tohi võrdse kohtlemise põhimõtte kohaselt seada eraettevõtjat tema konkurentide suhtes eelisolukorda. Sellest lähtub, et kui avaliku sektori hankija kavatses korraldada riigihankemenetlust, et tagada ettevõtjalt ostetud tarkvara hooldus, kohandamine või arendamine, peab ta tagama, et potentsiaalsetele taotlejatele ja pakkujatele edastataks piisavalt teavet, et võimaldada tõhusat konkurentsi nimetatud tarkvara hoolduse, kohandamise või arendamise järeltulul.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=226863&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6701371>

**Kohtuasi C-429/19, ECLI:EU:C:2020:58, 04.06.2020 (p-d 23-24, 28-29, 31-34, 39)
(märksõnad: avaliku sektori hankijate vahel sõlmitud leping, koostöö mõiste)**

Direktiivi 2014/24 artikli 12 lõiget 4 tuleb tõlgendada nii, et avaliku sektori hankijate vahelise koostööga ei saa olla tegemist siis, kui enda haldusterritooriumil avalikes huvides oleva ülesande eest vastutav avaliku sektori hankija ei täida ise täies mahus seda ülesannet, mis on riigisisese õigusega ainuisikuliselt talle pandud ja mis eeldab mitme tööetapi täitmist, vaid tellib tasu eest ühe nõutud tööetapi täitmise teiselt temast sõltumatult avaliku sektori hankijalt, kes on enda haldusterritooriumil samuti vastutav selle avalikes huvides oleva ülesande eest.

Direktiivi 2014/24 põhjenduse 33 kolmandas lõigus mainitud „tegeliku koostöö“ nõue tuleb tõlgendada nii, et sellega viidatakse selliselt kehtestatud või rakendatud koostöö tegelikkuse nõudele. Siit järeldub, et kõigi lepingupoolte ühine osalemine koostöökokkuleppes on selleks mõeldav ja kindlustamaks, et avalikud teenused, mille osutamist nad peavad tagama, on

täidetud ning seda tingimust ei saa lugeda täidetuks, kui teatavate lepinguosaliste ainus panus piirdub pelgalt kulude hüvitamisega.

Lisaks tuleb avaliku sektori üksuste vahel koostöölepingu sõlmimist mõista nende lepingupoolte koostöö tulemusena. Siit järeldub, et avaliku sektori üksuste vahelise koostöö olemasolu põhineb strateegial, mis on koostööpartnerite jaoks ühine ning eeldab, et avaliku sektori hankijad ühendavad oma jõud avalike teenuste osutamiseks.

Direktiivi 2014/24 artikli 12 lõikes 4 nimetatud mõistet „koostöö“ ei ole selles direktiivis määratletud. Direktiivi 2014/24 artikli 12 lõike 4 tähenduses mõiste „koostöö“ niisugust tõlgendamist kinnitab ka nimetatud direktiivi põhjenduse 31 teine lõik, milles on märgitud, et ainuüksi asjaolu, et mõlemad lepingupooled on ise ametiasutused, ei välista hanke-eeskirjade kohaldamist. Lisaks tuleb avaliku sektori üksuste vahel koostöölepingu sõlmimist mõista nende lepingupoolte koostöö tulemusena (vt selle kohta C-480/06, punkt 38). Avaliku sektori üksuste vahelise koostöö edasiarendamisel on nimelt olemuslik koostöömõde, mis direktiivis 2014/24 ette nähtud eeskirjade alla kuuluva riigihankemenetluse puhul puudub. Seega eeldab koostöökokkuleppe ettevalmistamine seda, et niisuguse lepingu sõlmimist kavandavad avaliku sektori üksused määravad ühiselt kindlaks oma vajadused ning lahendused nende saavutamiseks. Seevastu on niisugune hindamise ja vajaduste määratlemise faas tavalise riigihankemenetluse puhul üldreeglina ühepoolne. Viimasel juhul piirdub avaliku sektori hankija nimelt hankemenetlus korraldamisega, viidates tema enda koostatud tehnilisele kirjeldusele.

Siit järeldub, et avaliku sektori üksuste vahelise koostöö olemasolu põhineb strateegial, mis on koostööpartnerite jaoks ühine ning eeldab, et avaliku sektori hankijad ühendavad oma jõud avalike teenuste osutamiseks.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=226970&pageIndex=0&docLang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5197214>

**Kohtuasi C-328/19, ECLI:EU:C:2020:483, 18.06.2020 (p-d 46–49, 64, 66–68, 70–71)
(märksõna: riigihankeleping; sisetehing)**

ELL artikli 4 lõike 2 eesmärk on kaitsta pädevuse jaotust liikmesriigis (EKo C-51/15, p-d 40 ja 41). Selle sättega tagatud kaitse hõlmab ka pädevuse ümberkorraldamist liikmesriigis. ELTL artikli 4 lõikega 2 hõlmatud pädevuse üleandmine ei vasta mõiste „riigihankeleping“ tingimustele (EKo C-51/15, p 42–44). Direktiivi 2004/18 kohaldamisalasse kuuluv riigihankeleping on leping, mis on seotud rahaliste huvidega. Seotus rahaliste huvidega tähendab, et hankija, kes sõlmib riigihankelepingu, saab selle alusel vastutasuna soorituse, mis peab pakkuma selle hankijale otsest majanduslikku huvi. Lepingu vastastikune laad on seega riigihankelepingu oluline tunnusjoon. Samas võtab juba tõsiasia, et ametiasutus vabastatakse talle varem antud pädevusest, temalt igasuguse majandusliku huvi sellele pädevusele vastavate ülesannete täitmise vastu.

Asutust, kellele ülesanne on delegeeritud, tuleb teenuse hankimisel käsitada delegeeritud ülesande puhul hankijana ja seda iga pädevuse üleandmist reguleerivas leppes osaleva omavalitsusüksuse territooriumi ulatuses. Hankija sisetehingu puhul eeldatakse, et hankija kasutab enda vahendeid. Kui pakkujaks olev üksus on hankijast küll õiguslikult eraldiseisev, kuulub ta sisuliselt tema siseteenistuste hulka, kui on täidetud kaks tingimust.

Esiteks peab hankija pakkujaks olevat üksust kontrollima samal moel nagu oma struktuuriüksust. See on täidetud siis, kui hankijale üksi või koos teiste avalik-õiguslike asutustega kuulub kogu pakkujaks oleva äriühingu kapital (EKo C-295/05, EU, p 57; EKo C-324/07, p 30). Samas võib samasugune kontroll nagu hankijal on oma struktuuriüksuste üle, väljenduda ka teisiti kui kapitalil põhineva lähenemise kaudu. Kuigi vastutava

omavalitsusüksuse mudeli puhul ei kuulu sellel mudelil põhinevas leppes osalevatele omavalitsusüksustele siseüksuse kapitaliosalust, annab leppes osalemine neile sellegipoolest võimaluse sarnaselt vastutava omavalitsusüksusega mõjutada otsustavalt pakkujaks oleva üksuse strateegilisi eesmärke ja olulisi otsuseid ning seega teha selle üksuse üle tegelikku, struktuurset ja funktsionaalset kontrolli (vt analoogia alusel EKo C-458/03, p 65; EKo C-340/04, p 36; EKo C-182/11 ja C-183/11, p 27; EKo C-15/13, p 26).

Teiseks peab see üksus tegutsema peamiselt teda kontrollivate hankijate huvides (vt EKo C-107/98, p 50; EKo C-340/04, p 33). Kui ettevõtja kuulub mitmele omavalitsusele, võib see tingimus olla täidetud, kui see ettevõtja tegutseb peamiselt kõigi nende omavalitsuste huvides, mitte ainult ühe konkreetse kohaliku omavalitsuse huvides (vt EKo C-340/04, p-d 70 ja 71). Selle nõude eesmärk on tagada, et direktiiv 2004/18 on kohaldatav ka juhul, kui ettevõtja, keda kontrollib üks või mitu kohalikku omavalitsust, tegutseb turul ja seetõttu konkureerib tõenäoliselt teiste ettevõtjatega. Nimelt ei ole ettevõtja tingimata jäetud ilma tegutsemisvabadusest pelga asjaolu tõttu, et teda puudutavaid otsuseid kontrollivad üks või mitu temas osalust omavat omavalitsusüksust, juhul kui ta saab siiski tegeleda suure osaga oma majandustegevusest koos teiste ettevõtjatega (EKo C-553/15, p-d 32 ja 33 ning seal viidatud kohtupraktika).

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=227567&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=3849909

Kohtuasi C-618/19, ECLI:EU:C:2020:508, 30.06.2020 (p-d 21–23, 25–27, 32) (märksõna: riigihankeleping; hankijate vaheline koostöö)

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=228182&text=&dir=&doclang=FR&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=3798526

Kohtuasi C-367/19, ECLI:EU:C:2020:685, 10.09.2020 (p-d 25–28) (märksõnad: riigihankeleping; pakkumus hinnaga null eurot; põhjendamatult madala maksumusega pakkumus)

Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et direktiivi 2014/24 artikli 2 lõike 1 punktis 5 nimetatud riigihankelepingu tunnus „rahaliste huvidega seotud“ viitab lepingule, millega iga pool kohustub vastutasu eest tegema soorituse (vt C-606/17, p 28). Lepingu sünnalagemaatilisis on seega riigihankelepingu oluline tunnus (vt C-51/15, p 43; C-796/18, p 40; C-328/19, p 47). Kõnealune vastutasu ei pea tingimata seisnema rahasumma maksmises, vaid soorituse eest võib tasuda ka muul viisil, näiteks hüvitatakse kokkulepitud teenuse osutamisel tekkinud kulud (vt C-159/11, p 29; C-386/11, p 31; C-606/17, p 29). Samas toob riigihankelepingu sünnalagemaatilisis kummagi lepingupoole jaoks tingimata endaga kaasa õiguslikult siduvad kohustused, mille täitmist peab olema võimalik kohtus nõuda (vt C-451/08, p 60–62). Seega ei kuulu leping, millega hankija ei ole õiguslikult kohustatud tegema ühtegi sooritust vastutasuks selle eest, mida tema lepingupartner on kohustunud tegema, direktiivi 2014/24 artikli 2 lõike 1 punkti 5 tähenduses mõiste „rahaliste huvidega seotud leping“ kohaldamisalasse. Asjaolu, et selle lepingu sõlmimisel võib olla pakkuja jaoks majanduslik väärtus, kuna leping avab talle pääsu uuele turule või võimaldab tal saada soovitusi, on liiga juhuslik ning järelikult ei ole piisav, et kvalifitseerida see leping „rahaliste huvidega seotud lepinguks“.

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=230864&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=3815106

Kohtuasi C-719/20, ECLI:EU:C:2022:372, 12.05.2022 (p-d 43, 45–46, 62) (märksõnad: sisetehing ehk *in-house* tehing; järgneva ettevõtja võimalus teenuste osutamist jätkata)

Kui hankeleping sõlmiti esialgu *in-house* üksusega ilma hankemenetlust korraldamata, ei kuulu niisugune töövõtja muudatus direktiivi 2014/24 art 72 kohaldamisalasse. Seetõttu on sellises olukorras oluline, et *in-house* tehingu kohaldamise tingimused oleksid täidetud ka pärast töövõtja muudatust. Direktiivi art 12 lg 3 kohaselt võib hankelepingu sõlmida ilma selles direktiivis ette nähtud menetlusi kohaldamata tingimusel, et hankija teostab ühiselt teiste hankijatega kontrolli eduka pakkuja üle, mis sarnaneb kontrolliga, mida nad teostavad oma osakondade üle; üle 80% selle eduka pakkuja tegevusest on selliste ülesannete täitmine, mille talle on usaldanud kontrolliv avaliku sektori hankija või sama hankija poolt kontrollitav juriidiline isik, ning kontrollitaval juriidilisel isikul puudub otsene erakapitali osalus, välja arvatud kontrolliõiguseta ja mitteblokeerivad erakapitali osaluse vormid, mis on kooskõlas aluslepingutega nõutavate asjaomase liikmesriigi õigusaktidega ja mille puhul ei avaldata kontrollitavale juriidilisele isikule otsustavat mõju. Lisaks tuleneb selle art 12 lg 3 viimasest lõigust, et ühine kontroll selle sätte tähenduses eeldab eelkõige, et kontrollitava juriidilise isiku otsuseid tegevad organid koosnevad kõigi osalevate avaliku sektori hankijate esindajatest ja nad saavad ühiselt avaldada otsustavat mõju kontrollitava juriidilise isiku strateegilistele eesmärkidele ja olulistele otsustele. Kui riigihankelepingu, mis algul sõlmiti ilma hankemenetlust korraldamata *in-house* üksusega, täitmist jätkab automaatselt selle üksuse omandanud ettevõtja, kelle üle hankijal ei ole eelkirjeldatud kontrolli ega kelle kapitalis ei oma hankija osalust, on sellise riigihankelepingu selliselt jätkamine direktiiviga 2014/24 vastuolus.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?mode=lst&pageIndex=0&docid=259147&part=1&doclang=ET&text=&dir=&occ=first&cid=1802452

Kohtuasi C-332/20, ECLI:EU:C:2022:610, 01.08.2022, (p-d 74 – 77, 95-98) (märksõna: sisetehing ehk *in-house*, hankijatevaheline koostöö)

Ilma et oleks vaja uurida, kas käesoleval juhul võiks põhikohtuasjas kõne all olevat segaosalusega äriühingut pidada hankijaks direktiivi 2014/24 artikli 2 lõike 1 punkti 1 tähenduses, piisab, kui sellega seoses märkida, et selle direktiivi artikli 12 lõike 4 kohaldamisalasse kuulumiseks ei või koostöölepingu tagajärg olla see, et eraettevõtja seatakse tema konkurentidega võrreldes eelisolukorda (28. mai 2020. aasta kohtuotsus Informatikgesellschaft für Software-Entwicklung, C-796/18, EU:C:2020:395, punkt 76).

Kuigi on tõsi, et *in-house*-üksuse kapital võib sisaldada erakapitali otsese osaluse vorme, on lisaks vaja, et viimased ei annaks kontrolli- või blokeerimisõigusi; et need oleksid nõutud liikmesriigi õigusnormides, kooskõlas aluslepingutega, ning et need ei võimaldaks avaldada sellele äriühingule otsustavat mõju, kuna hoopis hankija peab säilitama niisuguse mõju.

Direktiivi 2014/23 artiklit 38 tuleb tõlgendada nii, et hankija võib jätta ettevõtja kõrvale hankemenetlusest, mille eesmärk on ühelt poolt moodustada segaosalusega äriühing ja teiselt poolt anda sellele äriühingule teenuste kontsessioon, kui see kõrvalejätmine on põhjendatud asjaoluga, et hankija kaudse osaluse tõttu selle ettevõtja kapitalis oleks selle hankija maksimaalne osalus selle äriühingu kapitalis suurem, kui on kindlaks määratud hanke alusdokumentides, see tähendab ületaks tegelikult seda piirmäära, kui see hankija valiks selle ettevõtja oma partneriks, kuna selline ületamine tooks kaasa selle hankija kantava majandusliku riski suurenemise.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=263724&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=317050>

Kohtuasi C-332/20, ECLI:EU:C:2022:610, 01.08.2022, (p-d 82 – 83) (märksõna: riigihankeleping, segaleping, direktiivi kohaldamisalast väljajääv leping, direktiivi kohaldamine)

Esiteks tuleb rõhutada, et sellise segalepingu puhul, nagu on kõne all põhikohtuasjas, sõlmitakse teenuste riigihankeleping ilma, et oleks korraldatud direktiivi 2014/24 nõuetele vastavat hankemenetlust.

Sellelegipoolset tuleb asuda seisukohale, et need nõuded tuleb lugeda riigihankelepingu sõlmimisel täidetuks, kui edukaks tunnistatud ettevõtja, kellega koos hankija on otsustanud asutada segaosalusega äriühingu, on valitud menetluses, mis vastab nendele nõuetele. Sellest tuleneb, et see menetlus peab võimaldama eelkõige välja valida hankija partneri, kellele antakse üle hanke esemeks oleva teenuse osutamise tegevus ja haldamine, järgides võrdse kohtlemise, diskrimineerimiskeelu, vaba konkurentsi ning läbipaistvuse põhimõtteid. Selle partneri valimise kriteeriumid ei saa lähtuda vaid kapitali sissemaksest, vaid peavad eelkõige võimaldama taotlejatel tõendada lisaks oma sobivusele saada osanikuks ka seda, et neil on hanke esemeks olevate teenuste osutamiseks sobiv tehniline pädevus, ja tuua välja oma pakkumuse majanduslikud ja muud eelised (vt analoogia alusel 15. oktoobri 2009. aasta kohtuotsus Acoset, C 196/08, EU:C:2009:628, punktid 59 ja 60).

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=263724&pageIndex=0&doClang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=317050>

Liidetud kohtuasjad C-383/21 ja C-384/21 Sambre ja Biesme, ECLI:EU:C:2022:1022, 22.12.2022 (märksõnad: sisetehing, hankijatevaheline koostöö) p-d 79-81, 83-85, 87 UUS!

Direktiivi 2014/24/EL art 12 lõike 4 punktist a tuleneb, et ainult kahe või enama avaliku sektori hankija vahel sõlmitud leping ei kuulu direktiivi kohaldamisalasse, kui lepinguga seatakse sisse selles osalevate avaliku sektori hankijate vaheline koostöö või rakendatakse seda eesmärgiga tagada, et avaliku sektori hankijad osutavad oma ülesandeks olevaid avalikke teenuseid oma ühiste eesmärkide täitmisel. Lisaks on selle punkti alapunktide b ja c kohaselt nõutav, et sellise koostöö tegemisel juhendatakse üksnes avaliku huviga seotud kaalutlustest ja et osalevate avaliku sektori hankijate sellise koostööga seonduvast tegevusest toimub konkurentsiile avatud turul alla 20%.

Sellest tuleneb, et olukorda, kui hankijate vahel on *in house* suhe või asjaomase lepingu sõlminud hankijatel on osalus selles hankijas, kellele on asjaomase lepingu alusel delegeeritud teatud ülesannete täitmine, ei saa arvesse võtta hindamisel, kas ühe hankija ülesannete täitmine asetub teiste hankijate vahelisse koostöö raamistikku.

Sätte sõnastus annab mõistele „koostöö“ ette nähtud erandis otsustava rolli. Tõhusa koostöö nõue ilmneb ka direktiivi põhjenduse 33 kolmandas lõigus esitatud täpsustusest, mille kohaselt peab koostöö „tuginema koostöökontseptsioonile“. Niisugust tautoloogilist näivat sõnastust tuleb tõlgendada nii, et koostöö peab olema tegelik ja koostöö peab viima kõigi hankijate ühiste eesmärkide saavutamiseni.

Kõigile hankijatele ühine eesmärk puudub juhul, kui üks hankijatest ei taotle asjaomase lepingu raames oma ülesannete täitmisel eesmärke, mida ta jagab teiste hankijatega, vaid piirdub sellega, et aitab kaasa nende eesmärkide saavutamisele, mille täitmiseks on ühiselt kohustatud ainult teised hankijad. Sellise lepingu eesmärk on üksnes teenuse saamine tasu eest, mistõttu ei ole selle suhtes kohaldatav selle direktiivi artikli 12 lõikes 4 ette nähtud erand.

Seega tuleb asjaomast sätet tõlgendada nii, et direktiivi kohaldamisalast ei ole välja jäetud leping, millega antakse ühele hankijale üle avaliku teenuse osutamise ülesanded, mis asetuvad

teiste hankijate vahelise koostöö raamistikku, kui niisuguste ülesannete täitmisel ei taotle hankija, kellele need ülesanded on delegeeritud, eesmärke, mida ta jagab teiste hankijatega, vaid piirdub sellega, et aitab kaasa nende eesmärkide saavutamisele, mille täitmiseks on ühiselt kohustatud ainult teised hankijad.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=268792&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=21953529>

Riigihangete üldpõhimõtted

Kohtuasi T-345/03, 12.03.08 (p-d 60-61; 142-145) (märksõnad: võrdse kohtlemise põhimõte; läbipaistvuse põhimõte)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=70155&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=137559>

Kohtuasi C-213/07, 16.12.08 (p 45) (märksõnad: võrdse kohtlemise põhimõte; läbipaistvuse põhimõte)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=76072&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=137694>

Kohtuasi T-461/08, 20.09.11 (p 125) (samad märksõnad)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=109801&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=137735>

Kohtuasi T-345/03, ECLI:EU:T:2008:67, 12.03.2008 (p-d 142-145) (samad märksõnad)

Kohtupraktikast tuleneb, et võrdse kohtlemise põhimõte tähendab ka kohustust tagada läbipaistvus, et võimaldada kontrollida selle põhimõtte järgimist (Euroopa Kohtu 18. juuni 2002. aasta otsus kohtuasjas C- 92/00: HI, EKL 2002, lk I-5553, punkt 45, ja 12. detsembri 2002. aasta otsus kohtuasjas C-470/99: Universale-Bau jt, EKL 2002, lk I-11617, punkt 91).

Pakkujate võrdse kohtlemise põhimõte – mille eesmärk on soodustada hankemenetluses osalevate ettevõtjate vahelise terve ja tegeliku konkurentsi arengut – tähendab seda, et kõigile pakkujatele peavad pakkumuse koostamisel olema tagatud võrdsed võimalused ning tähendab seega, et kõigipakkujate esitatud pakkumustele peavad kehtima samad tingimused (vt selle kohta Euroopa Kohtu 18. oktoobri 2001. aasta otsus kohtuasjas C-19/00: SIAC Construction, EKL 2001, lk I-7725, punkt 34, ja eespool punktis 142 viidatud kohtuotsus Universale-Bau jt, punkt 93).

Läbipaistvuse tagamise põhimõtte kui võrdse kohtlemise põhimõtte „paarilise” eesmärk on tagada ennekõike see, et puuduks oht, et tellijaks olev ametiasutus eelistaks soosikuid või tegutseks omavoliliselt. See tähendab, et kõik hankemenetluse tingimused ja eeskirjad peavad olema hanketeates või tehnilises kirjelduses sõnastatud selgelt, täpselt ja ühemõtteliselt (Euroopa Kohtu 29. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-496/99 P: komisjon vs CAS Succhi di Frutta, EKL 2004, lk I-3801, punktid 109–111).

Seega tähendab läbipaistvuse põhimõte ka seda, et kogu asjakohane tehniline teave peab hanketeate või tehnilise kirjelduse mõistmise huvides olema nii varakult kui võimalik kõigile hankelepingu sõlmimise menetluses osalevatele ettevõtjatele kättesaadavaks tehtud nii, et ühelt poolt võimaldaks see kõigil piisavalt informeeritud ja mõistlikult tähelepanelikel pakkujatel mõista selle täpset ulatust ja sellest ühtemoodi aru saada ning teiselt poolt võimaldaks tellijaks oleval ametiasutusel tõhusalt kontrollida, kas pakkujate esitatud pakkumused vastavad kõnealuse hankelepingu sõlmimise kriteeriumidele.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=70155&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=134257>

Kohtuasi C-599/10, 29.03.12 (p 25) (märksõnad: võrdse kohtlemise põhimõte ja läbipaistvuse põhimõte)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=121164&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=137762>

Kohtuasi C-358/12, 10.07.14 (märksõnad: kvalifitseerimise kriteeriumid, mis puudutavad taotleja või pakkuja isiklikku olukorda; sotsiaalkindlustusmaksetega seonduvad kohustused; üldpõhimõtete kohaldamine hankele, mis pakub piiriülest huvi, kuid ei ületa direktiivi piirmäära)

Direktiivi direktiivi 2004/18 kohaldamisel riigihankele kehtib tingimus, et hanke eeldatav maksumus küünib kõnealuse direktiivi artiklis 7 kehtestatud piirmäärani. Vastasel juhul tuleb kohaldada EL toimimise lepingu alusnorme ja üldpõhimõtteid, tingimusel et asjaomane hange pakub teatavat piiriülest huvi eelkõige oma tähtsuse ja täitmise koha osas (p 24). Direktiivi 2004/18 põhjendusest 2 tuleneb, et nende põhimõtete hulgas, mida tuleb riigihangete korraldamisel järgida, on eelkõige asutamisevabadus, teenuste osutamise vabadus ja proportsionaalsuse põhimõte (p 27).

Sellise õigusnormi kohaldamine, mis kõrvaldab ehitustööde riigihankemenetlusest isikud, kes on toime pannud siseriiklike sotsiaalkindlustusmaksete maksmist puudutavate õigusnormide raske rikkumise, võib takistada seda, et hankemenetlustest võtaks osa võimalikult palju pakkujaid ning kujutab endast piirangut ELTL artiklite 49 ja 56 tähenduses. Niisugune piirang võib siiski olla õigustatud juhul, kui see järgib üldisest huvist kantud õiguspärasest eesmärgist ning kui see on eesmärgi saavutamiseks sobiv ega lähe kaugemale, kui on selle eesmärgi saavutamiseks vaja (p 29-31).

ELTL artikleid 49 ja 56 ning proportsionaalsuse põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, mis direktiivi 2004/18 artikli 7 punktis c ette nähtud piirmäärast allapoole jääva maksumusega ehitustööde riigihangete puhul kohustavad hankijat kõrvaldama hankemenetlusest pakkuja, kes on vastutav sotsiaalkindlustusmaksete maksmise kohustuse rikkumise eest, kui maksmisele kuuluvate ja makstud summade vahe on üle 100 euro ja ühtlasi suurem kui 5% maksmisele kuuluvatest summadest (p 41).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=154820&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=182699>

Kohtuasi C-440/13, 11.12.14 (märksõnad: eduka pakkuja seadusliku esindaja vastu algatatud kriminaaluurimine; hankija otsus jätta hankeleping sõlmimata ja tühistada hankemenetlus; kohtulik kontroll)

Direktiivi 2004/18/EÜ artikli 45 lõike 2 punktides d ja g ette nähtud hankemenetlusest kõrvaldamise alused annavad hankijale õiguse kõrvaldada hankemenetlusest iga ettevõtja, kes on raskelt eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu, kui ostja suudab seda mis tahes viisil tõendada, või kes on pakkumuste kvalitatiivse valiku jaoks nõutavate andmete esitamisel süüdi raskes pettuses või jätnud sellised andmed esitamata, ilma et seejuures oleks nõutav, et ettevõtja oleks jõustunud kohtuotsusega süüdi mõistetud (p 28).

Liikmesriigid võivad näha oma õigusnormides ette võimaluse võtta vastu hanketeate kehtetuks tunnistamise otsus. Selline otsus võib tugineda näiteks hinnangul, kas avaliku huvi seisukohast on kohane viia hankemenetlus lõpuni (arvestades mh majandusliku konteksti, faktiliste asjaolude või ka asjaomase hankija vajaduste võimaliku muutumisega) või asjaolul, et konkurents ei ole piisava tasemega, kuivõrd asjaomase riigihankemenetluse tulemusel osutu s vaid üks pakkuja võimeliseks asjaomast riigihankelepingut täitma (p 35). Seejuures peab

hankija järgima läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid (p 36). Eeltoodud hankija otsuse vaidlustamise korral tuleb kontrollida otsuse õiguspärasust, mitte kohasust (p 44). Liikmesriigi seadusandja võib anda pädevatele liikmesriigi kohtutele ka otsuse kohasuse kontrollimise pädevuse (p 46).

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?doclang=ET&text=&pageIndex=1&part=1&mode=req&docid=160564&occ=first&dir=&cid=68413

Kohtuasi C-538/13, EU:C:2015:166, 12.03.15, eVigilo (eduka pakkuja ja hankija ekspertide vaheline seos, eksperdi erapoolikuse mõju puudumine hindamise lõpptulemusele, pakkumuse tehnilisele kirjeldusele vastavuse aste hindamiskriteeriumina)

Pakkujate võrdse kohtlemise põhimõte, mille eesmärk on soodustada hankemenetluses osalevate ettevõtjate vahelise terve ja tegeliku konkurentsi arengut, nõuab kõigile pakkujatele pakkumuse koostamisel võrdsete võimaluste tagamist, ning tähendab seega, et kõigi pakkujate esitatud pakkumustele peavad kehtima samad tingimused (vt selle kohta C-496/99 P, p 110; C-42/13, p 44) (p 33).

Direktiivi 89/665 artikli 1 lõike 1 kolmandat lõiku ja direktiivi 2004/18 artiklit 2, artikli 44 lõiget 1 ning artikli 53 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole põhimõtteliselt vastuolus see, kui pakkujate pakkumuste hindamise õigusvastasus tuvastatakse üksnes asjaolu alusel, et edukal pakkujal on märkimisväärsed seosed hankija määratud ekspertidega, kes pakkumusi hindasid. Hankija peab igal juhul kontrollima võimalike huvide konfliktide olemasolu ja võtma asjakohased meetmed huvide konfliktide ennetamiseks, tuvastamiseks ja heastamiseks. Ekspertide erapoolikuse tõttu edukaks tunnistamise otsuse tühistamiseks esitatud kaebuse hindamisel ei saa nõuda edutult pakkujalt, et ta tõendaks konkreetselt ekspertide käitumise erapoolikust (p 47).

Direktiivi 89/665 artikli 1 lõike 1 kolmandat lõiku ja direktiivi 2004/18 artiklit 2, artikli 44 lõiget 1 ja artikli 53 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et need nõuavad, et hanketeate õiguspärasust peab pärast liikmesriigi õiguses ette nähtud tähtaja möödumist olema võimalik vaidlustada sellisel piisavalt informeeritud ja mõistlikult tähelepanelikul pakkujal, kellel oli võimalik aru saada hanketeate tingimustest alles siis, kui hankija pärast pakkumuste hindamist oli ammendavalt oma otsust põhjendanud. Õiguskaitsevahendit saab kasutada kuni edukaks tunnistamise otsuse vaidlustamistähtaja möödumiseni (p 58).

Direktiivi 2004/18 artikli 2 ja artikli 53 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et need võimaldavad põhimõtteliselt hankijal määrata hankemenetluses pakkujate esitatud pakkumuste hindamiskriteeriumiks pakkumuse vastavuse astme hankedokumentides esitatud nõuetele (p 65).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=162829&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=ET&cid=421659>

Kohtuasi C-278/14, EU:C:2015:228, 16.04.15, Enterprise Focused Solutions (võrdse kohtlemise ja diskrimineerimiskeelu põhimõtted, viide kindlat kaubamärki kandvale tootele, võrdlustoote tootmise lõpetamine, tehnilise kirjelduse muutmine)

Hankija ei tohi pärast hanketeate avaldamist muuta ühe hankeobjekti tehnilist kirjeldust võrdse kohtlemise ja diskrimineerimiskeelu põhimõtet ning läbipaistvuse kohustust rikkudes. Selles osas ei oma tähtsust asjaolu, kas tehnilises kirjelduses viidatud objekti veel toodetakse või mitte ja kas seda müüakse (p 29).

Direktiivi 2004/18 artikli 23 lõiget 8 ei kohaldata hankelepingule, mille maksumus jääb alla selles direktiivis sätestatud kohaldamise piirmäära. Nimetatud direktiivi kohaldamisalasse mittekuuluva, kuid selget piiriülest huvi pakuva – selle kontrollimine on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne – hanke puhul tuleb aluslepingu alusnorme ja üldpõhimõtteid, eelkõige võrdse kohtlemise ja diskrimineerimiskeelu põhimõtteid ning neist tulenevat läbipaistvuskohustust tõlgendada nii, et hankija ei või lükata tagasi hanketeates esitatud nõuetele vastavat pakkumust põhjustel, mida ei ole hanketeates ette nähtud (p 30).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=163709&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=679499>

Kohtuasi C-318/15, ECLI:EU:C:2016:747, 06.10.2016 (märksõna: piiriülene huvi)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=184344&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=ET&cid=198151>

Kohtuasi C-699/17, ECLI:EU:C:2019:290, 04.04.2019 (p-d 49–51, 56–57, 60–62) (märksõnad: piiriülene huvi; äriühingute töötajate lahkumishüvitised; võrdne kohtlemine ja läbipaistvus)

Lepingute puhul, mis oma maksumuse tõttu ei kuulu direktiivi 2014/24 kohaldamisalasse, tuleb siiski arvesse võtta aluslepingu alusnorme ja üldpõhimõtteid, eeskätt ELTL artikleid 49 ja 56 ning neist tulenevaid võrdse kohtlemise ja diskrimineerimiskeelu põhimõtteid ning läbipaistvuskohustust, kui kõnealune leping pakub selget piiriülest huvi. Leping võib pakkuda piiriülest huvi eelkõige selle maksumuse koostoimes teenuste osutamise koha või ka selle eripära tõttu (st teenuse osutamiseks ei ole vaja personali või töövahendite füüsilist kohalolu).

Hankija ei ole vabastatud automaatselt asutamislepingust tulenevate alusnormide riigihankealaste eeskirjade järgimise kohustusest ka kollektiivläbirääkimiste õiguse teostamisel. Seega asjaolu, et leping sõlmitakse kollektiivlepingu kohaldamiseks, ei too iseenesest kaasa seda, et see jääb välja riigihangetele kohaldavate eeskirjade kohaldamisalast. Läbipaistvuskohustus nõuab hankijalt piisaval tasemel avalikustamise tagamist, mis võimaldab esiteks avada lepingu sõlmimise konkurentsile ja teiseks kontrollida lepingu sõlmimise menetluse erapooletust. Hankija peab kohtlema kõiki pakkujaid võrdselt ja kohaldama lepingu sõlmimise menetlusega seonduvaid eeskirju läbipaistvalt kõigi pakkujate suhtes.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=212661&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4586153>

Kohtuasi C-471/21 P(R), ECLI:EU:C:2021:984, 01.12.2021 (p 51) (märksõnad: huvide konflikt, ajutiste meetmete kohaldamine)

Kui edutu pakkuja viitab objektiivsetele asjaoludele, mis seavad kahtluse alla hankija eksperdi erapooletuse, peab hankija hindama kõiki asjasse puutuvaid asjaolusid, millest lähtudes tehti edukaks tunnistamise otsus, selleks et ennetada ja tuvastada huvide konflikti ning see kõrvaldada. Vajaduse korral tuleb hankijal nõuda pooltel ka vajalikku teavet ja tõendeid.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=250786&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=3779164

Hankijaks määratlemine

Kohtuasi C-393/06, 10.04.08 (p-d 36-37, 41) (märksõnad: avalik-õiguslik isik; funktsionaalne tõlgendamine; tööstuse või kaubandusega tegelemine; tegutsemine avatud konkurentsi tingimustes)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=71050&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=137887>

Kohtuasi C-337/06, 13.12.07 (p-d 36-37) (märksõnad: rahastab riik; hankija; avalik-õiguslik asutus; funktsionaalne tõlgendamine; lepinguline vastusooritus)

Vastavalt nimetatud kohtupraktikale on ühenduse riigihangetealaste direktiivide eesmärk vältida iga riigihanke puhul ohtu, et hankija eelistab kodumaiseid pakkujaid või kandidaate, nagu ka võimalust, et riigi rahastatav või riigi kontrolli all olev organisatsioon, kohalikud omavalitsused või teised avalik-õiguslikud asutused laseks ennast juhtida muudel kui majanduslikel kaalutlustel (eespool viidatud kohtuotsus University of Cambridge, punkt 17 ja seal viidatud kohtupraktika).

Euroopa Kohus kordas neid eesmärke ja lisas, et neid silmas pidades tuleb mõistet „hankija”, mis sisaldab mõistet „avalik-õiguslik asutus”, tõlgendada funktsionaalselt (1. veebruari 2001. aasta otsus kohtuasjas C-237/99: komisjon vs. Prantsusmaa, EKL 2001, lk I-939, punktid 42 ja 43 ning seal viidatud kohtupraktika).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=71713&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=137922>

Kohtuasi C-305/08, 23.12.09 (p 30) (märksõnad: avalik-õiguslik isik)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=77183&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=137996>

Kohtuasi C-373/00, 27.02.03 (p 43)

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-373/00>

Kohtuasi C-380/98, 03.10.00 (märksõnad: avalik-õiguslik isik; tegutsemine avatud konkurentsi tingimustes; rahastab riik)

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-380/98>

Kohtuasi C-91/08, 13.04.10 (p 55) (märksõnad: tavapärase ärisuhe)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=80959&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=138121>

Kohtuasi C-300/07, 11.06.09 (p 48 jj) (märksõnad: põhiliselt rahastab riik)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=74994&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=138178>

Kohtuasi C-526/11, 12.09.13 (märksõnad: põhiliselt rahastab avaliku võimu organ; kelle juhtimist kontrollib avaliku võimu organ).

Euroopa Kohus leidis, et selline organisatsioon nagu avalik-õiguslik kutseliit ei vasta kriteeriumile „*keda põhiliselt rahastab avaliku võimu organ*”, kui seda kutseliitu rahastatakse põhiliselt tema liikmete liikmemaksudest, mille kindlaksmääramine ja kogumine on seadusega antud selle liidu pädevusse, kui see seadus ei määra kindlaks nende tegevuste ulatust ega laadi, millega ta täidab talle seadusega pandud ülesandeid, mille rahastamiseks need liikmemaksud on määratud, ega vasta kriteeriumile „*kelle juhtimist kontrollib avaliku võimu organ*”, kui otsuse, millega see organisatsioon määrab kindlaks nende liikmemaksude suuruse, peab heaks kiitma järelevalveorgan.

Kuigi antud juhul seadus määrab esiteks kindlaks organisatsiooni ülesanded ja viisi, kuidas tema rahastamine põhiliselt tuleb korraldada, ning näeb teiseks ette, et otsuse, millega määratakse kindlaks tema liikmete liikmemaksu suurus, peab heaks kiitma järelevalveasutus, on niisugusel organisatsioonil konkreetselt korraldus- ja eelarvepädevus, mistõttu ei saa teda käsitada olevana otseses sõltuvuses avaliku võimu organist. Järelikult ei kujuta sellise organisatsiooni rahastamisviisid endast põhilist rahastamist avaliku võimu organi poolt ega võimalda viimasel selle organisatsiooni juhtimist kontrollida.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=140948&pageIndex=0&docLang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=134351>

Kohtuasi C-3/19, ECLI:EU:C:2020:423, 04.06.2020 (p-d 50, 52, 56, 58, 64–66, 70) (märksõna: keskne hankija)

Direktiivi 2004/18 artikli 1 lõike 10 kohaselt tähistab mõiste „keskne hankija“ hankijat, kes omandab hankijate jaoks ettenähtud tarneid ja/või teenuseid või sõlmib hankijate jaoks ettenähtud ehitustööde, asjade või teenuste hankelepinguid või raamlepinguid. „Hankija“ on aga direktiivi 2004/18 artikli 1 lõike 9 ning selle sätte esimese lõigu kohaselt riik, piirkondlikud või kohalikud omavalitsused, avalik-õiguslikud isikud ning ühest või mitmest kõnealuselt organist või avalik-õiguslikust isikust koosnevad ühendused. Seega direktiivi 2004/18 artiklist 11 koostoimes direktiivi 2004/18 artikli 1 lõigetega 9 ja 10 ning põhjendusega 16 tuleneb, et ainus piirang, mille see direktiiv keskse hankija valimisele seab, on see, et see keskne hankija peab olema „hankija“.

Kuigi direktiivi 2004/18 artikli 11 lõige 2 vabastab need hankijad, kes kasutavad selles sättes nimetatud juhtudel kesket hankijat, selles sättes viidatud juhtudel nimetatud direktiivis ette nähtud riigihankemenetluste kohaldamisest, paneb see samal ajal sellele kesksele hankijale hankijatel lasuva kohustuse järgida samas direktiivis ette nähtud menetlusi. Sel viisil on tagatud riigihankeid käsitlevate liidu õigusnormide peamine eesmärk, milleks on teenuste osutamise vabadus ning avatud ja aus konkurents kõikides liikmesriikides (vt EKo C-553/15, p 28 ja seal viidatud kohtupraktika).

Euroopa Kohus on selgitanud, et hankija on üksus, kes tegutseb üldistes huvides, mis ei ole tööstuslikku ega kaubanduslikku laadi (vt EKo C-305/08, p 38). Kuna keskne hankija tegutseb nimelt hankijana, et täita tema vajadusi, mitte aga ettevõtjana oma ärihuvides, siis ei riku riigisisised õigusnormid, mis piiravad väikeste kohalike omavalitsusüksuste vabadust kasutada kesket hankijat, nähes selleks ette kaks üksnes avaliku sektori organisatsioonilist mudelit, kus puudub eraõiguslike isikute või ettevõtjate osalus, direktiiviga 2004/18 taotletavat teenuste osutamise vabaduse ning kõikides liikmesriikides avatud ja ausa konkurentsi eesmärki, kuna need ei aseta ühtegi eraõiguslikku ettevõtjat oma konkurentidega võrreldes eelisolukorda. Lisaks ei anna nimetatud riigisisised õigusnormid mingit eelist omamaisele pakkujale. Vastupidi – need õigusnormid aitavad kaasa avatud ja ausale konkurentsile, kuna need kaitsevad väikseid kohalikke omavalitsusüksusi keelatud kokkuleppe eest keskse hankija ja

selles keskses hankijas osalust omava eraettevõtja vahel. Sellest tulenevalt ei ole direktiiviga 2004/18 vastuolus ka sellised siseriiklikud sätted, mis piiravad kesksete hankijate territoriaalse tegutsemise piirkonna neid asutanud kohalike omavalitsusüksuste territooriumiga, et tagada, et need kesksed hankijad tegutseksid nende omavalitsusüksuste avalikes huvides, mitte oma ärihuvides väljaspool neid territooriume.

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=226974&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=3850658

Kohtuasi C-155/19 ja C-156/19, ECLI:EU:C:2021:88, 03.02.2021 (p-d 34–35, 41, 43–44, 50–51, 75) (märksõnad: avaliku sektori hankija; avalik-õiguslik isik; üldistes huvides vajaduste rahuldamine; alaliidu juhtimise järelevalve avalik-õigusliku isiku poolt)

Mõistet „avalik-õiguslik isik“ tuleb tõlgendada funktsionaalselt selle rakendamise vormilisest korrast sõltumatult, mistõttu üksuse õiguslik vorm ja õiguslik kord, millesse asjaomane üksus riigisisese õiguse alusel kuulub, või üksuse asutamissätete õiguslik vorm ei oma tähtsust. Euroopa Kohtu praktika kohaselt ei ole oluline, et üksus tegeleb lisaks üldistes huvides vajaduste rahuldamisele ka muu tegevusega, ega see, et üldistes huvides vajaduste rahuldamine on vaid suhteliselt väike osa sellise üksuse kogu tegevusest, kui see üksus vastutab jätkuvalt nende vajaduste eest, mida ta on konkreetselt kohustatud rahuldama (vt EKo C-360/96, p 55). Samuti ei mõjuta avalikku laadi ülesannete täitmist üksuse iserahastamisvõime seoses tema avalikku laadi tegevustega.

Direktiivi 2014/24 artikli 2 lõike 1 punkti 4 alapunktis c toodud juhtimise järelevalve kriteeriumi puhul tuleb tuvastada, kas isiku juhtimise üle tehakse aktiivselt järelevalvet, mille tulemusena see isik sõltub avaliku võimu organitest, mis võimaldab avaliku võimu organitel mõjutada selle isiku otsuseid riigihangete valdkonnas (vt EKo C-373/00, p-d 68, 69 ja 73 ning seal viidatud kohtupraktika). Järeelkontroll sellele kriteeriumile ei vasta, kuna see ei võimalda avaliku võimu organitel mõjutada asjaomase isiku otsuseid selles valdkonnas. Kui riiklikul spordialaliidul on riigisisese õiguse kohaselt juhtimisautonoomia, saab spordialaliidu juhtimist pidada avaliku võimu organi järelevalve alla kuuluvaks üksnes siis, kui kogu selle pädevuse analüüsist, mis avaliku võimu organil nimetatud alaliidu suhtes on, nähtub, et tegemist on aktiivse järelevalvega, mis faktiliselt seab selle autonoomia sellisel määral kahtluse alla, et võimaldab nimetatud asutusel mõjutada selle alaliidu otsuseid riigihangete valdkonnas. Asjaolul, et erinevad riiklikud spordialaliidud mõjutavad asjaomase avaliku võimu organi tegevust seetõttu, et neil on enamusosalus tema peamistes kollegiaalsetes otsustusorganites, on tähtsust vaid siis, kui saab tuvastada, et iga spordialaliit eraldivõetuna on võimeline märkimisväärselt mõjutama riiklikku järelevalvet, mida see asutus tema suhtes teeb, mistõttu on see järelevalve neutraliseeritud ning selline riiklik spordialaliit saab tagasi kontrolli oma juhtimise üle ja seda vaatamata teiste, analoogses olukorras olevate riiklike spordialaliitude mõjule.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=237284&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=886905

Hanke alusdokumendid (sh majandusliku soodsuse hindamiskriteerium)

Kohtuasjad T-50/05, 19.03.10 ja T-70/05, 02.03.10 (märksõnad: teenuste hange, ühenduse hankemenetlus, aktsiisimaksuga maksustatud kauba liikumise jälgimiseks kasutatavate telemaatiliste süsteemidega seotud informaatikaalaste teenuste osutamine)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=84261&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=138238>

Kohtuasi C-513/99, 17.09.02 (p 53 jj) (märksõnad: majandusliku soodsuse kriteeriumid; kvalitatiivsed ja kvantitatiivsed kriteeriumid)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=47670&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=138263>

Kohtuasi T-461/08, 20.09.11 (p 192) (märksõnad: teenuste hanked, infosüsteemi hoolduses, tehnilises toes ja arendamises seisnevate teenuste osutamine)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=109801&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=138297>

Kohtuasi T-402/06, 16.09.13 (p 76, 77) (märksõnad: ühtekuuluvusfond, määrus (EÜ) nr 1164/94, Kataloonia (Hispaania) territooriumil ellu viidud keskkonnaalased infrastruktuuri projektid, rahalise abi osaline tühistamine, teenuste ja ehitustööde riigihankelepingud, lepingu sõlmimise kriteeriumid, majanduslikult soodsaim pakkumus)

Selles osas tuleb meenutada, et kuigi direktiivi 92/50 artikli 36 lõike 1 punktis a ja analoogselt direktiivi 93/37 artikli 30 lõike 1 punktis b jäetakse hankijale õigus valida hankelepingu sõlmimise kriteeriumid, saab see valik olla seotud üksnes nende kriteeriumidega, mille alusel määratletakse majanduslikult soodsaim pakkumus. Majanduslikult soodsaimat pakkumust võib määratleda aga nii, et see on parima kvaliteedi ja hinna suhtega pakkumus, võttes arvesse lepingu esemega põhjendatud kriteeriume. Järelikult kuna hankijad otsustasid sõlmida leping majanduslikult soodsaima pakkumuse teinuga, pidid nad hindama pakkumusi, selleks et tuvastada, milline pakkumus on parima kvaliteedi ja hinna suhtega.

Kuigi majanduslikult soodsaim pakkumus ei ole alati see, millel on madalaim hind, tuleb tõdeda, et juhtudel, kui pakkumused on kõigi muude asjakohaste, sealhulgas tehniliste tingimuste osas võrdväärset, tuleb kindlasti madalama hinnaga pakkumus majanduslikust seisukohast lugeda soodsamaks kui kõrgema hinnaga pakkumus. Sellises olukorras ei saa aga keskmise hinna meetodi kohaldamist, mille tulemusel sõlmitaks hankeleping isikuga, kelle pakkumus on kõrgema hinnaga kui mõnel teisel, lugeda majanduslikult soodsaima pakkumuse kriteeriumiga kooskõlas olevaks.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=141402&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=134391>

Kohtuasi C-552/13, 22.10.15, Grupo Hospitalario Quirón (märksõnad: teenuste riigihanked, riiklikud tervishoiuteenused, tehniline kirjeldus)

Tehnilises kirjelduses ei või hankija öelda, et teenuse osutamine peab toimuma konkreetses omavalitsusüksuses (p 33).

Kohtuasi C-6/15, ECLI:EU:C:2016:555, 14.07.16 (märksõnad: majanduslikult soodsaim pakkumus, (alam)kriteeriumide suhteline osakaal, hindamismeetod)

Euroopa Kohus on siiski möönnud, et hankijal on pärast pakkumuste esitamise tähtaja möödumist võimalik määratleda niisuguste alakriteeriumide suhteline osakaal, mis sisuliselt vastavad eelnevalt pakkujatele teatavaks tehtud edukaks tunnistamise kriteeriumidele, kuid seda kolmel tingimusel: esiteks ei tohi muuta hankedokumentides või hanketeates määratud edukaks tunnistamise kriteeriume; teiseks ei hõlma tegureid, mis oleksid pakkumuste koostamist võinud mõjutada, kui need oleksid olnud pakkumuste ettevalmistamise ajal teada; ning kolmandaks ei või nende määramise aluseks olla midagi, millel võib olla mõne pakkuja suhtes diskrimineeriv mõju (p 26).

Nimelt on Euroopa Kohus otsustanud, et hindamiskomisjonile peab jääma teatud vabadus oma tööd korraldada ja seega võib ta korraldada oma tööd esitatud pakkumuste analüüsimisel ja kontrollimisel, muutmata hankedokumentides või hanketeates kehtestatud edukaks tunnistamise kriteeriume (p 29).

Igal juhul tuleb märkida, et vastavalt hangete läbiviimise põhimõtetele ja nagu juba on sedastatud käesoleva kohtuotsuse punktides 24 ja 25, ei tohi hankija pärast hanketeate või hankedokumentide avaldamist hindamismeetodi määramisega muuta edukaks tunnistamise kriteeriume või nende suhtelist osakaalu (p 32).

Kuigi hankijal on lubatud ühe edukaks tunnistamise kriteeriumi hindamisel kasutada skaalat ka siis, kui seda ei ole avaldatud hanketeates või hankedokumentides, siis nagu on sedastatud käesoleva kohtuotsuse punktis 32, ei tohi see siiski mõjutada neis dokumentides avaldatud edukaks tunnistamise kriteeriumide suhtelist osakaalu (p 36).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=181685&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=877798>

Kohtuasi C-298/15, ECLI:EU:C:2017:266, 05.04.17 (p 73-76, 88) (märksõnad: hanketeate muutmine, kvalifikatsioon)

Hankijal peab samuti olema lubatud teha hankedokumentidesse teatud muudatusi, eelkõige mis puudutab kutsealase suutlikkuse kumuleerimise tingimusi ja korda, tingimusel et järgitakse diskrimineerimiskeelu ja võrdse kohtlemise põhimõtet ning läbipaistvuskohustust.

Kõnealune nõue tähendab esiteks, et vastavad muudatused – isegi kui need võivad olla suured – ei või olla niivõrd olulised, et need äratavad huvi potentsiaalsetes pakkujates, kes nende muudatusteta ei oleks pakkumust suutnud esitada. Sellise olukorraga võib olla tegemist eelkõige juhul, kui muudatuste tõttu erineb hankeleping laadi poolest tunduvalt sellest, mis oli algselt määratletud.

Teiseks tähendab see nõue, et need muudatused peavad olema nõuetekohaselt avaldatud, nii et kõigil piisavalt informeeritud ja mõistlikult tähelepanelikel potentsiaalsetel pakkujatel oleks võimalik saada sellest teada samadel tingimustel ja samal ajal.

Kolmandaks tuleneb sellest nõudest veel, et esiteks peavad vastavad muudatused olema tehtud enne pakkujate poolt pakkumuste esitamist ning teiseks tuleb pikendada pakkumuste esitamise tähtaega, kui muudatused on olulised, tähtaega tuleb pikendada vastavalt muudatuste olulisusele ning pikendatud tähtaeg peab olema piisav, et huvitatud ettevõtjatel oleks võimalik kohandada oma vastavat pakkumust.

Teatud asjaoludel võib hankija asjaomase hankelepingu kohase täitmise eesmärgil hankedokumentides sõnaselgelt märkida täpsed eeskirjad, mille alusel võib ettevõtja tugineda teiste üksuste suutlikkusele, tingimusel et need eeskirjad on seotud ja proportsionaalsed kõnealuse hankelepingu eseme ja eesmärkidaga.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d566f29b81a02349e9bd7784e90ca7eb4b.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxyLaN90?text=&docid=189626&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=312535>

Kohtuasi C-14/17, ECLI:EU:C:2018:568, 12.07.18 (p-d 27-35) (märksõnad: tehniline kirjeldus, pakutava toote samaväärsus)

Sellest järeldub, et kui hankija kasutab direktiivi 2004/17 artikli 34 lõike 8 teises lauses antud võimalust, peab ta nõudma pakkujalt, kes soovib kasutada õigust esitada selliste toodetega samaväärseid tooteid, mis on määratletud viitega kaubamärgile, päritolule või tehasele, et ta esitaks juba pakkumuse tegemisel asjaomaste toodetega samaväärsuse kohta tõendi.

Kontrollimine ja sellise otsuse tegemine, et toode pole samaväärne, saab toimuda alles pärast pakkumuste avamist pakkumuste hindamise staadiumis ja eeldab seda, et hankija käsutuses on kogu tõendusmaterjal, mis võimaldab tal hinnata, kas ja mil määral vastavad esitatud pakkumused tehnilises kirjelduses toodud nõuetele, vastasel juhul tekib hankemenetluses võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise ja eeskirjade eiramise oht.

Mis puutub vahenditesse, mille abi pakkujad võivad oma pakutud lahenduste samaväärsust tõendada, siis direktiivi 2004/17 artikli 34 lõigete 4 ja 5 sätted on samuti kehtivad menetlustes, kus on kasutatud tehnilise kirjelduse erilist määratlemist, mis on ette nähtud nimetatud artikli lõikes 8, mis tähendab, et on lubatud kasutada kõiki asjakohaseid vahendeid.

Sellest tuleneb, et kuigi hankija ei tohi lubada pakkujatel tõendada pakutud lahenduste samaväärsust pärast pakkumuste esitamist, on tal kaalutusõigus nende vahendite kindlaksmääramisel, mida pakkujad võivad oma pakkumuste samaväärsuse tõendamiseks kasutada. Seda kaalutusõigust tuleb kasutada nii, et hankija poolt tunnustatud tõendusvahendid võimaldavad tal temale esitatud pakkumusi tegelikult hinnata ega lähe selleks vajalikust kaugemale, vältides samas, et need vahendid ei püstitaks direktiivi 2004/17 artikli 34 lõiget 2 rikkudes alusetuid tõkkeid riigihangete avamisel konkurentsile.

Direktiivi 2004/17 artikli 34 lõiget 8 tuleb tõlgendada nii, et juhul, kui hankemenetluse alusdokumentides toodud tehniline kirjeldus viitab kindlale kaubamärgile, päritolule või tehasele, siis peab hankija nõudma, et pakkuja esitaks juba pakkumuse tegemisel tõendi selle kohta, et tema pakutavad tooted on tehnilises kirjelduses määratletud toodetega samaväärsed.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=203965&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=124862>

Kohtuasi C-413/17, ECLI:EU:C:2018:865, 25.10.2018 (märksõna: tehniline kirjeldus; võrdne kohtlemine ja läbipaistvus; rahvatervis)

Direktiivi 2014/24/EL artikleid 18 ja 42 tuleb tõlgendada nii, et need ei pane meditsiiniseadmete hanke tehnilise kirjelduse koostamisel hankijale kohustust eelistada ühtegi eelnimetatud direktiivi artikli 42 lõikes 3 sätestatud tehnilise kirjelduse koostamise meetoditest, nagu meditsiiniseadmete individuaalsed omadused või nende seadmete kasutustulemused, vaid nõuavad, et tehniline kirjeldus tervikuna järgiks võrdse kohtlemise ja mittediskrimineerimise ning läbipaistvuse ja proportsionaalsuse põhimõtteid. Tehnilise kirjelduse üksikasjalikkuse määr peab olema soovitatavate eesmärkide saavutamiseks vajalik ja see ei või piirata kunstlikult konkurentsi, viies mõne pakkuja kaudse eelistamiseni. Samas hinnates, kas liikmesriik on

järginud rahvatervise valdkonnas proportsionaalsuse põhimõtet, arvestatakse, et rahvatervis on oluline, kuid tundlik valdkond, mistõttu võivad liikmesriigid ise otsustada, millisel tasemel nad kavatses rahvatervise kaitse tagada ja kuidas selline tase saavutatakse.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=207009&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3247395>

Kohtuasi C-546/16, ECLI:EU:C:2018:752, 20.09.2018 (märksõna: minimaalne punktisumma; pakkumuste hindamise kriteeriumid)

Direktiivi 2014/24/EL tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus niisugune riigisisene õigusnorm, mis võimaldab hankijatel kehtestada avatud hankemenetluse alusdokumentides tehnilise hindamise sellised miinimumnõuded, mille tulemusel need esitatud pakkumused, mis selle hindamise lõpus ei küündi ettekirjutatud minimaalsete hindamispunktide summani, jäetakse nii hilisemast tehniliste kriteeriumide kui ka hinna alusel hindamisest kõrvale ja seda sõltumata järelejäänud pakkujate arvust, kuna sellised pakkumused ei vasta põhimõtteliselt hankija vajadustele ja seega ei tule neid majanduslikult soodsaima pakkumuse kindlakstegemisel arvesse võtta. Sellisel juhul ei ole hankija kohustatud kindlaks tegema, kas niisuguste pakkumuste hind on madalam nendest kõrvale jätmata pakkumustest, mis küündivad nimetatud künniseni ja vastavad hankija vajadustele. Samas peavad hankija kehtestatud miinimumnõuded olema läbipaistvad, mittediskrimineerivad ja kooskõlas võrdse kohtlemise põhimõtetega, et oleks tagatud pakkumuste suhtelise maksumuse objektiivne hindamine ja seega tõhus konkurents.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=205936&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3247900>

Kohtuasi C-216/17, ECLI:EU:C:2018:1034, 19.12.2018 (p-d 45, 51–56, 60–71) (märksõnad: raamleping; hankijate lisandumine raamlepingusse)

Direktiivi 2004/18/EÜ artikli 1 lõiget 5 ja artiklit 32 tuleb tõlgendada nii, et hankija võib tegutseda enda ja mastaabisäästu saavutamise eesmärgil teiste hankijate nimel, kes on eraldi hanke alusdokumentides selgelt ära märgitud, kuid ei osale selle raamlepingu sõlmimises otse, kui avalikustamise ja õiguskindluse nõuded ning sellest tulenevalt läbipaistvuse nõue on täidetud. Sellisel juhul peab olema kindlaks määratud, kui suur on raamlepingu alusel sõlmitavate raamlepingu osapoolteks mitteolevate hankijate hankelepingute eeldatav maht ja maksumus. Hankija, kes on raamlepingu esialgne osapool, saab enda ja teiste selles raamlepingus selgelt nimetatud potentsiaalsete hankijate nimel võtta kohustusi üksnes teatava mahu piires ning kui see piir on kord saavutatud, on see leping oma kehtivuse kaotanud.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=209348&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5766699>

Kohtuasi T-661/18, ECLI:EU:T:2020:319, 08.07.2020 (p-d–108, 114, 117, 120) (märksõnad: pakkumuse tagasilükkamise põhjendamine; õigusvastane tingimus tehnilises kirjelduses)

Hankijal on kohustus kontrollida hiljemalt edukaks tunnistamise hetkel, kas parima pakkumuse esitanud pakkuja vastab tegelikult tehnilises kirjelduses nõutud tingimustele. Seda kohustust ei ole järgitud, kui tehniline kirjeldus võimaldab edukaks tunnistamist pakkuja sellise kinnituse alusel, mis sisaldab kohustumist täita tehnilise ja kutsealase pädevuse miinimumtingimus pärast lepingu allkirjastamist. Klauslit, mis näeb ette võimaluse läbida pärast lepingu allkirjastamist

kutsekoolitus, mis on eeltingimuseks hankelepingu nõuetekohaseks täitmiseks, mistõttu on see tehnilises kirjelduses nimetatud „miinimumnõudena“, ei saa pidada võrdse kohtlemisega kooskõlas olevaks, kuna see võib kaasa tuua sellise pakkuja edukaks tunnistamise, kes sellele nõudele ei vasta, samas kui teised osalejad, kellel on see koolitustunnistus edukaks tunnistamise hetkel olemas, jäetakse kõrvale. Seega ei ole õiguspärane kontrollida koolituse tingimuse täidetust pärast edukaks tunnistamist, mistõttu on seda lubav tehnilise kirjelduse tingimus õigusvastane.

Soov vältida taotlejatele kulude tekitamist ei saa õigustada erandi tegemist võrdsest kohtlemisest ja õiguskindlusest ning edukaks tuleb tunnistada ettevõtja, kelle pakkumus on majanduslikult soodsaim ja kes on tõendanud oma tehnilist pädevust seda täita. Kui hankija soovib hankemenetluses osalejate arvu laiendada, on tema käsutuses kohaldatavate eeskirjade ja põhimõtete alusel lubatavad mehhanismid. Eelkõige võib ta ette näha ulatuslikumad tehnilise ja kutsealase pädevuse tingimused, mida suudab täita suurem hulk ettevõtjaid.

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=228247&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=3927863

Kohtuasi C-23/20, ECLI:EU:C:2021:490, 17.06.2021 (p-d 68, 70, 71, 74, 79–80, 90) (märksõnad: raamleping; eeldatav kogus või eeldatav maksumus; maksimaalne kogus või maksimaalne maksumus; raamlepingu tühisus)

Hanketeates tuleb märkida raamlepingu alusel ostetavate asjade eeldatav kogus ja/või maksumus ning maksimaalne kogus ja/või maksumus. Raamlepingu alusel ostetavate asjade maksimaalne kogus või maksumus võib olla hanketeate asemel ära näidatud hanke alusdokumentides. Kui raamlepingu maksimaalne kogus ja/või maksumus on saavutatud, siis kaotab see raamleping kehtivuse (vt C-216/17, EU:C:2018:1034, punkt 61). Sealjuures on lubatud teha raamlepingus muudatusi, mis ei ole olulised.

Hanketeates tuleb märkida raamlepingu alusel ostetavate asjade eeldatav kogus ja/või maksumus ning maksimaalne kogus ja/või maksumus raamlepingu kui terviku kohta. Samas võib hanketeates kindlaks määrata täiendavad nõuded, mida hankija otsustab sinna lisada. Muuhulgas võib hankija hanketeates esitada raamlepingu alusel ostetavate asjade kogused ja/või eeldatava maksumuse ning nende maksimaalse koguse ja/või maksumuse iga hankija jaoks eraldi – nii nende, kes kavatsevad sõlmida raamlepingu, kui ka nende, kes on väljendanud tahet osaleda selles raamlepingus ühe valikuvõimalusena.

Samas ei ole raamleping tühine direktiivi 89/665 artikli 2d lõike 1 punkti a mõistes, kui hanketeade on avaldatud Euroopa Liidu Teatajas, kuid raamlepingu alusel ostetavate asjade eeldatav kogus ja/või maksumus ei nähtu hanketeatest, vaid hanke alusdokumentidest, ning hanketeates ega hanke alusdokumentides ei ole mainitud raamlepingu alusel ostetavate asjade maksimaalset kogust ja/või maksumust.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=243105&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=req&pageIndex=0&cid=16054851

Kohtuasi T-404/20, ECLI:EU:T:2021:654, 06.10.2021 (p-d 42, 58, 79–84) (märksõnad: finantsmäärus, pakkumuse hindamine, hindamismeetod, ilmne hindamisviga)

Hankijal on kehtestatud lepingu sõlmimise kriteeriumite hindamisel lai kaalutusõigus (T-691/13, EU:T:2015: 641, p 31; T-349/13, EU:T:2016:385, p 45; T-578/19, EU:T:2021:77, p 58). See tähendab muuhulgas seda, et hankijal on õigus asuda proovitöö hindamisel seisukohale, et mõned sarnased vead vähendavad proovitööle antavaid punkte erinevalt. Seda ei saa käsitleda hindamisel tehtud ilmse hindamisveana.

Samas eeldavad võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõtted, et pakkujad peavad olema võrdses olukorras nii oma pakkumiste koostamisel kui ka siis, kui hankija neid pakkumisi hindab. Sellest tulenevalt peavad kohaldatavad lepingu sõlmimise kriteeriumid, nende alamkriteeriumid ja nende suhteline osakaal olema hankemenetluse algusest peale selgelt määratletud. Hankija ei saa lepingu sõlmimise kriteeriumide kaudu kohaldada alamkriteeriume, millele ta pole varem pakkujate tähelepanu juhtinud. Samuti peab hankija tõlgendama lepingu sõlmimise kriteeriume kogu menetluse jooksul ühtemoodi.

Sellest hoolimata ei ole hankijal kohustust avaldada hanketeates või hanke tingimustes hindamismeetodit, mida ta kavatses pakkumuste hindamisel kohaldada. Hindamiskomisjonil peab olema oma ülesande täitmisel teatav tegevusvabadus ja seetõttu võib ta ilma pakkumistingimustes või hanketeates sätestatud lepingu sõlmimise kriteeriume muutmata korraldada oma tööd esitatud pakkumiste läbivaatamiseks ja analüüsimiseks vastavalt vajadusele. Sellist tegutsemisvabadust õigustavad ka praktilised kaalutlused, kuna hankijal peab olema võimalik kohandada hindamismeetodit, mida ta pakkumuste hindamiseks ja järjestamiseks kohaldab, vastavat asjaoludele.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=247139&text=&dir=&doclang=EN&part=1&occ=first&mode=req&pageIndex=0&cid=3542823

Kohtuasi T-7/20, ECLI:EU:T:2021:649, 06.10.2021 (p 33) (märksõnad: finantsmäärus, hanketingimused, esitatava testülesande formaat, pakkumuse tagasilükkamine)

Selleks, et hinnata, kas pakkuja ei saanud tõesti lepingu sõlmimise kriteeriumitest aru või oleks ta pidanud neid mõistma, on vaja arvestada asjaoluga, et asjaomane pakkuja ja teised pakkujad olid suutelised pakkumusi koostama ja asjaomane pakkuja ei nõudnud enne pakkumuse esitamist hankijalt selgitusi.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=247134&text=&dir=&doclang=EN&part=1&occ=first&mode=req&pageIndex=0&cid=3543476

Kohtuasi C-486/21, ECLI:EU:C:2022:868, 10.11.2022, (p 97), (märksõna: riigihanke alusdokumendid, CPV kood)

Direktiivi 2014/23 artikli 38 lõiget 1 koostoimes selle direktiivi artikliga 27 ja määruse nr 2195/2002 artikliga 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus, kui avaliku sektori hankija, kes nõuab, et ettevõtjad oleksid kantud liidu liikmesriigi kutse- või äriregistrisse, ei lähtu mitte CPV koodidest koosnevast ühtsest riigihangete klassifikaatorist, vaid NACE Rev. 2 klassifikaatorist, nagu see on kehtestatud määrusega nr 1893/2006.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=267937&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=329158>

C-54/21, ECLI:EU:C:2022:888, 17.11.2022, (p-d 90-95), (märksõna: hindamiskriteeriumid, kvaliteedikriteerium, hindamine)

Riigihankelepingud tuleb sõlmida objektiivsete kriteeriumite alusel, mis tagavad kooskõla nende põhimõtetega, eesmärgiga tagada pakkumuste suhtelise maksumuse objektiivne hindamine, et teha kindlaks, milline pakkumus on majanduslikult kõige soodsam. Selleks on hankijatel vabadus kehtestada sobivad kvaliteedistandardid, kasutades tehnilisi kirjeldusi või lepingu täitmise tingimusi. Nimetatud direktiivi põhjenduses 92 on samamoodi märgitud, et hankija kehtestatud majanduslikud ja kvalitatiivsed kriteeriumid peavad võimaldama võrdlevalt hinnata iga pakkuja pakkumust lepingu eseme täitmise seisukohast.

Seega on oluline, et edukaks tunnistamise kriteeriumid ei annaks hankijale piiramatut valikuvabadust (20. septembri 2018. aasta kohtuotsus Montte, C-546/16, EU:C:2018:752, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika). Seega, nagu nähtub direktiivi 2014/24 artikli 67 lõikest 4, peavad nende kriteeriumidega kaasnema täpsustused, mis võimaldavad pakkujate esitatud teavet tõhusalt kontrollida, et hinnata, kui hästi pakkumused vastavad pakkumuste hindamise kriteeriumitele.

Seega, kui hankija kehtestab – nagu käesoleval juhul – pakkumuste kvaliteedi mõõtmiseks hindamiskriteeriumid, ei saa need kriteeriumid piirduda viitega hankelepingu raames elluviidavate projektide väljatöötamise kavadele või selle lepingu täitmise viisile, mida pakkuja kirjeldab, vaid neile tuleb lisada täpsustused, mis võimaldavad piisavalt konkreetset võrrelda pakutud teenuste taset. Sellises olukorras, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kus kvaliteediga seotud kriteeriumid moodustavad kokku 60% pakkumusele antavatest hindamispunktidest, on objektiivse võrdluse tagamiseks ja meelevaldse kohtlemise ohu vältimiseks veelgi olulisem, et need kriteeriumid oleks täpselt esitatud.

Selliseid täpsustusi võib teha muu hulgas alakriteeriumite määratlemise teel.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=268028&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=328508>

Kohtuasi C-274/21 ja C-275/21, ECLI:EU:C:2022:565, 14.07.2022, (p-d 66-68), (märksõna: raamleping, raamlepingu muutmine, eeldatav kogus või eeldatav maksumus; maksimaalne kogus või maksimaalne maksumus; raamlepingu tühisus)

Direktiivi 2014/24 artikli 33 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et hankija ei või uue hankelepingu sõlmimisel tugineda raamlepingule, milles ette nähtud ehitustööde, asjade või teenuste maksimaalne maht ja/või maksumus on juba saavutatud, välja arvatud juhul, kui selle lepingu sõlmimine ei too kaasa kõnealuse raamlepingu olulist muutmist, nagu on ette nähtud selle direktiivi artikli 72 lõike 1 punktis e.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=262944&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=326996>

Liidetud kohtuasjades C-68/21 ja C-84/21, ECLI:EU:C:2022:835, 27.10.2022, (p-d 87-110), (märksõna: tehniline kirjeldus)

Tehnilise kirjelduse koostamisel tuleb lähtuda funktsionaalsetest nõuetest ja kasutusomadustest ning vältida seda, et tehniline kirjeldus vähendab kunstlikult konkurentsi konkreetset ettevõtjat soosivate nõuetega, kirjeldades vastava ettevõtja poolt tavapäraselt pakutavate asjade, teenuste või ehitustööde põhiomadusi.

Siiski ei saa tähelepanuta jätta teiste liidu õigusnormidega kehtestatud kohustuslikke nõudeid, eelkõige ohutuse ja keskkonnakaitse valdkonnas, näiteks tüübikinnituse nõuet, mis on samadel põhjustel kehtestatud direktiiviga 2007/46.

Direktiiv 2014/25 ei või piirata direktiivi 2007/46 kohaldamist, kuna selle eesmärk on vastavalt selle põhjendusele 3 tagada liiklusohutuse kõrge tase, tervise- ja keskkonnakaitse, energiatõhusus ning kaitse omavalilise kasutamise eest. Kuna direktiiv 2007/46 nõuab just nimelt nende eesmärkide saavutamiseks konkreetsete sõiduki varuosade tüübikinnitust, muutub niisugune nõue möödapääsmatuks ja sellest ei saa direktiivi 2014/25 alusel mööda minna.

Põhikohtuasjades nägid hanketeated ette selliste sõidukiosade tarnimise, mis võisid olla Iveco originaalosalad või nendega samaväärsed. Direktiivi 2007/46 IV lisas loetletud sõidukiosi,

millele kehtib tüübikinnituse kohustus, saab müüa või kasutusele võtta ainult siis, kui need on kinnitatud.

Järelikult, kuna neil sõidukiosadel on tüübikinnituse kohustus, võib direktiiviga 2007/46 kehtestatud kohustuslike nõuete täitmisel pidada üksnes sõidukiosi, mis on saanud tüübikinnituse ja mida saab seega turustada, samaväärseks nimetatud asjaomaste hanketeadete tähenduses.

Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 2007/46 artikli 10 lõiget 2, artikli 19 lõiget 1 ja artikli 28 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus see, kui hankijal on avaliku teenuse osutamiseks mõeldud busside varuosade riigihankemenetluses lubatud tunnistada vastavaks pakkumus, milles pakutakse direktiivi 2007/46 IV lisas nimetatud õigustloovate aktide kohaldamisalasse kuuluvaid sõidukiosi, millele ei ole lisatud nende varuosade tüübikinnitustunnistust ega andmeid tüübikinnituse tegeliku olemasolu kohta, kui need õigustloovad aktid näevad ette sellise kinnitamise.

Hankijal on kaalutusõigus nende vahendite kindlaksmääramisel, mida pakkujad võivad oma pakkumuste samaväärsuse tõendamiseks kasutada. Seda kaalutusõigust tuleb kasutada nii, et hankija poolt tunnustatud tõendusvahendid võimaldavad tal temale esitatud pakkumusi tegelikult hinnata ega lähe selleks vajalikust kaugemale.

Sama tõlgendust tuleb kohaldada ka direktiivi 2014/25, millega asendati direktiiv 2004/17, artiklite 60 ja 62 puhul, kuna nendes artiklites on sarnaselt viimati nimetatud direktiivi artikliga 34 nõutud, et pakkuja, kes soovib kasutada õigust esitada selliste toodetega samaväärseid tooteid, mis on määratletud viitega kaubamärgile, päritolule või tehasele, tõendaks mis tahes asjakohasel viisil juba oma pakkumuse tegemisel samaväärsust asjaomaste toodetega.

Vaatamata hankijale selles osas antud kaalutusõigusele, peavad tema tunnustatud tõendusvahendid võimaldama pakkumust tegelikult hinnata, et teha kindlaks, kas see on kooskõlas kõnealuses hankemenetluses määratletud tehnilise kirjeldusega.

Selleks et direktiivi 2014/25 artikli 60 lõike 5 ja artikli 62 lõike 2 tähenduses oleks tegemist „asjakohase viisiga“, peab kinnituse samaväärsuse kohta olema väljastanud instants, kes on võimeline samaväärsuse tagama, mis eeldab, et see instants vastutab tehniliselt kõnealuste sõidukiosade eest ja tal on vajalikud vahendid nende sõidukiosade kvaliteedi tagamiseks. Neid tingimusi saab täita vaid nende osade valmistaja või sõidukitootja.

See tõlgendus on kooskõlas ka määruse nr 1400/2002 artikli 1 punktiga u, mille kohaselt on selle määruse tähenduses „samaväärse kvaliteediga varuosad“ „ainult sellised varuosad, mille tootja suudab igal ajal tõendada, et kõnealuste osade kvaliteet vastab kõnealuse mootorsõiduki kokkupanekul kasutatavate või kasutatud sõidukiosade kvaliteedile“. Kuigi see määrus kaotas kehtivuse 31. mail 2010, kinnitas selle artikli 1 punkt u, et selleks, et kinnitust samaväärsuse kohta saaks pidada asjakohaseks, peab selle olema väljastanud tootja.

Peale selle on direktiivi 2007/46 artikli 3 punktis 27 mõiste „tootja“ määratletud kui „isik või asutus, kes vastutab tüübikinnitusasutuse ees kõigi tüübikinnitusprotsessi aspektide eest ning toodangu vastavuse tagamise eest“, kusjuures see isik või asutus ei tarvitse olla otseselt seotud tüübikinnituse nõudega sõiduki, süsteemi, osa või eraldi seadmestiku valmistamise kõigi etappidega.

Kuigi see määratlus hõlmab ainult tüübikinnituse nõudega sõidukeid ja varuosi, annab see kasulikke juhiseid tegemaks kindlaks, keda võib pidada sõidukiosa „tootjaks“, et saaks kontrollida, kas asjakohaseks tõendiks võib olla kinnitus samaväärsuse kohta, mille on väljastanud isik, kes ise nimetab end selle sõidukiosa „tootjaks“. Nimelt nähtub sellest määratlusest, et selleks, et ettevõtjat saaks kvalifitseerida sõidukiosa „tootjaks“, ei tarvitse see ettevõtja olla otseselt seotud selle osa valmistamise kõigi etappidega.

Selles kontekstis on kasulik ka direktiivi 2007/46 artikli 3 punktis 26 esitatud mõiste „originaalosalad või -seadmed“ määratlus, mille kohaselt „[k]uni vastupidise tõestamiseni eeldatakse, et osad on originaalosalad, kui osade tootja tõendab, et osade kvaliteet vastab kõnealuse sõiduki monteerimiseks kasutatud osade kvaliteedile ning et need on toodetud vastavalt sõiduki tootja poolt ette nähtud spetsifikaatidele ja tootmisstandarditele“.

Nimelt nähtub sellest määratlusest, et tõendamaks, et varuosaga puhul on tegemist originaalvaruosaga, peab sellekohase kinnituse olema väljastanud seda osa valmistav sõidukitootja, olenemata asjaolust, et nimetatud osa valmistamine toimus vastavalt selle sõiduki tootja ette nähtud spetsifikaatidele ja tootmisstandarditele, mille jaoks see on mõeldud.

Seega tuleb asuda seisukohale, et niisuguse hankemenetluse raames, nagu on kõne all põhikohtuasjades, saab asjakohaseks tõendiks pidada sellist kinnitust sõidukiosa samaväärsuse kohta, mille on väljastanud selle sõidukiosa tootja, kuigi see tootja ei tarvitse olla otseselt seotud selle osa valmistamise kõigi etappidega.

Seevastu ei saa asjakohaseks tõendiks pidada edasimüüja või vahendaja kinnitust samaväärsuse kohta.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=267604&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=324980>

Pakkuja ja pakkumus

Kohtuasi C-305/08, 23.12.09 (p 40-43) (märksõnad: pakkumuse esitamise õigus)

Lisaks tuleb lähtuvalt Euroopa Kohtu praktikast meenutada, et esiteks ei ole võrdse kohtlemise põhimõtet rikutud juhul, kui tegemist on üksnes asjaoluga, et hankijad lubavad riigihankemenetluses osaleda isikutel, kes saavad toetusi, mis võimaldab neil teha hinnapakumisi, mis on märgatavalt madalamad toetusi mittesaavate konkurentide omadest, ning et teiseks, kui ühenduse seadusandjal oleks olnud soov kohustada hankijaid selliseid pakkujaid välistama, siis oleks ta seda sõnaselgelt öelnud (eespool viidatud kohtuotsus ARGE, punktid 25 ja 26).

Viimaseks, Euroopa Kohtu praktikast tuleneb ka see, et ühenduse õigusnormid ei nõua, et isik, kes sõlmib hankijaga lepingu, peaks selleks, et teda saaks pidada töövõtjaks, ja seega majandustegevuses osalejaks, olema võimeline osutama kokkulepitud teenust isiklikult ja oma vahendite abil; piisab kui ta suudab asjaomase teenuse osutamise korraldada, esitades selleks vajalikud tagatised (vt selle kohta 12. juuli 2001. aasta otsus kohtuasjas C-399/98: Ordine degli Architetti jt, EKL 2001, lk I-5409, punkt 90).

Seetõttu tuleneb nii ühenduse õigusnormidest kui ka Euroopa Kohtu praktikast, et pakkumuse või taotluse võib esitada mis tahes isik või üksus, kes hanketeates loetletud tingimusi arvestades leiab, et on võimeline hankelepingut täitma kas isiklikult või allhanget kasutades, ning seda olenemata asjaomase isiku põhikirjast, sellest, kas ta on era- või avalik-õiguslik isik, ja olenemata sellest, kas ta tegutseb turul järjepidevalt või üksnes aeg-ajalt, või sellest, kas teda toetatakse riiklikest vahenditest või mitte. Nii nagu õigesti märgib Tšehhi valitsus, hinnatakse selle üksuse tegelikku võimet täita hanketeates määratletud tingimusi menetluse hilisemas etapis, kohaldades direktiivi 2004/18 artiklites 44–52 sätestatud kriteeriume.

Tuleb ka lisada, et mõiste „majandustegevuses osaleja” kitsa tõlgendamise tagajärg oleks, et hankijate ja selliste isikute vahel, kes ei tegutse peamiselt tulu teenimise eesmärgil, sõlmitud lepinguid ei peetaks riigihankelepinguteks; neid võiks sõlmida ilma hankemenetluseta ning need väljuksid ühenduse võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse õigusnormide kohaldamisalast – vastupidi nende normide eesmärgile.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=77183&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=134427>

Kohtuasi C-599/10, 29.03.12 (p-d 27-34) (märksõnad: põhjendamatu madala maksumusega pakkumus)

Seega on direktiivi 2004/18 üks nõuetest – vältimaks hankija meelevaldsust ja tagamaks ausat konkurentsi ettevõtjate vahel – see, et pakkumuste hindamisel toimuks hankija ja taotleja vahel vajalikul ajal tegelik seisukohtade vahetus, et pakkuja saaks tõendada, et tema pakkumus on tõsiseltvõetav (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Lombardini ja Mantovani, punkt 57).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=121164&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=134459>

Kohtuasi T-402/06, 16.09.13 (p 89-91) (samad märksõnad)

Selles osas on kohtupraktikas täpsustatud, et nõukogu nägi ette täpse ja üksikasjaliku menetluse ebaharilikult madaladena näivate pakkumuste kontrollimiseks, selleks et võimaldada pakkujal, kes on esitanud iseäranis madala hinnaga pakkumuse, tõendada, et tema pakkumus on

tõsiseltvõetav, ning sel viisil tagada juurdepääs ehitustööde riigihankelepingutele (eespool punktis 64 viidatud kohtuotsus Lombardini ja Mantovani, punkt 48).

Järelikult eeldatakse direktiivi 93/37 artikli 30 lõikes 4, et tingimata kohaldatakse niisuguste pakkumuste võistleva kontrolli menetlust, mida hankija loeb ebaharilikult madalaks, pannes viimasele kohustuse pärast kõigi pakkumuste läbivaatamist ja enne hankelepingu sõlmimise otsustamist nõuda kõigepealt kirjalikult täpsustavaid andmeid oletatava kõrvalekaldega pakkumuse asjaolude kohta, mis konkreetselt olid aluseks tema kahtlustele, ning seejärel hinnata kõnealust pakkumust lähtudes põhjendustest, mille asjaomane pakkuja esitas vastusena sellele nõudele. Nimelt on oluline, et igal pakkujal, kelle puhul tekib kahtlus, et ta on esitanud ebatavaliselt madala hinnaga pakkumuse, oleks õigus tõhusalt teatavaks teha oma seisukoht selles küsimuses ja talle oleks antud võimalus esitada oma pakkumuse erinevate koostisosade kohta kõik tõendid ajal – mis on kindlasti pärast kõigi ümbrikute avamist –, mil talle on saanud teatavaks mitte ainult kõnealuse hanke kõrvalekalde määr ja asjaolu, et tema pakkumus on osutunud ebatavaliselt madalaks, vaid ka need konkreetsed asjaolud, mis hankijal küsimusi tekitasid (eespool punktis 64 viidatud kohtuotsus Lombardini ja Mantovani, punktid 51 ja 53).

Eelnev tõlgendus on ainus, mis on kooskõlas nii direktiivi 93/37 artikli 30 lõike 4 sõnastuse kui eesmärgiga. Nii tuleneb ühelt poolt selle sätte, mis on kehtestatud kohustuslikuna, sõnastusest endast, et hankija peab esiteks tuvastama oletatavad pakkumused, teiseks võimaldama asjaomastel ettevõtjatel tõendada nende tõsist, paludes neilt täpsustusi, mida ta peab otstarbekaks, kolmandaks hindama huvitatud isikute esitatud selgituste asjakohasust ning neljandaks tegema otsuse nimetatud pakkumuste vastuvõtmise või tagasilükkamise kohta. Seega on võimalik asuda seisukohale, et järgitud on nõudeid, mis on omased ebaharilikult madalate pakkumuste kontrolli menetluse võistlevusele direktiivi 93/37 artikli 30 lõike 4 tähenduses, üksnes siis, kui kõik kirjeldatud etapid on üksteise järel läbitud. Teiselt poolt kujutab hankija ja pakkuja vaheline tõeline võistlev vaidlus, mis toimub sobival ajal pakkumuste hindamise menetluses, endast direktiivi põhimõttelise tähtsusega nõuet, et vältida hankija meelevaldsust ning tagada ettevõtjate vahel eluterve konkurents (eespool punktis 64 viidatud kohtuotsus Lombardini ja Mantovani, punktid 54–57).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=141402&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=134527>

Kohtuasi T-570/13, ECLI:EU:T:2016:40, 28.01.2016 (p-d 95, 112-113) (märksõnad: põhjendamatu madal maksumus, kahju hüvitamine)

Isegi kui möönda, et hageja pakkumus oleks pidanud tulema esimeseks ja seega oleks tulnud sõlmida hankeleping hagejaga, ei pane see mingil juhul komisjonile kohustust allkirjastada leping temaga. Tegelikult ei tulene ühestki hankemenetlustes kohaldatavast põhimõttest ega õigusnormist, et komisjon on kohustatud allkirjastama lepingu isikuga, kes on hankemenetluse lõpus edukaks tunnistanud.

Mis kolmandaks puutub kahjusse, mis väidetavalt on tekkinud hankemenetluses kantud kulude tõttu, siis tuleb meenutada, et ettevõtjad peavad kandma oma tegevusest tulenevaid majanduslikke riske, arvestades iga asjaomase juhtumi asjaolusid. Hankemenetluses hõlmavad need majanduslikud riskid eeskätt pakkumuse ettevalmistamisega seotud kulusid. Nii tekkinud kulud jäävad järelikult menetluses osaleda otsustanud ettevõtja kanda, hankes osalemise õigus ei tähenda kindlust menetluse tulemuse suhtes (kohtuotsus CAS Succhi di Frutta vs. komisjon, punkt 99 eespool, EU:C:2009:273, punkt 79). Selles osas näeb finantsmääruse artikkel 101 ette, et komisjonil on õigus otsustada lepingut üldse mitte sõlmida. Seega ei olnud isegi kõige soodsama pakkumuse teinud pakkujale lepingu sõlmimine tagatud.

Järelikult põhimõtteliselt ei saa pakkuja osalemisega hankemenetluses kaasnevad kulud olla kahjutasuga hüvitatav kahju (kohtuotsused CAS Succhi di Frutta vs. komisjon, punkt 99 eespool, EU:C:2009:273, punkt 81; TEAM vs. komisjon, punkt 91 eespool, EU:T:1998:254, punkt 71, ja Embassy Limousines & Services/Parlement, punkt 34 eespool, EU:T:1998:302, punkt 97).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=173899&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=266324>

Kohtuasi C-568/13, 18.12.14 (märksõnad: avalik-õiguslik ülikooli haigla; teenuseosutaja mõiste; õigus osaleda riigihankemenetluses; ebaharilikult madala maksumusega pakkumus)

Avalik-õiguslike isikute võimalus osaleda koos eraõiguslike isikutega riigihankemenetlustes tuleneb juba otsesõnu direktiivi 92/50 artikli 1 punktist c, mille kohaselt on „teenuseosutajaks” mis tahes füüsiline või juriidiline isik, sealhulgas avalik-õiguslik isik, kes osutab teenuseid (p 33). Pakkumuse või taotluse võib esitada mis tahes isik või üksus, kes hanketeates loetletud tingimusi arvestades leiab, et on võimeline hankelepingut täitma kas isiklikult või allhanget kasutades, ning seda olenemata asjaomase isiku põhikirjast, sellest, kas ta on era- või avalik-õiguslik isik, ja olenemata sellest, kas ta tegutseb turul järjepidevalt või üksnes aeg-ajalt (p 35).

Direktiivi 92/50 artikli 37 lõigete 1 ja 3 sõnastusest ilmneb, et võimalus lükata tagasi ebaharilikult madala maksumusega pakkumus ei piirdu üksnes juhtumiga, kui selle pakkumuse madal hind on põhjendatav õigusvastase või ühisturuga kokkusobimatu riigiabi saamisega. Tegelikult on sellel võimalusel üldisem olemus (p 46). Mh tuleneb selle sätte sõnastusest, et hankijal on ebaharilikult madala maksumusega pakkumuse hindamisel kohustus nõuda pakkujalt, et ta esitaks vajalikud tõendid oma pakkumuse tõsiseltvõetavuse kohta (p 47). Seega on direktiivi 92/50 üks nõuetest, et pakkumuste hindamisel toimuks hankija ja pakkuja vahel vajalikul ajal tegelik seisukohtade vahetus, et pakkuja saaks tõendada, et tema pakkumus on tõsiseltvõetav (p 48). Direktiivi 92/50 artikkel 37 ei sisalda mõiste „ebaharilikult madala maksumusega pakkumus” määratlust (p 49). Liidu seadusandja on aga selles sättes täpsustanud, et pakkumuse ebaharilikult madalat maksumust tuleb hinnata võrreldes „teostatavate töödega”. Seega võib hankija selle hindamisel, kas pakkumuse maksumus on ebaharilikult madal, võtta ausa konkurentsi tagamiseks arvesse mitte üksnes direktiivi 92/50 artikli 37 lõikes 2 loetletud asjaolusid, vaid kõiki osutatavate teenuste puhul olulisi asjaolusid (p 50).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=%2522public%2Bprocurement%2522&docid=160937&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514465>

Kohtuasi C 203/14, 06.10.15 (märksõna: pakkuja)

Pakkumuse või taotluse võib esitada mis tahes isik või üksus, kes hanketeates loetletud tingimusi arvestades leiab, et on võimeline hankelepingut täitma kas isiklikult või allhanget kasutades, ning seda olenemata sellest, kas ta on era- või avalik-õiguslik isik, ja olenemata sellest, kas ta tegutseb turul järjepidevalt või üksnes aeg-ajalt, või sellest, kas teda toetatakse riiklikest vahenditest või mitte (p 34).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?doclang=ET&text=&pageIndex=2&docid=169181&mode=req&part=1&occ=first&dir=&cid=8836>

Kohtuasi C-376/16 P, ECLI:EU:C:2018:299, 03.05.18 (p-d 57-58, 63) (märksõnad: pakkumuse tagasilükkamise põhjendused, hindamisprotokoll)

Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast tuleneb, et hankijalt ei saa nõuda, et ta edastaks edutule pakkujale lisaks tema pakkumuse tagasilükkamise põhjendustele esiteks põhjaliku kokkuvõtte selle kohta, kuidas tema pakkumuse iga üksikasja selle hindamisel arvesse võeti, ning teiseks esitaks eduka pakkumuse tunnuste ja suhteliste eeliste teatavaks tegemise raames eduka pakkumuse ja edutu pakkuja pakkumuse põhjaliku võrdleva hinnangu (4. oktoobri 2012. aasta kohtuotsus Evropaïki Dynamiki vs. komisjon, C-629/11 P, ei avaldata, EU:C:2012:617, punkt 21 ja seal viidatud kohtupraktika).

Samuti ei ole hankijal kohustust esitada edutule pakkujale tema kirjaliku taotluse alusel hindamisprotokolli täielikku koopiat (4. oktoobri 2012. aasta kohtuotsus Evropaïki Dynamiki vs. komisjon, C-629/11 P, ei avaldata, EU:C:2012:617, punkt 22 ja seal viidatud kohtupraktika).

Käesoleva kohtuotsuse punktis 57 viidatud kohtupraktikaga ei nõuta põhimõtteliselt, et hinnangus sisalduvale igale negatiivsele või positiivsele kommentaarile omistataks kindel kaal. Sellegipoolest, kui hanget puudutavad dokumendid sisaldavad arvulist osakaalu, mis on seotud kriteeriumide ja alakriteeriumidega, siis nõuab läbipaistvuse põhimõte, et neile kriteeriumidele ja alakriteeriumidele antaks arvuline hinnang.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=201692&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=380470>

Kohtuasi T-741/17, ECLI:EU:T:2019:572, 10.09.2019 (p-d 36, 44–46, 49–52, 59, 62, 64, 81–83) (märksõnad: põhjendamatul madala maksumusega pakkumus; põhjendamiskohustus; hankija selgitused huvitatud isikule; pakkumuse konfidentsiaalsus)

Hankija hinnang sellele, kas esineb põhjendamatul madala maksumusega pakkumusi, antakse kahes etapis. Esimeses etapis peab hankija hindama, kas esitatud pakkumuses toodud maksumus või hinnad „tunduvad“ olevat põhjendamatul madalad. Kui on näitajaid, mis tekitavad kahtluse, et mõni pakkumus võib olla põhjendamatul madala maksumusega, peab hankija teises etapis kontrollima selle pakkumuse koostisosi, veendumaks, et pakkumus ei ole põhjendamatul madala maksumusega. Kontrolli käigus on hankijal kohustus anda kõnealuse pakkumuse esitanud pakkujale võimaluse selgitada, miks ta leiab, et tema pakkumus ei ole põhjendamatul madala maksumusega. Seejärel peab hankija hindama antud selgitusi ja tegema kindlaks, kas kõnealune pakkumus on põhjendamatul madala maksumusega. Siinkohal on akti vastuvõtja kohustus põhjendada oma otsuseid piisavalt. Üksnes nii saab liidu kohus kontrollida, kas faktilised ja õiguslikud asjaolud, millest kaalutusõiguse teostamine sõltub, on täidetud. Otsuse tegemisega seotud oluliste menetlusnormide rikkumine peab kaasa tooma otsuse tühistamise.

Kui tegemist on näitajaga, mis tekitab kahtluse, et tegemist võib olla põhjendamatul madala maksumusega pakkumusega, on hankija kohustatud tegema edutule pakkujale, kes seda sõnaselgelt taotleb ning kes ei ole hankemenetlusest kõrvalejätmist põhjustavas olukorras ja kelle pakkumus on kooskõlas hankedokumentidega, teatavaks põhjused, mis võimaldavad aru saada, miks edukaks tunnustatud pakkumus ei olnud hankija hinnangul põhjendamatul madala maksumusega. Hankija tõdemus, et pakkumuse maksumuse kontrollimise tulemusel selgus, et pakkumus ei ole põhjendamatul madal, ei täida põhjendamiskohustust piisavalt. Samuti ei piisa vaid tabelite või arvandmete esitamisest. Hankija selgitus peab sisaldama hankija poolt antud hinnangut või selle lühikokkuvõtet. Samas ei ole hankijal kohustust avaldada täpset teavet eduka pakkumuse tehniliste ja finantsiliste aspektide kohta, nagu välja pakutud hinnad või

ressursid, mida edukas pakkuja kavandab pakutava teenuse osutamiseks kasutada. Piisava põhjenduse esitamiseks selle kohta, et edukaks tunnustatud pakkumus ei ole põhjendamatult madala maksumusega, peab hankija esitama arutluskäigu, mille tulemusel ta ühelt poolt järeldas, et peamiselt finantskriteeriumide poolest vastas niisugune pakkumus selle liikmesriigi õiguses, kus neid teenuseid tuleb osutada, personali töötasusid, sotsiaalkindlustusmaksid ning tööohutust ja töötervishoidu reguleerivatele normidele, ja teiselt poolt on ta kontrollinud, et pakutud hind hõlmab kõiki edukaks tunnustatud pakkumuse tehnilistest aspektidest tulenevaid kulusid.

Hankija ei saa jätta täitmata oma põhjendamiskohustust, viidates dokumentide konfidentsiaalsusele. Teatavate dokumentide väidetav konfidentsiaalsus ei takista hankijal abstraktselt ümber sõnastada põhjusi, mille alusel ta otsustas mitte jätta asjaomaseid pakkujaid põhjendamatult madala maksumuse tõttu hankemenetlusest kõrvale. Kui teatud andmeid ei ole võimalik avalikustada, siis on põhimõtteliselt võimalik kirjeldada vähemalt nende andmete laadi või liiki või esitada protsendid, mis võimaldavad kõnealuste hindade võrdlemist pidepunktidega (näiteks alltöövõtu kasutamise ulatus vs personali olemasolu).

Üldjuhul tuleb põhjendused teha huvitatud isikule teatavaks samal ajal kui tema huve kahjustav otsus. Siiski võib hilisemal ajahetkel edastatud teavet arvesse võtta ka selle hindamisel, kas põhjendus on piisav, kui see piirdub esialgse põhjenduse kohta üksikasjade lisamisega ning tugineb selle otsuse tegemise kuupäeval esinenud faktilistele ja õiguslikele asjaoludele

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=217544&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=465799>

Kohtuasi C-402/18, ECLI:EU:C:2019:1023, 27.11.2019 (p-d 36–40, 43–45, 47, 49, 55, 58–59, 63, 68–69, 70, 72) (märksõnad: allhanked; allhankelepingute protsentuaalne piiramine; alltöövõtjate teenuste hinna vähendamise piiramine)

Direktiiv 2004/18 annab pakkujatele võimaluse kasutada võimalikult suure konkurentsile avatuse saavutamiseks hankelepingu täitmisel allhanget. Liikmesriigi õigusnormid, millega kehtestatakse alltöövõtjate kasutamisele abstraktne protsentuaalselt määratletud piirang, sõltumata võimalike alltöövõtjate seisundi ja pädevuse kontrollimise võimalusest ning asjaomaste ülesannete olulisusest, on vastuolus direktiiviga. Selline üldine keeld majandussektorist, tööde laadist või alltöövõtjate isikutest sõltumata ei võimalda hankijal hinnata asju juhtumipõhiselt.

Samuti ei ole direktiiviga 2004/18 kooskõlas liikmesriigi imperatiivne piirang mis tahes hankelepingute esemeks olevate teenuste osutamisse kaasatud alltöövõtjatele makstavale tasule, mille kohaselt ei ole lubatud vähendada alltöövõtjatel tellitavate teenuste hinda enam kui 20% hankelepingust tulenevast hinnast. Selline piirang läheb kaugemale sellest, mis on vajalik alltöövõtjate töötajatele töötasu kaitse tagamiseks. Kui taoline piirang on imperatiivne ning määratletud üldiselt ja abstraktselt ega sõltu majandussektorist või tegevusalast ega mingil moel hinnangust, kas konkreetse hanke puhul on see tegelikult vajalik ehk ei anna hankijale juhtumipõhise hindamise võimalust, ei saa seda direktiiviga kooskõlas olevaks pidada. Samuti ei ole selline piirang põhjendatav eesmärgiga tagada pakkumuste kvaliteet ja hankelepingu nõuetekohane täitmine. Kõnealune alltöövõtjate tööjõukulude piirang pärsib ka konkurentsi, kuna võib muuta vähem huvipakkuvaks võimaluse kasutada hankelepingu täitmisel allhanget. Küll ei ole välistatud, et sellise eesmärgiga võib põhjendada allhanke kasutamise piiramist teatud määral.

Hankijal on võimalik nõuda pakkujalt, et ta näitaks oma pakkumuses ära hankeosa ja tööd, mille ta kavatses allhanke korras teha, ning pakutavate alltöövõtjate isikud, ning juhul, kui hankija ei

saa eelnevalt kontrollida alltöövõtjate isikut, seisundit ja pädevust ning usaldusväärust, võib hankija alltöövõtjate vahetamise keelata. Samuti võib piirangu seadmisega saavutatavat eesmärki täita direktiivi 2004/18 artikli 55 kohane põhjendamatult madala maksumusega pakkumuste kontrollimine.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=221084&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5721240>

Kohtuasi C-63/18, ECLI:EU:C:2019:787, 26.09.2019 (p-d 21, 27, 29, 33, 35–38, 41–42, 45) (märksõnad: allhanked; allhankelepingute protsentuaalne piiramine)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=218281&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5720616>

Kohtuasi C-219/19, ECLI:EU:C:2020:470, 11.06.2020 (p-d 20–22) (märksõna: ettevõtja)

Euroopa Kohtu praktika kohaselt on küll liikmesriikidel õigus otsustada, kas anda teatavatele ettevõtjate kategooriatele õigus osutada teatavaid teenuseid või mitte, ja nad võivad muu hulgas lubada või keelata turul tegutseda mittetulundusühingutel, mille peamine eesmärk on haridus ja teadus, sõltuvalt sellest, kas kõnealune tegevus on kooskõlas nende asutamis- ja põhikirjaliste eesmärkidega, kuid juhul, kui neil üksustel on lubatud turul teatavaid teenuseid pakkuda, ei tohi riigisisised õigusnormid keelata neil osaleda sellistes riigihankemenetlustes, mis käsitlevad nende samade teenuste osutamist (vt EKo C-305/08, p 47–49; EKo C-159/11, p 27; EKo C-203/14, p 35, EKo C-568/13, p 36). Kuigi vastav Euroopa Kohtu praktika tugineb direktiivil 2004/18, on see asjakohane ka direktiivi 2014/24 valguses, kuivõrd mõistet „ettevõtja“ ei ole vahepeal oluliselt muudetud. Lisaks sellele on direktiivi 2014/24 põhjenduses 14 nüüd sõnaselgelt märgitud, et seda mõistet tuleb tõlgendada „laialt“, mistõttu see hõlmaks turul tegutsevaid mis tahes isikuid või üksusi, „olenemata õiguslikust vormist, millena nad on otsustanud tegutseda“. Samamoodi näeb selle direktiivi artikli 19 lõige 1 sarnaselt selle artikli 80 lõikega 2 sõnaselgelt ette, et ettevõtjat ei saa hankemenetlusest kõrvale jätta ainuüksi seetõttu, et ta peab riigisisese õiguse alusel olema kas füüsiline või juriidiline isik.

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=227300&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=3829423

Kohtuasi T-661/18, ECLI:EU:T:2020:319, 08.07.2020 (p-d 37–38) (märksõnad: pakkumuse tagasilükkamise põhjendamine; õigusvastane tingimus tehnilises kirjelduses)

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 41 lõike 2 punkti c kohaselt on ametiasutustel kohustus põhjendada oma otsuseid. See põhjendamiskohustus tähendab vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale, et aktis tuleb selgelt ja ühemõtteliselt ära näidata akti vastuvõtja arutluskäik, esiteks selleks, et huvitatud isikutel oleks võimalik teada saada võetud meetme põhjused, et oma õigusi kaitsta, ning teiseks, et kohtul oleks võimalik teostada kontrolli (T-183/00, p 55; T-32/08, p 37; T-228/18, p 91). Lisaks tuleb põhjendamise nõude täidetuse hindamisel võtta arvesse juhtumi asjaolusid, eelkõige akti sisu, esitatud põhjenduse laadi ja selgituste saamise huvi, mis võib olla akti adressaatidel või muudel isikutel, keda akt otseselt ja isiklikult puudutab. Ei ole nõutud, et põhjenduses oleks täpsustatud kõik asjakohased faktilised ja õiguslikud asjaolud, kuna akti põhjenduse vastavust ei tule hinnata mitte ainult selle sõnastust, vaid ka konteksti ja kogu asjaomase valdkonna õiguslikku regulatsiooni silmas pidades (C-521/09 P, p 150; C-439/11 P, p 116).

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=228247&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=3927863

Kohtuasi C-367/19, ECLI:EU:C:2020:685, 10.09.2020 (p-d 31–34) (märksõnad: riigihankeleping; pakkumus hinnaga null eurot; põhjendamatult madala maksumusega pakkumus)

Kuna null euro suuruse hinnaga pakkumus võidakse kvalifitseerida põhjendamatult madalaks pakkumuseks direktiivi 2014/24 artikli 69 tähenduses, peab hankija neil asjaoludel sellise pakkumuse saamisel järgima selles sättes ette nähtud menetlust, küsides pakkujalt selgitusi pakkumuse maksumuse kohta. Direktiivi 2014/24 artikli 69 aluseks olevast loogikast tuleneb, et pakkumust ei saa automaatselt tagasi lükata ainuüksi põhjusel, et pakutud hind on null eurot. Kui pakkumus näib põhjendamatult madala maksumusega, nõuab hankija pakkujalt, et ta selgitaks pakkumuses pakutud hinda või kulusid, kusjuures need selgitused võivad muu hulgas puudutada nimetatud artikli lõikes 2 nimetatud asjaolusid. Selgitused aitavad seega kaasa pakkumuse usaldusväärsuse hindamisele ja võimaldavad tõendada, et kuigi pakkuja on esitanud null euro suuruse hinnaga pakkumuse, ei mõjuta see hankelepingu nõuetekohast täitmist. Nimelt peab hankija sama artikli lõike 3 kohaselt hindama esitatud teavet, konsulteerides pakkujaga, ning ta võib sellise pakkumuse tagasi lükata üksnes juhul, kui esitatud tõendid ei võimalda rahuldavalt selgitada pakutud hinna või kulude madalat taset. Lisaks tuleb selle teabe hindamisel järgida pakkujate võrdsuse ja diskrimineerimiskeelu ning läbipaistvuse ja proportsionaalsuse põhimõtteid, mis on hankijale direktiivi artikli 18 lõike 1 kohaselt kohustuslikud.

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=230864&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=3815106

Kohtuasi T-352/18, ECLI:EU:T:2021:64, 04.02.2021 (p-d 58–60, 85) (märksõnad: pakkumuse tagasilükkamine, põhjendamiskohustus)

ELi institutsioonidel, organitel ja ametitel on pakkumismenetluse alusel hankelepingu sõlmimise otsustamisel arvesse võetavate tegurite hindamisel ulatuslik kaalutusõigus ning Euroopa Kohtu kontroll selle üle piirdub kontrollimisega, kas menetlust ja põhjendusi reguleerivaid eeskirju on järgitud ning faktid on õiged ja et ei oleks tehtud tõsist ja ilmset hindamisviga või esinenud võimu kuritarvitamist (EÜKo T-63/06, p 73 ja seal viidatud kohtupraktika). Selleks, et teha kindlaks, et faktide hindamisel tegi hankija ilmse vea, mis tooks kaasa vaidlustatud otsuse tühistamise, peavad hageja esitatud tõendid olema piisavad, et muuta vaidlusaluses otsuses antud hinnangud ebausutavaks. Kui vaatamata hageja esitatud tõenditele võidakse vaidlustatud hinnang aktsepteerida tõese või kehtivana, tuleb hageja väide tagasi lükata (EÜKo T-726/15, p 38 ja seal viidatud kohtupraktika; EKo C-223/17 P, 39). Seega tuleb uurida, kas komisjon põhjendas vaidlustatud otsust piisavalt ja kas ta tegi hageja pakkumuse tagasilükkamisel selles otsuses esitatud põhjustel ilmse hindamisvea.

Kohtupraktika kohaselt nõuab põhjendamiskohustus vastavalt ELTL artikli 296 teisele lõigule, et meetme vastu võtnud asutus esitaks põhjenduse selgelt ja ühemõtteliselt, et asjaomane isik mõistaks meetme kasutamise põhjuseid ja saaks seeläbi kaitsta oma õiguseid ning et kohtul oleks võimalik selle üle järelevalvet teostada (EÜKo T-183/00, p 55; T-32/08, p 37; T-228/18, p 91). Põhjendamisnõuet tuleb hinnata lähtuvalt konkreetsest juhtumist, arvestades eelkõige kõnealuste meetmete sisu, põhjenduste laadi ja meetme adressaatide või muude asjassepuutuvate isikute huvi selle põhjenduse vastu. Põhjenduses ei ole vaja käsitleda kõiki asjakohaseid fakte ja õiguslikke küsimusi, kuna seda, kas põhjendus vastab ELTL artikli 296 nõuetele, ei tule hinnata mitte üksnes selle sõnastusest, vaid ka kontekstist ja asjakohastest õigusnormidest lähtuvalt (EKo C-521/09 P, p 150; C-439/11 P, p 116).

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=237362&text=&dir=&doclang=EN&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=847257

Kohtuasi T-578/19, ECLI:EU:T:2021:77, 10.02.2021 (p-d 52–53, 55–57, 64, 69, 71, 96, 106, 163, 168, 177) (märksõnad: valikukriteeriumid, lepingu sõlmimise kriteeriumid, majanduslikult kõige soodsam pakkumus, põhjendamiskohustus) *prantsuse keeles*

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=237619&text=&dir=&doclang=FR&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=847257

Kohtuasi C-598/19, ECLI:EU:C:2021:810, 06.10.2021 (p-d 24, 26–28, 32–33, 36–38, 40–42) (märksõnad: reserveeritud hankelepingud; liikmesriigi õigusnormides kehtestatud lisatingimused, mida ei ole direktiivis ette nähtud)

Direktiivi 2014/24 artikli 20 lõike 1 sõnastusest tuleneb, et kui liikmesriigid otsustavad selle sätte kohastes hankemenetlustes osalemise õiguse teatud üksustele reserveerida, on liikmesriikidel samas sättes ette nähtud tingimuste rakendamisel teatud kaalutlusruum. Kõnealuse sättega soovis liidu seadusandja soodustada tööhõive ja kutsetegevuse abil puuetega või ebasoodsas olukorras olevate inimeste ühiskonda kaasamist, võimaldades liikmesriikidel reserveerida hankelepingute või nende hangete teatavate osadega seotud lepingute sõlmimise menetlustes osalemise õigus kaitstud töö keskustele ja ettevõtjatele, kes, arvestades nende taotletavat sotsiaalset eesmärki, osalevad turul ebasoodsas konkurentsiolukorras. Seega on direktiivi 2014/24 artikli 20 lõikel 1 tööhõivega seotud sotsiaalpoliitiline eesmärk. Samas on kehtiva liidu õiguse kohaselt liikmesriikidel laiaulatuslik kaalutusõigus selles osas, milliseid vahendeid valida tööhõive- ja sotsiaalpoliitika valdkonnas seatud eesmärgi saavutamiseks (vt C-312/17, EU:C:2018:734, p 59 ja seal viidatud kohtupraktika). Sellest järeldub, et liikmesriikidele on jäetud võimalus kehtestada direktiivi 2014/24 artikli 20 lõikes 1 nimetatud üksustele täiendavaid tingimusi, et nad saaksid selle sätte kohastes reserveeritud hankelepingute sõlmimise menetlustes osaleda, sest need täiendavad tingimused aitavad kaasa sellega soovitatavate tööhõive- ja sotsiaalpoliitika valdkonna eesmärkide saavutamisele.

Samas peavad liikmesriigid seda võimalust kasutades järgima EL toimimise lepingu põhireegleid ja eeskätt kaupade vaba liikumist, asutamisvabadust ja teenuste osutamise vabadust ning nendest tulenevaid põhimõtteid nagu võrdne kohtlemine ja proportsionaalsus. Võrdsuspõhimõtte kohaselt ei tohi võrreldavaid olukordi käsitleda erinevalt ega erinevaid olukordi ühtemoodi, välja arvatud siis, kui selline erinev käsitlemine on objektiivselt põhjendatud. Võrdse kohtlemise põhimõtte riigihankes tähendab eelkõige seda, et pakkujatel peavad olema võrdsed võimalused, kui nad valmistavad ette oma pakkumusi, ja selle eesmärk on soodustada hankemenetluses osalevate ettevõtjate vahel terve ja tegeliku konkurentsi arengut. Seega tuleb käesoleval juhul eelkõige välja selgitada, kas sotsiaalalgatuse eritööhõivekeskused on direktiivi 2014/24 artikli 20 lõike 1 eesmärgi mõttes samas olukorras kui ettevõtusalgatuse eritööhõivekeskused, mistõttu tuleb neid kohelda ühtemoodi. Kui isegi ettevõtusalgatuse eritööhõivekeskused on sotsiaalalgatuse eritööhõivekeskustega samas olukorras, kus nad ei ole suutelised osalema riigihankemenetlustes tavalistes konkurentsitingimustes, tuleb kontrollida ka seda, kas sotsiaalalgatuse tööhõivekeskused saavad neile omaste tunnuste tõttu efektiivsemalt ellu viia direktiivi 2014/24 artikli 20 lõikega 1 saavutada soovitatavat sotsiaalse lõimumise eesmärki, mis võib objektiivselt õigustada nende erinevat kohtlemist võrreldes ettevõtusalgatuse eritööhõivekeskustega. Vastavalt proportsionaalsuse põhimõttele ei või liikmesriikide või hankijate poolt direktiivi 2014/24 sätete rakendamise raames kehtestatud eeskirjad, nagu ka selle direktiivi artikli 20 lõike 1 rakendamise tingimused, minna kaugemale sellest, mis on vajalik selleks, et saavutada selle direktiiviga ette nähtud eesmärgid.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=247053&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=3781403

Kohtuasi T-7/20, ECLI:EU:T:2021:649, 06.10.2021 (p-d 49, 63) (märksõnad: finantsmäärus, hanketingimused, esitatava testülesande formaat, pakkumuse tagasilükkamine)

Pakkujad pidid esitama hindamisele kuuluva testülesande. Selle testülesande eesmärk oli ühelt poolt hinnata pakkumuse kvaliteeti ja teiselt poolt hinnata pakkujate suutlikkust võtta arvesse töö tegemisel hankija kehtestatud tingimusi. Tehnilises kirjelduses oli sätestatud, et lõpetatud tõlked tuleb tagastada asjaomasele asutusele nende originaalvormingus või nõutud vormingus. Hankija nõudis testülesannet DOCX-vormingus, kusjuures hanke tingimustes oli kirjas, et sellele tingimusele mittevastavuse puhul lükatakse pakkumus tagasi. Pakkuja esitas faili DOC-vormingus. Kui hankija kehtestab hankes tingimused, ei saa ta hiljem nendest tingimustest kõrvale kalduda. Seega, kui riigihankemenetlust puudutavates dokumentides on kohustused selgelt sätestatud, ei saa hankija nõustuda nende kohustuste täitmata jätmisega või mistahes parandusega. Kui hankija ei oleks järginud enda kehtestatud tingimust, oleks ta rikkunud pakkujate võrdse kohtlemise põhimõtet. Seetõttu oli ta kohustatud tagasi lükkama pakkumuse, mis ei vastanud hankes kehtestatud tingimustele. Lisaks on hankija selgitanud, et DOC-vorming ei ole samaväärne DOCX-vorminguga, kuna ainult viimane ühildub muude tekstitöötuseks kasutatavate tarkvaravahenditega.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=247134&text=&dir=&doclang=EN&part=1&occ=first&mode=req&pageIndex=0&cid=3543476

Kohtuasi C-316/21, ECLI:EU:C:2021:837, 06.10.2021 (p-d 39–40, 42–45) (märksõnad: teise üksuse suutlikkusele toetumine, tuginetava üksuse asendamine) *prantsuse ja hollandi keeles*

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=247523&pageIndex=0&doclang=FR&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3776945>

Kohtuasi T-546/20, ECLI:EU:T:2021:846, 01.12.2021 (p-d 44, 46, 48–49, 50, 52–54, 60) (märksõnad: finantsmäärus, põhjendamatult madala maksumusega pakkumus, põhjendamiskohustus)

Kontroll, kas pakkumuse maksumus on põhjendamatult madal, toimub kahes osas. Esimeses osas hindab hankija seda, kas pakkumuses esitatud hind või kulud tunduvad olevat põhjendamatult madalad. Hankija peab välja selgitama, kas esitatud pakkumused sisaldavad mõnd näitajat, mis tekitab kahtluse, et need võivad olla põhjendamatult madala maksumusega. See on nii eelkõige juhul, kui pakutud hind on märkimisväärselt madalam kas teiste pakkumuste hinnast või tavapärasest turuhinnast. Kohtupraktikast tuleneb, et pakkumuse põhjendamatult madalat maksumust tuleb hinnata võrreldes teostatavate töödega ja osutatavate teenustega (vt T-392/15, EU:T:2017:462, p 83 ja seal viidatud kohtupraktika). Sellised kahtlused võivad eelkõige olemas olla juhul, kui pole kindel ühelt poolt see, et pakkumus vastab selle liikmesriigi õiguses, kus teenuseid tuleb osutada, personali töötasusid, sotsiaalkindlustusmakseid ning tööohutust, töötervishoidu ja ka omahinnast madalama hinnaga müüki reguleerivatele normidele, ja teiselt poolt see, et pakutud hind hõlmab kõiki eduka pakkumuse tehnilistest aspektidest tulenevaid kulusid. Kui esitatud pakkumused ei sisalda mõnd sellist näitajat ega tundu seega olevat põhjendamatult madala maksumusega, võib hankija jätkata nende hindamist ja hankemenetlust. Kui on näitajaid, mis tekitavad kahtluse, et mõni pakkumus võib olla põhjendamatult madala maksumusega, peab hankija kontrollima selle pakkumuse koostisosi, veendumaks, et see ei ole põhjendamatult madala maksumusega (nn kontrolli teine osa). Selle kontrolli käigus on tal kohustus anda küsimuse all olevale pakkujale võimalus põhjendada, miks ta leiab, et tema pakkumus ei ole põhjendamatult madala maksumusega. Seejärel peab hankija

antud selgitusi hindama ja tegema kindlaks, kas kõnealune pakkumus on põhjendamatult madala maksumusega.

Kui hankija on pakkumuse edukaks tunnistanud, siis järeldub sellest kaudselt, kuid kindlalt, et ta leidis, et ei olnud näitajaid, mis viitaksid sellele, et see oli põhjendamatult madala maksumusega. Kuigi hankija ei ole kohustatud igale talle esitatud põhjendamistaotlusele vastates sõnaselgelt põhjendama, miks edukas pakkumus ei tundunud talle olevat põhjendamatult madala maksumusega, tuleb need põhjendused aga teatavaks teha edutule pakkujale, kes seda sõnaselgelt taotleb, kuna niisugused põhjendused annavad edutule pakkujale teavet eduka pakkumuse omaduste ja suhteliste eeliste oluliste aspektide kohta. Sealjuures ei piisa kohtupraktika kohaselt sellest, kui hankija piirdub lihtsalt tõdemusega, et hankemenetluses edukaks tunnistatud pakkumus ei ole põhjendamatult madala maksumusega, või märkimisega, et tema arvates ei olnud asjaomane pakkumus põhjendamatult madala maksumusega (vt T-74/15, EU:T:2017:55, p 47 ja seal viidatud kohtupraktika). Olukorras, kus madalaima hinna kriteerium oli pakkumuste paremusjärjestuses määrav ja eduka pakkumuse hind oli ainus seda iseloomustav suhteline eelis, leidis kohus, et hankija pidi esitama vähemalt teabe selle protsentuaalse osa kohta hankest, mida edukas pakkuja teostab allhankena, ning teabe riikide kohta, kust kõnealuseid teenuseid osutama hakatakse, et edutu pakkuja oleks saanud kahe pakkumuse hindade erinevuse põhjuseid paremini mõista.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=250351&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=3780890

Kohtuasi T-621/20, ECLI:EU:T:2022:342, 08.06.2022 (p-d 48, 63, 79, 89) (märksõnad: selgitused riigihanke alusdokumentide kohta; pakkumuse muutmine; põhjendamiskohustus)

Olukorras, kus hankija ei ole kohustatud vastama ettevõtja teabenõudele, mis on esitatud hilinemisega ehk vähem kui kuus tööpäeva enne pakkumiste esitamise tähtpäeva, on hankijale antud selle üle otsustamiseks kaalutusõigus. Hilinenud teabenõudele vastamisest keeldumine iseenesest ei kujuta läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõtete rikkumist.

Kuivõrd pakkuja oli esitanud oma pakkumuses ammendavalt alternatiivse meetodi pakkumuse maksumuse arvutamiseks, ei palunud hankija parandada pakkuja esitatud pakkumuse maksumust, vaid arvutas pakkuja pakkumuses esitatud pakkumuse maksumuse vastavalt pakkumuses toodud alternatiivsele meetodile ümber ning sellega üksnes aktsepteeris pakkuja ühe pakkumuses sisaldunud maksumuse arvestamise meetodit.

Põhjendamiskohustuse täitmine sõltub iga juhtumi asjaoludest, eelkõige konkreetse akti sisust ja esitatud põhjenduste olemusest, kuid ka selle adressaatide või teiste isikute, keda see otseselt ja isiklikult puudutab, huvist. Kui pakkuja esitatud pakkumus ei ületanud pakkumuste hindamise kriteeriumide alusel minimaalset punktisummat, et konkureerida edasi eduka pakkuja valimise protsessis, ei saa see pakkuja nõuda, et hankija edastaks talle lisaks tema pakkumuse tagasilükkamise põhjustele ka üksikasjaliku võrdluse tema pakkumuse ja edukaks tunnistatud pakkumuse kohta (C-629/11 P, avaldamata, EU:C:2012:617, p 21 ja seal viidatud kohtupraktika).

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?mode=lst&pageIndex=0&docid=260445&part=1&doclang=EN&text=&dir=&occ=first&cid=413067

Kohtuasi C-669/20, ECLI:EU:C:2022:684, 15.09.2022, (p-d 34-40, 42-47), (märksõna: põhjendamatult madal maksumus, kontrollimine, kaitse-ja julgeolek)

Kui hankija hindab, kas pakkumus on põhjendamatult madala maksumusega, võib ta ausa konkurentsi tagamiseks võtta arvesse kõiki selle teenuse olulisi tegureid (vt eelkõige 29. märtsi 2012. aasta kohtuotsus SAG ELV Slovensko jt, C-599/10, EU:C:2012:191, punktid 29 ja 30, ning 18. detsembri 2014. aasta kohtuotsus Data Medical Service, C-568/13, EU:C:2014:2466, punkt 50).

Direktiivi 2009/81 artiklid 38 ja 49 kehtestavad hankijale esiteks kohustuse teha kindlaks kahtlased pakkumused, teiseks võimaldada asjaomastel pakkujatel tõendada nende tõsiseltvõetavust, küsides neilt vajalikke selgitusi, kolmandaks hinnata huvitatud isikute esitatud teabe asjakohasust ja neljandaks teha otsus nende pakkumuste vastuvõtmise või tagasilükkamise kohta. Hankijal on nendest artiklitest tulenevad kohustused üksnes siis, kui pakkumus tekitab a priori kahtlusi (vt analoogia alusel 19. oktoobri 2017. aasta kohtuotsus AgriConsulting Europe vs. komisjon, C-198/16 P, EU:C:2017:784, punktid 51 ja 52 ning seal viidatud kohtupraktika).

Erinevus teistest esitatud pakkumustest, isegi kui seda saab mõnel juhul mõne kõrvalekalde tuvastamiseks kasutada, ei saa olla ainus kriteerium, mida hankija sel juhul kasutab.

Kõigi hankemenetluse ja riigihanke alusdokumentidega seotud asjaolude hindamine peab võimaldama hankijal kindlaks teha, kas kahtlane pakkumus on vaatamata erinevusest teiste pakkujate esitatud pakkumustega piisavalt tõsiseltvõetav. Selles osas võib hankija tugineda riigisisestele eeskirjadele, mis sätestavad konkreetse meetodi põhjendamatult madala maksumusega pakkumuste kindlakstegemiseks.

Direktiivi 2009/81 artikleid 38 ja 49 tuleb tõlgendada nii, et hankijad on põhjendamatult madala maksumusega pakkumuse kahtluse esinemisel kohustatud kontrollima, kas sellega on tõepoolest tegemist, võttes arvesse kõiki hanketeate ja riigihanke alusdokumentide asjakohaseid tegureid, ja seda kohustust ei mõjuta asjaolu, et ei ole võimalik kohaldada riigisisestest õigusnormides selleks ette nähtud kriteeriume, ega esitatud pakkumuste arv.

Kui hankija tuvastab, et pakkumus on põhjendamatult madala maksumusega, ja ta viib seetõttu asjaomase pakkujaga läbi ärakuulamisega menetluse, tuleb selle tulemus kirjalikult kinnitada.

Hankijal on üksnes juhul, kui tal tekib kahtlus, et pakkumus on põhjendamatult madala maksumusega, ja pärast käesoleva kohtuotsuse punktis 37 viidatud ärakuulamisega kontrollimenetlust, kohustus teha ametlikult põhjendatud otsus kõnealuse pakkumuse vastuvõtmise või tagasilükkamise kohta.

Käesoleval juhul nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust siiski, et hankija ei algatanud direktiivi 2009/81 artiklis 49 ette nähtud ärakuulamisega kontrollimenetlust ega võtnud selle kohta vastu sõnaselget otsust.

Sel juhul tuleneb direktiivi 2009/81 artikli 55 lõikes 2 ja harta artiklis 47 kehtestatud kohustusest, et asjaomase hankeotsuse peab saama tõhusalt vaidlustada, et pakkujad, kes leiavad, et nende õigusi on rikutud, saaksid selle otsuse vaidlustada, tuginedes asjaolule, et edukaks tunnistatud pakkumus oleks tulnud kvalifitseerida „põhjendamatult madala maksumusega pakkumuseks“.

Selles osas olgu märgitud, et asjaolu, et pakkumust ei peeta „põhjendamatult madala maksumusega pakkumuseks“, ilma et seda oleks eraldi selgitatud, ei saa iseenesest olla aluseks hankemenetluse kehtetuks tunnistamisele, kuna liidu seadusandja ei ole pannud hankijatele kohustust võtta vastu sõnaselge ja põhjendatud otsus, et esitatud pakkumused ei ole põhjendamatult madala maksumusega.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=riigihange&docid=265542&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=178675#ctx1>

Kohtuasi C-436/20, ECLI:EU:C:2022:559, 14.07.2022; (p-d 77-93, p-d 95 – 102), (märksõna: riigihankeleping, rahaliste huvidega leping, sotsiaalhoolekandeteenus, valikumenetlus, teenus, sotsiaal-ja eriteenus, hankelepingute reserveerimine)

Direktiivi 2014/24 artikli 77 lõikes 2 on täpsustatud ranged tingimused, mille esinemisel võib ettevõtjat pidada „organisatsiooniks“ selle artikli tähenduses. Niisiis nõutakse, et selle ettevõtja eesmärk on osutada selles artiklis viidatud sotsiaal- või eriteenustega seotud avalikke teenuseid; et nimetatud ettevõtja kasum reinvesteeritakse selle eesmärgi täitmiseks ja kui kasum jaotatakse või jaotatakse ümber, siis peab see põhinema osalusega seotud kaalutlustel. Lisaks peavad selle ettevõtja juhtimisstruktuur või omandisuhted põhinema töötajate omandi või osalemise põhimõttel või nõudma töötajate, kasutajate või sidusrühmade aktiivset osalemist.

Direktiivi 2014/24 artikli 77 lõike 2 punktist d ja lõikest 3 ilmneb, et hankija võib selles artiklis ette nähtud menetluse alusel sõlmida „organisatsiooniga“ riigihankelepingu üksnes ajavahemikuks, mis ei ole pikem kui kolm aastat, ja tingimusel, et hankija ei ole selle „organisatsiooniga“ juba sõlminud kolme eelneva aasta jooksul lepingut selles artiklis viidatud teenuste osutamiseks.

Nagu kinnitab esimese eelotsuse küsimuse sõnastus, panevad käesoleval juhul põhikohtuasjas kõne all olevad riigisisised õigusnormid kohustuse reserveerida õigus osaleda koostöölepete sõlmimise menetluses üksnes eraõiguslikele mittetulundusühendustele, nõudmata, et need üksused järgiksid kõiki direktiivi 2014/24 artiklis 77 ette nähtud tingimusi.

Võttes arvesse õigusliku regulatsiooni eripära ja arvestades direktiivi 2014/24 artiklite 74–77 ülesehitust, ei saa artiklit 77 käsitada nii, et see näeb ammendavalt ette juhtumid, mil riigihankelepinguid, mille esemeks on selle direktiivi XIV lisas nimetatud teenuse osutamine, võib sõlmida ainult teatud ettevõtjate kategooriatega.

Seega, nagu kinnitab direktiivi 2014/24 põhjendus 114, iseloomustab selle artikliga 76 kehtestatud õiguskorda liikmesriikidele antud ulatuslik kaalutusõigus korraldada direktiivi XIV lisas loetletud teenuste osutajate valikut viisil, mida nad peavad kõige sobivamaks.

Sellega seoses tuleb korrata, et liikmesriik võib otsustada talle oma sotsiaalkindlustussüsteemi korraldamiseks antud pädevuse raames, et sotsiaalhoolekandesüsteemi eesmärkide saavutamiseks on tingimata vajalik, et sotsiaalhoolekandeteenuste osutamise üleandmine eraõiguslikele isikutele oleks seotud tingimusega, et need ei või mingit tulu taotleda (17. juuni 1997. aasta kohtuotsus Sodemare jt, C-70/95, EU:C:1997:301, punkt 32, ja 11. detsembri 2014. aasta kohtuotsus Azienda sanitaria locale n. 5 „Spezzino“ jt, C-113/13, EU:C:2014:2440, punkt 58).

Käesoleval juhul nähtub põhikohtuasjas kõne all olevatest riigisisestest õigusnormidest ja Euroopa Kohtu esitatud küsimustele antud vastustest, et nendes õigusnormides ette nähtud koostöölepped peavad olema kooskõlas muu hulgas solidaarsuse ja eelarve tõhususe põhimõttega. Eelkõige tuleb esiteks sellise koostöölepe esemeks olla võivaid sotsiaalhoolekandeteenuseid pakkuda kõigile põhimõtteliselt tasuta ning võimaliku tasu suurus, mida võidakse kasutajatelt täiendavalt võtta, peab sõltuma nende rahalistest võimalustest. Teiseks võib neis kokkulepetes osalevatele eraõiguslikele mittetulundusühendustele hüvitada üksnes kõnealuste sotsiaalhoolekandeteenuste osutamisel kantud muutuv-, püsi- ja alalised kulud, mis on nende koostöölepete esemeks, ning ärikasumi saamine on sõnaselgelt välistatud.

Nii võib üksnes eraõiguslike mittetulundusühenduste kaasamine selliste sotsiaalteenuste osutamisse olla põhjendatud nii sotsiaalhoolekandesüsteemi universaalsuse ja solidaarsuse põhimõttega kui ka majandusliku tõhususe ja otstarbekusega, kuna see võimaldab osutada neid üldhuviteenuseid eelarve seisukohast majanduslikult tasakaalustatult nende üksuste poolt, kes

teenivad eeskätt avalikke huve, ja kelle otsused – nagu Hispaania valitsus märgib – ei juhindu puhtalt ärilistest kaalutlustest (vt analoogia alusel 28. jaanuari 2016. aasta kohtuotsus CASTA jt, C-50/14, EU:C:2016:56, punkt 57).

Kui seejuures lähtutakse sellistest kaalutlustest, siis ei ole eraõiguslike tulundusühenduste väljajätmine selliste sotsiaalteenuste osutamise riigihankemenetlusest vastuolus võrdsuse põhimõttega tingimusel, et selline välistamine aitab tegelikult kaasa sotsiaalse ülesande ning solidaarsuse ja eelarve tõhususe eesmärkide saavutamisele, millel see süsteem põhineb (vt analoogia alusel 11. detsembri 2014. aasta kohtuotsus Azienda sanitaria locale n. 5 „Spezzino“ jt, C-113/13, EU:C:2014:2440, punkt 60, ja 28. jaanuari 2016. aasta kohtuotsus CASTA jt, C-50/14, EU:C:2016:56, punkt 63).

Direktiivi 2014/24 artikleid 76 ja 77 tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus riigisisised õigusnormid, mis annavad eraõiguslikele mittetulundusühendustele ainuõiguse sõlmida avatud konkurentsi tingimustel kokkuleppeid, mille alusel need üksused osutavad sotsiaalhoolekandeteenuseid nende kantud kulude hüvitamise eest olenemata nende teenuste eeldatavast maksumusest, isegi juhul, kui need üksused ei vasta selles artiklis 77 ette nähtud nõuetele, esiteks tingimusel, et nende üksuste tegevust reguleeriv õiguslik ja lepinguline raamistik täidab tegelikku sotsiaalset ülesannet ning nende õigusnormide aluseks olevat solidaarsuse ja eelarve tõhususe eesmärki ja teiseks tingimusel, et järgitakse läbipaistvuse põhimõtet, mida on muu hulgas täpsustatud selle direktiivi artiklis 75.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=262937&pageIndex=0&doClang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=327490>

C-101/22 P komisjon vs. Sopra Steria Benelux ja Unisys Belgium, ECLI:EU:C:2023:396, 11.05.2023 (märksõnad: põhjendamatult madala maksumusega pakkumus, kahtluse tekkimine, selgituste küsimine), p-d 71-74 UUS!

Hankija analüüsib pakkumuste põhjendamatult madalat maksumust kahes osas. Esimeses osas hindab hankija seda, kas pakkumuses küsitud hind või kulud „tunduvad“ olevat põhjendamatult madalad. Verbi „tunduma“ kasutamine finantsmääruse I lisa punktis 23.1 viitab sellele, et hankija hindab pakkumuse põhjendamatult madalat maksumust *prima facie*, ja mitte sellele, et ta analüüsib omal algatusel üksikasjalikult iga pakkumuse koostisosi, et teha kindlaks, ega pakkumus ei ole põhjendamatult madala maksumusega.

Niisiis peab hankija selles esimeses etapis ainult välja selgitama, kas esitatud pakkumused sisaldavad mõnd näitajat, mis tekitab kahtluse, et need võivad olla põhjendamatult madala maksumusega. See on nii eelkõige juhul, kui pakutud hind on märkimisväärselt madalam kas teiste pakkumuste hinnast või tavapärasest turuhinnast. Kui esitatud pakkumused ei sisalda mõnda sellist näitajat ega tundu seega olevat põhjendamatult madala maksumusega, võib hankija jätkata pakkumuste hindamist.

Teises osas – kui on näitajaid, mis tekitavad kahtluse, et mõni pakkumus võib olla põhjendamatult madala maksumusega – peab hankija kontrollima selle pakkumuse koostisosi, veendumaks, et see ei ole põhjendamatult madala maksumusega. Selleks peab ta kõigepealt andma asjaomasele pakkujale võimaluse asjaolusid selgitada.

Seejärel peab hankija hindama esitatud selgitusi ja kindlaks tegema, kas kõnealune pakkumus on põhjendamatult madala maksumusega, ning sel juhul on tal kohustus see tagasi lükata. Selleks et pärast põhjalikku analüüsi esitada piisav põhjendus selle kohta, et edukas pakkumus ei olnud põhjendamatult madala maksumusega, peab hankija esitama arutluskäigu, mille tulemusel ta ühelt poolt järeldas, et peamiselt finantskriteeriumide poolest vastas niisugune pakkumus selle liikmesriigi õiguses, kus neid teenuseid tuleb osutada, personali töötasusid,

sotsiaalkindlustusmaksid ning tööohutust ja tervishoidu reguleerivatele normidele, ning teiselt poolt on ta kontrollinud, et küsitud hind hõlmab kõiki eduka pakkumuse tehnilistest aspektidest tulenevaid kulusid.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=273604&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=21946255>

Kõrvaldamise alused

Kohtuasi C-124/17 , ECLI:EU:C:2018:855, 24.10.2018 (märksõna: kõrvaldamise alused; kõrvaldamise perioodi maksimaalne pikkus; ettevõtja kohustus teha hankijaga koostööd)

Direktiivi 2014/25/EL artiklit 80 koosmõjus direktiivi 2014/24/EL artikli 57 lõikega 6 tuleb tõlgendada nii, et ettevõtja, kes soovib tõendada oma usaldusväarsuse taastamist, selgitab põhjalikult tehioalusid ja asjaolusid, mis on seotud toime pandud kuriteo või väärteoga, ning teeb aktiivset koostööd mitte üksnes uurimisasutustega, vaid ka hankijaga tingimusel, et see koostöö piirdub selleks uurimiseks rangelt vajalike meetmetega. Sealhulgas peab hankijal olema võimalik nõuda ettevõtjalt, kes mõisteti süüdi konkurentsioiguse rikkumises, asjassepuutuvat konkurentsiasutuse otsust. Kui eelnimetatud otsusest selgub, et ettevõtja tegi konkurentsiasutusega koostööd, peaks põhimõtteliselt sellest otsusest piisama, et hankijale tõendada, et ettevõtja on põhjalikult selgitanud tehioalusid ja asjaolusid. Samuti tuleb ettevõtjal esitada hankijale tõendid selle kohta, et ta on maksnud või võtnud kohustuse maksta hüvitist toime pandud kuriteo või väärteoga põhjustatud mis tahes kahju eest. Lisaks võib hankija ettevõtjalt nõuda, et ta esitaks faktilised asjaolud, mis võimaldavad tõendada, et meetmed, millele ta tugineb, on ka tegelikult sobivad etteheidetava tegevuse kordumise vältimiseks, arvestades rikkumiste toimepanemise konkreetseid asjaolusid. Asjaolu, et hankija nõuab ettevõtjalt tõendeid, mida on nõudnud juba konkurentsiasutus oma uurimise käigus, ei vabasta iseenesest ettevõtjat nende tõendite esitamisest, välja arvatud juhul, kui tehioalusid ja asjaolusid, mille tõendamist nõutakse, tulenevad piisavalt selgelt ettevõtja esitatud muudest dokumentidest ja eeskätt otsusest, milles tuvastatakse konkurentsieeskirjade rikkumine.

Direktiivi 2014/24/EL artikli 57 lõiget 7 tuleb tõlgendada nii, et kui ettevõtja on toime pannud teo, mis on selle direktiivi artikli 57 lõike 4 punktis d nimetatud kõrvaldamise alus ja mille eest on pädev asutus määranud karistuse, arvestatakse kõrvaldamise maksimaalne periood alates selle asutuse otsuse kuupäevast.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=193D84F1C14DF531CEE9ABD0F0978D81?text=&docid=206983&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3246639>

Kohtuasi C-101/18, ECLI:EU:C:2019:267, 28.03.2019 (p-d 35–37, 39–41, 45) (märksõnad: kõrvaldamise alused; pankrot või likvideerimismenetlus)

Direktiivi 2004/18 artikli 45 lõikes 2 nimetatud ametialase aususe, maksejõulisuse või usaldusväarsusega seonduvate hankemenetlusest kõrvale jätmise põhjuste kohaldamine on liikmesriikide kaalutusõigus. Seetõttu võivad liikmesriigid neid hankemenetlusest kõrvale jätmise aluseid üldse mitte kohaldada või hoopis lisada need riigisisestesse õigusnormidesse rangusega, mis võib tulenevalt juhtumist olla erinev, vastavalt riigisisesele tasandil valitsevatele õiguskorra, majanduslikele või sotsiaalsetele kaalutlustele. Seega on liikmesriikidel õigus nii liidu õigust riigisiseses õiguses täpsustada ja mõisteid selgitada kui ka kõnealuses sättes kehtestatud kriteeriume leevendada või paindlikumaks muuta.

Tulenevalt eeltoodust võimaldab direktiivi 2004/18 artikli 45 lõike 2 esimese lõigu punkt b jätta hankijal lepingupartneri maksejõulisuse tagamiseks hankemenetlusest kõrvale kõik ettevõtjad, kelle suhtes on käimas ennetava kompromissi menetlus. Ennetava kompromissi menetlus algab vastava taotluse esitamisest, kuna juba see toob endaga kaasa õiguslikud tagajärjed nii taotluse esitaja kui ka võlausaldajate õigustele ja kohustustele. Ettevõtja tunnistab niisugust taotlust esitades, et tal on rahalised raskused, mis võivad kahtluse alla seada tema majandusliku usaldusväarsuse. Seega tuleb ettevõtjat käsitada niisuguse taotluse esitamisest alates nii, nagu oleks tema suhtes käimas ennetava kompromissi menetlus eelnimetatud sätte tähenduses.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=212329&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4486989>

Kohtuasi C-309/18, ECLI:EU:C:2019:350, 02.06.2019 (p-d 19–22, 28, 31) (märksõnad: võrdne kohtlemine ja läbipaistvus; hankemenetlusest kõrvale jätmine; selgitamise ja täiendamise võimalus)

Kõik hankemenetluse tingimused ja eeskirjad peavad olema hanketeates või hanke alusdokumentides sõnastatud selgelt, täpselt ja ühemõtteliselt nii, et see võimaldaks kõigil piisavalt informeeritud ja mõistlikult tähelepanelikel pakkujatel mõista nende täpset ulatust ja neist ühtemoodi aru saada ning et hankijal oleks võimalik tõepoolest kontrollida, kas pakkujate esitatud pakkumused vastavad kõnealuse hankemenetluse tingimustele. Eeltoodust tulenevalt on vastuolus ettevõtja kõrvale jätmine hankemenetlusest sellise kohustuse täitmata jätmisel, mis ei tulene sõnaselgelt selle menetlusega seotud dokumentidest ega kehtivast riigisisest õigusest, vaid selle õiguse ja nende dokumentide tõlgendamisest ning liikmesriigi haldusasutuste või -kohtute poolt nendes dokumentides olevate lünkade täitmisest. Samas ei saa välistada ettevõtja hankemenetlusest kõrvale jätmist, kui ta ei ole järginud menetlusega seotud dokumentides või liikmesriigi kehtivas õiguses sõnaselgelt pandud kohustust, mille järgimata jätmise korral on ette nähtud hankemenetlusest kõrvale jätmine. Sellisel juhul ei tohi hankija lubada ka mis tahes moel heastamist.

Seega ei ole võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõttega vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt toob tööjõukulude eraldi ära näitamata jätmine endaga kaasa asjaomase pakkuja riigihankemenetlusest kõrvale jätmise ilma selgitamise ja täiendamise võimaluseta. Seda isegi juhul, kui hanketeates ei olnud otsesõnu korratud seadusest tulenevat kohustust selline teave esitada. Kui pakkuja on jätnud sellise kohustuse täitmata, kuna hankija koostatud dokumendid on ajanud ta segadusse, siis võib hankija õiguskindluse, läbipaistvuse ja proportsionaalsuse põhimõtetest lähtudes anda sellisele pakkujale võimaluse oma olukord nõuetega kooskõlla viia ja täita liikmesriigi selle valdkonna õigusnormides sätestatud kohustused hankija määratud tähtaja jooksul.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=213587&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4572999>

Kohtuasi C-425/18, ECLI:EU:C:2019:476, 04.06.2019 (p-d 26, 28–31, 32, 33, 34) (märksõnad: kõrvaldamise alused; ametialaste käitumisreeglite rikkumine; konkurentsieskirjade rikkumine)

Direktiivi 2004/18 artikli 45 lõike 2 teise lõigu kohaselt määravad liikmesriigid selle lõike rakendamise tingimused kindlaks vastavalt riigisisesele õigusele, arvestades liidu õigust. Seega võib kõnealuse sätte esimeses lõigus esinevaid mõisteid „raske eksimus“ ja „ametialaste käitumisreeglite vastu“ täpsustada ja selgitada riigisiseses õiguses lähtuvalt liidu õigusest. Mõistet „raske eksimus“ tuleb mõista nii, et enamasti viitab see asjaomase ettevõtja käitumisele, milles ilmneb tema süüline tahtlus või teatava raskusastmega hooletus. Mõistet „eksimus ametialaste käitumisreeglite vastu“ ei tule aga piiritleda mitte ainult riigihankelepingu täitmisel esinevate puuduste ja hooletusega, vaid seda tuleb tõlgendada laialt, mistõttu hõlmab see igasugust süülist käitumist, mis mõjutab asjaomase ettevõtja kutsealast usaldusväärset või ausust.

Hankijal on õigus tuvastada direktiivi 2004/18 artikli 45 lõike 2 esimese lõigu punkti d alusel kutse- või ametialaste käitumisreeglite vastu eksimine mis tahes tõendataval viisil. Kuna sellise eksimuse tuvastamine ei eelda jõustunud kohtuotsust, siis võib olla raske eksimuse toimepanemise tõendiks riigi konkurentsiameti otsus, milles tuvastatakse, et ettevõtja on

konkurentsieeskirju rikkunud. Konkurentsieeskirjade rikkumine, eeskätt juhul, kui selle eest on karistatud rahatrahvi/rahalise karistusega, kujutab endast direktiivi 2004/18 artikli 45 lõike 2 esimese lõigu punkti d kohaldamisalasse kuuluvat hankemenetlustest kõrvaldamise alust. Samas ei saa riigi konkurentsiameti otsus, milles tuvastatakse konkurentsieeskirjade rikkumine, tuua automaatselt kaasa ettevõtja hankemenetlustest kõrvaldamist, vaid „raske eksimuse“ tuvastamine eeldab, et asjaomase ettevõtja käitumist on konkreetset ja individuaalselt hinnatud.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=214881&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4578675>

Üldkohtu kohtuasi T-182/15, ECLI:EU:T:2019:228, 09.04.2019 (p-d 78–80, 91, 108, 126) (märksõnad: huvide konflikt; hankemenetlustest kõrvaldamine)

Huvide konflikti vältimise eesmärgiks on tagada pakkujate sõltumatus teistest võimalikest menetlusosalisest laiemas tähenduses nii struktuurilises kui ka funktsionaalses plaanis. Seega keelu, mille kohaselt sama ettevõtja ei tohi kas otseselt või kaudselt esitada pakkumusi üksteisega vastuolus olevatele hankeosadele, eesmärgiks on vältida konkurentsimoonusi ja konkretiseerida mõistet „huvide konflikti olukord“ finantsmääruse artikli 107 tähenduses. Huvide konflikt võib tekkida majanduslikest või asjasse puutuvatest sidemetest või jagatud huvidest. Kõnealuse keelu kasulik mõju on tagatud vaid siis, kui seda kohaldatakse kogu menetluse jooksul, et ennetada mis tahes sündmusi, isegi pakkumuste esitamise järel, mis võiksid viia selleni, et mõne ettevõtjaga sõlmitakse lepingud üksteisega vastuolus olevatele hankeosadele ja seeläbi kahjustataks hankelepingu nõuetekohast täitmist.

Pakkuja ei saa põhjendada võimaliku huvide konfliktiga seotud asjaolude muutumise kohta teabe esitamata jätmist pärast pakkumuste esitamist sellega, et ta ei olnud nõuetekohaselt hoolikas. Selle teabe esitamata jätmine hõlmab nii tahtlikke tegusid kui ka selliseid, mis on toime pandud ettevaatamatuses. Kui hankija on hankedokumentides ette näinud sellise teabe esitamise kohustuse ja selle kohustuse mittetäitmise tagajärjena menetlustest kõrvaldamise, siis tuleb pakkuja menetlusest kõrvaldada. Vastupidisel juhul saaks hankijale ette heita selle konsortsiumi, millesse kuulus ka pakkuja, eelistamist.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=212781&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4586648>

Kohtuasi C-41/18, ECLI:EU:C:2019:507, 19.06.2019 (p-d 28–32, 40, 42) (märksõnad: kõrvaldamise alused; raske eksimus ametialastes käitumisreeglites; tõsised või pidevad puudujäägid varasemate lepingute täitmisel)

Direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 4 kohaselt kuulub hindamine, kas ettevõtja tuleb hankemenetlustest kõrvale jätta eelnimetatud lõike punktides c ja g nimetatud põhjusel, hankija, mitte liikmesriigi kohtu pädevusse. Täiendav märk sellest, et liidu seadusandja soovis võimaldada hankijal anda oma hinnang ettevõtja toime pandud või tegemata jäetud tegudele kas enne hankemenetlust või selle käigus nähtub direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 5 sõnastusest, mille kohaselt võib hankija ettevõtja menetlusest kõrvale jätta „igal hetkel menetluse käigus“, mitte ainult pärast seda, kui kohus on otsuse teinud. Hankija õigus jätta pakkuja hankemenetlustest kõrvale peab võimaldama hankijal hinnata pakkuja ausust ja usaldusväarsust, mis on eduka pakkuja ja hankija vahelise suhte põhielemendid. Kui hankija otsustab ettevõtja kõrvale jätta, tuleb tal proportsionaalsuse põhimõttest tulenevalt võtta arvesse toime pandud rikkumiste vähest tähtsust või väikeste rikkumiste kordumist. Juhul, kui hankija oleks automaatselt seotud kolmanda isiku antud hinnanguga, oleks tal tõenäoliselt keeruline pöörata fakultatiivsete kõrvaldamise aluste kohaldamisel sellele erilist tähelepanu. Samuti ei

Julgustaks selline automaatne seotus kolmanda isiku hinnanguga ettevõtjaid kasutama artikli 57 lõike 6 kohast parandusmeetmete (self-cleaning) mehhanismi. Seega saab hankija, kes korraldab uue hankemenetluse, pakkujate valimise staadiumis anda hinnangu ka sellise ettevõtja usaldusväärsusele, kellega hankija on otsustanud varasemalt sõlmitud hankelepingu lõpetada oluliste puuduste tõttu selle täitmisel, isegi juhul, kui hankija otsus lõpetada hankeleping on kohutus vaidlustatud.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=215214&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=5572519>

Kohtuasi C-267/18, ECLI:EU:C:2019:826, 03.10.2019 (p-d 26–29, 30–33, 37) (märksõnad: vabatahtlik kõrvaldamise alus; tõsised või pidevad puudujäägid; varasema hankelepingu ennetähtaegne lõpetamine osalise alltöövõtu tõttu)

Direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 4 kohane õigus jätta pakkujate hankemenetlusest kõrvale on antud hankijatele eelkõige selleks, et hankija saaks hinnata iga pakkuja ausust ja usaldusväärsust. Seetõttu ei ole hankija automaatselt seotud mõne teise hankija poolt mõne varasema hanke raames antud hinnanguga, vaid hankijal on võimalus fakultatiivsete kõrvaldamise aluste kohaldamisel pöörata erilist tähelepanu proportsionaalsuse põhimõttele, analüüsides ja hinnates ise faktilisi asjaolusid. Hankija peab kõiki asjakohaseid tõendeid, mh lepingu lõpetamise otsust arvesse võttes hoolikalt ja erapooletult analüüsima ning otsustama proportsionaalsuse põhimõttest lähtudes, kas tema arvates on see ettevõtja vastutav talle hankelepingust tuleneva olulise kohustuse järgimisel tekkinud tõsiste või pidevate puudujääkide eest, mis võisid põhjustada usaldussuhte katkemise.

Kui pakkuja on kasutanud eelmise hankelepingu täitmisel hankija eelneva nõusolekuta alltöövõtjat, tuleb hankijal kindlaks teha, kas see kujutab tema hinnangul tõsist puudujääki, ning jaatava vastuse korral, kas see puudujääk mõjutab edukale pakkujale selle lepingu raames pandud olulise kohustuse täitmist. Selleks tuleb hinnata lepingu selle osa olulisust, mille teostas alltöövõtja, ja määrata kindlaks, kas alltöövõtja osalemine kahjustas selle lepingu täitmist. Samuti tuleb uurida, kas selles hankelepingus oli ette nähtud, et edukas pakkuja on kohustatud seda ise täitma või kas selles on seatud kohustus saada alltöövõtja kasutamiseks hankijalt eelnev nõusolek. Lisaks peab hankija uurima, ega alltöövõtja kasutamine ei kujuta endast eduka pakkuja pakkumuse olulist muutmist.

Kui pakkuja ei ole teavitanud hankijat uues hankemenetluses osaledes eelmise hankelepingu lõpetamisest, peab hankija hindama ega sellest teavitamata jätmise puhul pole tegemist direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 4 punktis h nimetatud tegevusega.

Kui hankija jõuab järeldusele, et direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 4 punktides g või h kehtestatud tingimused on täidetud, peab ta selleks, et täita direktiivi 2014/24 artikli 57 lõikes 6 sätestatud nõudeid koostöös põhjendusega 102, andma ettevõtjale võimaluse esitada tõendid selle kohta, et ta on võtnud piisavad parandusmeetmed, et vältida varasema riigihankelepingu lõpetamise põhjuseks olnud rikkumise kordumist.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=218622&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5720854>

Kohtuasi C-395/18, ECLI:EU:C:2020:58, 30.01.2020 (p-d 32, 35-37, 39-40, 42, 46-50, 54) (märksõnad: ettevõtja mõiste määratlus, kõrvaldamise alus, alltöövõtja, proportsionaalsuse põhimõte, alltöövõtja asendamine)

Direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 4 punkti a kontekst ning arvestades direktiivi üldist ülesehitust, tuleb märkida, et see säte viitab sõnaselgelt nimetatud direktiivi artikli 18 lõikes 2

loetletud kohustuste, st keskkonna-, sotsiaal- ja tööõiguses sätestatud kohustuste täitmata jätmisele.

Direktiivi 2014/24 artikli 18 lõikes 2 nimetatud kohustuste järgimine peab võimaldama liikmesriikidel selle direktiivi artikli 57 lõike 4 punktis a sätestatud kõrvalejätmise aluse rakendamise tingimuste kindlaksmääramisel ette näha, et kohustused täitmata jätnud isik võib olla mitte ainult pakkumuse esitanud ettevõtja, vaid ka alltöövõtja, keda ta kavatseb kaasata. Nimelt on hankijal õigus ette näha, et hankeleping sõlmitakse ainult ettevõtjaga, kes juba hankemenetluses tõendab, et suudab lepingu täitmise ajal nõuetekohaselt tagada kõnealuste kohustuste täitmise, kaasates vajaduse korral alltöövõtja, kes ise järgib nimetatud kohustusi. Sellest järeldub, et liikmesriigid võivad artikli 57 lõike 4 punkti a kohaldamisel ette näha, et hankijal on õigus või isegi kohustus jätta hankemenetlusest kõrvale pakkumuse esitanud ettevõtja, kui on tuvastatud, et mõni selle ettevõtja pakkumuses nimetatud alltöövõtja on jätnud selle direktiivi artikli 18 lõikes 2 nimetatud kohustused täitmata.

Koosmõjus direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 4 punkti a eriomase eesmärgiga, milleks on tagada keskkonna-, sotsiaal- ja tööõiguses sätestatud kohustuste täitmine, peab ettevõtja usaldusväärusega seotud eesmärk võimaldama liikmesriikidel anda hankijale võimaluse või panna isegi kohustuse pidada usaldusväärseks ainult ettevõtjaid, kes on suutnud tõendada, et nad on pakkumuse koostamisel olnud hoolikad ja ettevaatlikud, mis on vajalik selleks, et hankelepingu täitmisel järgitakse igas olukorras kõiki asjaomaseid kohustusi, nii nende endi poolt kui ka nende alltöövõtjate poolt, keda nad kavatsevad lepingu mõne osa täitmisse kaasata.

Kui hankija kontrollib hankemenetluse käigus, kas esinevad hankemenetlusest kõrvalejätmise alused nimetatud direktiivi artikli 57 lõike 4 punkti a tähenduses, siis peab ta võrdse kohtlemise põhimõtte järgimiseks mitte ainult kontrollima, ega ükski pakkumuse esitanud ettevõtja ei ole jätnud mõnda neist kohustustest täitmata, vaid kontrollima seda ka kõigi alltöövõtjate puhul, keda ettevõtjad on oma pakkumustes nimetanud. Võrdse kohtlemise põhimõttega ei ole vastuolus see, kui õigusnormid näevad ette, et kui pärast hankelepingu sõlmimist tuvastatakse, et alltöövõtja on kõnealused kohustused täitmata jätnud, siis ei too see kaasa eduka pakkuja kõrvaldamist, vaid üksnes alltöövõtja asendamise. Nimelt, kuna kõigi ettevõtjate ja nende pakkumustes nimetatud alltöövõtjate suhtes viib hankija hankemenetluse käigus läbi ühesugustel tingimustel kontrollimise, siis tuleb asuda seisukohale, et neid ettevõtjaid ja alltöövõtjaid koheldakse hankemenetluses selles osas võrdsetel alustel, ja võrdse kohtlemise põhimõtte ei takista erineva eeskirja sätestamist juhuks, kui kohustuste täitmata jätmine on võimalik tuvastada alles hankelepingu täitmise etapis.

Direktiivi 2014/24 põhjenduse punkt 101 kolmas lõik ning artikkel 57 lõige 6 esimene lõik kajastavad proportsionaalsuse põhimõtte järgimise vajadust. Kui tekib oht, et ettevõtja jäetakse hankemenetlusest kõrvale, kuna keskkonna-, sotsiaal- ja tööõiguses sätestatud kohustused on täitmata jätnud alltöövõtja, keda pakkumuse esitanud ettevõtja kavatses kaasata, võib see ettevõtja tõendada hankijale, et ta on siiski usaldusväärne, olenemata vastava kõrvalejätmise aluse olemasolust, ja hankija peab vastavalt direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 6 kolmandale lõigule hindama asjaomase ettevõtja esitatud tõendeid, võttes arvesse olukorra tõsidust ja konkreetse juhtumi asjaolusid.

Direktiivi 2014/24 artikli 57 lõigetega 4 ja 6 ning proportsionaalsuse põhimõttega ei ole kooskõlas pakkumuse esitanud ettevõtja automaatselt hankemenetlusest kõrvaldamist, kuna see võtab ühelt poolt sellelt ettevõtjalt võimaluse esitada asjaomase olukorra kohta üksikasjalikku teavet, ja teiselt poolt võtab hankijalt sellekohase kaalutusõiguse (vt analoogia alusel 26. septembri 2019. aasta kohtuotsus Vitali, C-63/18, EU:C:2019:787, punktid 42 ja 43).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=222884&pageIndex=0&doclang=et&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=4555999>

Kohtuasi C-472/19, ECLI:EU:C:2020:468, 11.06.2020 (p-d 16, 18, 19–22) (märksõna: heastamine)

Direktiivi 2014/23 artikli 38 lõike 9 esimese lõigu kohaselt võib iga ettevõtja, kes on mõnes selle artikli lõikes 4 osutatud olukorras, esitada tõendeid selle kohta, et tema võetud meetmed on piisavad tõendamaks tema usaldusväarsust, olenemata vastava kõrvaldamise aluse olemasolust, ja kui neid tõendeid peetakse piisavaks, siis ei kõrvaldata teda menetlusest. Samas näeb eeltoodud lõike kolmas lõik ette, et ettevõtjal, kes on lõpliku otsusega hanke- või kontsessiooni andmise menetlusest kõrvaldatud, ei ole õigust selle otsusega määratud kõrvaldamise perioodil kasutada võimalust esitada tõendeid nendes liikmesriikides, kus kõnealune otsus kehtib. Direktiivi artikli 38 lõike 9 kolmanda lõigu tähenduses lõpliku otsusega kõrvaldamist ei saa aga samastada selliste riigisiseste õigusnormide alusel kõrvaldamisega, mis on automaatselt ette nähtud iga ettevõtja suhtes, kes on jõustunud kohtuotsusega süüdi mõistetud mõne direktiivi artikli 38 lõikes 4 nimetatud süüteo eest. Kõnealuses sätte sõnastusest nähtub nimelt ühemõtteliselt, et hankemenetlusest kõrvaldamine ise peab tulenema otseselt konkreetset ettevõtjat puudutavast lõplikust kohtuotsusest, mitte üksnes asjaolust, et lõplik kohtuotsus on tehtud mõnel direktiivi artikli 38 lõikes 4 loetletud põhjusel. Seega nähtub direktiivi artikli 38 lõike 9 sõnastusest, et ettevõtja võib oma usaldusväarsuse tõendamiseks võetud parandusmeetmeid tõendada, vaatamata sellele, et tema puhul esineb mõni direktiivi artikli 38 lõigetes 4 ja 7 nimetatud kõrvaldamise alus, nagu süüdimõistmine lõpliku kohtuotsusega mõnel direktiivi artikli 38 lõike 4 punktides a–f loetletud põhjusel, välja arvatud selle sätte kolmandas lõigus nimetatud juhud. Kui liikmesriikidel oleks lubatud piirata ettevõtjate õigust esitada tõendeid võetud parandusmeetmete kohta, siis oleks ohus direktiivi artikli 38 lõikega 9 taotletav eesmärk, milleks on rõhutada ettevõtja usaldusväarsuse tähtsust ning tagada seeläbi, ettevõtjate objektiivne hindamine ja tõhus konkurents.

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=227298&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=3811893

Kohtuasi C-387/19, ECLI:EU:C:2021:13, 14.01.2021 (p-d 26, 33, 36, 41, 49–50) (märksõnad: fakultatiivsed hankemenetlusest kõrvaldamise alused; heastamine; ettevõtja tõendid usaldusväarsuse taastamise meetmete kohta; vahetu õigusmõju)

Direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 6 kohaselt võib iga ettevõtja, kelle puhul esineb mõni artikli 57 lõikes 4 osutatud fakultatiivne hankemenetlusest kõrvaldamise alus, esitada tõendid selle kohta, et tema võetud meetmed on piisavad tõendamaks tema usaldusväarsust. Sättes on täpsustatud, et kui neid tõendeid peetakse piisavaks, siis ei kõrvaldata asjaomast ettevõtjat sel põhjusel hankemenetlusest. Kõnealuse sätte grammatilisest, teleoloogilisest ja süstemaatilistest tõlgendusest (analüüsitud p-des 27–30) nähtub, et selle sättega ei ole vastuolus see, kui asjaomane ettevõtja esitab heastamismeetmete kohta tõendid omal algatusel või hankija sõnaselgel nõudmisel, olgu siis taotluse või pakkumuse esitamise ajal või hoopis hankemenetluse hilisemas etapis.

Kui liikmesriik näeb ette, et tõendeid heastamismeetmete kohta võib esitada üksnes ettevõtja omal algatusel taotluse või pakkumuse esitamisel ilma, et sellel ettevõtjal oleks võimalik menetluse hilisemas etapis selliseid tõendeid esitada, siis nõuavad läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõte, et ettevõtjaid oleks enne selgelt, täpselt ja üheselt mõistetavalt teavitatud sellise kohustuse olemasolust, et see teave oleks otsesõnu hanke alusdokumentides esitatud või et neis dokumentides oleks viidatud asjakohastele riigisisestele õigusnormidele. Kui aga riigisiseses õigusnormis ei täpsustata, kas ettevõtja peab tõendid heastamismeetmete võtmise kohta esitama omal algatusel või mitte, ega ka seda, millises menetlusetapis ta peab seda tegema, peab hankija, kui ta otsustab, et esineb sellisest ülesütlemisest või sellest teavitamata

jätmisest tingitud hankemenetlusest kõrvaldamise alus, sellegipoolest jätma asjaomasele ettevõtjale võimaluse esitada tõendeid võetud heastamismeetmete kohta.

Samas sätestab direktiivi 2014/24 artikli 57 lõige 6 piisavalt täpselt ja tingimusteta, et asjaomast ettevõtjat ei või hankemenetlusest kõrvaldada, kui ta suudab hankijale rahuldaval viisil tõendada, et võetud heastamismeetmed taastavad tema usaldusväärse olenemata sellest, et tema puhul esineb hankemenetlusest kõrvaldamise alus. Järelikult näeb direktiivi artikli 57 lõige 6 ette ettevõtjale antud minimaalse kaitse, sõltumata liikmesriikidele selle sätte menetluslike tingimuste kindlaksmääramisel jäetud kaalutusõigusest (vt EKo C-91/92, p 17; C-397/01–C-403/01, p 105). Lisaks näeb kõnealune sätte ette ka heastamismeetmete korra ja ettevõtjale antud õiguse põhielemendid, tuues välja, millised asjaolud peavad olema vähemalt tõendatud ja nende hindamise kriteeriumid. Eeltoodust tulenevalt on direktiivi 2014/24 artikli 57 lõikel 6 vahetu õigusmõju.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=236425&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=886393

Kohtuasi C-210/20, ECLI:EU:C:2021:445, 03.06.2021 (p-d 35–40 44–45) (märksõnad: heastamismeetmete esitamine tuginemisel; tuginetava isiku asendamine)

Direktiivi 2014/24 artiklit 63 tuleb selle direktiivi artikli 57 lõike 4 punktist h ja proportsionaalsuse põhimõttest lähtudes tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisised õigusnormid, mille kohaselt peab hankija jätma pakkuja automaatselt hankemenetlusest kõrvale, kui ettevõtja, kelle suutlikkusele ta kavatses toetuda, on esitanud valeandmeid lõplikult süüdimõistva kohtuotsuse kohta, ilma et sel juhul saaks seda pakkujat kohustada või vähemalt lubada tal nimetatud üksus asendada.

Kui pakkujalt nõutakse sellise üksuse, kelle suutlikkusele ta kavatses toetuda, asendamist, kuna ta on mõnes direktiivi 2014/24 artikli 57 lõigetes 1 ja 4 nimetatud olukorras, eeldatakse direktiivi artiklis 63, et hankija annab sellele pakkujale ja/või sellele üksusele võimaluse esitada talle parandusmeetmed, mille ta on tuvastatud rikkumise heastamiseks võtnud, ja seega tõendada, et teda võib uuesti pidada usaldusväärseks üksuseks. Seega, ainult teise võimalusena ja siis, kui ettevõtja, kelle puhul esineb mõni direktiivi 2014/24 artikli 57 lõigetes 1 ja 4 nimetatud kõrvaldamise alus, ei ole võtnud ühtegi parandusmeedet või kui hankija peab tema võetud meetmeid ebapiisavaks, võib hankija nõuda või – kui tema riigisisene õigus teda selleks kohustab – peab nõudma pakkujalt nimetatud üksuse asendamist. Kui lõpliku kohtuotsusega kõrvaldatakse hankemenetluses või kontsessiooni andmise menetluses osalemisest üksus, kelle suutlikkusele pakkuja kavatses toetuda, peab pakkuja sel juhul saama hankijalt õiguse seda üksust asendada.

Lisaks kohustab proportsionaalsuse põhimõte hankijat asjaomase üksuse käitumist kõigile asjasse puutuvatele asjaoludele tuginedes konkreetselt ja individuaalselt hindama. Selleks peab hankija võtma arvesse vahendeid, mis olid pakkuja käsutuses selleks, et kontrollida, kas üksus, kelle suutlikkusele ta kavatses toetuda, on oma kohustused täitmata jätnud.

Nagu ka pakkumuse selgitamise nõude puhul, ei tohi hankija nõue asendada üksust, kelle suutlikkusele pakkuja soovib toetuda, viia selleni, et pakkuja esitab pakkumuse, mis tegelikult näib uuena, kuna algset pakkumust on sisuliselt nii palju muudetud.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=242035&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=827647

Kohtuasi C-927/19, ECLI:EU:C:2021:700, 07.09.2021 (p-d 71, 78, 82, 89, 90, 111, 115–118, 123, 125–126, 148, 156–158) (märksõnad: kvalifitseerimise tingimus; tehniline

kirjeldus; lepingu täitmise tingimus; ärisaladus; õiguskaitsevahendid; fakultatiivsed hankemenetlustest kõrvaldamise alused)

Kui hankijad kohaldavad fakultatiivseid kõrvaldamise aluseid, peavad nad pöörama erilist tähelepanu proportsionaalsuse põhimõttele. Veel suuremat tähelepanu peab aga pöörama juhul, kui riigisisestes õigusnormides ette nähtud hankemenetlustest kõrvaldamine ei puuduta pakkujat mitte talle omistatava rikkumise tõttu, vaid rikkumise tõttu, mille on toime pannud üksus, kelle suutlikkusele ta kavatseb tugineda ja kelle suhtes tal ei ole mingit kontrollipädevust. Seega ei või juhul, kui ettevõtjate ühenduse liikmest ettevõtja on ühenduse hankemenetluses osalemisest kõrvaldamise aluste puudumise või selle kvalifitseerimise tingimuste täitmise kontrollimiseks nõutavate andmete esitamisel esitanud valeandmeid ilma, et tema partnerid oleksid sellest valeandmete esitamisest teadlikud, kohaldada kõigi kõnealuse ühenduse liikmete suhtes riigihankemenetlustest kõrvaldamise meetet.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=245661&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=9292142

Kohtuasi C-631/21, ECLI:EU:C:2022:869, 10.11.2022, (p 48 ja 49, 51, 53, 55) (märksõnad: hankepass, solidaarne vastutus, täisühing, tuginemine)

Euroopa ühtse hankedokumendi eesmärk on anda hankijale täpne ja usaldusväärne ülevaade iga ettevõtja olukorrast, kes taotleb hankemenetluses osalemist või kavatseb esitada pakkumuse. Nii konkretiseerib Euroopa ühtne hankedokument direktiivi 2014/24 artiklite 57 ja 63 eesmärgi, milleks on võimaldada hankijal veenduda iga pakkuja aususes ja usaldusväärsuses ning seega selles, et usaldussuhe asjaomase ettevõtjaga ei ole katkenud (vt selle kohta 19. juuni 2019. aasta kohtuotsus Meca, C-41/18, EU:C:2019:507, punkt 29, ja 3. juuni 2021. aasta kohtuotsus Rad Service jt, C-210/20, EU:C:2021:445, punkt 35).

Pealegi ei piisa sellest, et täisühing ja selle osanikud vastutavad solidaarselt, et hankija saaks veenduda, et kvalifitseerimise tingimused on täidetud. Taotluste vastuvõetavuse hindamise etapis hindab hankija minevikus toimunu põhjal, kas pakkujal on suutlikkus, mis annab alust eeldada, et ta suudab asjaomase hankelepingu tegelikult täita. Neil kaalutlustel ei saa selle suutlikkuse puudumist asendada tulevikku suunatud õigussuhe, mille alusel vastutavad täisühingu liikmed õiguslikult solidaarselt sellise ühingu kohustuste eest (30. septembri 2022. aasta kohtumäärus ĒDIENS & KM.LV, C-592/21, ei avaldata, EU:C:2022:746, punkt 33).

Lisaks tuleb sellist ühisettevõtet nagu täisühing Madalmaade õiguse tähenduses selle usaldusväärsuse tõendamisel käsitada isikuna, kes soovib enda nimel osaleda riigihankemenetluses või pakkumust esitada, üksnes juhul, kui ta tõendab, et ta suudab hankelepingu täita, kasutades üksnes oma töötajaid ja materiaalseid vahendeid ehk teisisõnu vahendeid, mille on osanikud talle ühingulepinguga üle andnud ja mida ta võib vabalt kasutada. Sellisel juhul piisab, kui see ühing esitab hankijale enda kohta Euroopa ühtse hankedokumendi.

Seevastu juhul, kui selline ühing peab riigihankelepingu täitmiseks vajalikuks kaasata oma osanike vahendeid, tuleb seda käsitada teiste üksuste suutlikkusele toetumisena direktiivi 2014/24 artikli 63 tähenduses. Sellisel juhul peab nimetatud ühing esitama mitte ainult enda kohta Euroopa ühtse hankedokumendi, vaid ka iga osaniku kohta, kelle suutlikkusele ta soovib toetuda.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=267939&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=329850>

Kohtuasi C-416/21, ECLI:EU:C:2022:689, 15.09.2022, (p-d 49-50), (märksõnad: kõrvaldamise alused)

Selleks et anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarvilik vastus, tuleb siiski rõhutada, et kõnealune direktiivi 2014/24 säte käsitleb olukorda, kus on piisavalt andmeid, mis võimaldavad hankijal asuda seisukohale, et kaks või enam ettevõtjat on sõlminud konkurentsi moonutamise eesmärgil kokkuleppe, mis eeldab tingimata, et vähemalt kahe erineva ettevõtja tahted ühtiksid.

Käesoleval juhul tuleb märkida, nagu leidis ka Euroopa Komisjon, et põhikohtuasjas kõne all oleva olukorra puhul ei saa asuda seisukohale, et kaks ettevõtjat, kelle otsuseid teeb sisuliselt sama füüsiline isik, võiksid omavahel sõlmida kokkuleppeid, kuna näib, et ei ole olemas kahte erinevat tahet, mis võiksid ühtida. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on siiski kontrollida, kas J-i ja K. Reiseni vahelist seost arvestades on võimalik, et nad võivad konkurentsi kahjustamise eesmärgil niisuguseid kokkuleppeid sõlmida. Kui see nii ei ole, siis ei ole direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 4 esimese lõigu punktis d ette nähtud fakultatiivne kõrvalejätmise alus nende olukorra suhtes kohaldatav.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=265551&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=328935>

C-769-21 BTA Baltic Insurance Company, 08.12.2022 (märksõnad: konkurentsi kahjustav kokkulepe, hankemenetluse kehtetuks tunnistamine) p-d 34, 37, 38, 45 UUS!

Nende taotlejate või pakkujate automaatne hankemenetlusest kõrvalejätmine, kellel on teiste konkurentidega kontrolli- või koostöösuhed, läheb kaugemale sellest, mis on vajalik kokkumängu ärahoidmiseks ja seega võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamise ja läbipaistvuskohustuse täitmise tagamiseks. Automaatne hankemenetlusest kõrvalejätmine kujutab endast ümberlükkamatut eeldust, et kontrolli- või koostöösuhetes ettevõtjate poolt sama hanke raames esitatud pakkumused on vastastikku mõjutatud, ja see välistab nende pakkujate võimaluse tõendada, et pakkumused on esitatud sõltumatult ning on seega vastuolus liidu huviga tagada võimalikult paljude pakkujate osalemine.

Äriühendustel võib olla erinevaid vorme ja eesmärke, mis ei pruugi tingimata välistada, et kontrollitavatel ettevõtjatel on nende kaubanduspoliitika ja majandustegevuse teostamisel teatud autonoomia, eelkõige mis puutub riigihangetes osalemise valdkonda. Samasse kontserni kuuluvate ettevõtjate vahelisi suhteid võivad reguleerida erisätted, mille eesmärk on tagada nii sõltumatus kui ka konfidentsiaalsus nende pakkumuste koostamisel, mille asjaomased ettevõtjad ühel ja samal ajal samas hankemenetluses esitavad.

Kuigi vastab tõele, et majanduslikult soodsaima pakkumuse esitamise tulemusel esialgu edukaks tunnistatud pakkuja poolt pakkumuse tagasivõtmine – kui teda ja järgmise majanduslikult soodsaima pakkumuse esitanud pakkujat tuleb pidada üheks ja samaks ettevõtjaks – võib olla märk konkurentsi kahjustavast koostööst, sest selline tagasivõtmine võib olla ajendatud kavatsusest, et edukaks tunnistataks kontserni kui terviku poolt esitatud kõige kallim pakkumus, ei saa selle suhtes siiski kehtestada ühtegi ümberlükkamatut eeldust, sest vastasel juhul jäävad need pakkujad ilma võimalusest tõendada oma pakkumuse sõltumatust.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=268437&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=21953529>

C-682/21 HSC Baltic jt, ECLI:EU:C:2023:48, 26.01.2023 (märksõnad: hankelepingu eelnev rikkumine, kõrvaldamine, ebausaldusväärsete pakkujate nimekirj) p 42, 43, 46-49 UUS!

Eelotsusetaotlusest nähtub, et kui riigihankeleping lõpetatakse, kuna eduka pakkuja puhul esinevad tõsised või pidevad puudujäägid oluliste kohustuste täitmisel, toob see lõpetamine Leedu õigusnormide kohaselt kaasa selle, et kõik ettevõtjad, kes õiguslikult vastutavad nimetatud lepingu nõuetekohase täitmise eest, kantakse nimekirja, mille eesmärk on võimaldada hankijatel teada saada nende ettevõtjate nimed, kes on jätnud täitmata või ei ole nõuetekohaselt täitnud riigihankelepinguid, ja keda seetõttu ei peeta usaldusväärseteks pakkujateks. Sellesse nimekirja kandmine toob kaasa kolme aasta jooksul kõrvalejätmise kõigist hankemenetlustest, välja arvatud juhul, kui asjaomane ettevõtja tõendab, et ta on võtnud sobivad heastamise meetmed. Niipea, kui on tehtud kohtulahend, millega kinnitatakse asjaomase hankelepingu lõpetamise õiguspärasus, kantakse kõik selle lepingu täitmise eest õiguslikult vastutavad ettevõtjad automaatselt sellesse nimekirja, ilma et võetaks ametlikult vastu otsus.

Selleks, et kord vastaks direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 4 punktis g ette nähtud fakultatiivse kõrvalejätmise aluse olulistele tunnustele ja proportsionaalsuse põhimõttele, peab see olema korraldatud nii, et enne, kui ebausaldusväärsete pakkujate nimekirja kantakse ettevõtja, kes kuulub lõpetatud riigihankelepingu sõlminud ettevõtjate ühendusse, hinnatakse konkreetselt kõiki asjaomase ettevõtja esitatud asjasse puutuvaid tõendeid tegemaks kindlaks, kas tema individuaalset tegevust arvestades ei ole teda sellesse nimekirja kantud põhjendamatult.

Seega ei saa nõustuda, et lepingu lõpetamisel tõsiste või pidevate puudujääkide tõttu lepingu täitmisel kvalifitseeritakse selline ettevõtja automaatselt ebausaldusväärseks ja jäetakse ajutiselt hankemenetlustest kõrvale, ilma et tema tegevust oleks enne konkreetselt ja individuaalselt hinnatud, lähtudes kõikidest asjasse puutuvatest asjaoludest.

Liikmesriik võib kõnealuse fakultatiivse kõrvalejätmise aluse kohaldamise tingimuste kindlaksmääramisel ette näha eelduse, et iga ettevõtja, kes on riigihankelepingu nõuetekohase täitmise eest õiguslikult vastutav, loetakse osalenuks nende hankelepingu täitmisel esinenud tõsiste või pidevate puudujääkide tekkimises või säilimises, mille tõttu nimetatud leping lõpetati. Kui aga see hankeleping sõlmitakse selliste ettevõtjate ühendusega, kelle individuaalsed panused nende puudujääkide tekkimise ja nende heastamiseks tehtavate võimalike jõupingutuste vahel ei ole tingimata ühesugused, peab selline eeldus olema ümberlükatav, sest vastasel juhul kahjustataks selle fakultatiivse kõrvalejätmise aluse olulisi tunnuseid ja proportsionaalsuse põhimõtet.

Sõltumata sellise ettevõtjate ühenduse liikmete solidaarvastutusest peab kõrvalejätmise aluse kohaldamine põhinema sellel, kas see individuaalne tegevus on tahtlik või hooletu.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=269708&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=23299332>

Konfidentsiaalsuskohustus

Kohtuasi C-450/06, 14.02.08 (märksõnad: konfidentsiaalse teabe avalikustamine)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=71573&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=138347>

Liidetud kohtuasjad T-339/10 ja T-532/10, 29.01.13 (märksõnad: eduka pakkuja pakkumuse avalikustamine)

Hageja leidis, et tal ei olnud võimalik kontrollida menetlusreeglitest kinnipidamist ega seda, kas edukaks tunnistatud pakkumus oli parim ning tal ei võimaldatud tutvuda eduka pakkuja hinnapakkumusega. Üldkohus leidis, et antud kohtuasjas tuleb kontrollida, kas ärihuvide kaitseks ette nähtud erandi kohaldamisalasse kuuluvate dokumentide avalikustamine kahjustab konkreetselt ja tegelikult kaitstud huvi. Dokumendid, mille osas viidatakse erandile, võivad kuuluda ärihuvide kaitseks ette nähtud erandi kohaldamisalasse. See tuleneb eelkõige pakkujate pakkumustes esinevatest majanduslikest ja tehnilistest andmetest.

Kohus leidis, et kõnealused pakkumused on neis esitatud eritingimuste, valitud esitlusviisi ja esiletoodud oskuste poolest seotud pakkujate eriomase oskusteabega ning panustatud on nende pakkumuste omapärase ja huviaratavusse vaidlusaluses hankemenetluses. Ei saa välistada, et hageja asub uuesti võistleva teiste pakkujatega ja eelkõige eduka pakkujaga. Seega ei saa pakkujate pakkumusi ja eelkõige eduka pakkuja oma edastada tegelikele ja võimalikele konkurentidele. On oluline, et hankijad ei avaldaks hankemenetluses saadud teavet, mille sisu võidakse kasutada konkurentsi kahjustamiseks. Riigihankemenetlused põhinevad hankija ja menetluses osalevate ettevõtjate vahelisel usaldusel. Ettevõtjad peavad esitama hankijatele kogu vajaliku teabe kartmata, et hankijad esitaksid kolmandatele isikutele andmeid, mille avaldamine võiks olla kahjulik. Hankemenetlusest kõrvaldatud isikutel on õigus saada teavet eduka pakkumuse tunnuste ja suhteliste eeliste ning selle pakkuja nime kohta, kellega leping sõlmitakse. On olemas üldine eeldus, et tutvumine teiste pakkujate pakkumustega kahjustab põhimõtteliselt kõnealust kaitstavat huvi.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?doclang=EN&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=133102&occ=first&dir=&cid=134624>

Kohtuasi C-927/19, ECLI:EU:C:2021:700, 07.09.2021 (p-d 71, 78, 82, 89, 90, 111, 115–118, 123, 125–126, 148, 156–158) (märksõnad: kvalifitseerimise tingimus; tehniline kirjeldus; lepingu täitmise tingimus; ärisaladus; õiguskaitsevahendid; fakultatiivsed hankemenetlusest kõrvaldamise alused)

Riigihangete valdkonda reguleerivate liidu õigusnormide põhieesmärk hõlmab avatust ausale konkurentsile kõikides liikmesriikides ning selle eesmärgi saavutamiseks on oluline, et hankijad ei avaldaks hankemenetlustes saadud teavet, mille sisu võidakse kasutada konkurentsi kahjustamiseks käimasolevas menetluses ega ka hilisemates hankemenetlustes. Lisaks ei tähenda kohustus otsust põhjendada, et pakkujal peaks olema täielik teave edukaks tunnistatud pakkumuse omaduste kohta. Kuna riigihankemenetlused põhinevad hankijate ja ettevõtjate vahelisel usaldusel, siis peavad viimased saama edastada hankijatele kogu riigihankemenetluses vajaliku teabe, kartmata et hankijad esitaksid kolmandatele isikutele andmeid, mille avaldamine võiks olla neile kahjulik (C-450/06, p-d 34–36; C-584/20 P ja C-621/20 P, p 112). Seega ei pea hankija, kellele ettevõtja on esitanud taotluse saada konkurendi, kellega hankeleping sõlmiti, pakkumuses sisalduvat konfidentsiaalseks peetavat teavet, seda teavet avaldama. Samas ei saa hankija teabe mitteavaldamisel pelgalt tugineda vaid

ettevõtja väitele, et edastatud teave on konfidentsiaalne. Selline ettevõtja peab nimelt tõendama, et teave, mille avalikustamisele ta on vastu, on tõesti konfidentsiaalne, tõendades näiteks, et see sisaldab tehnika- või ärialaseid saladusi, et selle sisu võidakse kasutada konkurentsi moonutamiseks või et teabe avalikustamine võiks olla talle kahjulik. Arvestades teabe ebaseaduslikust avaldamisest tekkida võivat kahju, peab hankija andma enne, kui teeb otsuse lubada taotlejal selle teabega tutvuda, asjaomasele ettevõtjale võimaluse esitada täiendavaid tõendeid, et tagada viimase kaitseõiguste järgimine. Eeltoodust tulenevalt peab hankija põhjendama oma otsust, miks ta käsitab teatavaid andmeid konfidentsiaalsetena. Lisaks sellele peab ta avaldama sellele pakkujale, kes teavet taotleb, neutraalsel kujul ning võimalikult suures ulatuses andmete põhisisu, sh teabe, mis puudutab tema otsuse ja eduka pakkumuse määravaid aspekte tingimusel, et sellise avaldamisega säilitatakse konfidentsiaalsus nende andmete konkreetsete osade puhul, mille kaitse on sellisena põhjendatud. Sealjuures võib hankija paluda edukaks tunnistatud pakkujal esitada talle konfidentsiaalset teavet sisaldavate dokumentide mittekonfidentsiaalne versioon. Hankija peab edutule pakkujale esitama piisava teabe selleks, et tagada tema õigus tõhusale õiguskaitsevahendile. Hankija on kohustatud enne otsuse täitmist teavitama asjaomast ettevõtjat aegsasti oma otsusest edastada ühele tema konkurendile teave, mille kohta see ettevõtja väidab, et see on konfidentsiaalne, et viimasel oleks võimalik taotleda hankijalt või liikmesriigi pädevalt kohtult kohaste ajutiste meetmete võtmist.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=245661&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=9292142

Kohtuasi C-54/21, ECLI:EU:C:2022:888, 17.11.2022, (p-d 66-67, 73-85, 87), (märksõnad: ärisaladus)

Tasakaalustamaks hea halduse põhimõtte ja konfidentsiaalsuse kaitse tõhusa kohtuliku kaitse nõuetega, ei pea hankija mitte ainult põhjendama oma otsust käsitada teatud andmeid konfidentsiaalsena, vaid ta peab ühtlasi andma edutule pakkujale – neutraalsel kujul, võimalikult suures ulatuses ja viisil, mis tagab, et niisuguse edastamisega säilitatakse konfidentsiaalsus nende andmete konkreetsete osade puhul, mille kaitse on sellisena põhjendatud – edasi andmete põhisisu ja eelkõige nende andmete sisu, mis puudutab tema otsuse ja eduka pakkumuse olulisi aspekte (vt selle kohta 7. septembri 2021. aasta kohtuotsus Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras C-927/19, EU:C:2021:700, punktid 122 ja 123).

Selleks võib hankija, tingimusel et tema suhtes kohaldatav riigisisene õigus seda ei keela, edastada muu hulgas kokkuvõtte vormis taotluse või pakkumuse teatud aspektid ja nende tehnilised näitajad viisil, mis ei võimalda konfidentsiaalset teavet kindlaks teha. Lisaks, eeldusel et mittekonfidentsiaalne teave on selleks piisav, võib hankija kasutada seda võimalust ka tagamaks edutu pakkuja õigust tõhusale õiguskaitsevahendile, paludes edukaks tunnistatud pakkujal esitada talle konfidentsiaalset teavet sisaldavate dokumentide mittekonfidentsiaalne versioon (vt selle kohta 7. septembri 2021. aasta kohtuotsus Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras C-927/19, EU:C:2021:700, punktid 124 ja 125).

Mis puudutab kõigepealt pakkujate asjakohast kogemust ja varem täidetud lepingute viiteid, mis nad on oma pakkumustele selle kogemuse ja nende võimaluste kinnituseks lisanud, siis tuleb asuda seisukohale, et sellist teavet, mis suures osas vastab direktiivi 2014/24 XII lisas käsitletule, millele on viidatud muu hulgas selle direktiivi artiklites 60 ja 63, ei saa pidada tervikuna konfidentsiaalseks.

Kui ettevõtja osaleb hankemenetluses, ei saa ta õiguspäraselt nõuda, et nende varem sõlmitud lepingute või täidetud projektide loetelu, mille alusel ta on omandanud asjaomase hankelepingu jaoks asjakohase kogemuse, ja viiteid, mis võimaldavad seda kogemust tõendada, käsitletaks tervikuna või valdavas osas konfidentsiaalsena.

Kuna pakkuja kogemus ei ole nimelt üldreeglina salajane, siis ei saa tema konkurentide eest põhimõtteliselt varjata selle kogemusega seotud teavet, tuginedes asjaomase liikmesriigi õiguses esinevale mõistele „ärisaladus“, selleks et piirata direktiivi 2014/24 artikli 21 lõikes 1 sätestatud konfidentsiaalsust, või „õigustatud ärihuvide“ või „ausa konkurentsi“ kaitset selle direktiivi artikli 55 lõike 3 tähenduses.

Igal juhul peab pakkujatel vastavalt Euroopa Kohtu praktikast tulenevatele põhimõtetele, mida on korratud käesoleva kohtuotsuse punktides 66 ja 67, olema läbipaistvuse ning hea halduse ja tõhusa kohtuliku kaitse nõuete järgimise tagamiseks õigus tutvuda vähemalt kõigi nende poolt hankijale nende asjaomase kogemuse kohta esitatud teabe põhisisuga ja seda kogemust kinnitavate viidetega. Selle teabega tutvumise õigusele kehtivad siiski teatud tundlike toodete või teenuste hankelepingutega seotud erilisi asjaolusid puudutavad erandid, mis võivad erandkorras õigustada teabe avalikustamisest keeldumist mõne muu direktiivi 2014/24 artikli 55 lõikes 3 nimetatud põhjuse alusel, mis käsitlevad seaduses sätestatud keelu või nõuete järgimist või üldiste huvide kaitset.

Seejärel tuleb seoses teabega nii füüsiliste kui ka juriidiliste isikute, sealhulgas alltöövõtjate kohta, kellele pakkuja hankelepingu täitmisel tugineda soovib, märkida, et eristada tuleb andmeid, mis võimaldavad neid isikuid tuvastada, ja andmeid, mis puudutavad ilma sellise tuvastamise võimaluseta nimetatud isikute kutsekvalifikatsiooni või -oskusi.

Hankija peab kindlaks tegema, kas nende ekspertide või allhankijate isikute avalikustamine, kes on koos pakkujaga võtnud kohustuse täita edukaks tunnistamise korral kõnealune hankeleping, võib kahjustada selle hankija ja tema ekspertide või alltöövõtjate konfidentsiaalsuse kaitset direktiivi 2014/24 artikli 21 lõike 1 tähenduses. Selleks peab hankija arvesse võtma kõiki asjakohaseid asjaolusid, sealhulgas asjaomase hankelepingu eset, ning pakkuja ja asjaomaste ekspertide või alltöövõtjate huvi osaleda hilisemates hankemenetlustes, võttes samu kohustusi, mille üle peeti konfidentsiaalselt läbirääkimisi. Hankijale hankemenetluse käigus edastatud teabe avalikustamisest ei saa keelduda, kui sellel teabel, mis on küll kõnealuses hankemenetluses asjakohane, ei ole nende ettevõtjate laiema tegevuse raames mingit kaubanduslikku väärtust.

Mis puudutab andmeid, mis ei ole isikuandmed ja milles on märgitud ilma isiku tuvastamise võimaluseta hankelepingu täitmiseks kaasatud füüsiliste või juriidiliste isikute kutsekvalifikatsioon või -oskused, selliselt moodustatud personali suurus ja vorm või ka hankelepingu osa, mille täitmise kavatses pakkuja edasi anda allhankijatele, siis nende andmete osas tuleb asuda seisukohale, et arvestades nende olulisust edukaks tunnistamisel, nõuavad läbipaistvuse põhimõte ja õigus tõhusale õiguskaitselahendile vähemalt seda, et kõik pakkujad saavad tutvuda nende andmete põhisisuga.

Mis lõpuks puudutab hankelepingu raames täidetavate projektide väljatöötamise kava ja hankelepingu täitmise viisi kirjeldust, siis peab hankija hindama, kas need kujutavad endast andmeid või sisaldavad andmeid, mis võivad olla kaitstud intellektuaalomandi õigusega, muu hulgas autoriõigusega, ning kuuluvad seega direktiivi 2014/24 artikli 55 lõikes 3 sätestatud teabe avalikustamisest keeldumise põhjuse alla, mis käsitleb õigusaktide rakendamist.

Hankija peab selleks et teha kindlaks, kas keelduda võimaldamast pakkujal, kelle vastavaks tunnistatud pakkumus on tagasi lükatud, tutvuda teabega, mille teised pakkujad on esitanud oma asjakohase kogemuse ja seda puudutavate viidete kohta varem täidetud lepingutele, hankelepingu täitmise kaasatavate isikute ja nende kutsekvalifikatsiooni kohta, või allhankijate kohta ning hankelepingu raames täidetavate projektide väljatöötamise kava ja selle lepingu täitmise viisi kirjelduse kohta, hindama, kas sellel teabel on kaubanduslik väärtus, mis ei piirdu asjaomase hankelepinguga, mistõttu võib selle avalikustamine kahjustada õigustatud ärihuve või ausat konkurentsi. Lisaks võib hankija keelduda võimaldamast selle teabega tutvuda juhul, kui isegi kui teabel puudub kaubanduslik väärtus, võiks selle avalikustamine

takistada õigusaktide rakendamist või on vastuolus üldiste huvidega. Kui kogu teabega ei võimaldata tutvuda, peab hankija võimaldama asjaomasel pakkujal tutvuda selle teabe põhisisuga, et oleks tagatud õigus tõhusale õiguskaitsevahendile.

Pakkumustes sisalduvat teavet, mis on hanketeates ja hanke alusdokumentides esitatud kriteeriumide alusel nende pakkumuste hindamisel ja edukaks tunnistamisel asjakohased, ei tohi järjepidevalt ja tervikuna konfidentsiaalsena kvalifitseerida.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=268028&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=328508>

B-osa teenused ehk lihtsustatud korras tellitavad teenused

Kohtuasi C-95/10, 17.03.11 (p 35) (märksõnad: üldpõhimõtete rakendamine)

Euroopa Kohus on nimelt esile toonud, et liidu seadusandja lähtus direktiivi 92/50 I B lisaga hõlmatud teenuste hangete puhul eeldusest, et selliste teenuste riigihankelepingud ei tekita oma erilise olemuse tõttu a priori sellist piiriülest huvi, mis võiks õigustada nende sõlmimiseks niisuguse riigihankemenetluse korraldamist, mis võimaldaks teiste liikmesriikide ettevõtjatel tutvuda hanketeatega ja esitada oma pakkumus (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus komisjon vs. Iirimaa, punkt 25). Samas on Euroopa Kohus asunud seisukohale, et juhul, kui need hanked tekitavad teatud piiriülest huvi, tuleb need ka korraldada, pidades silmas läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise aluspõhimõtteid, mis tulenevad ELTL artiklitest 49 ja 56 (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus komisjon vs. Iirimaa, punktid 26 ja 29–31).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=80455&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=134644>

Hankemenetlus (üldküsimused)

Kohtuasi T-195/08, 10.12.09 (p 50-55) (märksõnad: tingimuste tõlgendamine; hankija kohustus küsida pakkumuse kohta selgitusi ning selgituse küsimise piirid; ebaselge pakkumus)

Lisaks ei ole ta vaatamata sellele, et tellija peab hankemenetluse tingimused koostama täpselt ja selgelt, kohustatud ette nägema kõiki olukordi – olgu need kuitahes harvad –, mis võivad praktikas ette tulla (Euroopa Kohtu 20. aprilli 2007. aasta määrus kohtuasjas C-189/06 P: TEA-CEGOS ja STG vs. komisjon, kohtulahendite kogumikus ei avaldata, punkt 30).

Hankedokumentides ette nähtud tingimusi tuleb tõlgendada lähtuvalt nende eesmärgist, ülesehitusest ja sõnastusest (vt selle kohta eespool punktis 50 viidatud kohtumäärus TEA-CEGOS ja STG vs. komisjon, punkt 46). Kahtluse korral võib hankija hinnata sellise tingimuse kohaldatavust, kontrollides kõiki üksikjuhtumeid ning arvestades sealjuures kõiki olulisi asjaolusid (vt selle kohta eespool punktis 50 viidatud kohtumäärus TEA-CEGOS ja STG vs. komisjon, punkt 31).

Sellise olukorraga on eeskätt tegu juhul, kui pakkumus on sõnastatud ebaselgelt, ning juhtumi asjaolude põhjal, millest komisjon on teadlik, on näha, et see ebaselgus on lihtsasti lahendatav ja kergesti kõrvaldatav. Põhimõtteliselt oleks sellises olukorras hea halduse põhimõttega vastuolus see, kui komisjon lükkab sellise pakkumuse tagasi, kasutamata oma võimalust küsida selgitusi. Neil asjaoludel oleks komisjonile absoluutse kaalutusõiguse andmine vastuolus võrdse kohtlemise põhimõttega (vt selle kohta Üldkohtu 27. Septembri 2002. aasta otsus kohtuasjas T-211/02: Tideland Signal vs. komisjon, EKL 2002, lk II-3781, punktid 37 ja 38).

Lisaks nõuab proportsionaalsuse põhimõtte, et institutsioonide tegevus ei läheks kaugemale sellest, mis on asjaomaste õigusnormidega taotletavate õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks kohane ja vajalik, ning juhul, kui on võimalik valida mitme sobiva meetme vahel, tuleb rakendada kõige vähem piiravat meetet, ning tekitatud piirangud peavad olema vastavuses seatud eesmärkidega (vt Euroopa Kohtu 5. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas C-157/96: National Farmers' Union jt, EKL 1998, lk I-2211, punkt 60). See põhimõtte paneb hankijale, kes puutub kokku ebaselge pakkumusega, mille puhul pakkumuse sisu selgituste küsimine võimaldaks tagada õiguskindluse samal viisil nagu kõnealuse pakkumuse kohene tagasilükkamine, pigem kohustuse küsida asjaomaselt pakkujalt selgitusi kui otsustada pakkuja pakkumus üksnes lihtsalt tagasi lükata (vt selle kohta eespool punktis 56 viidatud kohtuotsus Tideland Signal vs. komisjon, punkt 43).

Samas on õiguskindluse huvides samavõrra oluline ka see, et komisjon oleks võimeline täpselt kindlaks tegema hankemenetluses esitatud pakkumuse sisu ja eelkõige selle vastavuse hankedokumentides ette nähtud tingimustele. Niisiis, juhul kui pakkumus on ebaselge ja komisjonil ei ole võimalik kiiresti ja tõhusalt veenduda, et see on tegelikult nõuekohane, ei ole komisjonil muud valikut kui see pakkumus tagasi lükata (eespool punktis 56 viidatud kohtuotsus Tideland Signal vs. komisjon, punkt 34).

Viimaseks on Üldkohtu ülesanne teha lõplikult kindlaks, kas vastuste puhul, mis pakkuja on andnud tellija esitatud selgitavatele küsimustele, on tegemist selgitustega selle pakkuja esitatud pakkumuse sisu kohta, või ületavad need kõnealused raamid ning muudavad pakkumuse sisu seoses hankedokumentides ette nähtud tingimustega (vt eespool punktis 49 viidatud kohtuotsus Esedra vs. komisjon, punkt 52).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=72748&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=134668>

Kohtuasi C-574/10, 15.03.12 (märksõnad: riigihanke osadeks jaotamine)

Euroopa Kohus leidis, et kui hanke osadel on üks majanduslik ja tehniline funktsioon, siis annab see kaudselt tunnistust sellest, et tegemist on ühe hankega. Nimetatud funktsionaalne lähenemisviis on välja arendatud küll ehitustööde lepingute jaoks, kuid see kehtib ka teenuste osutamise lepingute suhtes. Antud juhul oli täidetud üksikute hooneosade projekteerimistööde tehnilise ja majandusliku ühtsuse kriteerium, sest tegemist oli ühe hoone saneerimisega.

Eelarveõiguslikud põhjused ehituse osadeks jagamiseks ei saa samuti õigustada hanke maksumuse kunstlikku osadeks jagamist. Riigihanke direktiivide mõttega on vastuolus, kui ühte hanget, mis puhtalt eearvelistel põhjustel viiakse ellu mitmes etapis, käsitatakse ainult sel põhjusel mitme iseseisva hankena, et jääda välja direktiivi kohaldamisalast.

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-574/10>

Kohtuasi C-513/13 P, 04.12.14 (märksõnad: riigihanke osadeks jagamine)

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=T-358/08>

Kohtuasi T-384/10, 29.05.13 (apellatsioonikaebus EK-le C-429/13 P) (märksõnad: riigihanke osadeks jagamine)

Üldkohus on täpsustanud, et selleks, et erinevaid töid saaks kvalifitseerida ehitustöök direktiivi 93/37 artikli 1 punkti c tähenduses, piisab, kui need täidavad sama majanduslikku või tehnilist ülesannet. Majandusliku ja tehnilise identsuse tuvastamine on seega alternatiivne, mitte kumulatiivne. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on vaidlusaluste riigihangete üheaegne alustamine, hanketeadete sarnasus, hangete toimumise geograafilise koha ühtsus ja üheainsa hankija olemasolu viited, mis räägivad selle kasuks, et erinevad ehitustööde riigihanked vastavad tegelikkuses ühele ainsale ehitustööle. Antud kohtuasjas on vaadeldavate riigihangete esemeks olevate tööde ülesanne avaliku hüve loomine teataval geograafilisel alal, ning olgugi et see jaotusvõrk on mõeldud vee tarnimiseks paljudesse asulatesse, ei takista see järeldamast, et tervikuna võetuna täidab see ühte ja sama majanduslikku ja tehnilist ülesannet. Üldkohus leidis, et antud kohtuasjas toodud hange nr 1 ja sama projektiga seotud hange nr 3 toimusid ajaliselt ilmselgelt lähestikku, sest neid lahutas ainult 4 päeva. Järgmiseks viitasid need hanked samale piirkonnale, nimelt Andevalole, nii et selle jagamist kaheks osaks ehk Ida- Andevaloks ja Lääne-Andevaloks ei saa pidada piisavaks, selleks, et järeldada, et tegemist on kahe erineva geograafilise alaga. Viimaks tuleb tõdeda, et nimetatud hanked viis läbi sama hankija. Olgugi, et viimati nimetatud asjaolud eraldi võetuna ei ole otsustavad üheainsa ehitustöö olemasolu kindlakstegemisel, on nende puhul tegemist täiendavate viidetega, mis õigustavad üheainsa ehitustöö olemasolu tuvastamist.

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf;jsessionid=9ea7d0f130d56d8bfa73b5264c1ab9bfb0ccf9c58cfc.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4OahmQe0?num=T-384/10&language=en>

Kohtuasi C-429/13 P, EU:C:2014:2310, 22.10.14 (apellatsioonikaebus Üldkohtu otsuse nr T-384/10 peale)

Hispaania Kuningriik väidab sisuliselt, et Üldkohus rikkus õigusnormi, kui sedastas, et teatavad asjaomased hanked kätkevad ühtainsat ehitustööd, samas kui need ei vasta Euroopa Kohtu praktikas selle kohta seatud tingimustele (p 25). Komisjon leiab, et sellel väitel puudub alus, mistõttu appellatsioonikaebus tuleb rahuldamata jätta (p 26).

Üldkohus jättis vaidlustatud kohtuotsuses Hispaania Kuningriigi esitatud tühistamishagi rahuldamata, tunnistades kolm asjaomase liikmesriigi poolt selle hagi toetuseks esitatud väidet põhjendamatuks (p 27). Seda tehes tunnistas Üldkohus vaidlusaluse otsuse kaudselt, kuid paratamatult formaalselt õiguspäraseks (p 28). Seetõttu ei ole komisjon käesoleval juhul järginud määruse nr 1083/2006 artikli 100 lõikes 5 ette nähtud tähtaega (p 33).

Kuna komisjon tegi vaidlusaluse otsuse nõukogu asjaomases määruses ette nähtud kohustuslikku tähtaega eirates, siis rikkus Üldkohus õigusnormi, kui jättis Hispaania Kuningriigi esitatud hagi rahuldamata selle asemel, et vaidlusaluses otsuses esinevale oluliste menetlusnormide rikkumisele reageerida (p 36). Seetõttu tuleb vaidlustatud kohtuotsus tühistada (p 37).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=158803&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=144072>

Kohtuasi T-8/09, 13.09.11 (p 68-71) (märksõnad: hankemenetluse eesmärk; pakkumuse tagasilükkamine)

Selles osas tuleb lisada, et hankemenetluse eesmärk on hankija vajadusi parimal võimalikul viisil rahuldada. Seega peab hankija saama hanke eset oma vajadustele vastavalt vabalt määratleda, mis tähendab, et teda ei saa sundida arvesse võtma pakkumust, mis sisu poolest erineb tema poolt soovitud, nagu see hankedokumentides kirjeldatud on.

Samuti muudab hanke eseme mittevastavus üldiselt võimatuks tõhusa võrdluse esitatud pakkumuste vahel, kuivõrd see kaotab nende ühise võrdusaluse.

Lisaks, kui hankija kaldub kõrvale hankedokumentides sätestatust, võttes vastu pakkumused, mis ei vasta nimetatud dokumentides kindlaks määratud hanke esemele, oleks see läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõtete vastuolus.

Pealegi tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et on oluline, et hankija oleks võimeline täpselt kindlaks tegema hankemenetluses esitatud pakkumuse sisu ja eelkõige selle vastavuse hankedokumentides ette nähtud tingimustele. Niisiis, juhul kui pakkumus on ebaselge ja hindamiskomisjonil ei ole võimalik kiiresti ja tõhusalt veenduda, et see on tegelikult nõuekohane, ei ole hindamiskomisjonil muud valikut, kui see pakkumus tagasi lükata (Üldkohtu 27. Septembri 2002. aasta otsus kohtuasjas T-211/02: Tideland Signal vs. komisjon, EKL 2002, lk II-3781, punkt 34). Sama tagajärg tuleneb a fortiori ka sellest, kui pakkumus sarnaselt käesolevale juhule ei vasta ilmselgelt hanke esemele.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=109361&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=134830>

Kohtuasi T-461/08 20.09.11 (märksõnad: hankijal lasuv ulatuslik kaalutusõigus; kõrvaldamise otsuse põhjenduste piisavus; pakkujate kaitse hankija omavoli eest; keeld hankijal kõrvale kalduda hankemenetluse ülesehitusest)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=109801&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=138436>

Kohtuasi T-411/06, 08.09.09 (p 86 jj) (märksõnad: uue hankemenetluse korraldamise võimalikkus, kui esimene hankemenetlus on vaidlustatud)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=68933&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=138481>

Kohtuasi T-345/03, 12.03.08 (p-d 71-72) (märksõnad: hankemenetluse ettevalmistamises osalemine pakkujate poolt)

Esimese Astme Kohus tuletab selles osas meelde, et Euroopa Kohus on hiljuti asunud seisukohale, et direktiivi 92/50 ning muude riigihankelepingute sõlmimist reguleerivate direktiividega on vastuolus siseriiklik õigusnorm, mille kohaselt on keelatud esitada ehitustööde, asjade või teenuste riigihanke pakkumust isikutel, kes on tegelnud teadusuuringute, katsete, uurimustööde või arendustegevusega, mis on seotud nende ehitustööde, asjade või teenustega, ilma et talle oleks jäetud võimalust tõendada, et antud juhtumi asjaolusid arvestades ei kahjustaks saadud kogemus konkurentsi (Euroopa Kohtu 3. märtsi 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-21/03 ja C-34/03: Fabricom, EKL 2005, lk I-1559, punkt 36).

Kui viidatud kohtuotsuse kohaselt ei saa isegi erakordselt ulatuslik teave, mis on pakkujal olemas sellise töö tulemusena, mis on otseselt seotud tellijaks oleva ametiasutuse poolt kõnealuse hankemenetluse ettevalmistamisega, tuua kaasa tema automaatset väljajätmist kõnealusest menetlusest, on tema osalemise välistamiseks veelgi vähem alust juhul, kui selline erakordselt ulatuslik teave tuleneb ainuüksi asjaolust, et ta on koos tellijaks oleva ametiasutusega osalenud pakkumiskutse ettevalmistamises.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=70155&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=134880>

Kohtuasi T- 165/12, 13.12.13 (märksõna: põhjendamiskohustus)

Antud kohtuasjas oli põhiküsimuseks see, et edukale pakkujale ei teatatud tehnilise pakkumuse eest antud hindamispunkte hindamistabeli kõigi alakriteeriumide kaupa ega nende põhjendust ja teiseks ei põhjendatud pakkujale nende tehnilisele pakkumusele teise hindamiskriteeriumi „Vastutavad asjatundjad” üheksa alakriteeriumi alusel antud hindamispunkte. Hagejate arvates jättis komisjon täitmata ka oma kohustuse teatada edutule pakkujale tema kirjaliku taotluse alusel edukat pakkumust iseloomustavaid andmed ja selle eeliseid ja seega ei täitnud ta kohustust põhjendada vaidlustatud otsust.

Kohus leidis, et komisjonile tuleneb riigihangete valdkonnas antud kaalutusõigusest kohustus esitada põhjendus, millest ilmnevad need faktilised ja õiguslikud asjaolud, millest komisjon on hindamisel lähtunud. Üksnes nende asjaolude alusel saavad hagejad täielikult mõista asjaomaste hindamispunktide andmise põhjuseid. Üksnes selline põhjendus võimaldab neil oma õigusi kaitsta ja Üldkohtul teostada kontrolli. Kohus leidis, et hankija kommentaarid peavad olema piisavalt täpsed, et hagejad saaksid teada faktilised ja õiguslikud asjaolud, millest hankija lähtus nende pakkumuse tagasilükkamisel ja teise pakkuja edukaks tunnistamisel.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=145619&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=134918>

Kohtuasi C-599/10, 29.03.12 (p-d 42-44) (märksõnad: selgituste küsimine)

Andmaks eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarviliku vastuse, tuleb lisada, et pakkumuse kohta võib selgitust nõuda vaid pärast seda, kui hankija on kõik pakkumused läbi vaadanud (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Lombardini ja Mantovani, punktid 51 ja 53).

Lisaks tuleb see nõue saata ühtemoodi kõigile ettevõtjatele, kes on samas olukorras, välja arvatud juhul, kui esineb objektiivselt kontrollitav põhjus, mis selles osas õigustab taotlejate erinevat kohtlemist, seda eriti siis, kui pakkumus tuleb muid asjaolusid arvesse võttes nagunii tagasi lükata.

Lisaks peab see nõue kajastama kõiki pakkumuse punkte, mis on ebatäpsed või ei vasta hankedokumentides toodud tehnilisele kirjeldusele, ilma et hankija võiks pakkumuse tagasi lükata selle mõnes aspektis selguse puudumise tõttu, mille kohta selgitust ei nõutud.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=121164&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=134957>

Kohtuasi C-336/12, 10.10.13 (märksõnad: täiendavate dokumentide esitamine)

Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on võrdse kohtlemise põhimõttega ja läbipaistvuse kohustusega vastuolus see, kui hankemenetluses toimuvad mis tahes läbirääkimised hankija ja mõne pakkuja vahel; see tähendab seda, et põhimõtteliselt ei tohi pakkumust pärast selle esitamist muuta ei hankija ega pakkuja algatusel. Sellest tuleneb, et hankija ei või nõuda selgitusi pakkujalt, kelle pakkumust ta peab ebatäpseks või hankedokumentides esitatud tehnilisele kirjeldusele mittevastavaks.

Euroopa Kohus on varasemalt leidnud, et pakkumuse kohta võib selgitust nõuda vaid pärast seda, kui hankija on kõik pakkumused läbi vaadanud, ja põhimõtteliselt tuleb see nõue saata ühtemoodi kõigile pakkujatele, kes on samas olukorras. See nõue peab kajastama kõiki pakkumuse punkte, mis vajavad selgitamist. Lisaks ei tohi selle nõudega kaasneda asjaomase pakkuja poolt tegelikult uue pakkumuse esitamist. Hankija võib nõuda, et sellises taotluses esitatud andmeid rangelt võttes üksnes täpsustatakse või parandatakse, tingimusel et see nõue puudutab selliseid dokumente või andmeid nagu näiteks avaldatud majandusaasta aruannet, mille puhul saab objektiivselt kontrollida, et need on varasemad kui taotluste esitamise tähtaeg.

Kohus täpsustas, et asi oleks teisiti juhul, kui hankedokumentid näeks dokumentide või andmete esitamisel ette tingimuse, et nende puudumise korral taotleja või pakkuja kõrvaldatakse hankemenetlusest. Nimelt peab hankija rangelt kinni pidama enda poolt kindlaks määratud tingimustest.

Seega kokkuvõtvalt kohus leidis, et võrdse kohtlemise põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus, kui hankija nõuab pärast hankemenetluses osalemise taotluste esitamise tähtaja möödumist mõnelt taotlejalt tema seisundit kirjeldavaid dokumente nagu hanketeates nõutud teavet taotleja avaldatud majandusaasta aruande kohta, mille puhul saab objektiivselt kontrollida, et need on varasemad kui taotluste esitamise tähtaeg, eeldusel et hankedokumentid ei näe dokumentide või andmete esitamise osas sõnaselgelt ette tingimust, et nende puudumise korral taotleja kõrvaldatakse hankemenetlusest. Sellise nõudega ei tohi nõude saanud taotlejat või taotlejaid alusetult kohelda teistest soodsamalt või ebasoodsamalt.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=142824&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=134990>

Kohtuasi T-340/09, 10.04.14 (märksõnad: teavitamiskohustus, põhjendamiskohustus, hanke-eeskirjade väiksemad rikkumised ei ole piisavad, et tühistada hankelepingu sõlmimise otsus)

Euroopa Üldkohus leidis *Evropaïki Dynamiki* poolt algatatud eduka pakkujaga sõlmitud lepingu vaidlustusmenetluses, et Euroopa Komisjoni Väljaannete Talitus (tellija) oli enamasti täitnud Finantsmääruses (Nõukogu määrus nr 1605/2002, mis käsitleb Euroopa ühenduste üldelarve suhtes kohaldatavat finantsmäärust ning mida on muudetud nõukogu määrusega nr 1525/2007) ja Rakenduseeskirjades (Komisjoni määrus nr 2342/2002, millega kehtestatakse Euroopa ühenduste üldelarve suhtes kohaldatavat finantsmäärust käsitleva nõukogu määruse nr 1605/2002 üksikasjalikud rakenduseeskirjad, mis on muudetud Komisjoni määrusega nr 478/2007) sätestatud andes teavet, mis võimaldas hagejal piisavalt mõista oma hindamisel

saadud tulemusi ning eduka pakkuja eeliseid hageja ees. Kohus möönis siiski, et seoses kahe alakriteeriumiga ei olnud tellija esitanud piisavalt teavet ning rikkus seega avalikustamiskohustust, kuid lükkas selle asjaolu kõrvale, kuna hageja ei oleks osutunud edukaks pakkujaks isegi siis, kui ta oleks saanud nimetatud alakriteeriumide kohaselt maksimumpunktid. Lisaks leidis kohus, et tellija käitus õigustatult, kui ei küsinud hageja pakkumises esinenud vea kohta selgitusi (hageja lisas kirjale vale dokumendi). Rakenduseeskirjade Art 148 lg 3 lubab tellijal pakkujatega pärast pakkumuste avamist kontakteeruda, et parandada ilmseid tehnilisi vigu, kuid selle suhtlemise tagajärjel ei või pakkumistingimustesse mingeid muudatusi teha. Kohus rõhutas, et see on tellija õigus mitte kohustus (p. 169). Kohustus tekib ainult siis, kui pakkumus sisaldab ebamääraseid tingimusi ja asjaolud viitavad sellele, et ebaselgusele on ilmselt lihtne selgitus ja seda on võimalik lihtsalt lahendada (p. 170, 171). Antud juhul ei olnud selge, et hageja tegi ilmse tehnilise vea, sest nimetatud dokument viitas kõne all oleva tehnilise kriteeriumi pealkirjale (p. 177). Lisaks ei olnud selge, et hagejal oleks olnud võimalik parandada oma viga pakkumuse tingimusi muutmata, kuna ta oleks pidanud nimetatud dokumendi asendama teisega, mis oli juba esitatud pakkumuse teises (eraldi) osas (hange koosnes viiest erinevast osast).

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=T-340/09>

Kohtuasi C-131/16, 11.05.2017 (p 39, 59) (märksõnad: pakkujate võrdse kohtlemise põhimõte, hankijate kohustus paluda pakkujatel oma pakkumust muuta või täiendada, vaidlustusmenetlus ja pakkumuse edukaks tunnistamise otsus)

Direktiivi 2004/17 artikli 10-ga ei ole vastuolus see, kui hankija palub pakkujal oma pakkumust selgitada või parandada selles sisalduv ilmne tehniline viga, kuid seda siiski tingimusel, et selline ettepanek saadetakse kõigile samas olukorras olevatele pakkujatele ning kui kõiki pakkujaid koheldakse võrdselt ja lojaalselt nii, et seda selgitamist või parandamist ei saaks samastada uue pakkumuse esitamisega.

Direktiivi 92/13 tuleb tõlgendada nii, et olukorras, kus hankemenetluses esitati kaks pakkumust ning hankija võttis samal ajal vastu kaks otsust, millest ühega lükkas ta tagasi ühe pakkuja pakkumuse ja teisega tunnistas edukaks teise pakkuja pakkumuse, peab kõrvalejätud pakkujal, kes on need kaks otsust vaidlustanud, olema võimalus nõuda eduka pakkuja pakkumuse tagasilükkamist ning seega võib mõiste „konkreetne leping“ direktiivi 93/13 artikli 1 lõike 3 tähenduses teataval juhul viidata ka võimalikule uue hankemenetluse korraldamisele.

Kohtuasi C-629/11 P, 04.10.12 (apellatsioonikaebus Üldkohtu otsuse peale nr T-298/09) (märksõnad: teavitamiskohustus, põhjendamiskohustus)

Evropaïki Dynamiki esitas Üldkohtu otsuse peale appellatsioonikaebuse, tuginedes Finantsmääruse art 100 lg 2 ja Rakenduseeskirjade art 149 lg 2 väärade tõlgendusele. Hageja väitel ei olnud Euroopa Komisjonilt saadud põhjendused, miks tema pakkumise peale lepingut ei sõlmitud, õiguspärased põhjusel, et need jäid 8 päeva hiljaks (kuigi nii Üldkohus kui ka Euroopa Liidu Kohus heitsid selle argumendi lühidalt kõrvale) ning et need ei olnud piisavad, st et komisjon ei olnud piisavalt põhjendanud lepingu sõlmimisest teise pakkujaga vastavalt Finantsmääruse art 100 lg-le 2, Rakenduseeskirjade art 149 lg-le 2 ja ELTL art 296 lg-le 2. Ka direktiivi 2004/18 art-s 41 on analoogne säte (kuigi kuna seda kohaldatakse ainult liikmesriikidele, mitte aga EL'i institutsioonidele, siis ei olnud see antud menetluses asjakohane), mistõttu võib järeldada, et käesolev otsus on siiski oluline ka riigihangete valdkonnas üldiselt, mitte ainult EL'i institutsioonidele. Kohus leidis, et EL'i institutsioonid ei ole kohustatud avalikustama hindamiskomisjoni täielikku aruannet oma otsuse põhjenduses. Seetõttu tuleks Finantsmääruse art 100 p-le 2 (mis on võrdväärne direktiivi 2004/18 art 41 p-le

3) pöörata rohkem tähelepanu seoses sellega, et mõnda teavet ei tohi avalikustada (või pigem ei pea), kui see võib kahjustada ausat konkurentsi ettevõtjate vahel.

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-629/11&language=en>

Kohtuasi T-488/12, 09.04.14 (märksõnad: teavitamiskohustus, põhjendamiskohustus)

Hageja vaidlustas Euroopa Parlamendi otsuse sõlmida leping Brüsselis Eastman'i hoone renoveerimiseks ja laiendamiseks. Hageja väitis mh, et parlament oleks pidanud teavitamiskohustuse täitmise käigus avaldama hagejale ka hindamiskomisjoni aruande [Finantsmääruse art 100 (Nõukogu määrus nr 1605/2002, mis käsitleb Euroopa ühenduste üldeelarve suhtes kohaldatavat finantsmäärust ning mida on muudetud nõukogu määrusega nr 1525/2007), Rakenduseeskirjade art 149 (Komisjoni määrus nr 2342/2002, millega kehtestatakse Euroopa ühenduste üldeelarve suhtes kohaldatavat finantsmäärust käsitleva nõukogu määruse nr 1605/2002 üksikasjalikud rakenduseeskirjad ning mis on muudetud komisjoni määrusega nr 478/2007) ja ELTL art 296 kohaselt]. Ka direktiivi 2004/18 art-s 41 on analoogne säte (kuigi kuna seda kohaldatakse ainult liikmesriikidele, mitte aga EL'i institutsioonidele, siis ei olnud see antud menetluses asjakohane), mistõttu võib järeldada, et käesolev otsus on siiski oluline ka riigihangete valdkonnas üldiselt, mitte ainult EL'i institutsioonidele. Üldkohus leidis, et EL'i institutsioonid ei ole kohustatud avalikustama hindamiskomisjoni aruannet oma otsuse põhjenduses, sest võitnud pakkuja hinnapakumise kohta käiva lisateabe avalikustamine kahjustaks viimase õigustatud ärihuve ning kuulu seetõttu Finantsmääruse art 100 p 2 kohaselt avaldamisele.

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=T-488/12>

Kohtuasi C-465/11, 13.12.12 (hankemenetlusest kõrvaldamine)

Euroopa Kohus leidis, et mõiste „eksimus kutse-või ametialaste käitumisreeglite vastu“ hõlmab igasugust süülist käitumist, mis mõjutab ettevõtja usaldusväärust, mitte ainult selle ettevõtja kutseala suhtes kehtivate kutse-eeskirjade rikkumist kitsas tähenduses. Järelikult võib seda, kui ettevõtja ei täida oma lepingulisi kohustusi, põhimõtteliselt käsitada eksimusena kutse-või ametialaste käitumisreeglite vastu. Siiski tuleb mõistet „raske eksimus“ mõista nii, et enamasti viitab see ettevõtja käitumisele, milles ilmneb tema süüline tahtlus või teatava raskusastmega hooletus. Nii võib igasugune lepingu või selle osa ebakvaliteetne, ebatäpne või puudustega täitmine tõesti näidata ettevõtja kutsealase pädevuse piiratust, kuid ei ole automaatselt samastatav raske eksimusega. Lisaks eeldab „raske eksimuse“ tuvastamine põhimõtteliselt seda, et ettevõtja käitumist on konkreetselt ja ividualaalselt hinnatud.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=131813&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=135137>

Kohtuasi C-171/15, ECLI:EU:C:2016:948, 14.12.16, Connexion Taxi Services (märksõna: hankemenetlusest kõrvaldamine)

Direktiivi 2004/18 sätteid, eeskätt direktiivi artiklit 2 ja VII A lisa punkti 17 tuleb võrdse kohtlemise põhimõtet ja sellest tulenevat läbipaistvuse kohustust arvestades tõlgendada nii, et nendega on vastuolus, kui hankija otsustab tunnistada edukaks sellise pakkuja pakumuse, kes on raskelt eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu, põhjendusel, et selle pakkuja kõrvaldamine hankemenetlusest oleks vastuolus proportsionaalsuse põhimõttega, samas kui asjaomase hanke hanketeate tingimuste kohaselt tuleb pakkuja, kes on raskelt eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu, tingimata hankemenetlusest kõrvaldada, kaalumata seda, kas selline sanktsioon on proportsionaalne või mitte (p 44).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=186221&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=409244>

Kohtuasi C-199/15, ECLI:EU:C:2016:853, Ciclat, 10.11.16, (märksõna: hankemenetlusest kõrvaldamine)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=185251&mode=lst&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=ET&cid=838190>

Liidetud kohtuasjad C-197/11 ja C-203/11, 08.05.13, Libert and Others (mõiste „ehitustööde riigihankeleping“)

Antud kohtuasjas oli küsimuseks see, kas sotsiaaleluasemete ehitamine eraettevõtja poolt, mille korral tuleb sotsiaaleluasemed seejärel müüa piiratud maksimumhinnaga sotsiaaleluasemeid haldavale avalik-õiguslikule asutusele või tema kaudu teenuseosutajale, kuulub direktiivi 2004/18 artikli 1 lõike 2 punktis b määratletud mõiste „ehitustööde riigihankelepingud” alla.

Euroopa Kohus leidis, et vastavalt direktiivi 2004/18 artikli 1 lõike 2 punktile b koostoimes sama lõike punktiga a on ehitustööde riigihankelepinguga tegemist siis, kui täidetud on neli kriteeriumi: ettevõtja ning ostja vahel on kirjalikult sõlmitud rahaliste huvidega seotud leping, selle lepingu objektiks on kas ehitustööd või nii projekteerimine kui ka teostamine seoses mõne tegevusega selle direktiivi I lisa tähenduses või ehitustööde teostamine või mis tahes viisil teostatav ehitustöö, mis vastab ostja kindlaksmääratud nõuetele. Lepingulise suhte olemasolu tuvastamiseks isiku, keda saab pidada ostjaks, ja ehitusettevõtja või arendaja vahel on Euroopa Kohtu praktika kohaselt vajalik, et haldusasutuse ja asjaomase ettevõtja vahel oleks sõlmitud arendusleping, milles on määratletud ehitustööd, mille viimane teostama peab ning sellega seotud tingimused (p 109).

Euroopa Kohus leidis, et et sotsiaaleluasemete ehitamine, mille korral tuleb sotsiaaleluasemed seejärel müüa piiratud maksimumhinnaga sotsiaaleluasemeid haldavale avalik-õiguslikule asutusele või tema kaudu teenuseosutajale, kes need korterid valmis ehitab, kuulub direktiivi 2004/18 artikli 1 lõike 2 punktis b määratletud mõiste „ehitustööde riigihankelepingud” alla, kui selles sättes ette nähtud kriteeriumid on täidetud, kusjuures selle kontrollimine on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne (p 119).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=137306&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=135294>

Kohtuasi C-387/14, 4.05.2017 (p 71) (märksõnad: hankemenetlusest kõrvaldamine, raske eksimus)

Et lugeda pakkuja Artikli 45 lõike 2 punkt g tähenduses raskes eksimuses süüdi olevaks ja ta ühtlasi hankemenetlusest kõrvaldada, on piisav, kui pakkuja on vastutav teatud raskusega hooletuse eest ehk hooletuse eest, millel võib olla määrav mõju hankemenetlusest kõrvaldamise, valiku või lepingu sõlmimise otsustele.

Kohtuasi C-601/13, 26.03.15, EU:C:2015:204, Ambisig (teenuste riigihanked, menetluse kulg, hanketingimused, hankelepingut täitma määratud töötajate kvalifikatsioon)

Pakkumuse edukuse hindamise kriteeriumina saab kasutada hankelepingut täitma asuva meeskonna kutsealast taset, mis väljendub meeskonna koosseisus, selle liikmete kogemuses ja elulookirjeldustes (p 35). Riigihankelepingu täitmise kvaliteet võib otsustavalt sõltuda lepingut

täitvate isikute kutsealasest tasemest, mis koosneb nende kutsealasest kogemusest ja haridusest. Eriti on see nii intellektuaalset laadi hankelepingu eseme puhul, nagu koolitus- ja nõutamisteenuse osutamine (p 31, 32).

Euroopa Kohus tõlgendas seni kehtinud riigihankedirektiivi 2004/18/EÜ.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=163248&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=492565>

Kohtuasi C-115/14, 17.11.15, RegioPost (märksõnad: postiteenused, miinimumtöötasu maksmise kohustus hanketingimusena)

Direktiiv 2004/18/EÜ koostoimes direktiiviga 96/71/EÜ lubab liikmesriigil avaliku sektori hankelepingu sõlmimise käigus ette näha kohustuslikku miinimumkaitset tagava normi, mis näeb ette, et teistes liikmesriikides asutatud ettevõtjad peavad järgima lähetatud töötajatega seoses miinimumtöötasu nõuet. Selline norm kuulub nimelt sellise kaitsetaseme juurde, mis lähetatud töötajatele tuleb tagada (p 66). Kohus nentis, et vaidlustatud tingimus võib piirata teenuste osutamise vabadust, kuid leidis, et see võib olla põhimõtteliselt õigustatud töötajate kaitse eesmärgiga (p 70).

Kokkuvõttes tuleb direktiivi 2004/18/EÜ tõlgendada selliselt, et sellega ei ole vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis nõuavad pakkujatelt ja nende alltöövõtjatelt, et nad kinnitaksid pakkumusele lisatavas kirjalikus kinnituses, et nad maksavad hanke esemeks olevaid töid teostavatele töötajatele miinimumtöötasu (p 77).

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:62014CJ0115&rid=2>

Kohtuasi T-126/13, 29.10.15, Direct Way and Direct Way Worldwide vs Parlament (märksõnad: otsus hankemenetluse tulemusetuks kuulutamise ja lõpetamise ning läbirääkimistega hankemenetluse alustamise kohta, võrdne kohtlemine)

Hankija korraldas esmalt avatud hankemenetluse, kuid lükkas pakkumused tagasi hanketeates märgitud maksumusega võrreldes liiga kõrge hinna tõttu. Seejärel kutsus hankija seniseid pakkujaid esitama pakkumused väljakuulutamisetähtaajaga hankemenetluses, kus eduka pakkumuse hind oli aga kõrgem.

Üldkohus leidis, et isegi kui hankija võib läbirääkimistega hankemenetluse algatada vaid konkreetsel juhul, on selle puhul siiski tegemist autonoomse menetlusega, mis erineb teistest hankemenetlustest ja eeskätt avatud hankemenetlusest (p 67). Seetõttu ei peaks eelmises menetluses esitatud hindu uues hankemenetluses arvesse võtma (p 70) ja seda eeskätt siis, kui hankeleping sõlmitakse majanduslikult soodsaima pakkumuse alusel (st tulenevalt hindamisest, mis puudutab ka kvaliteedikriteeriume, mitte ainult pakutud hinda) (p 89).

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=T-126/13>

Kohtuasi C-296/15, 08.06.2017 (p 68) (märksõna: võrdse kohtlemise põhimõte)

Kohustus hankida esmajärjekorras omamaisest plasmast valmistatud ravimeid takistab kõiki ettevõtteid, kelle käsutuses on teises liikmesriigis kogutud plasma, tõhusalt osalemast sellistel riigihangetel, nagu haigla välja kuulutatud riigihange. Tuleb tõdeda, et käesoleval juhul on omamaise päritolu nõue olemuslikult diskrimineeriv.

Kohtuasi C-144/17, 08.02.2018 (p-d 39, 40, 41, 42) (Märksõnad: mitme ettevõtjate sündikaadi osalemine samas hankes ja üldesindaja poolt pakkumustele alla kirjutamine)

Niisugune allkiri – isegi kui eeldada, et see tähendab, et Lloyd’i erivolinik ja/või üldesindaja oli pakkumuste sisust teadlik – ei tõenda nimelt mingil juhul iseenesest, et sündikaadid oleksid oma vastavate pakkumuste sisu osas kokku leppinud ning et sellest tulenevalt oleks nende omavaheline suhe ja ka Lloyd’i üldesindaja erivoliniku vahendamine neid pakkumusi konkreetselt mõjutanud. Üksnes fakt, et niisugused pakkumused nagu põhikohtuasjas käsitletavad olid allkirjastatud sama isiku erivoliniku poolt, ei saa põhjendada nende automaatset kõrvaldamist kõnealusel hankemenetlusest. Lähtudes sündikaatide hankemenetlusest kõrvaldamisel sellest, et pakkumused kandsid üht ja sama Lloyd’i Itaalia üldesindaja erivoliniku allkirja, eeldasid kõnealused otsused seega kokkumängu olemasolu, ilma et sündikaatidel oleks olnud võimalus tõendada, et nende pakkumused on koostatud teineteisest täiesti sõltumatult. Selles osas tuleb aga märkida, et direktiivist 2009/138 ja täpsemalt selle artikli 145 lõike 2 punktist c ilmneb, et kindlustustegevusele kohaldatav liidu õigus võimaldab Lloyd’i sõnaselgelt olla kolmandate isikute suhtes esindatud ühe üldesindaja poolt igas liikmesriigis, mistõttu Lloyd’i saab vaid pädeva üldesindaja vahendusel teostada liikmesriikides oma kindlustustegevust, sealhulgas osalemine kindlustustegevuse riigihanemenetlustes, mille raames peab viimane sündikaatide pakkumused allkirjastama ja esitama.

Kohtuasi T-10/17 , ECLI:EU:T:2018:682, 16.10.2018 (märksõna: pakkumuste hindamise kriteeriumid; pakkumuste hindamine; võrdne kohtlemine ja läbipaistvus)

Hankija peab kohtlema ausa ja efektiivse konkurentsi saavutamiseks ettevõtjaid kogu menetluse jooksul võrdselt, sh peab hankija lähtuma läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõtetest nii ettevõtjate teavitamisel hanke tingimustest kui ka esitatud pakkumuste hindamisel. Kui ettevõtja hinnangul on hankija kehtestatud tingimused ebatäpsed või ebamäärased, tuleb tal pöörduda selgituse saamiseks hankija poole. Hankijal ei ole kohustust hankega seotud dokumentides esitatud tingimusi ettevõtjatele omal initsiatiivil selgitada. Kuigi hindamiskomisjon ei tohi pakkumuste hindamise protsessis muuta pakkumuse spetsifikatsioonis esitatud pakkumuse hindamiskriteeriume, on neil tegutsemisvabadus kujundamiseks oma tööd esitatud pakkumuste läbivaatamiseks ja analüüsimiseks lähtuvalt esitatud pakkumustest.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=206808&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3248087>

Kohtuasi T-914/16, ECLI:EU:T:2018:650, 04.10.2018 (märksõna: pakkumuste hindamise kriteeriumid; pakkumuste hindamine; võrdne kohtlemine ja läbipaistvus)

Hangete läbiviimisel peab hankija järgima ettevõtjate võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõtet ning seda nii pakkumuse esitamiseks vajaliku tehnilise spetsifikatsiooni avalikuks tegemisel kui ka esitatud pakkumuste hindamisel, mistõttu kehtestatud tingimusi, sh pakkumuste hindamiskriteeriume ei tohi hanke jooksul erinevalt tõlgendada. Juhul, kui ettevõtja peab hankija spetsifikatsiooni või hindamiskriteeriume ebatäpsedeks ja ebamäärasteks, peab ta pöörduma selgituste saamiseks hankija poole. Olukorras, kus hankija tunnistab hindamiskomisjoni hindamistulemused kehtetuks ja teistest hindajatest koosnev hindamiskomisjon hindab kõiki pakkumusi uuesti, on loomulik, et hindamistulemused võivad muutuda ning see ei ole vastuolus võrdse kohtlemise põhimõttega. Hindamiskomisjon peab küll lähtuma pakkumuste hindamisel hankija kehtestatud reeglitest, kuid hindajatele peab jääma tegutsemisvabadus.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=206488&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3248151>

Üldkohtu kohtuasi T-228/18, ECLI:EU:T:2019:336, 16.05.2019 (p-d 53–54, 91–92, 95) (märksõnad: ametialaste käitumisreeglite raske rikkumine; otsuse põhjendamine ja sellest teavitamine)

Ametiasutused on kohustatud oma otsuseid põhjendama, st selgelt ja ühemõtteliselt välja tooma akti aluseks oleva arutluskäigu, et võimaldada esiteks huvitatud isikutel mõista oma õiguste kaitse eesmärgil võetud meetme põhjuseid ning teiseks kohtul teostada kontrolli. Samas ei pea olema põhjenduses täpsustatud kõiki asjakohaseid faktilisi ja õiguslikke asjaolusid, kuna akti põhjendust ei tule hinnata mitte ainult selle sõnastust, vaid ka konteksti ja kogu asjaomase valdkonna õiguslikku regulatsiooni silmas pidades. Seega ei saa hankijalt nõuda, et ta saadaks edutule pakkujale lisaks tema pakkumuse tagasilükkamise põhjustele ka põhjaliku kokkuvõtte selle kohta, kuidas tema pakkumuse iga üksikasja pakkumuse hindamisel arvesse võeti, ning eduka pakkumuse omaduste ja suhteliste eeliste edastamise raames eduka pakkumuse ja edutu pakkuja pakkumuse üksikasjaliku võrdleva analüüsi. Samamoodi ei ole hankija kohustatud esitama edutule pakkujale tema kirjaliku taotluse alusel hindamisprotokolli täielikku koopiat.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=214151&pageIndex=0&doclang=et&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=4587097>

Kohtuasi T-50/18, ECLI:EU:T:2019:573, 10.09.2019 (p-d 18, 20, 22, 25–26) (märksõnad: tõlke proovitöö hindamine; pakkumuse tagasilükkamise põhjuste selgitamine)

Hankija peab teatama kõikidele kandidaatidele või pakkujatele, kelle osalemistaotlused või pakkumused lükatakse tagasi, põhjused, miks ta ei aktsepteerinud nende osalemistaotlusi või pakkumusi. Hankija tagasilükkamise otsuse põhjendusi tuleb hinnata iga juhtumi asjaolude pinnalt, arvestades otsuse sisu, esitatud põhjenduste laadi ja otsuse adressaatide huvi. Eelnimetatud otsus ei pea sisaldama viidet, et osalemistaotluse või pakkumuse esitajal on võimalik saada tagasilükkamise aluseks olnud proovitõlkele antud hinde kujunemise kohta lisateavet. Kui kõrvalejäetud osalemistaotluse või pakkumuse esitaja kõnealust infot soovib, saab ta selle saamiseks pöörduda hankija poole.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=217550&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=470838>

Kohtuasi C-436/20, 14.07.2022, (p-d 54-55, 58-68), (märksõna: riigihankeleping, rahaliste huvidega leping, sotsiaalhoolekandeteenus, valikumenetlus)

Kuna mõiste „riigihankeleping“ on liidu õiguse mõiste, ei ole oluline kuidas Hispaania õiguses koostöölepeid kvalifitseeritakse (vt selle kohta 20. oktoobri 2005. aasta kohtuotsus komisjon vs. Prantsusmaa, C-264/03, EU:C:2005:620, punkt 36, ja 22. aprilli 2021. aasta kohtuotsus komisjon vs. Austria (veel ehitamata hoone rent, C-537/19, EU:C:2021:319, punkt 43).

Mõistet „teenused“ tuleb esiteks tõlgendada ELTL artiklis 56 sätestatud teenuste osutamise vabaduse seisukohast, mille kohaldamisala piirduv majandustegevusega (vt selle kohta 29. aprilli 2010. aasta kohtuotsus komisjon vs. Saksamaa, C-160/08, EU:C:2010:230, punktid 73 ja 74, ning 23. veebruari 2016. aasta kohtuotsus komisjon vs. Ungari, C-179/14, EU:C:2016:108, punkt 154).

Tavaliselt tasu eest osutatavad teenused kujutavad endast majandustegevust, kuna tasu põhitunnus seisneb selles, et see on vastusooritus kõnealuse teenuse eest, ilma et tasu peaks siiski maksma teenusesaaja (23. veebruari 2016. aasta kohtuotsus komisjon vs. Ungari, C-179/14, EU:C:2016:108, punktid 153–155). Lisaks tuleneb ELTL artiklist 62 koostoimes selle lepingu artikliga 51, et teenuste osutamise vabadus ei laiene tegevustele, mis on kas või ajutiselt seotud avaliku võimu teostamisega.

Nagu kinnitab direktiivi 2014/24 põhjendus 6, võib selle direktiivi artikli 2 lõike 1 punkti 9 tähenduses teenuste riigihankelepingute esemeks olla üksnes majandustegevus eelmises punktis määratletud tähenduses. Sellist tõlgendust toetab ka direktiivi artikli 2 lõike 1 punkt 10, mille kohaselt iseloomustab ettevõtjat selle direktiivi tähenduses asjaolu, et ta pakub turul ehitustööde või ehitustööde tegemist, asju või teenuseid.

Samas ei välista asjaolu, et leping on sõlmitud mittetulundusühendustega, et see üksus ei võiks tegeleda majandustegevusega direktiivi 2014/24 tähenduses, mistõttu ei ole see asjaolu asjakohane liidu riigihanget käsitlevate õigusnormide kohaldamisel (vt selle kohta 19. juuni 2014. aasta kohtuotsus Centro Hospitalar de Setúbal ja SUCH, C-574/12, EU:C:2014:2004, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 28. jaanuari 2016. aasta kohtuotsus CASTA jt, C-50/14, EU:C:2016:56, punkt 52).

Lisaks võib majandustegevuseks pidada võib ka tasu eest osutatavaid teenuseid, mida – ilma et nende näol oleks tegemist avaliku võimu teostamisega – osutatakse üldistes huvides ning tulu taotlemata ning mis konkureerivad kasumit taotlevate ettevõtjate pakutavate teenustega (vt analoogia alusel 6. septembri 2011. aasta kohtuotsus Scattolon, C-108/10, EU:C:2011:542, punkt 44 ja seal viidatud kohtupraktika).

Samas ei ole see tingimata nii eripäraste sotsiaalteenuste puhul, mida osutavad eraettevõtjad ja mille kulud kannab kas riik ise või tema sotsiaalkindlustusasutused. Euroopa Kohtu praktikast tuleneb samuti, et sotsiaalse eesmärgi taotlemine või solidaarsuse põhimõtte järgmine teenuste osutamise raames ei takista iseenesest selle teenuse käsitamist majandustegevusena (vt selle kohta 29. novembri 2007. aasta kohtuotsus komisjon vs. Itaalia, C-119/06, ei avaldata, EU:C:2007:729, punktid 36–41, ning 12. septembri 2000. aasta kohtuotsus Pavlov jt, C-180/98 – C-184/98, EU:C:2000:428, punkt 118).

Põhikohtuasjas kõne all olevate riigisiseste õigusnormide kohaldamisalasse kuuluvaid teatud sotsiaalhoolekandeteenuseid osutatakse tasu eest ja need ei ole seotud avaliku võimu teostamisega, mistõttu võib sellist tegevust pidada majandustegevuseks ja seega teenusteks direktiivi 2014/24 tähenduses.

Riigihankelepingu tasulisus eeldab, et kumbki pool kohustub teisele tegema vastusoorituse, välistamata siiski, et hankija vastutasu seisneb üksnes kokkulepitud teenuse osutamisel tekkinud kulude hüvitamises (vt selle kohta 10. septembri 2020. aasta kohtuotsus Tax-Fin-Lex, C-367/19, EU:C:2020:685, punktid 25 ja 26 ning seal viidatud kohtupraktika). Järelikult ei saa leping jääda mõiste „teenuste riigihankeleping“ alt välja üksnes seetõttu, et – nagu näib olevat käesoleval juhul – ette nähtud tasu piirdub kokkulepitud teenuse osutamisel tekkinud kulude hüvitamisega (28. jaanuari 2016. aasta kohtuotsus CASTA jt, C-50/14, EU:C:2016:56, punkt 52).

Neljandana, nagu kinnitavad direktiivi 2014/24 põhjendus 4 ja põhjenduse 114 viimane lõik, jäävad direktiivi kohaldamisalast välja menetlused, milles hankija loobub vastuvõetavate pakkumuste võrdlemisest ja järjestamisest ning määrab ühe või mitu ettevõtjat, kellele antakse turul ainuõigus (vt selle kohta 2. juuni 2016. aasta kohtuotsus Falk Pharma, C-410/14,

EU:C:2016:399, punktid 37–42, ja 1. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Tirkkonen, C-9/17, EU:C:2018:142, punktid 29–35).

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=262937&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=327490>

C-769/21 BTA Baltic Insurance Company, ECLI:EU:C:2022:973, 08.12.2022 (märksõnad: konkurentsi kahjustav kokkulepe, hankemenetluse kehtetuks tunnistamine) p-d 31 ja 32 UUS!

Liidu õigusega ei ole vastuolus see, kui liikmesriigid näevad ette direktiivi 2014/24 artikli 55 lõikes 1 nimetatud võimaluse võtta vastu hankemenetluse kehtetuks tunnistamise otsus põhjustel, mis on seotud muu hulgas hinnanguga sellele, kas avaliku huvi seisukohast on otstarbekas viia hankemenetlus lõpuni, arvestades sealhulgas ka majandusliku või faktilise olukorra või asjaomase hankija vajaduste võimaliku muutumisega või ebapiisava konkurentsitasemega, kuna asjaomase hankemenetluse tulemusel osutus vaid üks pakkuja võimaliseks asjaomast hankelepingut täitma.

Hankemenetluse kehtetuks tunnistamise otsus tuleb sellegipoolest vastu võtta kooskõlas liidu õiguse normidega, järgides muu hulgas liidu õiguse üldpõhimõtteid nagu võrdse kohtlemise, läbipaistvuse ja proportsionaalsuse põhimõte. Proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei tohi riigisisised õigusnormid minna kaugemale taotletud eesmärkide saavutamiseks vajalikust.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=268437&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=21953529>

C-469/22 Ambisig, ECLI:EU:C:2023:25, 10.01.2023 (märksõnad: piiratud hankemenetlus, tuginemine, tõendite esitamine) p-d 23-27 UUS!

Direktiivi 2014/24 artikli 63 lõikes 1 on ette nähtud ettevõtja õigus toetuda konkreetse lepingu täitmisel teiste üksuste suutlikkusele, olenemata nendevaheliste suhete õiguslikust laadist.

Ettevõtja, kes soovib sellele õigusele tugineda, võib hankijale tõendada mis tahes sobivate vahenditega vajalike ressursside olemasolu. Ettevõtja võib edastada hankijale oma taotluse või pakkumise esitamisel Euroopa ühtse hankedokumendi, milles muu hulgas kinnitatakse esiteks, et ei tema ise ega ka need üksused, kelle suutlikkusele ta kavatses toetuda, ei ole üheski selle direktiivi artiklis 57 nimetatud olukorras, mille puhul ettevõtja jäetakse või võidakse jätta hankemenetlusest kõrvale, ja teiseks, et asjaomane kvalifitseerimise tingimus on täidetud. Igal juhul peab iga ettevõtja, kes soovib toetuda teiste üksuste suutlikkusele, esitama hankijale tõendid selle kohta, et talle on kättesaadavad vajalikud vahendid sätestatud kvalifitseerimistingimuste täitmiseks.

Seega tuleb hankijal kontrollida esiteks, kas need üksused, kelle suutlikkusele ettevõtja kavatses toetuda, vastavad asjaomastele kvalifitseerimise tingimustele, ning teiseks, kas nende üksuste puhul esinevad selle direktiivi artikli 57 kohased kõrvaldamise alused.

Hankija peab saama seda kontrollida enne asjaomases hankemenetluses edukaks tunnistamise otsuse tegemist. Selle kohta on direktiivi 2014/24 põhjenduses 84 märgitud, et täiendavate dokumentide esitamise nõue osalema kutsutavate taotlejate valiku hetkel võib olla põhjendatud, et vältida seda, et avaliku sektori hankijad kutsuvad osalema taotlejaid, kes ei suuda esitada täiendavaid dokumente lepingu sõlmimise etapis, tõrjudes nõuetele vastanud taotlejad osalemisest kõrvale.

Eeltoodud kaalutlustest tuleneb seega, et direktiiviga on vastuolus riigisisised õigusnormid, mille kohaselt ettevõtja, kes kavatseb toetuda hankelepingu täitmisel mõne teise üksuse suutlikkusele, peab esitama selle üksuse kvalifikatsiooni tõendavad dokumendid ja tema kinnituse asjaomase kohustuse võtmise kohta alles pärast hankemenetluses edukaks tunnistamise otsuse tegemist.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=269402&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=23131724>

Piiratud hankemenetlus

Kohtuasi C-599/10, 29.03.12 (p-d 36, 40) (märksõnad: piiratud hankemenetluse olemus; pakkumuse muutmise nõudmine või aktsepteerimine piiratud hankemenetluses)

Piiratud hankemenetlus tähendab oma olemuselt seda, et kui on välja valitud taotlejad, kellele tehakse ettepanek esitada pakkumus ja viimased on oma pakkumused esitanud, ei tohi neid pakkumusi ei hankija ega taotleja initsiatiivil põhimõtteliselt enam muuta. Taotlejate võrdse kohtlemise põhimõttega ja sellest tuleneva läbipaistvuse kohustusega on vastuolus see, kui selles menetluses toimuvad mis tahes läbirääkimised hankija ja ühe või teise taotleja vahel.

Kõnealuse artikliga 2 ei ole siiski vastuolus eelkõige see, kui erandjuhul korrigeeritakse pakkumusega seonduvaid andmeid, eriti siis, kui ilmselgelt on vaja vaid täpsustust või parandada ilmsed tehnilised vead, nii et selle muudatusega ei kaasneks tegelikult uue pakkumuse esitamist.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=121164&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=135345>

Kohtuasi C-697/17, ECLI:EU:C:2019:599, 11.07.2019 (p-d 34, 44–46, 48, 51–54) (märksõnad: piiratud hankemenetlus; väljavalitud taotleja ja pakkumuse esitaja samasus)

Läbirääkimistega hankemenetluses on oluline direktiivi 2014/24 artikli 28 lõikest 2 tulenev põhimõte, et väljavalitud taotlejad peavad olema õiguslikult ja sisuliselt samad isikud kui pakkumuse esitajad, kuna hankija huvides on, et kui pakkujad on juba kord välja valitud, siis säilitavad nad oma majandusliku seisundi ja tehnilise pädevuse kogu menetluse vältel. Majandusliku seisundi ja tehnilise pädevuse halvenemine võib ohustada hankemenetluse eesmärki, milleks on valida välja pakkuja, kes suudab täita asjaomase hankelepingu. Seevastu ei ole hankija huvidega vastuolus see, kui pakkuja majanduslik seisund ja tehniline pädevus pärast väljavalimist paranevad. Võib isegi asuda seisukohale, et on täiesti normaalne, et pakkuja varustab end vahenditega, mis võimaldavad tal olla kindel, et ta on võimeline tagama hankelepingu nõuetekohase täitmise. See majandusliku seisundi ja tehnilise pädevuse paranemine võib hõlmata teiste ettevõtjate vahenditele tuginemist ja vajaduse korral mingi ettevõtja, sealhulgas samas läbirääkimistega hankemenetluses osaleva ettevõtjaga osalist või täielikku ühinemist. Seega ei ole liidu õigusega vastuolus see, kui piiratud riigihankemenetluses esitab pakkumuse väljavalitud taotleja, kes on võtnud väljavalimise etapi ja pakkumuste esitamise etapi vahel sõlmitud ning pärast pakkumuste esitamise etappi täidetud ühinemislepinguga kohustuse ühendada endaga üks teine väljavalitud taotleja.

Samas ei tohi ühinenud pakkuja jätkuv osalemine hankemenetluses kahjustada teiste pakkujate konkurentsiolukorda. Asjaolu, et kaks väljavalitud taotlejat on ühinenud ning seeläbi parandanud majanduslikku seisundit ja tehnilist pädevust, ei riku iseenesest võrdsuse põhimõtet, kuid ei saa välistada, et ühinemistehingu pooled võisid vahetada enne ühinemise toimumist tundlikku teavet hankemenetluse kohta. See võib aga pakkumuste esitamisel anda ühendavale pakkujale õigustamatud eelised teiste pakkujate ees, kahjustades vältimatult viimaste konkurentsiolukorda. Sellisest olukorrast piisab põhimõtteliselt selleks, et hankija ei võtaks ühendava pakkuja pakkumust arvesse. Kui aga ettevõtja käitumine on ühinemist reguleerivate erieeskirjadega kooskõlas, ei kahjusta tema osalemine hankemenetluses teiste pakkujate konkurentsiolukorda.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=216065&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=463201>

Kohtuasi T-525/19, ECLI:EU:T:2021:202, 21.04.2021 (p-d 56, 57–59) (märksõnad: piiratud menetlus; kvalifitseerimistingimuste muutmine menetluse käigus)

Võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõtetest tuleneb, et hankija peab kogu menetluse vältel järgima hindamise kriteeriumide sama tõlgendust. Sellest järeldub, et juhul, kui hankija tühistab otsuse, mis puudutab üht hindamiskriteeriumi, ei saa ta võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõtteid rikkumata õiguspäraselt jätkata hankemenetlust seda kriteeriumi arvestamata, kuna see tähendaks kõnealuse menetluse suhtes kohaldatavate kriteeriumide muutmist. See on kohaldatav ka kvalifitseerimise kriteeriumidele. Isegi kui allesjäänud kvalifitseerimise kriteeriumid, mida kohaldatakse piiratud menetluse esimeses etapis, on objektiivsemad, kuna need ei eelda kaalutlemist, võivad mõne nimetatud kriteeriumi hankemenetluse käigus kustutamisel siiski olla teatud tagajärjed ja see võib rikkuda võrdse kohtlemise põhimõtet. Seega mõjutab selline kustutamine iga hankemenetluses osalenud taotlejat, kes jäeti edasisest hankemenetlusest kõrvale põhjusel, et ta ei vastanud kvalifitseerimise kriteeriumile, mis hiljem kustutati. Sama moodi mõjutab selline kustutamine iga potentsiaalse taotleja positsiooni, kes ei osalenud hankemenetluses, eelkõige seetõttu, et ta leidis, et ta ei suuda täita kriteeriumi, mis hiljem tema teadmata kustutati.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=240163&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=827591

Väljakuulutamiset läbirääkimistega hankemenetlus

Kohtuasi C-199/85, 10.03.87 (märksõnad: kitsendav tõlgendamine; tõendamiskoormis)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61985CJ0199>

Kohtuasi C-318/94, 28.03.96 (märksõnad: äärmine vajadus; lepingu kiire sõlmimise vajadus)

<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d6c8fdd5bfbbc940cba532c5898ef208b4.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4OaN8Ke0?text=&docid=100089&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=244441>

Kohtuasi T-54/11, 15.01.13 (märksõnad: tehnilised põhjused)

Üldkohus leidis, et väljakuulutamiset läbirääkimistega hankemenetluse kasutamise alust, mis käsitleb hankelepingu esemeks olevate asjade valmistamist üksnes uuringu, katse või arendustegevuse eesmärgil, ei saa kohaldada ärilise elujõulisuse loomiseks mõeldud masstoodangu suhtes ega uurimis- või arendustegevusega seotud kulude katmiseks. Antud kohtuasjas oli tegemist konkreetselt määratletud ja juba turul olevate, hankija poolt üksikasjalikult kirjeldatud infotehnoloogiaseadmete ja arvutiga mitteseotud seadmete paigaldamisega, mida sektori tavapärane pakkujaga oleks olnud võimeline tegema.

Üldkohus leidis ka, et kui hankija soovib väljakuulutamiset läbirääkimistega hankemenetlust kasutada seetõttu, et tehnilistel põhjustel saab hankelepingu sõlmida ainult ühe pakkujaga, siis on hankijal kohustus uurida, kas on olemas ettevõtjaid, kes oleksid võimelised samadel tingimustel või isegi edukaks tunnistatud pakkujast parematel tingimustel hanketeatele vastama. Hankija tõi põhjenduseks, et tehnilistel põhjustel sai ainult edukaks tunnistatud pakkujaga hankelepingu sõlmida, sest temaga oli sõlmitud hankeleping ka antud tööle eelnenud etapi täitmiseks ning nii tundis ta põhjalikult olemasolevaid kohalikke andmebaase. Kohtu hinnangul see ei näita, et nimetatud ettevõtja oli ainus, kes võis neid teadmisi omada, ning et teine ettevõtja ei oleks olnud võimeline neid teadmisi omandama. Ei saa välistada, et kui oleks läbi viidud põhjalik otsing, siis oleks olnud võimalik leida ettevõtjaid, kes oleksid olnud võimelised sobivat teenust osutama. Samuti ei ole hankija tõendanud, millised on need tehnilised põhjused, mis õigustavad väljakuulutamiset läbirääkimistega hankemenetluse kasutamist.

Kohtuasi C-812/18 P, ECLI:EU:C:2020:437, 04.06.2020 (p-d 50–51, 53, 61) (märksõnad: otseleping; alltöövõtt otselepingu puhul)

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=226986&text=&dir=&doclang=FR&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=3839013

Kohtuasi C-376/21, ECLI:EU:C:2022:472, 16.06.2022 (p-d 59, 61–62, 67, 69) (märksõnad: väljakuulutamiset läbirääkimistega hankemenetlus, eelnevalt nurjunud hankemenetlus)

Direktiivi 2014/24 art 32 lg 2 p-i a koostoimes sama direktiivi art 18 lg-ga 1 tuleb tõlgendada nii, et avaliku sektori hankija võib väljakuulutamiset läbirääkimistega hankemenetluses osalema kutsuda ainult ühe ettevõtja, kui esiteks: selles menetluses ei muudeta oluliselt selle varasema avatud hankemenetluse esialgseid tingimusi, mis lõpetati põhjusel, et ainus esitatud

pakkumus ei vastanud nõuetele, ja teiseks: selle hankelepingu esemel puudub eripära, mille tõttu oleks objektiivselt möödapääsmatu, et lepingu täidab just see ettevõtja.

Direktiivi 2014/24 art 32 lg 2 p a esimese lõigu sõnastusest nähtub selgelt, et avaliku sektori hankija võib kasutada väljakuulutamisetähtaegustega läbirääkimistega hankemenetlust, kui on täidetud kolm kumulatiivset tingimust. Esiteks peab ta tõendama, et ta ei saanud ühtegi pakkumust või vähemalt ühtegi nõuetele vastavat pakkumust varasemas avatud või piiratud hankemenetluses, mille ta sel põhjusel lõpetas. Teiseks ei tohi väljakuulutamisetähtaegustega hankemenetluses oluliselt muuta hankelepingu esialgseid tingimusi, mis olid esitatud varasemas avatud või piiratud hankemenetluses avaldatud hanketeates. Kolmandaks ja viimaseks, avaliku sektori hankija peab esitama komisjonile aruande, kui viimati nimetatud seda taotleb. Sealjuures võib avaliku sektori hankija kutsuda väljakuulutamisetähtaegustega hankemenetluses osalema ainult ühe ettevõtja, kuna varasem avatud või piiratud menetlus ja sellele järgnev väljakuulutamisetähtaegustega hankemenetlus moodustavad tegelikult lahutamatu terviku, mistõttu oli juba ettevõtjatel, kes võisid olla sellest hankest huvitatud, võimalus seda väljendada ja konkureerida.

Direktiivi artikli 32 lg 2 p a teisest lõigust tuleneb, et pakkumust ei peeta nõuetele vastavaks, kui see ei ole lepingu täitmiseks asjakohane, kuna ilmselgelt ei vasta oluliselt muutmata kujul avaliku sektori hankija hankedokumentides esitatud vajadustele ja nõuetele. Pakkumust tuleb pidada nõuetele mittevastavaks, kui see on vastuvõetamatu direktiivi art 26 lg 4 p b teise lõigu tähenduses, mis hõlmab eelkõige konkurentsipõhist läbirääkimistega menetlust. Viimati nimetatud sätte kohaselt loetakse muu hulgas nõuetele mittevastavaks selliste pakkujate pakkumusi, mille maksumus ületab eelarvet, mille avaliku sektori hankija on kindlaks määranud ja dokumenteerinud enne hankemenetluse alustamist. Nii on see ilmselgelt pakkumuse puhul, nagu on kirjeldatud käesoleva kohtuotsuse p-s 25, milles küsitakse enam kui kaks korda kõrgemat hinda kui on avaliku sektori hankija eeldatav hanke maksumus. Siiski peab avaliku sektori hankija suutma näidata, et hind, mille ta eduka pakkujaga kokku leppis, vastab turuhinnale ega ületa selle direktiivi art 5 kohaselt arvutatud hankelepingu eeldatavat maksumust.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?mode=lst&pageIndex=0&docid=260994&part=1&doclang=ET&text=&dir=&occ=first&cid=4119192

Väljakuulutamise ja läbirääkimistega hankemenetlus

Kohtuasi C-561/12, 05.12.13 (märksõnad: riigihanke pakkumusdokumentide nõuded; tehnilised kirjeldused)

Euroopa Kohus leidis, et kuigi hankija on pädev pidama läbirääkimistega menetluse raames läbirääkimisi, on ta siiski kohustatud tagama hanke nende nõuete järgimise, mille ta on liigitanud kohustuslikeks. Vastasel juhul eiratakse põhimõtet, et hankija peab tegutsema läbipaistval viisil, ning tuleb tagada see, et hankija kedagi ei soosiks või tegutseks omavoliliselt. Seega ei ole hankijal lubatud pidada pakkujatega läbirääkimisi pakkumuste üle, mis ei vasta hanke tehnilises kirjelduses sätestatud kohustuslikele nõuetele.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=145244&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=135823>

Kohtuasi C-396/14, 24.05.16 (p 44) (märksõnad: pakkujad)

Hankija ei riku ettevõtjate võrdse kohtlemise põhimõtet, kui ta lubab ühel kahest ettevõtjast, kes kuulusid ettevõtjate ühendusse, kellele sellisena esitati kutse esitada pakkumus selle ühenduse nimel, asendada seda ühendust pärast selle tegevuse lõpetamist ja osaleda enda nimel läbirääkimistega hankemenetluses tingimusel, et on tõendatud esiteks, et see ettevõtja vastab iseseisvalt hankija määratletud nõuetele ja teiseks, et tema menetluses jätkamine ei kahjusta teiste pakkujate konkurentsiolekorda.

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=et&jur=C,T,F&num=C-396/14&td=ALL>

Kontsessioonid

Kohtuasi C-206/08, 10.10.09 (mõisted: riigihanked veevarustus-, energeetika-, transpordi- ja telekommunikatsioonisektoris, veevarustuse ja kanalisatsiooni avalik teenus, teenuste kontsessioon, asjaomase teenuse osutamise seonduva riski üleminek lepingupartnerile)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=78174&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=138670>

Kohtuasi C-220/05, 18.01.07 (märksõnad: Direktiiv 93/37/EÜ, riigihankelepingu sõlmimine pakkumismenetlust korraldamata, kahe tellija vaheline piirkondliku arendusprojekti teostamise leping, mõisted „ehitustööde riigihange” ja „ehitis”, lepingu maksumuse arvutamise kord)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=65122&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=138725>

Kohtuasi C-451/08, 25.03.10 (märksõnad: ehitustööde riigihanked, mõiste, avalik-õiguslikule isikule kuuluva kinnistu müügitehing, kus omandaja teostab hiljem ettenähtud ehitustööd, kohaliku omavalitsuse kindlaksmääratud linnaarenduse eesmärkidele vastavad ehitustööd)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=80477&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=138766>

Kohtuasi C-458/03, 13.10.05 (märksõnad: teenuste kontsessioon, tasuliste avalike parklate haldamine)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=60258&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=138811>

Kohtuasi C-274/09, 10.03.11 (märksõnad: teenuseosutamisega seotud risk; „väga väike” äririsk)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=80425&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=138838>

Kohtuasi C-91/08, 13.04.10 (märksõnad: kontsessioonilepingu muutmine, p 37 jj)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=80959&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=138863>

Kohtuasi C-388/12, 14.11.13 (p 46 jj) (märksõnad: kontsessioonilepingu sõlmimine eelneva teate avaldamiseta ja hanke korraldamiseta)

Teenuste kontsessioonidele kohaldatavat õigust tuleb analüüsida ELTL-s ette nähtud põhvabaduste alusel. Võrdse kohtlemise põhimõttest ja kodakondsuse alusel diskrimineerimise keelu põhimõttest tuleneb kontsessiooni andjale läbipastvuse kohustus, mis seisneb võrdse avalikustatuse taseme tagamises kõigile potentsiaalsetele pakkujatele, mis võimaldab kontsessiooni andmise menetlusele avatud konkurentsi ja samuti selle menetluse erapooletuse

kontrolli, viitamata tingimata kohustusele korraldada hankemenetlus. Kuivõrd kontsessioon võib pakkuda huvi ka ettevõtjale, kes asub mõnes muus liikmesriigis kui kontsessiooni andjaks oleva asutuse asukohariik, on läbipaistvuse puudumise korral selle kontsessiooni andmisega asukohariigis asuvale ettevõtjale rikutud võrdse kohtlemise põhimõtet teises liikmesriigis asuva ettevõtja kahjuks. Läbipaistvuse täieliku puudumise korral ei ole teistes liikmesriikides asuvatel ettevõtjatel võimalust teatada oma huvist kontsessiooni saamise vastu. Kui selline ebavõrdne kohtlemine ei ole objektiivsete asjaoludega põhjendatud ja toimib põhimõtteliselt teistes liikmesriikides asuvate ettevõtjate kahjuks, on tegemist kaudse diskrimineerimisega kodakondsuse alusel. Kohus leidis, et asjaolu, et kontsessioonist ei saaks tuleneda ettevõtjale või avalik-õiguslikule isikule olulist puhastulu või põhjendamatu eelisseisundit, ei võimalda järeldada, et see kontsessioon ei paku majanduslikku huvi muudes liikmesriikides kui kontsessiooni andva asutuse asukohariigis asuvatele ettevõtjatele. Sellise majandusstrateegia raames, mille eesmärk on laiendada osa oma tegevusest mõnda teise liikmesriiki, võib ettevõtja teha taktikalise otsuse taotleda kontsessiooni saamist selles liikmesriigis, hoolimata asjaolust, et kontsessioonist ei tulene adekvaatset kasumit, sest see ei muuda asjaolu, et see võimalus võib ettevõtjal võimaldada siseneda nimetatud liikmesriigi turule ja luua endale maine valmistamiseks ette tulevast laienemist.

Kohus leidis, et liidu õigus ei keela anda rajatisega seotud avaliku teenuse kontsessiooni hankemenetlust korraldamata, tingimusel et kontsessiooni andmine on kooskõlas läbipaistvuse põhimõttega, mille järgimine – viitamata tingimata kohustusele korraldada hankemenetlus – võimaldab muus liikmesriigis kui kontsessiooni andva asutuse asukohariigis asuval ettevõtjal saada kontsessiooni puudutava teabe enne kontsessiooni andmist nii, et ta saab soovi korral teatada oma huvist kontsessiooni saamise vastu.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?doclang=ET&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=144490&occ=first&dir=&cid=136343>

Kohtuasi C-221/12, 14.11.13 (p 25 jj) (märksõnad: võrdse kohtlemise ja kodakondsuse alusel diskrimineerimise keelu põhimõte; läbipaistvuskohustus; piiriülene huvi)

Hankija on kohustatud järgima ELTL põhinorme, kodakondsuse alusel diskrimineerimise keelu ja võrdse kohtlemise põhimõtet ning sellest tulenevat läbipaistvuskohustust, kui niisugune kontsessioon tekitab selget piiriülest huvi. Piiriülene huvi võib tekkida plaanitava kokkuleppe majanduslikust väärtusest ja tema täitmise kohast või ka selle tehnilistest tingimustest. Kui on tuvastatud selge piiriülene huvi teenuste kontsessiooni andmise vastu, siis peab kontsessiooni andev asutus järgima läbipaistvuskohustust kõigi potentsiaalsete pakkujate suhtes, k.a. need, kes asuvad samas liikmesriigis, kus see ametiasutus.

Kui teenuste kontsessioon tekitab selget piiriülest huvi, siis selle andmisega ettevõtjale, kes asub kontsessiooni andja asukoha liikmesriigis, rikutakse läbipaistvuse puudumise korral võrdse kohtlemise põhimõtet teistes liikmesriikides asuvate ettevõtjate kahjuks, kes võiksid olla sellest kontsessioonist huvitatud. Välistades kõik need ettevõtjad, kahjustab selline ebavõrdne kohtlemine neid oluliselt ja kujutab seega endast kaudset diskrimineerimist kodakondsuse alusel, mis on põhimõtteliselt ELTL artiklite 49 ja 56 alusel keelatud. Erandina võib selline meede olla lubatud ühel ELTL artiklis 52 sätestatud alusel või lähtuvalt Euroopa Kohtu praktikast võib see olla õigustatud ülekaaluka üldise huvi tõttu. Kohus selgitas, et väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et majanduslikke põhjendusi ei saa pidada üldisest huvist lähtuvateks olulisteks põhjusteks, millega õigustada asutamislepinguga tagatud põhivabaduse piiramist.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=144491&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=136418>

Kohtuasjad C-458/14 ja C-67/15, ECLI:EU:C:2016:558, 14.07.16 (p 46-48) (märksõnad: teenuste kontsessioon, mere-, järve- ja jõeäärse riigivaraga seotud kontsessioonid)

Selles osas olgu meenutatud, et teenuste kontsessiooni iseloomustab olukord, kus kindlaksmääratud teenuse kasutamise õiguse annab hankija üle kontsessioonäärile, viimati nimetatul on sõlmitud lepingu alusel teatud majanduslik vabadus määrata selle õiguse kasutamise tingimused, millega samal ajal kaasneb suures ulatuses selle õiguse kasutamisega seotud risk.

Ent põhikohtuasjades, nagu rõhutab komisjon, puudutavad kontsessioonid mitte kindlaksmääratud teenuse osutamist hankijast üksuse poolt, vaid luba teostada majandustegevust riigimaal. Siit järeldub, et põhikohtuasjades arutusel olevad kontsessioonid ei kuulu teenuste kontsessioonide kategooriasse.

Sellist tõlgendust kinnitab ka direktiivi 2014/23 põhjendus 15. Seal on nimelt täpsustatud, et teatavaid lepinguid, mille ese on ettevõtja õigus kasutada era- või avaliku õiguse alusel teatavat avalikku ala või avalikke vahendeid, nagu maa, mille puhul riik kehtestab üksnes ala või vahendite üldised kasutustingimused, korraldamata konkreetsete ehitustööde tegemiseks või teenuste osutamiseks hanget, ei tuleks pidada kontsessioonideks selle direktiivi tähenduses.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=181682&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=872775>

Kohtuasi C-225/15, ECLI:EU:C:2016:645, 08.09.16 (märksõnad: teenuste kontsessioon, hasartmängud, proportsionaalsus)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=183123&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=254687>

Kohtuasi T-356/15, ECLI:EU:T:2018:439, 12.07.18 (p-d 649-650, 658-659, 686-687) (märksõnad: hinnavaheleping, toetuse andmine ja tegevuse rahastamine toetuse kaudu, ehitustööde kontsessioon)

Hinnavaheleping ei võimalda Ühendkuningriigil nõuda NNBG-lt ei seda, et ta ehitaks Hinkley Point C tuumaelektrijaama, ega ka seda, et ta tarniks elektrit. Hinnavaheleping ei kehtesta ühtegi konkreetset nõuet ei NNBG poolt teostatavate ehitustööde kohta ega tarnitava elektri kohta. Juhul kui NNBG ei vii lõpule selle tootmisüksuse ehitamist või ei tooda elektrit, ei ole Ühendkuningriigil ka õigust sellele, et NNBG maksaks talle kahjuhüvitist. See liikmesriik võib siiski hinnavahelepingu ühepoolselt lõpetada, kui ehitus ei ole tähtjaks valmis.

Arvestades hinnavahelepingu neid omadusi, ei saa vastupidi Austria Vabariigi väidetele järeldada, et selle eesmärk on katta Ühendkuningriigi kui tellija konkreetset vajadust. Vastupidi, hinnavahelepingu esemeks on toetuse andmine ja selle toetusega piirdub Ühendkuningriik NNBG-le ja tema investoritele stiimuli andmisega, et viidaks ellu selle liikmesriigi poolt tuvastatud avaliku huvi eesmärki, st uute tuumaelektrijaamade ehitamist.

Direktiivi 2004/17 artikli 1 lõike 3 punkti b ja direktiivi 2004/18 artikli 1 lõike 4 alusel erinevad ühelt poolt hankelepingud ja riigihankelepingud ja teiselt poolt ehitustööde kontsessioonid ja riiklike ehitustööde kontsessioonid üksnes selle alusel, milline vastutasu on pakkujale ette nähtud. Nagu aga selgub eespool punktides 649–651 esitatud kaalutlustest, siis just seetõttu, et hinnavaheleping ei näe ette NNBG kohustust ehitustöid teostada, tooteid tarnida või teenuseid osutada, ei saa seda lepingut lugeda hankelepinguks või riigihankelepinguks. Sellest tulenevalt ei saa seda lepingut kvalifitseerida ka ehitustööde kontsessiooniks direktiivi 2004/17 tähenduses või riiklike ehitustööde kontsessiooniks direktiivi 2004/18 tähenduses.

Seda tõlgendust kinnitab ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiivi 2014/23/EL kontsessioonilepingute sõlmimise kohta (ELT 2014, L 94, lk 1) põhjendus 12, millest selgub, et tegevuse pehk rahastamine, eelkõige toetuste kaudu, ei ole kontsessioon selle direktiivi tähenduses.

Selles kontekstis tuleb meenutada, et võrdse kohtlemise, mittediskrimineerimise ja läbipaistvuse põhimõtteid saab kohaldada riigihankelepingutele, kontsessioonidele, ainuõiguslikele lubadele ja ainuõiguslikele litsentsidele, mida annab ametiasutus ja mille kohta liidu seadusandja ei ole ette näinud erinorme. Nimelt, kui sõlmitakse selliseid lepinguid või antakse selliseid õigusi, siis nõuavad võrdse kohtlemise, läbipaistvuse ja mittediskrimineerimise põhimõtted, et liikmesriigid tagaks piisava avalikustamise taseme, mis võimaldab konkurentsile avatud valikumenetluse algatamist ja lepingu sõlmimise menetluse erapooletuse kontrolli (vt selle kohta 7. detsembri 2000. aasta kohtuotsus Telaustria ja Telefonadress, C-324/98, EU:C:2000:669, punkt 62; 3. juuni 2010. aasta kohtuotsus Sporting Exchange, C-203/08, EU:C:2010:307, punkt 41, ja 14. novembri 2013. aasta kohtuotsus Belgacom, C-221/12, EU:C:2013:736, punkt 28).

Siiski võrdse kohtlemise, mittediskrimineerimise ja läbipaistvuse põhimõtted ei nõua tingimata pakkumismenetluse korraldamist kindla projekti tarvis (vt selle kohta 3. juuni 2010. aasta kohtuotsus Sporting Exchange, C-203/08, EU:C:2010:307, punkt 41). Need põhimõtted ei piira seega liikmesriigi õigust valida riigihankemenetluse ja toetuse andmise vahel, mis stimuleerib ettevõtjaid teostama kindlaks määratud avaliku huvi eesmärki.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130da28293bcfb68e45d9a3fe8deedc18437e.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4Pb3qTe0?text=&docid=203968&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=380350>

Kohtuasi C-375/17, ECLI:EU:C:2018:1026, 19.12.2018 (p-d 51–53, 55–58, 71–72, 76, 83) (märksõnad: hasartmängud; kontsessioonileping; hankemenetluses osalemise kriteeriumid)

ELTL artiklitega 49 ja 56 ei ole vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid, mis näevad loterii korraldamisteenuse kontsessiooni suhtes ette üheainsa kontsessionääri mudeli, kui selliste teenuste osutamise vabadust piiravate õigusnormidega püütakse tõhusalt, ühtselt ja süstemaatiliselt saavutada õiguspäraseid eesmärke. Sellisteks eesmärkideks on näiteks vähendada mängimisvõimalusi ja piirata tegutsemist selles valdkonnas, et ennetada hasartmängudega seotud liigsele kulutamisele õhutamist ja võidelda hasartmängusõltuvuse vastu.

Hankemenetluses osalemise tingimused, sh hanke algmaksumus peavad olema põhjendatud ja vastama proportsionaalsuse põhimõttest tulenevatele nõuetele. Läbipaistvuse põhimõtte, mis tuleneb võrdsuse põhimõttest, peamine eesmärk antud kontekstis on tagada, et iga huvitatud ettevõtja saaks hankemenetluses pakkumuse esitamise otsuse teha kogu olulise teabe põhjal ja et puuduks oht, et hankija eelistab soosikuid või tegutseb omavoliliselt. See tähendab, et kõik hankemenetluse tingimused, sh hanke algmaksumus ja eeskirjad peavad olema sõnastatud selgelt, täpselt ja ühemõtteliselt ning hanketeates tuleb vähemalt hinnangulises suuruses esitada hanke maksumus, mis peab olema objektiivselt põhjendatud.

Lepingutingimuse, mis näeb ette kontsessioonilepingu tühistamise juhul, kui ettevõtja paneb toime kontsessiooni esemega seoses tõendatud süüteo, võib üldjuhul lugeda (eeskätt hasartmängude valdkonnas) kuritegevusega võitlemise eesmärgiga põhjendatud meetmeks. Samas ei tohi liikmesriigi õigusnormidega kehtestatud piirangud minna kaugemale sellest, mis on kavandatud eesmärgi saavutamiseks vajalik. Asjaolud, mille korral võib sanktsiooni kohaldada, peavad olema sõnastatud selgelt, täpselt ja ühemõtteliselt.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=209349&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3502801>

Kohtuasi C-526/17, ECLI:EU:C:2019:756, 18.09.2019 (p-d 58–59, 60, 75–76) (märksõnad: ehitustööde kontsessioon; kontsessiooni pikendamine hanketeadet avaldamata)

Lähtuvalt võrdse kohtlemise põhimõttest ja läbipaistvuskohustusest ei ole pärast ehitustööde kontsessioonipingute sõlmimist lubatud teha lepingu tingimustes selliseid muudatusi, mille tulemusel erinevad tingimused oluliselt esialgse lepingu tingimustest. Sellisteks muudatusteks on kontsessiooni ulatuse laiendamine olulisel määral tingimustega, mida ei olnud enne ette nähtud, lepingu majandusliku tasakaalu muutmine kontsessioonääri kasuks või muudatused, mille sisaldumine esialgses hankemenetluses koostatud dokumentides oleksid tinginud mõne muu pakkumuse edukaks tunnistamise või teiste pakkujate hankemenetluses osalemise. Kuna kontsessiooni tähtaja muutmine annab teelõigu ekspluateerimiseks lisaaega ja seeläbi suurendab ka selle ekspluateerimise eest saadavat tasu, siis kujutab endast kontsessiooni esialgse kestuse 18 aasta ja 2 kuu võrra pikendamine olemasoleva kontsessiooni tingimuste olulist muutmist. Ehitustööde kontsessioonilepingu olulise muutmise korral tuleb korraldada uus hange, mis käsitleb selliselt muudetud lepingut.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=217864&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=550025>

Kohtuasi C-835/19, ECLI:EU:C:2020:970, 26.11.2020 (p-d 43–47, 50) (märksõna: kontsessioonilepingute sõlmimine)

Tulenevalt direktiivi 2014/23 artiklist 1 koostoimes põhjendusega 8, on selle direktiivi eesmärk üksnes kehtestada eeskirjad avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijate poolt selliste kontsessioonilepingute sõlmimise menetlustele, mille eeldatav maksumus ei ole direktiivi 2014/23 artiklis 8 ette nähtud piirmääradest väiksem. Seega on kõnealune direktiiv kohaldatav üksnes juhul, kui avaliku või võrgustiku sektori hankija on alustanud kontsessiooni andmise menetlust.

Kuna direktiivi 2014/23 artikli 2 lõike 1 esimene lõik tunnustab riiklike, piirkondlike ja kohalike ametiasutuste vaba otsustamise põhimõtet vastavalt liikmesriigi ja liidu õigusaktidele, võivad need „asutused“, keda käsitatakse õigustloova pädevusega asutusena, ja mitte ainult avaliku või võrgustiku sektori hankijatena, vabalt otsustada, kuidas kõige paremini korraldada ehitustöid või teenuste osutamist, et tagada eeskätt avalike teenuste hea kvaliteet, ohutus ja vastuvõetav hind, võrdne kohtlemine ning üldise kättesaadavuse ja kasutajate õiguste edendamine. Seda tehes tuleb aga järgida ELTL-i alusreegleid, eeskätt kaupade vaba liikumist, asutamisevabadust ja teenuste osutamise vabadust ning nendest tulenevaid põhimõtteid nagu võrdne kohtlemine, diskrimineerimiskeeld, vastastikune tunnustamine, proportsionaalsus ja läbipaistvus. Eelnimetatud asutused võivad koostöös teiste ametiasutustega tulenevalt direktiivi 2014/23 artikli 2 lõike 1 teisest lõigust koostoimes direktiivi põhjendusega 5 otsustada täita avaliku huviga seotud ülesandeid oma vahendeid kasutades või koostöös teiste ametiasutustega või delegeerida ülesanded ettevõtjatele. Seega ei võta direktiiv 2014/23 liikmesriikidelt vabadust eelistada üht korraldusviisi teisele. Kuna vabadus eelistada üht korraldusviisi teisele hõlmab hankemenetlusele eelnevas etapis tehtavat valikut, ei kuulu see valik ise direktiivi 2014/23 kohaldamisalasse.

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=234901&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=19072787

Kohtuasjad C-721/19 ja C-722/19, ECLI:EU:C:2021:672, 02.09.2021 (p-d 27–28, 39, 44, 48–49, 53, 63–65) (märksõnad: kontsessioonilepingu uuendamine/muutmine; olulised muudatused; kaebeõigus)

Kontsessioone võib muuta uut kontsessiooni andmise menetlust korraldamata siis, kui muudatused olid nende rahalisest väärtusest sõltumata esialgsetes kontsessiooni alusdokumentides ette nähtud selgete, täpsete ja ühemõtteliste läbivaatamisklauslitega või võimalustega. Sellistes klauslites märgitakse võimalike muudatuste või alternatiivsete lahenduste ulatus ja olemus ning ka tingimused, mille korral neid võib kasutada. Nendega ei nähta ette muudatusi või alternatiivseid lahendusi, millega muudetakse kontsessiooni üldist olemust. Sellest tulenevalt võib kontsessioonilepingut uuendada ilma uut kontsessiooni andmise menetlust korraldamata algses kontsessioonilepingus sisalduva uuendamist võimaldava klausli alusel ka olukorras, kus kontsessioon anti ainukontsessioonäärile, hoolimata sellest, et riigisisised õigusnormid nägid ette, et selline kontsessioon tuleb põhimõtteliselt anda mitmele ettevõtjale. Kui kontsessioonileping sisaldab uuendamisklauslit, mis on selle algse lepingu osa, siis kohaldatakse ka selle klausli suhtes kõnealuse kontsessiooni suhtes kohaldatavat riigihankeõigust (vt C-526/17, p 60 ja seal viidatud kohtupraktika).

Samas ei tähenda eeltoodu, et mis tahes muudatuse puhul, mida ei ole asjaomasel klauslis või võimaluses sõnaselgelt ette nähtud, tuleb viia läbi uus kontsessiooni andmise menetlus. Kontsessiooni võib teha muudatusi uut kontsessiooni andmise menetlust läbi viimata ka tingimusel, et need muudatused ei ole olulised. Kui kontsessioonilepingu muudatusega ei muudeta summat, mille kontsessioonäär peab vastutasuna teenuste kontsessiooni saamise eest maksma, vaid muudetakse üksnes selle summa maksmise tingimusi, ei saa muudatust pidada oluliseks. Kuigi selline ettemakse võib tasumisele kuuluvat summat suurendada, ei paista selline muudatus muutvat kontsessiooni majanduslikku tasakaalu kontsessionääri jaoks soodsamaks. Kui kontsessioonilepingut oluliselt muudetakse, siis tuleb sellise muutmise suhtes kohaldada liidu õigusnorme, mis kehtivad muutmise kuupäeval (vt C-526/17, p 60 ja seal viidatud kohtupraktika).

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=245527&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=9292374

Kohtuasi C-486/21, ECLI:EU:C:2022:868, 10.11.2022, (p-d 60,61,63-68) (märksõnad: äririsk, riigihanke segalepingu eristamine teenuste kontsessioonilepingust)

Seega eeldusel – nagu on ette nähtud ka direktiivi 2014/23 artikli 1 lõikes 1 –, et kontsessiooni eeldatav maksumus ületab selle direktiivi artiklis 8 sätestatud piirmäära, piisab ainuüksi teenuste osutamisega seotud riski üleminekust kontsessionäärile, et iseloomustada teenuste kontsessiooni nimetatud direktiivi artikli 5 punkti 1 alapunkti b tähenduses. Sellega seoses ei ole oluline, et ettevõtja rahaline panus ei ole sama, mis on avaliku sektori hankijal.

Ettevõtja saab kohtuasjas kõne all oleva teenuse osutamisel tehtud investeringud ja kulud katta vaid siis, kui ta saab teenuse kasutajate makstavatest teenustasudest suurt tulu.

Asjaolu, et ettevõtja rahalist panust kasutatakse peamiselt elektrisõidukite ostmiseks, ei saa viia selleni, et Ljubljana valla kavandatud elektrisõidukite rentimise ja jagamise avaliku süsteemi projekti tuleb käsitada segalepinguna direktiivi 2014/23 artikli 20 tähenduses.

Eelmainitud direktiivi artikli 20 lõikes 4 koostoimes selle artikli lõikega 2, on tõepoolest ette nähtud, et segalepingute puhul, mis sisaldavad nii kontsessioonide elemente kui ka muid lahutamatu elemente, mis kuuluvad direktiiviga 2014/24 hõlmatud hankelepingute alla, tuleks segalepingud sõlmida kooskõlas direktiivi 2014/24 sätetega. Kuid selleks, et direktiivi 2014/23 artikli 20 lõiget 4 saaks kohaldada, tuleb lisaks tuvastada riigihankelepingu olemasolu direktiivi 2014/24 tähenduses.

Nagu aga on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 58, tuleneb direktiivi 2014/24 artikli 1 lõikest 2, et hangete all mõeldakse „ehitustööde, asjade või teenuste hankimist riigihankelepingu alusel avaliku sektori hankijate [poolt]“. Mis puudutab selle direktiivi artikli 2 lõike 1 punkti 8, siis selles on asjade riigihankelepingud määratletud kui „riigihankelepingud, mille esemeks on asjade ostmine, üürimine, rentimine või liisimine koos väljaostuvõimalusega või ilma“.

Sellest järeldub, et avaliku sektori hankija, kes korraldab asjade riigihanke, kavatseb saada enda ostetud, üüritud, renditud või liisitud asjadest kasu.

Käesoleval juhul see aga nii ei ole kuna Ljubljana vald ei soovi enda tarbeks elektrisõidukeid osta, vaid kavatseb usaldada teenuse osutamise ettevõtjale, mis võimaldab kolmandatel isikutel sõidukeid üürida, püüdmata ei selle teenuse eest ise vastutada ega ka sõidukeid enda tarbeks üürida. Laiemalt, nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 36 viidatud juhendis, on süsteemi eesmärk aidata vähendada liiklusest tingitud keskkonnakahjustusi ja edendada Ljubljana valla säästvat arengut, võttes eelkõige vastu kestliku liikuvuse põhimõtted. Lisaks, kuna elektrisõidukid näivad olevat teenuste kontsessioonist endast lahutatud, siis tuleneb direktiivi 2014/23 artikli 8 lõikest 2, et neid sõidukeid tuleb käsitada kontsessiooniga üle antud teenusega kaasnevate tarnetena.

Neil asjaoludel ei ole võimalik tuvastada asjade riigihankelepingu olemasolu direktiivi 2014/24 artikli 2 lõike 1 punkti 8 tähenduses.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=267937&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=329158>

Kohtuasi C-486/21, ECLI:EU:C:2022:868, 10.11.2022, (p-d 75-84), (märksõnad: kontsessioonilepingu eeldatava maksumuse arvestamine)

Direktiivi artikli 8 lõigete 1 ja 2 kohaselt kohaldatakse seda kontsessioonide suhtes, mille maksumus on vähemalt 5 350 000 eurot, kusjuures tuleb täpsustada, et kontsessiooni maksumus võrdub kontsessionääri käibemaksuta väljendatud sellise kogukäibega lepingu kestuse ajal (nagu selle on hinnanguliselt määranud avaliku sektori hankija või võrgustiku sektori hankija), mis tal tekib kontsessiooni esemeks olevate ehitustööde tegemise ja teenuste osutamise, samuti nimetatud ehitustööde ja teenusega kaasnevate tarnete tulemusel.

Kuna kogukäive näitab toodete müügist ja teenuste osutamisest tulenevat summat, hõlmab „kontsessionääri käibemaksuta väljendatud kogukäive lepingu kestuse ajal“ nimetatud direktiivi artikli 8 lõike 2 tähenduses tingimata teenustasu, mida kasutajad maksavad kontsessionäärile vastutasuks talle kontsessiooniga üle antud teenuste kasutamise eest. arvutamisel võetakse arvesse ka „avaliku sektori [...] hankija [...] poolt kontsessionäärile tehtavad maksed või mis tahes kujul antavad finantssoodustused“. Niisugused maksed või finantssoodustused vähendavad nimelt selle võrra kontsessionääri tehtavat investeeringut.

Siiski on „kontsessionääri käibemaksuta väljendatud kogukäive lepingu kestuse ajal“ tingimata prognoosiv ja juba oma olemuselt ebakindel.

Lisaks võib avaliku sektori hankija asuda ka seisukohale, et direktiivi 2014/23 kohaldamiseks ette nähtud piirmäär on saavutatud, kui investeeringud ja kulud, mida kontsessionäär peab kas üksi või koos avaliku sektori hankijaga kandma kogu kontsessioonilepingu kestuse ajal, ületavad ilmselgelt selle kohaldamise piirmäära. Nende investeeringute ja kulude arvessevõtmine aitab pealegi muuta avaliku sektori hankija poolt läbi viidava kontsessiooni maksumuse hindamise objektiivseks, mida nõutakse direktiivi 2014/23 artikli 8 lõikes 3.

Kontsessiooni eeldatava maksumuse arvutamisel võib arvesse võtta kontsessioonääri panust, st investeeringut, mille ta on teinud ja kulused, mida ta peab kandma kogu kontsessioonilepingu kestuse ajal.

Selle kindlakstegemiseks, kas selle direktiivi kohaldamise piirmäär on saavutatud, peab avaliku sektori hankija hindama „kontsessioonääri käibemaksuta väljendatud kogukäivet lepingu kestuse ajal“, võttes arvesse kontsessioonääri teenuse kasutajate makstavaid teenustasusid ning kontsessioonääri ja/või avaliku sektori hankija panust ja kantud kulused. Siiski võib avaliku sektori hankija asuda ka seisukohale, et direktiivi 2014/23 kohaldamiseks ette nähtud piirmäär on saavutatud, kui investeeringud ja kulud, mida kontsessioonäär peab kas üksi või koos avaliku sektori hankijaga kandma kogu kontsessioonilepingu kestuse ajal, ületavad ilmselgelt selle kohaldamise piirmäära.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=267937&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=329158>

Kohtuasi C-486/21, ECLI:EU:C:2022:868, 10.11.2022, (p-d 84-91 ja 98 – 101), (märksõnad: kutsetööga tegelemise nõue kontsessioonimenetluses)

Vastupidi direktiivi 2014/24 artikli 58 lõikele 1 ei ole direktiivi 2014/23 artikli 38 lõikes 1 sõnaselgelt ette nähtud, et avaliku sektori hankija võib kontsessiooni andmise menetluses osalemise kriteeriumina kehtestada kvalifitseerimise tingimused, mis on seotud kutsetööga tegelemise sobivusega. Asjaolu, et direktiivi 2014/23 artikli 38 lõige 1 selles küsimuses vaikib, ei tähenda siiski, et avaliku sektori hankijal oleks keelatud kehtestada kontsessiooni andmise menetluses osalemise kriteeriumina kvalifitseerimise tingimusi, mis on seotud kutsetööga tegelemise sobivusega.

Vastavalt vastastikuse tunnustamise põhimõttele, mida on mainitud direktiivi 2014/23 põhjenduses 4, peab ettevõtja siiski suutma tõendada oma suutlikkust kontsessiooni täita, tuginedes niisugustele dokumentidele nagu kutse- või äriregistrisse tehtud kanne, mille on teinud tema asukohaliikmesriigi pädevad asutused. Selle põhimõttega on seega vastuolus see, kui avaliku sektori hankija nõuab kvalitatiivse valiku kriteeriumina ettevõtja kandmist kutse- või äriregistrisse kontsessiooni täitmise liikmesriigis juhul, kui see ettevõtja juba on kantud sarnasesse registrisse oma asukohaliikmesriigis (vt analoogia alusel 20. mai 2021. aasta kohtuotsus Riigi Tugiteenuste Keskus, C-6/20, EU:C:2021:402, punktid 49 ja 55).

Direktiivi 2014/23 artikli 38 lõike 2 esimeses lauses on ette nähtud, et ettevõtja õigus tugineda teiste üksuste suutlikkusele, olenemata nende vaheliste suhete õiguslikust laadist, et täita selle artikli lõikes 1 sätestatud kvalifitseerimise tingimusi, mis puudutavad nii majanduslikku ja finantsseisundit kui ka tehnilist ja kutsealast suutlikkust (vt analoogia alusel riigihankelepingute sõlmimise valdkonnas 10. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus Swm Costruzioni 2 ja Mannocchi Luigino, C-94/12, EU:C:2013:646, punktid 29 ja 33, ning 7. septembri 2021. aasta kohtuotsus Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras, C-927/19, EU:C:2021:700, punkt 150). Lisaks näeb selle lõike teine lause ette, et „[k]ui ettevõtja soovib toetuda teiste üksuste suutlikkusele, tõendab ta avaliku sektori või võrgustiku sektori hankijale, et talle on kogu kontsessiooni protsessi jooksul kättesaadavad vajalikud vahendid, näiteks esitades sellistelt üksustelt saadud vastava kinnituse“.

Seega ilmneb, et selle direktiivi artikkel 38 annab ettevõtjale suure vabaduse kaasata teisi üksusi, mis võimaldavad tal eelkõige omada suutlikkust, mis tal endal puudub. Seetõttu ei saa seda sätet tõlgendada nii, et see kohustab ettevõtjat kaasama üksnes selliseid üksusi, millel igal juhul on sama kutsetööga tegelemise sobivus. Nimelt võib teoreetiliselt ettevõtja, kes kasutab teiste üksuste suutlikkust, kas suurendada suutlikkust, mis tal on juba olemas, kuid võib-olla ebapiisavas koguses või kvaliteedis, või tagama suutlikkuse või pädevuse, mis tal endal puudub.

Samuti oleks eriti viimati nimetatud juhul ebaproportsionaalne nõuda, et ettevõtjate ajutise ühenduse kõigil liikmetel oleks sobivus tegeleda kontsessiooniga üle antud kutsetöoga. Proportsionaalsuse põhimõte, mis on eelkõige tagatud direktiivi 2014/23 artikli 3 lõike 1 esimeses taandes ja mis on liidu õiguse üldpõhimõte, nõuab nimelt, et liikmesriikide või avaliku sektori hankijate poolt selle direktiivi sätete rakendamisel kehtestatud eeskirjad ei läheks kaugemale sellest, mis on vajalik nimetatud direktiivi eesmärkide saavutamiseks (vt analoogia alusel riigihankelepingute sõlmimise valdkonnas 16. detsembri 2008. aasta kohtuotsus Michaniki, C-213/07, EU:C:2008:731, punkt 48, ja 7. septembri 2021. aasta kohtuotsus Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras, C-927/19, EU:C:2021:700, punkt 155).

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=267937&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=329158>

Hankelepingu muutmine

Kohtuasi C-454/06, 19.06.08 (märksõnad: Direktiiv 92/50/EMÜ, teenuste riigihankemenetlus, mõiste „riigihange”)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=69189&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=138901>

Kohtuasi C-496/99, 29.04.04 (p 118) (apellatsioonikaebus Üldkohtu otsuse peale nr T-191/96)

Should the contracting authority wish, for specific reasons, to be able to amend some conditions of the invitation to tender, after the successful tenderer has been selected, it is required expressly to provide for that possibility, as well as for the relevant detailed rules, in the notice of invitation to tender which has been drawn up by the authority itself and defines the framework within which the procedure must be carried out, so that all the undertakings interested in taking part in the procurement procedure are aware of that possibility from the outset and are therefore on an equal footing when formulating their respective tenders.

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-496/99>

Kohtuasi C-549/14, ECLI:EU:C:2016:634, 07.09.2016 (märksõnad: lepingu ulatuse vähendamine)

/.../ pärast riigihankelepingu sõlmimist ei saa selle tingimusi oluliselt muuta ilma uut hankemenetlust korraldamata, isegi kui see muudatus kujutab endast objektiivselt võttes kompromissi, mis sisaldab mõlema poole vastastikust loobumist, et lõpetada vaidlus, mille tulemust ei ole võimalik ette näha ja mis on tekkinud raskuste tõttu, mis takistavad asjaomase hankelepingu täitmist. See ei oleks aga nii juhul, kui kõnealuse hanke dokumentides oleks olnud ette nähtud võimalus kohandada pärast hankelepingu sõlmimist teatud tingimusi, isegi olulisi, ja määratud kindlaks selle võimaluse kasutamise viis (p 40).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=183107&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=253217>

Kohtuasi C-152/17, ECLI:EU:C:2018:264, 19.04.18 (p-d 30-31) (märksõnad: hankelepingu maksumuse muutmine)

Lepingutasu muutmine pärast hankemenetluses edukaks tunnistamist võib olla vastuolus direktiivi 2004/17 aluseks olevate üldpõhimõtetega, eelkõige võrdse kohtlemise põhimõte ja läbipaistvuskohustusega (vt analoogia alusel 7. septembri 2016. aasta kohtuotsus Finn Frogne, C-549/14, EU:C:2016:634, punkt 40). Hankelepingu maksumus on väga oluline element pakkumuste hindamisel hankija poolt, samuti otsuse puhul tunnistada ettevõtja hankemenetluses edukaks. Lisaks nähtub selle tähtsus asjaolust, et hinda on nimetatud mõlemas direktiivi 2004/17 artikli 55 lõikes 1 sätestatud pakkumuste hindamise kriteeriumis.

Direktiivi 2004/17 ja selle aluseks olevate üldpõhimõtetega ei ole vastuolus õigusnormid, mis ei näe kõnealuse direktiiviga hõlmatud sektorites ette tasu perioodilist läbivaatamist pärast hankelepingu sõlmimist.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=201263&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=124904>

**Kohtuasi C-461/20, ECLI:EU:C:2022:72, 03.02.2022 (p-d 21, 23, 26, 35, 37–38)
(märksõnad: lepingute muudatused nende kehtivusajal, raamlepingute üleminek senise lepingupartneri pankroti korral)**

Direktiivi 2014/24 art 72 lg 1 p d alap ii sõnastusest tuleneb, et selle kohaldamise tingimuseks on see, et varasema töövõtja vahetamine toimub täieliku või osalise asendamise alusel, mis tuleneb ettevõtte restruktureerimisest, muu hulgas maksejõuetuks muutumisest. Mõiste „restruktureerimine“ alla kuuluv mõiste „maksejõuetuks muutumine“ sisaldab algse töövõtja struktuurimuutusi, muu hulgas maksejõuetuks muutumist, mis hõlmab likvideerimiseni viivat pankrotti. Kõnealuse sätte eesmärk on lisada normide kohaldamisele teatav paindlikkus, et lahendada pragmaatiliselt selliseid erinevaid erakorralisi olukordi, nagu eduka pakkuja maksejõuetus, mis takistab tal asjaomase hankelepingu täitmist. Sealjuures ei tohi algse töövõtja asendamisega kaasneda eelkõige algsete kvalifitseerimise tingimuste osas muid olulisi muudatusi ning selle eesmärk ei tohi olla direktiivi kohaldamisest kõrvale hoidmine.

Kuna töövõtja asendamine on lubatud üksnes juhul, kui toimub „algse töövõtja täielik või osaline asendamine“, võib niisugune asendamine tähendada seda, et uus töövõtja võtab kas täielikult või osaliselt üle algse töövõtja vara. Seetõttu võib see hõlmata üksnes algse töövõtja varaga seotud hanke- või raamlepingu üleandmist. Seega tuleb direktiivi 2014/24 art 72 lg 1 p d alap ii tuleb tõlgendada nii, et ettevõtjat, kes võttis pärast algse töövõtja likvideerimiseni viinud pankroti väljakuulutamist üle vaid need tema õigused ja kohustused, mis tulenevad avaliku sektori hankijaga sõlmitud raamlepingust, tuleb pidada selles sättes ette nähtud tingimustel algse töövõtja osaliseks asendajaks pärast ettevõtte restruktureerimist.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=253281&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=1154660

Nõudmised pakkujale

Kohtuasi C-218/11, 18.10.12 (märksõnad: pakkuja majanduslik ja finantsseisund)

Direktiivi 2004/18 artikli 44 lõiget 2 ja artikli 47 lõike 1 punkti b tuleb tõlgendada nii, et hankija võib nõuda minimaalset majanduslikku ja finantssuutlikkuse taset, viitega ühele või mitmele bilansikirjele, tingimusel, et need objektiivselt sobivad andma teavet ettevõtja suutlikkuse kohta ja tingimusel, et see tase on kooskõlas asjaomase riigihanke mahuga viisil, et see kajastab objektiivselt hankelepingu täitmiseks piisava minimaalse majandusliku ja finantsbaasi olemasolu, ilma et see läheks aga kaugemale selle eesmärgi saavutamiseks vajalikust. Minimaalse majandusliku ja finantssuutlikkuse taseme nõuet ei saa põhimõtteliselt välistada üksnes seetõttu, et see tase põhineb mõnel bilansikirjel, mille osas võivad erinevate liikmesriikide õigusnormides olla erinevused (p 32).

Direktiivi 2004/18 artiklit 47 tuleb tõlgendada nii, et kui ettevõtja ei vasta minimaalse majandusliku ja finantssuutlikkuse tasemele –, mis seisneb asjaolus, et taotleja või pakkuja bilansijärgne majandustulemus ei või kolme viimast lõpetatud majandusaastat puudutava aruande kohaselt olla rohkem kui ühel korral negatiivne – kokkuleppe tõttu, mille alusel see ettevõtja regulaarselt kannab oma kasumi üle oma emattevõtjale, ei ole sellel ettevõtjal muud võimalust täita kõnealune minimaalse suutlikkuse nõue, kui kasutada kõnealuse artikli lõike 2 alusel teiste üksuste võimalusi. Selles osas ei oma tähtsust asjaolu, et selle ettevõtja asukohaliikmesriigi õigusnormid ja hankija asukohaliikmesriigi õigusnormid erinevad selles osas, et selline kokkulepe on piiranguteta lubatud esimeses liikmesriigis, kuid teise liikmesriigi õigusnormid lubavad seda üksnes tingimusel, et kasumi ülekandmise tulemusel ei muutu bilansijärgne majandustulemus negatiivseks (p 39).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=128653&pageIndex=0&docLang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=136584>

Kohtuasi C-27/15, ECLI:EU:C:2016:404, 02.06.16 (sama märksõna)

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=et&jur=C,T,F&num=C-27/15&td=ALL>

Kohtuasi C-76/16, 13.07.2017 (p 48), (märksõnad: pakkuja majanduslik ja finantsseisund, pangaõiend)

Juhul kui hanketeates on nõutud panga väljastatud sellise õiendi esitamist, mille kohaselt võtab viimatinimetatu kohustuse anda laenu hanketeates määratud summa ulatuses ja tagada, et see summa on pakkuja käsutuses kogu riigihankelepingu täitmise kestel, siis võib asjaolu, et pangad, kelle poole pakkuja pöördus, asusid seisukohale, et neil ei ole võimalik väljastada pakkujale niivõrd konkreetselt sõnastatud kinnitust, kujutada endast „mõjuvat põhjust“ selle artikli tähenduses, mis annab asjaomasel juhul sellele pakkujale õiguse tõendada oma majanduslikku ja finantsseisundit hankija poolt sobivaks peetud muude dokumentidega, tingimusel et sellel pakkujal oli objektiivselt võimatu esitada hankija nõutud asjaomaseid andmeid.

Kohtuasi C-94/12, 10.10.13 (p 23 jj) (märksõnad: pakkuja tehniline ja kutsealane pädevus, toetumine teise isiku näitajatele)

Antud kohtuasjas oli küsimuseks see, kas direktiivi 2004/18 artikli 47 lõiget 2 ja artikli 48 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus selline liikmesriigi õigusnorm, nagu käsitletakse põhikohtuasjas, mis üldnormina keelab ehitustööde hankemenetluses osaleval ettevõtjal

kasutada samas kvalifikatsioonikategoorias mitme ettevõtja võimalusi. Euroopa Kohus leidis, et direktiivi artiklites 47 ja 48 põhimõtteliselt ei keelata taotlejatel või pakkujatel tugineda selle tõendamiseks, et nad vastavad pädevuse miinimumnõuetele, mitme vastava kolmanda üksuse võimalustele. Seda enam ei ole nende sätetega kehtestatud taotlejatele või pakkujatele mingit põhimõttelist keeldu kasutada hankija määratud tingimuste täitmiseks lisaks oma võimalustele ühe või mitme kolmanda üksuse võimalusi.

Direktiiv 2004/18 võimaldab hankija esitatud pädevuse miinimumnõuete täitmiseks kumuleerida mitme ettevõtja võimalused juhul, kui hankijale tõendatakse, et taotlejal või pakkujal, kes tugineb ühe või mitme muu üksuse võimalustele, on hankelepingu täitmisel viimatinimetatute vahendid tõepoolest kättesaadavad.

Kohus märkis, et ei ole välistatud, et on olemas ehitustöid, mille eripärade tõttu on vajalik teatud sobivus, mida ei ole võimalik saavutada mitme ettevõtja võimaluste liitmisega. Sellisel juhul on hankijal õigus nõuda, et üksainus ettevõtja täidaks asjaomase pädevuse miinimumnõuded või vajadusel kasutaks piiratud hulka ettevõtjaid vastavalt direktiivi 2004/18 artikli 44 lõike 2 teisele lõigule, tingimusel et see nõue on asjaomase hanke objektiga seotud ja proportsionaalne. Samas esineb selline juhtum erandlikes olukordades ja direktiiviga 2004/18 on vastuolus siseriiklikus õiguse sellise nõude kehtestamine üldnormina.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=142822&pageIndex=0&docLang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=194309>

Kohtuasi C-408/16, 06.12.2017 (märksõna: rangemad eelvaliku kriteeriumid kui direktiivis 2004/18)

Käesoleval juhul on selge, et CNADNR järgis pakkujate eelvaliku puhul EIP juhendi 3. peatüki norme. Asjaolu, et järgiti selle juhendi norme, ei saa *ab initio* välistada, et liidu õigusnorme, mis tulenevad direktiivist 2004/18, ei ole järgitud. Siiski ilmneb eelotsusetaotluse esitanud kohtu märkustest, et põhikohtuasjas käsitletavat eelvaliku kriteeriumid on rangemad, kui direktiivi 2004/18 artiklites 44, 45 ja 47 ette nähtud kriteeriumid. Eeltoodud arvestades ei saa sellist riigihankemenetlust, nagu käsitletakse põhikohtuasjas, milles kohaldatakse rangemaid eelvaliku kriteeriume, kui on ette nähtud direktiivis 2004/18, pidada menetluseks, mis on korraldatud täies kooskõlas liidu õigusega. Käesoleval juhul kujutab pakkujate eelvalikule rangemate kriteeriumide kehtestamine, kui on ette nähtud direktiivis 2004/18, endast „eeskirjade eiramist“ määruse nr 1083/2006 artikli 2 punkti 7 tähenduses, kui ei saa välistada, et nende kriteeriumide kasutamine mõjutab kõnealuse fondi eelarvet.

Kohtuasi C-549/13, 18.09.14 (märksõnad: siseriiklik säte, millega nähakse pakkujatele ja nende alltöövõtjatele ette, et nad kohustuvad maksma riigihankelepingu esemeks olevaid teenuseid osutavatele töötajatele miinimumtöötasu; teises liikmesriigis asuv alltöövõtja)

Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et kui siseriiklike sätete alusel pannakse hankija asukohaliikmesriigist erinevas liikmesriigis – kus miinimumpalga määr on madalam – asuva pakkuja alltöövõtjale kohustus maksta miinimumtöötasu, siis on see täiendav majanduslik kulutus, mis võib nende teenuste osutamist vastuvõtvast riigis keelata, takistada või muuta vähem soodsaks (p 30). selline siseriiklik säte, kuivõrd seda kohaldatakse ainult riigihankelepingutele, ei ole nimetatud eesmärgi saavutamiseks sobiv, kui puuduvad tõendid, et erahanketurul tegutsevatel töötajatel ei ole vajadust samasugusele töötasu kaitsele nagu riigihanke valdkonnas tegutsevatel töötajatel (p 32). Sellist siseriiklikku meedet võib põhimõtteliselt õigustada töötajate kaitse eesmärgiga, [...] täpsemalt eesmärgiga tagada, et töötajatele makstaks kohast palka, et vältida nii „sotsiaalset dumpingut“ kui ka selliste konkureerivate ettevõtjate ebasoodsamasse olukorda seadmist, kes maksavad oma töötajatele

kohast töötasu (p 31). Euroopa Kohus on siiski juba leidnud, et selline siseriiklik säte, kuivõrd seda kohaldatakse ainult riigihankelepingutele, ei ole nimetatud eesmärgi saavutamiseks sobiv, kui puuduvad tõendid, et erahanketurul tegutsevatel töötajatel ei ole vajadust samasugusele töötasu kaitsesele nagu riigihanke valdkonnas tegutsevatel töötajatel (p 32).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=157851&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=176730>

Kohtuasi C-42/13, 06.11.14 (märksõnad: pakkumuses kinnituse esitamata jätmine; hankemenetlusest kõrvaldamine ilma selle puuduse parandamist võimaldamata)

Hankemenetlus, mille eesmärk oli sõlmida olmejäätmetest eraldi sortitud paberi ja papi kogumise hankeleping. Hankija kõrvaldas pakkuja hankemenetlusest põhjusel, et selle pakkumus ei sisaldanud tehnikadirektoriks märgitud isikuga seoses ette nähtud kirjalikku kinnitust selle kohta, et tema suhtes ei ole käimas kriminaalmenetlust ning talle pole jõustunud kohtuotsusega määratud kriminaalkaristust. Euroopa Kohus: Hankija peab rangelt kinni pidama enda poolt kindlaks määratud tingimustest, mistõttu ta peab hankemenetlusest kõrvaldama ettevõtja, kes ei ole esitanud dokumenti või teavet, mille esitamine oli hankedokumentides ette nähtud ning mille esitamata jätmisel pidi ta menetlusest kõrvaldatama. See hankijate range kohustus seondub võrdse kohtlemise põhimõttega ja sellest tuleneva läbipaistvuskohustusega, mille alus on direktiivi 2004/18 artikkel 2 (p 42, 43). Direktiivi 2004/18 artikli 45 koosmõjus artikliga 2 ei ole vastuolus see, kui ettevõtja kõrvaldatakse hankemenetlusest selle tõttu, et ta ei ole täitnud hankedokumentides ette nähtud kohustust lisada oma pakkumusele kirjalik kinnitus, et selle ettevõtja tehnikadirektori suhtes pole algatatud kriminaalmenetlust ja talle pole määratud kriminaalkaristust. Selline kõrvaldamine ei ole vastuolus isegi juhul, kui hankijale esitatakse pärast pakkumuste esitamiseks ettenähtud tähtaega selline kinnitus, kus on näidatud, et seda isikut nimetati tehnikadirektori üksnes eksimuse tõttu (p 50).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=159290&mode=req&pageIndex=2&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=ET&cid=682498>

Kohtuasi C-470/13, 18.12.14 (märksõnad: sellise ettevõtja kõrvaldamine hankemenetlusest, kes on rikkunud siseriiklike konkurentsieeskirju, kusjuures asjaomane rikkumine on tuvastatud vähem kui viis aastat tagasi tehtud kohtuotsusega)

Seoses ettevõtjate kõrvaldamisega hankemenetlusest ELTL artiklites 49 ja 56 ette nähtud asutamisevabaduse ja teenuste vaba osutamise kontekstis tuleb märkida, et direktiivi 2004/18 artikli 45 lõike 2 punkt d lubab hankemenetlusest kõrvaldada kõik ettevõtjad, „kes on raskelt eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu, kui ostja suudab seda mis tahes viisil tõestada” (p 34). Selle kohta on Euroopa Kohus juba otsustanud, et mõiste „raske eksi[mus] ametialaste käitumisreeglite vastu” selle sätte tähenduses hõlmab kõiki süülisi toiminguid, mis mõjutavad asjaomase ettevõtja kutsealast usaldusväärust, ja mitte ainult kutseala, kuhu ettevõtja kuulub, eetikaeeskirjade rikkumist selle kitsas tähenduses (p 35). ELTL artiklitega 49 ja 56 ei ole vastuolus selliste siseriiklike õigusnormide kohaldamine, mille kohaselt ei saa riigihankemenetluses osaleda ettevõtja, kes on rikkunud konkurentsieeskirju, kusjuures see rikkumine on tuvastatud jõustunud kohtuotsusega ja ettevõtjale on selle eest määratud trahv (p 39).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=%2522public%2Bprocurement%2522&docid=160939&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=514465>

Kohtuasi C-178/16, 20.12.2017 (Märksõnad: Hankemenetlusest kõrvaldamise tingimused, ühe endise juhatuse liikme kuritegelik tegevus)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=198054&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=246199>

Kohtuasi C-425/14, 22.10.15, Impresa Edilux and SICEF (organiseeritud kuritegevus, hankemenetlusest kõrvaldamise alused, koostöö teiste pakkujatega)

Aluslepingu üldpõhimõtetega ei ole vastuolus riigi õigusnorm, mille kohaselt hankija võib näha ette, et taotleja või pakkuja kõrvaldatakse automaatselt riigihankelepingu sõlmimiseks korraldatud hankemenetlusest, kui ta ei ole koos oma pakkumusega esitanud kirjalikku nõustumust kohustuste ja kinnitustega, mille eesmärk on takistada organiseeritud kuritegevuse sisseimbumist riigihangete sektorisse.

Sellele poolest ei saa kinnituste puudumine, et pakkuja ei tee koostööd (allhangete või muude kokkulepete näol) teiste pakkujatega, tuua kaasa taotleja või pakkuja automaatselt kõrvaldamist kõnealusest menetlusest. (p 41)

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-425/14>

Kohtuasi T-199/14, 29.10.15, (p-d 75, 154, 157, 216) Vanbreda Risk & Benefits vs Komisjon (märksõnad: ühispakkuja, üksikpakkuja, pakkumuse tingimuste muutmine, võrdne kohtlemine)

Hankedokumentides ette nähtud tingimused, et kui pakkumuse esitavad mitu kindlustusandjat ühiselt, siis võtavad nad solidaarse kohustuse hankelepingut täita. Pakkumuse esitas teiste hulgas üksikpakkujana kindlustusmaakler Marsh (mille taga oli kindlustusandjate konsortsium), kuid HD-s oli kindlustusmaakleri osalemine ette nähtud üksnes ühispakkumuste korral.

Kuigi komisjon oleks pidanud sellest viivitamata tegema järeldused ja jätma Marshi edukaks tunnistamata, jätkas komisjon hankelepingu sõlmimise ettevalmistamist. Pärast ühe kindlustusandja poolt solidaarsuskohustuse võtmisest ja kindlustuslepingu sõlmimisest keeldumist asendati see kindlustusandja kahe uue kindlustusandjaga, lepingu täitmise osalused muudeti ja leping kirjutati lõpuks ühelt poolt komisjoni ja teiselt poolt seitsme kindlustusandja poolt alla.

Kohtu hinnangul oli tegemist taganemisega, mis toimus enne lepingu allkirjastamist ja mis seega allub hankemenetluse korraldamise eeskirjadele (p 156). Kohtu hinnangul tõid komisjoni ja Marshi kontaktid sisuliselt kaasa Marshi esialgse pakkumuse tingimuste muutmise, rikkudes hankemenetlusele kohaldatavaid eeskirju ja eelkõige pakkujate võrdse kohtlemise põhimõtet.

Kohus ei rahuldanud kaebaja maine kaotamisest tekkinud kahju hüvitamise nõuet.

<http://curia.europa.eu/juris/documents.jsf?num=T-199/14>

Kohtuasi C-324/14, ECLI:EU:C:2016:214, 07.04.16 (p 49,58, 68, 70) (märksõnad: tuginemine teise isiku näitajatele, pakkuja selgitused)

Ei ole välistatud, et teiste üksuste pädevusele tuginemise õiguse kasutamist võib piirata erilistel asjaoludel, võttes arvesse kõnealust hankelepingut ning selle eesmärgi. Olukord on selline eelkõige siis, kui kolmanda üksuse pädevust, mis on vajalik selle lepingu täitmiseks, ei ole

võimalik taotlejale või pakkujale üle kanda, nii et taotleja või pakkuja saab tugineda sellele pädevusele üksnes siis, kui kolmas üksus osaleb vahetult ja isiklikult selle lepingu täitmisel.

Võttes arvesse kindla hankelepingu eset ja eesmäärke, võib hankija eriliste asjaolude korral hankelepingu nõuetekohase täitmise eesmärgil märkida hanketeates või hankedokumentides otsesõnu täpsed põhimõtted, mille kohaselt võib ettevõtja tugineda teiste üksuste pädevusele, tingimusel, et need põhimõtted on hankelepingu esemega seotud ja proportsionaalsed.

Vaidlust ei ole selles, et selline teade, millega ettevõtja annab pärast pakkumuste avamist hankijale teada kõnealuse lepingu osade tähtsusjärjestuse, mille kohaselt tema pakkumust tuleks hinnata, ei ole sugugi pelk ühekordne täpsustus või ilmsete tehniliste vigade parandus kohtupraktika tähenduses, vaid on tegelikult sisuline muudatus, mis sarnaneb pigem uue pakkumuse esitamisele.

Direktiivi 2004/18 artiklis 2 esitatud ettevõtjate võrdse kohtlemise ja diskrimineerimiskeelu põhimõtteid tuleb tõlgendada nii, et sellises olukorras nagu põhikohtuasjas on nendega vastuolus see, kui hankija pärast hankemenetluse käigus esitatud pakkumuste avamist võtab vastu sellise ettevõtja taotluse, kes on esitanud pakkumuse kõnealuse hankelepingu kui terviku kohta, võtta tema pakkumust arvesse üksnes hankelepingu teatud osade kohta.

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=et&jur=C,T,F&num=C-324/14&td=ALL>

Kohtuasi C-387/14, 4.05.2017 (p 41-42, 62-64, 82, 85-86) (märksõnad: teise isiku näitajatele tuginemine, võimalus pakkumust täiendada)

Ettevõtja teatas peale taotluste esitamise tähtaja möödumist kolmanda isiku poolt täidetud lepingust ning ka selle isiku võetud kohustusest anda nimetatud ettevõtja käsutusse hankelepingu täitmiseks vajalikud vahendid. Sellised täpsustused ei ole kaugeltki pelk selgitus või ilmsete tehniliste vigade parandus, vaid on tegelikult esialgse pakkumuse sisuline ja märkimisväärne muudatus, mis sarnaneb pigem uue pakkumuse esitamisele.

Kui ettevõtja tugineb ettevõtjate ühenduse kogemusele, milles ta osales, tuleb seda kogemust hinnata sõltuvalt selle ettevõtja konkreetsest osalusest ning seega tema tegelikust panusest selle riigihanke raames sellelt ühenduselt nõutud tegevusse. ettevõtja omandab tegelikult kogemuse mitte lihtsa asjaolu tõttu, et ta on ettevõtjate ühenduse liige sõltumata tema panusest sellesse, vaid üksnes otseselt osaledes hankelepingu – mille kogutäitmine on selle ühenduse ülesanne – vähemalt ühe osa täitmisel. Siit tuleneb, et ettevõtja ei saa hankija nõutud kogemuse osas tugineda ettevõtjate ühenduse teiste liikmete teostatud töödele, milles ta ise ei ole tõhusalt ja konkreetselt osalenud.

Sellega seoses on hankijal õigus hanketeates või hankedokumentides selgelt ära näidata kindlaks määratud pädevusele vastamise nõuded ja konkreetne kord, mille järgi pakkuja peab näitama oma sobivust kõnealuse riigihanke võitmiseks ja lepingu täitmiseks. Samas võib hankija erandjuhtudel ja võttes arvesse asjaomaste tööde laadi ning riigihanke objekti ja eesmärgi näha ette piiranguid, eelkõige piirates ettevõtjate arvu, kellele saab tugineda. Selles olukorras ei saa *a priori* välistada, et hankija võiks mitte ainult ettevõtja poolt ühe lepingu raames, vaid kahe või enama erineva lepingu raames omandatud kõnealuse riigihankelepingu täitmiseks vajalikku kogemust lugeda piisavaks ning lubada ühtlasi sel ettevõtjal riigihange võita. Kui kindlaks määratud riigihanke nõuded võivad põhimõtteliselt olla täidetud mitme ettevõtja pädevuse ja kogemuse liitmise teel, siis oleks ebaloogiline välistada põhimõtteliselt võimalus kumuleerida sama ettevõtja poolt eri lepingute raames omandatud pädevus või kogemused.

Kohtuasi C-223/16, 14.09.2017 (p 39-41) (märksõna: teise isiku näitajatele tuginemine)

Kui vaid ühele ettevõtjate ühendusele antaks järsku võimalus asendada üks ühendusse kuuluvatest ettevõtjatest, kes ei vasta enam nõutavatele klassifitseerimistingimustele, teisega, kujutab see pakkumuse sisulist muutmist ja lausa ühenduse iseenda muutmist. Selline pakkumuse muutmise kohustab hankijat uut kontrolli läbi viima, andes sellele ühendusele konkurentsieelise, ning see ühendus võib üritada oma pakkumust optimeerida, et kõnealusel hankemenetluses konkurentide pakkumustele paremini vastu seista.

Selline olukord on vastuolus võrdse kohtlemise põhimõttega – mis nõuab, et pakkujatel oleksid pakkumuste koostamisel võrdsed võimalused, ja eeldab seega, et kõik pakkujad saavad oma pakkumused esitada samadel tingimustel – ning kujutab endast hankes osalevate ettevõtjate vahelise terve ja tegeliku konkurentsi moonutamist.

Seoses argumendiga, mis puudutab vääramatut jõudu tuleb tõdeda, et kui direktiiv 2004/18 võimaldab pakkujal hankija kehtestatud tingimuste täitmiseks tugineda peale oma pädevuse ka ühe või mitme kolmanda ettevõtja pädevusele, siis jääb see pakkuja ettevõtjate ühenduse juhina vastutavaks selle eest, et need abistavad ettevõtjad täidaksid oma kohustusi ja hankes osalemise tingimusi, mille hankija on hankedokumentides kehtestanud.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=194433&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=246503>

Kohtuasi C-406/14, ECLI:EU:C:2016:562, 14.07.16 (p-d 34, 37) (märksõna: allhankijad)

Juhul kui hankedokumendid kohustavad pakkujaid vastavalt direktiivi 2004/18 artikli 25 esimesele lõigule pakkumises ära näitama, kui suure osa lepingust nad kavatsevad teostada allhanke abil, ja väljapakutud allhankijad, võivad ostjad keelata hanke oluliste osade puhul selliste allhankijate kasutamise, kelle suutlikkust ei ole nad saanud kontrollida pakkumuste hindamise käigus ja hankelepingu täitja väljaselgitamisel.

Direktiivi 2004/18 tuleb tõlgendada nii, et ostjal ei ole õigust nõuda ehitustööde riigihanke hankedokumentide klauslis, et tulevane hankelepingu täitja teeb oma vahenditega teatud protsendi hanke objektiks olevatest ehitustöödest.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=181688&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=210029>

Kohtuasi C-531/16, ECLI:EU:C:2018:324, 17.05.18 (p-d 24-25, 38) (märksõnad: pakkuja seos teiste pakkujatega)

See aga, et pakkujatele pannakse kohustus omal algatusel teavitada oma seostest teiste pakkujatega, samas kui niisugust kohustust ei esine ei kohaldatavates siseriiklikes õigusnormides ega hanketeates või riigihanke alusdokumentides, ei kujuta endast piisavalt selgelt määratletud tingimust eelmises punktis nimetatud kohtupraktika tähenduses. Sellisel juhul nimelt oleks pakkujatel keeruline määrata kindlaks niisuguse kohustuse täpne ulatus, ja seda seetõttu, et hankemenetluse olemusest tulenevalt ei ole enne pakkumuste esitamise lõppemist võimalik kõiki samas hankes osalevaid pakkujaid tuvastada.

Lisaks tuleb täpsustada, et kui pakkujatel puudub kohustus hankijat teavitada oma võimalikest seostest teiste pakkujatega, peab hankija kogu menetluse käigus käsutama asjaomase pakkuja pakkumust nii, nagu see oleks direktiivi 2004/18 sätetega kooskõlas olev tavaline pakkumus, kui puuduvad igasugused märgid sellest, et pakkujate esitatud pakkumused on koordineeritud või kooskõlastatud.

Asjaolu tuvastamisest, et pakkujate vahelised seosed mõjutasid sama menetluse käigus nende esitatud pakkumuste sisu, põhimõtteliselt piisab selleks, et hankija ei saa neid pakkumusi arvesse võtta, kuna seotud pakkujatelt pärinedes peavad need olema esitatud täiesti autonoomselt ja sõltumatult. Ainuüksi fakt, et asjaomaste ettevõtjate vahel on kontrollisuhe kas omandiõiguse või häältearvu tõttu, mida saadakse üldkoosolekul kasutada, ei ole seevastu piisav, et hankija võiks automaatselt need pakkumused hankemenetlusest kõrvaldada, ilma et ta kontrolliks, kas sellel suhtel on konkreetne mõju nende pakkumuste sõltumatusele (vt analoogia alusel 19. mai 2009. aasta kohtuotsus Assitur, C-538/07, EU:C:2009:317, punkt 32).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=hanke&docid=202044&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=95729#ctx1>

Kohtuasi C-6/20, ECLI:EU:C:2021:402, 20.05.2021 (p-d 49, 51–53, 55, 63, 66, 69–70) (märksõnad: asjade hankeleping; pakkujate valikukriteeriumid; hankelepingu täitmiskoha riigi toiduohutusameti registreeringu või tunnustuse nõue)

Direktiivi 2004/18 artiklit 46 tuleb tõlgendada nii, et pakkujal peab olema võimalik tõendada oma võimet riigihankelepingut täita, tuginedes sellistele dokumentidele, nagu tõenderialaregistrisse või äriregistrisse kandmise kohta, mille on väljastanud tema asukohaliikmesriigi pädev asutus, kuna ühe liikmesriigi hankijad tunnustavad teiste liikmesriikide asutuste samaväärseid tõendeid. Kõnealuse artikli rikkumine toob tingimata kaasa selle direktiivi artikliga 2 tagatud proportsionaalsuse põhimõtte ja pakkujate võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise, sest nõue, et pakkujatel peab olema Eesti riigiasutuse tunnustus või et nad täidaksid Eestis teatamis- ja loakohustust, on diskrimineeriv ning pole teistes liikmesriikides asutatud pakkujate suhtes põhjendatud.

Seega tuleb direktiivi 2004/18 artikleid 2 ja 46 tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt peab hankija hanketeates kvalitatiivse valikukriteeriumina nõudma, et pakkujad esitaksid juba oma pakkumuse esitamise ajal tõendi selle kohta, et neil on kõnealuse riigihanke esemeks oleva tegevuse suhtes kohaldatavates õigusaktides ette nähtud registreering või tunnustus, mille on väljastanud hankelepingu täitmiskoha liikmesriigi pädev asutus, ja seda isegi juhul, kui neil on sarnane registreering või tunnustus juba nende asukoha liikmesriigis.

Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt laieneb õigus tugineda õiguspärase ootuse kaitse põhimõttele üksnes isikule, kellele riigi haldusasutus on talle täpseid, tingimusteta ja kooskõlalise teabega usaldusväärsetest allikatest pärit kinnitusi andes tekitanud põhjendatud ootusi. Seega on põhimõtteliselt välistatud, et riigiasutus võiks tugineda liidu õiguses kehtivale õiguspärase ootuse kaitse põhimõttele vaidluses, milles ta on vastastikku riigi mõne muu organiga.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=241465&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=1099180

Kohtuasi C-295/20, ECLI:EU:C:2021:556, 08.07.2021 (p-d 51–52, 55, 60, 62–63) (märksõnad: piiriüleste jäätmevedude loakohustus; hankelepingu täitmise tingimus; pakkumuse tagasilükkamine)

Lepingu täitmise eritingimused võivad hõlmata majanduslikke, innovaativsusega seotud, keskkonnaalaseid, sotsiaalseid või tööhõivealaseid kaalutlusi. Sellest tulenevalt kuulub määruse nr 1013/2006 artiklites 3–6 ette nähtud kohustus saada lähtekoha, transiidi ja sihtkoha liikmesriigi pädevatelt ametiasutustelt jäätmeveoks luba hankelepingu täitmise alla, kuna selle eesmärgiks on kehtestada eritingimused keskkonnakaalutluste arvesse võtmiseks ja jäätmete eksportimiseks teise riiki. Seetõttu saab selle nõude tulemuslikult seada üksnes ettevõtjale, kes

kavatseb jäämeid teise riiki eksportida. Seega kujutab jäätmekäitlusteenuse riigihankemenetluse raames jäämeid teise liikmesriiki vedada soovivale ettevõtjale pandud kohustus omada muu hulgas määruse nr 1013/2006 artikli 2 punkti 35 ja artikli 3 kohast selles veos asjaosaliste liikmesriikide pädevate asutuste luba endast hankelepingu täitmise tingimust.

Kuigi põhimõtteliselt peab hankija esitama hanketeates või hanke alusdokumentides hankelepingu täitmise tingimused, ei muuda selle märkimata jätmise siiski hankemenetlust õigusvastaseks, kui asjaomase hankelepingu täitmise tingimus tuleneb selgelt nendest liidu õigusnormidest, mida kohaldatakse hankega seotud kutsetöole, ja ettevõtja valikust, et hankelepingut ei täideta selle riigi territooriumil, kus asub hankija.

Nõue, millega pannakse pakkujatele kohustus täita kõik hankelepingu täitmise tingimused juba pakkumuse esitamise ajal, kujutab endast ülemäära kõrget nõuet, mis võib pärssida ettevõtja soovi osaleda hankemenetlustes ning seeläbi rikkuda proportsionaalsuse ja läbipaistvuse põhimõtet. Seetõttu võib pakkuja oodata edukaks pakkujaks tunnistamiseni, et tõendada, et ta vastab hankelepingu täitmise tingimustele. Seega on vastuolus pakkuja pakkumuse tagasilükkamine üksnes põhjusel, et ta ei esitanud oma pakkumuse esitamise ajal tõendeid, et ta vastab asjaomase hankelepingu täitmise tingimusele.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=243869&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=9291536

Kohtuasi C-927/19, ECLI:EU:C:2021:700, 07.09.2021 (p-d 71, 78, 82, 89, 90, 111, 115–118, 123, 125–126, 148, 156–158) (märksõnad: kvalifitseerimise tingimus; tehniline kirjeldus; lepingu täitmise tingimus; ärisaladus; õiguskaitsevahendid; fakultatiivsed hankemenetlusest kõrvaldamise alused)

Nõue, mille kohaselt peavad ettevõtjad tõendama, et neil on asjaomase hankelepinguga hõlmatud valdkonnas tegutsedes teatav keskmine aastakäive, kujutab endast kvalifitseerimise tingimust, mis on seotud nende ettevõtjate majandusliku ja finantsseisundiga. Sellisel hankija nõudel on kaks eesmärki, st tuvastada ettevõtjate majanduslik ja finantsseisund ning näidata nende tehnilist ja kutsealast suutlikkust. Sellisel juhul on ettevõtja majanduslik ja finantsseisund sarnaselt tema tehnilisele ja kutsealasele suutlikkusele omased ainuüksi sellele ettevõtjale kui füüsilisele või juriidilisele isikule.

Kui hankija on nõudnud, et ettevõtjatel oleks teatav minimaalne aastakäive riigihankelepinguga hõlmatud valdkonnas, võib ettevõtja tugineda oma majandusliku ja finantsseisundi tõendamisel tulule, mille on saanud selline ajutine ettevõtjate ühendus, millesse ta kuulus, ainult juhul, kui ta on konkreetse riigihankelepingu täitmisel tegelikult osalenud selle ühenduse tegevuses, mis on sarnane tegevusega selles riigihankes, mille jaoks nimetatud ettevõtja oma majanduslikku ja finantsseisundit tõendada püüab.

Nõudeid, mis täpsustavad nende sõidukite teatavaid tehnilisi omadusi, mida tuleb hankelepingu täitmisel kasutada, võib pidada nii kvalifitseerimise tingimuseks, mis on seotud tehnilise ja kutsealase suutlikkusega, kui ka tehniliseks kirjelduseks ja isegi hankelepingu täitmise tingimuseks. Siinkohal tuleb täpsustada, et hankelepingu täitmise tingimuste järgimist ei tule hinnata hankelepingu sõlmimise hetkel.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=245661&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=9292142

Kohtuasi C-195/21, ECLI:EU:C:2022:239, 31.03.2022 (p-d 51, 53, 64–65, 70) (märksõnad: kvalifitseerimise tingimused, pakkujate tehniline ja kutsealane pädevus, riigihangete järelevalve)

Kui kvalifitseerimise tingimus on põhjendatud hanke esemega ja see on sellega proportsionaalne ning võimaldab tagada, et taotlejal või pakkujal on sõlmitava lepingu täitmiseks vajalik õigusvõime või finantssuutlikkus või tehniline ja kutsealane pädevus, ja hankija järgib seda kehtestades riigihanke üldpõhimõtteid, ei saa direktiivi 2014/24 art 58 takistada hankijal kehtestada sellist tingimust hanketeates üksnes seetõttu, et see ületab liikmesriigi õigusnormidega kehtestatud miinimumnõuded. Seega võib hankija riigihankemenetluses kehtestada ettevõtjate tehnilise ja kutsealase pädevusega seotud kvalifitseerimise tingimustena rangemad nõuded kui liikmesriigi õigusnormidega kehtestatud miinimumnõuded, kui need tingimused võimaldavad tagada, et taotlejal või pakkujal on sõlmitava hankelepingu täitmiseks vajalik tehniline ja kutsealane pädevus, ning need on hankelepingu esemega seotud ja sellega proportsionaalsed.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=256941&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=1652283

Kohtuasi C-642/20, ECLI:EU:C:2022:308, 28.04.2022 (p-d 41–42, 44) (märksõnad: tuginemine teiste üksuste suutlikkusele; nõue teatavate oluliste ülesannete täitmise kohta)

Kuigi direktiivi 2014/24 art 63 lg 2 kohaselt võivad avaliku sektori hankijad eelkõige teenuslepingute puhul nõuda, et „teatavaid olulisi ülesandeid“ täidaks ettevõtjate ühenduses osaleja, on liidu seadusandja eesmärk kooskõlas kõnealuse direktiivi põhjendustes 1 ja 2 sätestatud eesmärkidega olnud piirata kohustusi, mida võib panna ühele ühenduses osalevale ettevõtjale, järgides nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset lähenemisviisi, et soodustada väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate ajutiste ühenduste osalemist riigihankemenetlustes. Seetõttu läheb nõue, mille kohaselt peab ettevõtjate ühenduse peatöövõtja ise täitma „suuremat osa“ ülesannetest, kaugemale direktiivi 2014/24 art 63 lg-s 2 kasutatud sihipärastest mõistetest ning kahjustab seega liidu selle valdkonna õigusnormidega taotletavat eesmärki avada riigihanked võimalikult laiaulatuslikule konkurentstile ning hõlbustada väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate osalemist. Seetõttu on direktiivi 2014/24 art-ga 63 vastuolus see, kui hankemenetluses osaleva ettevõtjate ühenduse peatöövõtja peab vastama hanketeates ette nähtud tingimustele ja osutama selle hanke teenuseid suuremas osas.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?mode=lst&pageIndex=0&docid=258492&part=1&doclang=ET&text=&dir=&occ=first&cid=4257873

C-403/21 NV Construcy, ECLI:EU:C:2023:47, 26.01.2023 (märksõnad: kvalifitseerimise tingimused, tehniline kirjeldus, hankelepingu tingimused) p-d 63-65 UUS!

Direktiiv 2014/24 ei välista võimalust käsitada tehnilisi nõudeid tehnilise ja kutsealase suutlikkusega seotud kvalifitseerimise tingimuste või tehnilise kirjelduse või hankelepingu täitmise tingimustena.

Hankija võib direktiivi 2014/24 artikli 70 alusel ette näha lepingu täitmise eritingimused, kui need on seotud lepingu esemega selle direktiivi artikli 67 lõike 3 tähenduses ja esitatud hanketeates või hankedokumentides.

Lisaks kujutab see, kui pakkujatele pannakse kohustus täita kõik hankelepingu täitmise tingimused juba pakkumuse esitamise ajal, ülemäära kõrget nõuet, mis võib pärssida ettevõtjate

soovi osaleda riigihankemenetlustes ja seeläbi rikkuda proportsionaalsuse põhimõtet ja läbipaistvuse põhimõtet.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=269705&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=21953529>

Keskkonnasäästlikkuse kriteerium

Kohtuasi C-368/10, 10.05.12

Hankija seadis nõude, mille kohaselt pakkujad peavad järgima keskkonnasäästlike ostude ja ettevõtte ühiskondlikult vastutustundliku käitumise kriteeriume. Euroopa Kohus leidis, et seades hankedokumentides pakkujate pädevusele esitatava nõudena ja pädevuse miinimumtasemena tingimuse, et pakkujad peavad järgima keskkonnasäästlike ostude ja ühiskondlikult vastutustundliku käitumise kriteeriume ja ära näitama, kuidas nad neile vastavad ja annavad oma panuse kohvituru keskkonnasäästlikkuse tõstmise ja kohvitootmise keskkonnasõbralikumaks ja sotsiaalselt ning majanduslikult vastutustundlikumkas muutmisele, määratles hankija sellise tehnilise pädevuse miinimumtaseme, mis ei ole kooskõlas direktiivi 2004/18 art.44 lõikega 2 ja art.48.

Toodud tingimused ei ole niivõrd selgelt, täpselt ja ühemõtteliselt sõnastatud, et kõigil piisavalt informeeritud ja mõistlikult tähelepanelikel pakkujatel oleks võimalik kindlalt ja piisavalt mõista, millised kriteeriumid neile nõuetele vastavad. Nõuded olid esitatud ilma, et pakkujatele oleks antud täpset infot selle kohta, millist teavet nad selles osas peavad esitama.

Hankija nõudis, et teatud tooted peavad kandma kindlat ökomärgist, ega viidanud selle ökomärgisega seotud üksikasjalikele nõuetele. Seega on hankija koostatud tehniline kirjeldus vastuolus direktiivi 2004/18 art. 23 lõikega 6.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=122644&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=136677>

Kohtuasi C-448/01, 04.12.03

Kui hankija on määratlenud pakkumuse hindamiskriteeriumiks majanduslikult soodsaima pakkumuse, siis võib arvesse võtta ka keskkonnasäästlikkuse kriteeriumit, tingimusel, et see on kooskõlas lepingu esemega ja toodud hankedokumentides ning on kooskõlas mittediskrimineerimise põhimõttega. Kohus leidis, et Euroopa Liidu riigihankealase õigusega ei ole vastuolus, kui elektrienergia ostmise hanke raames seab hankija hankelepingu sõlmimise tingimuseks asjaolu, et elektrienergiat tuleb toota taastuvatest energiaallikatest, tingimusel, et nimetatud nõue on määratletud hankedokumentides (punkt 34).

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=c-448/01>

Erandid

Kohtuasi C-615/10, 07.06.12

Direktiivi 2004/18 artiklist 10 koosmõjus EÜ artikli 296 lõike 1 punktiga b ilmneb, et liikmesriigid võivad riigikaitse valdkonnas võtta nimetatud direktiivis sätestatud erinevaid meetmeid, mis esiteks on seotud „relvade, laskemoona või sõjavarustuse kaubandusega” ja teiseks peab asjaomane liikmesriik pidama neid meetmeid vajalikuks oma „oluliste julgeolekuhuvide” kaitseks. Kuigi selle artikli lõike 1 punktis b on mainitud meetmeid, mida liikmesriik võib pidada vajalikuks, et kaitsta riigi olulisi julgeolekuhuvide, ei tule seda artiklit tõlgendada siiski nii, et sellega on antud liikmesriikidele diskretsiooniõigus, mis võimaldab neil üksnes nendele huvidele viidates asutamislepingu sätetest kõrvale kalduda.

Direktiivi 2004/18 artiklit 10 koosmõjus EÜ artikli 296 lõike 1 punktiga b tuleb tõlgendada nii, et see lubab liikmesriigil jätta selles direktiivis ette nähtud menetluse korraldamata, kui riigihankelepingu sõlmib riigikaitsevaldkonna hankija sellise varustuse ostmiseks, mida – olgugi et see on mõeldud spetsiaalselt sõjaliseks otstarbeks – on võimalik üldjoontes sarnaselt kasutada ka tsiviilvaldkonnas, üksnes juhul, kui seda varustust saab selle eriomaste omaduste poolest pidada spetsiaalselt nimetatud eesmärgil looduks ja selleks kohandatuks ning mis hõlmab seega ka selle olulisi muudatusi.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=123604&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=262097>

Kohtuasi C-260/17, ECLI:EU:C:2018:864, 25.10.2018 (märksõna: erand)

Mõiste „tööleping“ direktiivi 2014/24/EL artikli 10 punkti g tähenduses on on silmas peetud kõiki lepinguid, millega ametiasutus võtab tööle füüsilised isikud selleks, et osutada ise teenuseid, ning mille alusel tekib töösuhe, mille raames need isikud teevad selle ametiasutuse jaoks ja tema juhtimisel teatava aja vältel sooritusi, mille eest nad saavad tasu. Eelnimetatud määratluse seisukohast ei oma mingit tähtsust, kas need isikud võetakse tööle subjektiivsete või objektiivsete kriteeriumide (nagu töötuna arveloldud aeg, varasem kogemus ja ülalpeetavate alaealiste laste arv) alusel toimunud valiku tulemusel, ning kas tegemist on ajaliselt piiratud või piiramata töösuhtega. Oluline on, et hankija ja töölevõetud isik sõlmivad omavahel individuaalse töölepingu.

Kaebuse hankija otsuse peale sõlmida füüsiliste isikutega töölepingud teatavate teenuste osutamiseks, kasutamata direktiivi 2014/24 kohast riigihankemenetlust põhjendusel, et hankija arvates ei kuulu need lepingud selle direktiivi kohaldamisalasse, saab esitada ettevõtja, kellel on väidetavalt huvi nende lepingutega sama esemega hanke vastu ning kes leiab, et need kuuluvad kõnealuse direktiivi kohaldamisalasse.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=207007&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3246957>

Kohtuasi C-465/17, ECLI:EU:C:2019:234, 21.03.2019 (p-d 30, 36, 40, 43–44, 46, 51, 59) (märksõnad: erandid; patsiendiveo kiirabiteenuste tellimine; ohu ärahoidmine)

Direktiivi 2014/24 artikli 10 punkti h grammatilisest ja süstemaatiliselt tõlgendusest tuleneb, et „ohu ärahoidmine“ puudutab nii kollektiivset kui ka individuaalset ohtu (täpsemalt p-des 31–32). Eelnimetatud sättest koosmõjus põhjendusega 28 tuleneb, et ohu ärahoidmisega seotud teenustele riigihangete korrast tehtud erand kehtib vaid teatud hädaabiteenustele, mida osutavad mittetulunduslikud organisatsioonid või ühendused, ning et see erand ei tohi minna

hädavajalikust kaugemale. Seega on direktiivi artikli 10 punktis h ette nähtud riigihangete korra kohaldamata jätmise lahutamatult seotud hädaabiteenuse olemasoluga. Hädaolukorra tekkimine on võimalik, kui veetakse patsienti, kelle puhul on oht, et tema tervislik seisund võib veo ajal halveneda. „Mittetulunduslike organisatsioonide ja ühendustena“ tuleb mõista selliseid organisatsioone ja ühendusi, kelle eesmärk on täita sotsiaalseid ülesandeid, kes ei tegutse tulu saamise eesmärgil ja kes reinvesteervivad võimaliku kasumi organisatsiooni eesmärgi saavutamiseks.

Sellest tulenevalt kehtib direktiivi 2014/24 artikli 10 punktis h ette nähtud erand nii kiirabiautos transporditavatele hädaolukorras abivajajatele abi andmisel parameedik-assistendi/parameediku-sanitari poolt (kaetud CPV koodiga 75252000-7 päästeteenused) kui ka kvalifitseeritud patsiendiveo (kaetud CPV koodiga 85143000-3 kiirabiteenused) puhul tingimusel, et kvalifitseeritud patsiendivedu teostab nõuetekohase esmaabikoolituse saanud personal ja et veetakse patsienti, kelle puhul on oht, et tema tervislik seisund võib veo ajal halveneda.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=212006&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=5789487>

Kohtuasi C-264/18, ECLI:EU:C:2019:472, 06.06.2019 (p-d 26, 31–37, 39–40) (märksõnad: erandid; vahekohtu- ja lepitamisteenused)

Tulenevalt võrdse kohtlemise põhimõtte kohaldamise kaalutusõigusest on liidu seadusandja jätnud direktiivi 2014/24 kohaldamisalast välja selle artikli 10 punktis c nimetatud vahekohtu- ja lepitamisteenused, kuna need ei sarnane objektiivsete omaduste tõttu teiste teenustega, mis kuuluvad direktiivi kohaldamisalasse. Vahekohtu- ja lepitamisteenuseid ning muid sarnaseid alternatiivseid vaidluste lahendamise vorme osutavad asutused või isikud valitakse või määratakse viisil, mida ei saa riigihanke-eeskirjadega reguleerida. Nimelt peavad kõik kohtuvaidluse pooled aktsepteerima vahekohtunikke ja lepitajaid, kuna nad nimetatakse poolte ühisel kokkuleppel. Seega ei saaks avalik-õiguslik isik, kes algataks riigihankemenetluse vahekohtu- või lepitamisteenuse saamiseks, teisele poolele ühise vahekohtuniku või lepitajana peale suruda hankemenetluse tulemusel edukaks tunnustatud pakkujat.

Direktiivi 2014/24 artikli 10 punkti d alapunktid i ja ii jätavad direktiivi kohaldamisalast välja ka kõik teenused, mida juristid võivad osutada kliendi õigusliku esindamise menetlustes rahvusvahelises vahekohtus või lepituskohtus, liikmesriigi või kolmanda riigi kohtutes või ametiasutustes ning samuti õigusnõustamise selliste menetluste ettevalmistamisel või võimaliku asetleidmise ootuses, kuna juristi ja tema kliendi vaheline suhe, mida iseloomustab oma kaitsja vaba valimise õigus ning kliendi ja juristi vaheline konfidentsiaalne usaldussuhe, muudab osutatavatelt teenustelt oodatava kvaliteedi kirjeldamise keeruliseks. Samuti võib juristi ja kliendi vahelise suhte konfidentsiaalsust ohustada hankija kohustus täpsustada ja avalikustada riigihankelepingu sõlmimise tingimused.

Kuna õigusteenused, mis on seotud riigivõimu teostamisega, osalevad otseselt või kaudselt avaliku võimu teostamises ja selliste ülesannete täitmisel, mille eesmärk on riigi või muude omavalitsusüksuste üldiste huvide kaitse, ei ole need juba oma olemuslike objektiivsete omaduste tõttu sarnased teiste direktiivi 2014/24 kohaldamisalasse kuuluvate teenustega, mistõttu ei kuulu ka need kõnealuse direktiivi kohaldamisalasse.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=214763&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=9658028>

Kohtumäärus asjas C-424/18, ECLI:EU:C:2019:528, 20.09.2019 (p-d 25–28) (märksõnad: erandid; patsiendi veo kiirabiteenus)

Direktiivi 2014/24 artikli 10 punktist h koosmõjus põhjendusega 28 tuleneb, et ohu ärahoidmisega seotud teenustele selles sättes tehtud erand riigihangete korrast kehtib vaid teatavatele hädaabiteenustele, mida osutavad mittetulunduslikud organisatsioonid või ühendused, ning et see erand ei tohi minna kaugemale sellest, mis on tingimata vajalik. Hädaolukord on vähemalt potentsiaalselt võimalik, kui veetakse patsienti, kelle puhul on (objektiivselt hinnatav) oht, et tema tervislik seisund veo ajal halveneb. Seega direktiivi 2014/24 artikli 10 punktis h ette nähtud erandi kohaldamine eeldab nii nõuetekohase esmaabikoolituse saanud personali olemasolu kui ka seda, et tegemist oleks hädaolukorraga ja kiirabiteenust osutaks mittetulunduslik organisatsioon või ühendus selle sätte tähenduses.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=215781&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=14949828>

Kohtuasi C-11/19, ECLI:EU:C:2020:88, 06.02.2020 (p-d 52, 54, 58) (märksõnad: erand, avaliku sektori üksuste vaheline partnerlus, meditsiinilise tavaveo teenus)

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiivi 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta artikli 10 punkti h tuleb tõlgendada nii, et selles ette nähtud erand riigihangete korra kohaldamisalast kehtib nii kiirabiautos transporditavatele hädaolukorras abivajajatele abi andmise kohta parameedikassistendi/parameediku-sanitari poolt, mis on kaetud CPV koodiga 75252000-7 (päästeteenused), kui ka kvalifitseeritud patsiendiveo kohta, mis on kaetud CPV koodiga 85143000-3 (kiirabiteenused), tingimusel, et kvalifitseeritud patsiendivedu teostab tõepoolest nõuetekohase esmaabikoolituse saanud personal ja et veetakse patsienti, kelle puhul on oht, et tema tervislik seisund võib veo ajal halveneda (21. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Falck Rettungsdienste ja Falck, C-465/17, EU:C:2019:234, punkt 51). Selle erandi kohaldamine eeldab lisaks seda, et kiirabiteenust osutaks mittetulunduslik organisatsioon või ühendus selle sätte tähenduses ning et tegemist oleks hädaolukorraga (20. juuni 2019. aasta kohtumäärus Italy Emergenza ja Associazione Volontaria di Pubblica Assistenza „Croce Verde“, C-424/18, EU:C:2019:528, punkt 28).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=riigihanke&docid=223402&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=7832207#ctx1>

Kohtuasi C-537/19, ECLI:EU:C:2021:319, 22.04.21 (p-d 47-49, 53, 74, 81) (märksõnad: ehitustööde hankeleping; ehitustööd rentniku kindlaksmääratud nõuetel; hankija otsustav mõju ehitustöödele)

Kui lepingu sõlmimise kuupäeval ei olnud lepingu esemeks oleva ehitustöö teostamist veel alustatud, siis järelikult ei saanud lepingu vahetuks esemeks olla hoone rendile andmine, vaid lepingu eesmärk oli nimetatud ehitise ehitamine, mis antakse hiljem kasutusse „rendilepingu“ alusel.

Direktiivi 2004/18 põhjendus 24 näeb direktiivi artikli 16 punkt a direktiivi materiaalsest kohaldamisalast ette erandi ning Euroopa Kohtu praktikas on lähtutud tõlgendusest, mille kohaselt võib seda erandit laiendada selliste hoonete rendile andmisele, mida ei ole olemas. Siiski ei saa hankija tugineda selles sättes ette nähtud erandile, kui kavandatud ehitustöö teostamine kujutab endast „ehitustööde riigihankelepingut“ direktiivi 2004/18 artikli 1 lõike 2 punkti b tähenduses, kuna see teostamine vastab selle hankija kindlaksmääratud nõuetele.

Kavandatava ehitise puhul on otsustav mõju projekteerimisele võimalik kindlaks teha, kui on võimalik tõendada, et seda mõju avaldatakse ehitise struktuurile, nagu selle mõõtmele, välisseintele ja kandvatele seintele. Siseviimistlustööd puudutavaid taotlusi saab pidada otsustavat mõju tõendavaks üksnes siis, kui need erinevad oma eripära või ulatuse poolest.

On tavapärane, et ettevõtja – nii era kui avalik – kes soovib rentida kontorihoonet, esitab teatavad soovid nende omaduste osas, millele see hoone peab võimaluse korral vastama, olenemata sellest, kas tegemist on veel ehitatava hoonega või rentniku vahetumisega, millega seoses tehakse remonditöid. Sellised sammud ei võimalda rendilepingut ümber kvalifitseerida ehitustööde riigihankelepinguks.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=240226&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=827428

Kohtuasi C-862/19 P, ECLI:EU:C:2021:493, 17.06.2021 (p-d 47–48) (märksõnad: erand; edastamiseks ette nähtud saadetega seotud teenuste riigihankelepingud)

Kuna direktiivi 2004/18 artikli 16 punktis b nimetatud erandit tuleb tõlgendada kitsalt (vt C-408/16, EU:C:2017:940, p 45 ja seal viidatud kohtupraktika), puudutab kõnealune erand üksnes hankelepinguid, mille ringhäälinguorganisatsioonid sõlmivad hankijatena, et täita neile omast avaliku teenuse osutamise ülesannet. Seega jäävad direktiivi kohaldamisalast välja ainult need riigihanked, mille esemeks on ringhäälinguorganisatsioonide tegelike ülesannetega seotud teenused. Seevastu kohaldatakse liidu riigihankealaseid eeskirju täies ulatuses teenustele, mis ei ole seotud sellise tegevusega, mis seondub avalik-õiguslike ülesannete täitmisega, st avalik-õiguslike ringhäälinguorganisatsioonide ülesannetega (vt ka C-337/06, EU:C:2007:786, p-d 62, 64).

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=243101&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=DOC&pageIndex=0&cid=16055205

Liidetud kohtuasjad C-213/21 ja C-214/21, ECLI:EU:C:2022:532, 7.07.2022, (p-d 27-38), (märksõna: erand)

Liidu õiguse ühetaolise kohaldamise nõudest kui ka võrdsuse põhimõttest tuleneb, et liidu õigusnorme, mis ei viita otseselt liikmesriikide õigusele nende tähenduse ning ulatuse kindlaksmääramiseks, tuleb tavaliselt kogu liidus tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt ning selleks tuleb arvestada õigusnormi konteksti ja vastava regulatsiooniga taotletavat eesmärki (vt selle kohta 21. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Falck Rettungsdienste ja Falck, C-465/17, EU:C:2019:234, punkt 28 ning seal viidatud kohtupraktika).

Esiteks määratletakse „mittetulunduslike“ organisatsioonide ja ühenduste mõiste vastandina kasumi teenimiseks asutatud tulundusühingule. Selles mõttes näib see mõiste olevat piisavalt lai, et hõlmata organisatsioone, kes põhinevad töötajate omandil või nende organisatsioonide juhtimises aktiivsel osalemisel, nagu sotsiaalühistud, tingimusel et nende eesmärk ei ole tulu saamine.

Teiseks on direktiivi 2014/24 artikli 10 punktis h ette nähtud erandi eesmärk, nagu on märgitud direktiivi põhjenduses 28, säilitada mittetulunduslike organisatsioonide ja ühenduste eripära, jättes nad nimetatud direktiivis määratletud menetlustele allutamata. Samas on põhjenduses 28 öeldud ka seda, et erand ei tohiks minna hädavajalikust kaugemale. Seetõttu tuleb nimetatud erandit kui erandit selle direktiivi kohaldamisalast tõlgendada kitsalt (vt analoogia alusel 20. märtsi 2018. aasta kohtuotsus komisjon vs. Austria (riigi trükikoda), C-187/16, EU:C:2018:194, punkt 77).

Sellest tuleneb, et „mittetulunduslike“ organisatsioonide ja ühenduste mõiste direktiivi 2014/24 artikli 10 punkti h tähenduses peab kitsalt piirduma erilise olemusega organisatsioonide ja ühendustega, see tähendab organisatsioonidega, kelle eesmärk ei ole tulu saamine ja kes ei saa oma liikmetele isegi kaudselt mingit kasu pakkuda.

Kolmandaks tuleb märkida, et Euroopa Kohus on otsustanud, et selle mõiste alla kuuluvad organisatsioonid ja ühendused, kelle eesmärk on täita sotsiaalseid ülesandeid, kellel puudub äriiline eesmärk ning kes reinvesteerivad võimaliku kasumi organisatsiooni või ühenduse eesmärgi saavutamiseks (21. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Falck Rettungsdienste ja Falck, C-465/17, EU:C:2019:234, punkt 59).

Nõudes, et võimalik kasum reinvesteeritakse asjaomase organisatsiooni või ühenduse eesmärgi saavutamiseks, leidis Euroopa Kohus ühelt poolt, et seda kasumit tuleb kasutada selle organisatsiooni või ühenduse sotsiaalsete ülesannete täitmiseks, ning teiselt poolt välistas selgelt, et seda kasumit saaks jaotada nimetatud organisatsiooni või ühenduse aktsionäridele või liikmetele. Sellest järeldub, et organisatsioonid ja ühendused, kellel on võimalus jaotada oma liikmetele kasumit, ei kuulu direktiivi 2014/24 artikli 10 punkti h kohaldamisalasse.

Sellist tõlgendust toetab ka direktiivi artikkel 77 koostoimes direktiivi põhjendusega 118, mis lubab liikmesriikidel näha ette, et hankijad võivad reserveerida õiguse osaleda riigihankemenetlustes, mis on seotud üksnes teatavate teenustega, ainult organisatsioonidele, kes vastavad artikli 77 lõikes 2 loetletud tingimustele. Nende tingimuste hulgas on ühelt poolt artikli 77 lõike 2 punkt b, mille kohaselt peaks kasumi jaotamise või ümberjaotamise korral see põhinema eraldatuse põhimõttel, ja teiselt poolt artikli 77 lõike 2 punkt c, mille kohaselt põhinevad lepingut täitva organisatsiooni juhtimisstruktuur või omandisuhted töötajate omandi või osalemise põhimõtetel või nõuavad töötajate, kasutajate või sidusrühmade aktiivset osalemist.

Eeltoodud kaalutlustest tuleneb, et kui ühenduse või organisatsiooni liikmed võivad saada kasu või kaudselt kasu, mis on seotud selle ühenduse või organisatsiooni tegevusega, siis ei saa see ühendus või organisatsioon kuuluda direktiivi 2014/24 artikli 10 punktis h ette nähtud erandi alla.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=262427&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=325735>

Vaidlustuse esitamine

Kohtuasi C-100/12, 04.07.13 (märksõnad: kaebus, mis põhineb sellel, et edukas pakkumus ei vastanud hanke tehnilisele kirjeldusele; eduka pakkuja vastukaebus, mis põhineb sellel, et kaebuse esitanud pakkuja pakkumus ei vastanud tehnilisele kirjeldusele)

Antud kohtuasjas oli küsimuseks see, kas direktiivi 89/665 sätteid ja eelkõige selle artikleid 1 ja 2 tuleb tõlgendada nii, et kui riigihanke vaidlustusmenetluses esitab edukas pakkuja vastuvõetamatuse vastuväite, mis tugineb sellel, et kaebuse esitanud pakkujal puudus õigus kaebust esitada, kuna hankija oleks pidanud tema esitatud pakkumuse tagasi lükkama, sest see ei vastanud hankedokumentides esitatud tehnilistele kirjeldustele, siis on nimetatud artikli 1 lõikega 3 vastuolus see, kui põhikaebus tunnistatakse vastuvõetamatuse vastuväite eelneva kontrollimise tulemusel vastuvõetamatuks, olukorras, kus kaebuse esitaja ise on vaidlustanud eduka pakkuja pakkumuse õiguspärasuse täpselt samadel põhjustel ning need kaks ettevõtjat on ainsad hankes osalejad.

Euroopa Kohus leidis, et direktiivi 89/665 artikli 1 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et kui lepingu sõlminud ja vastukaebuse esitanud edukas pakkuja esitab riigihanke vaidlustusmenetluses vastuvõetamatuse vastuväite, mis tugineb sellele, et kaebuse esitanud pakkujal puudus õigus kaebust esitada, kuna hankija oleks pidanud tema esitatud pakkumuse tagasi lükkama, sest see ei vastanud hankedokumentides esitatud tehnilistele kirjeldustele, siis on nimetatud sättega vastuolus see, kui põhikaebus tunnistatakse vastuvõetamatuse vastuväite eelneva kontrollimise tulemusel vastuvõetamatuks, ilma et lahendataks küsimust nii lepingu sõlminud eduka pakkuja pakkumuse kui ka põhikaebuse esitanud pakkuja pakkumuse vastavuse kohta nimetatud tehnilistele kirjeldustele.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=139104&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=136803>

Kohtuasi C-161/13, 08.05.14 (märksõnad: kaebuse esitamise tähtaeg)

Direktiivi 1992/13 (muudetud direktiiviga 2007/66/EÜ) artikli 1 lõikeid 1 ja 3 ning artikli 2a lõike 2 viimast lõiku tuleb tõlgendada nii, et hankemenetluses edukaks pakkujaks tunnistamise otsuse peale tühistamiskaebuse esitamise tähtaja kulgemine peab algama uuesti juhul, kui hankija teeb pärast edukaks tunnistamise otsuse tegemist, kuid enne hankelepingu allkirjastamist uue otsuse ja see võib mõjutada edukaks tunnistamise otsuse õiguspärasust. Nimetatud tähtaeg hakkab kulgema pakkujatele hilisemast otsusest teatamisest või kui seda ei toimu, siis alates hetkest, kui nad sellest teada saavad (p. 47). Juhul, kui pakkuja saab pärast liikmesriigi õiguses ette nähtud vaidlustamistähtaja möödumist teada enne hankemenetluses edukaks tunnistamise otsuse tegemist väidetavalt toime pandud õigusrikkumisest, saab ta selle otsuse vaidlustada üksnes selle tähtaja jooksul, välja arvatud juhul, kui liikmesriigi õiguses on otsesõnu ette nähtud, et see toimub liidu õiguse kohaselt (p. 48). Seega peaksid hankijad olema ettevaatlikud ja ebaõnnestunud pakkujad valvsad ka edukaks pakkujaks tunnistamise otsuse ja lepingu sõlmimise ajavahemikul. Selles ajavahemikus tehtud riigihangete seaduse rikkumised on samamoodi vaidlustatavad nagu need, mis on tehtud enne edukaks tunnistamise otsuse tegemist ning käivitavad uue 30-päevase kaebetähtaja (või muu kohalikus seadusandluses ettenähtud ajaperioodi) kulgemise.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=151967&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=136847>

Kohtuasi C-538/13, EU:C:2015:166, 12.03.15 (märksõnad: vaidlustamise tähtjad)

Hindamiskriteeriumid tuleb esitada hanketeates või hankedokumentides ja asjaolu, et need ei ole arusaadavad või on ebaselged, võib kujutada endast direktiivi 2004/18 rikkumist (p 53). Kui järeldub, et hanketeate tingimused olid tõesti pakkuja jaoks arusaamatud ja tal ei olnud võimalik esitada kaebust enne siseriiklikus õiguses ette nähtud tähtaja möödumist, siis tuleb lugeda vastuvõetavaks kaebuse esitamine kuni edukaks tunnistamise otsuse vaidlustamiseks ette nähtud tähtaja möödumiseni (p 57). Direktiivi 2004/18 artiklit 2, artikli 44 lõiget 1 ja artikli 53 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et need nõuavad, et hanketeate õiguspärasust peab pärast liikmesriigi õiguses ette nähtud tähtaja möödumist olema võimalik vaidlustada sellisel piisavalt informeeritud ja mõistlikult tähelepanelikul pakkujal, kellel oli võimalik aru saada hanketeate tingimustest alles siis, kui hankija pärast pakkumuste hindamist oli ammendavalt oma otsust põhjendanud (p 58).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=162829&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=69753>

Kohtuasi C-61/14, EU:C:2015:655, 06.10.15 (märksõna: riigilõivud)

Kuna ettevõtjal peab hankemenetluses osalemiseks olema vastav majanduslik ja finantsseisund (p 64), siis võib riigihangetega seotud halduskohtumenetluses nõuda kaebuse esitamisel suuremate riigilõivude maksmist kui muudes asjades (p 79), kui niisugune süsteem ei põhjusta samas majandusharus tegutsevate ettevõtjate vahelist diskrimineerimist (p 63).

Isikult, kes esitab kohtule mitu kaebust, mis puudutavad sama hankemenetlust, võib nõuda lõivu maksmist ka mitmekordselt. Direktiivi 89/665 artikliga 1 ega võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtetega ei ole vastuolus ka see, kui isik on kohustatud maksma täiendavat kohtulõivu, et esitada poolelioleva menetluse raames sama hankemenetluse kohta täiendavaid väiteid (p 79).

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=169187&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=303464>

Kohtuasjad C-439/14 ja C-488/14, ECLI:EU:C:2016:688, 15.09.16 (märksõna: õiguspärase käitumise tagatis)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=183368&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=696770>

Kohtuasi C-391/15, ECLI:EU:C:2017:268, 05.04.17 (märksõna: vaidlustuse ese, direktiivi vahetu õigusmõju)

Hankija otsus, millega lubati pakkuja hankemenetluses osalema, kujutab endast otsust direktiivi 89/665 artikli 1 lõike 1 tähenduses ja selline otsus peab olema vaidlustatav. Direktiivi 89/665 sätetega on vastuolus asjaolu, et käsitletavat liikmesriigi õigusnormid nõuavad, et pakkuja ootaks igal juhul ära hankelepingu sõlmimise otsuse, enne, kui ta saab esitada kaebuse selle peale, et teine pakkuja lubati hankemenetluses osalema.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=189625&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=707846>

Kohtuasi C-328/17, ECLI:EU:C:2018:958, 28.11.2018 (p-d 44–59) (märksõna: ühistransporditeenuse osutamine; kaebeõigus)

Hankija otsuste vaidlustamiseks peab ettevõtjal olema põhjendatud huvi või ta peab olema kahju kannatanud või võib kahju kannatada. Kui ettevõtja ei ole pakkumust esitanud, on seda aga raske tõendada. Põhjendatud huvi võib erandina tunnustada ettevõtja puhul, kes pakkumust ei esitanud, kui vaidlustatakse seda, et hankemenetlus jäeti korraldamata või korraldati, või vaidlustatakse hanketeate otseselt välistavad tingimused või viimaks ka tingimused, mis seavad arusaamatuid või täiesti eproportsionaalseid või pakkumuse esitamist võimatuks muutvaid kohustusi. Sellist kaebust ei saa esitada pärast seda, kui hankija on teinud hankelepingu sõlmimise otsuse. Seega tuleb direktiivi 89/665/EMÜ artikli 1 lõiget 3 ja direktiivi 92/13/EMÜ artikli 1 lõiget 3 tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus sellised õigusnormid, mis ei võimalda ettevõtjatel esitada kaebust hankija otsuste peale, mis puudutavad hankemenetlust, milles nad otsustasid mitte osaleda põhjusel, et selle menetluse suhtes kohaldatav regulatsioon muutis väga ebatõenäoliseks, et hankeleping nendega sõlmitaks. Liikmesriigi pädeval kohtul tuleb siiski kõiki menetlust iseloomustavaid olulisi asjaolusid arvesse võttes põhjalikult hinnata, kas nende õigusnormide konkreetne kohaldamine võib piirata asjaomaste ettevõtjate õigust tõhusale kohtulikule kaitsesele.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=208242&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3162492>

Kohtuasi C-300/17, ECLI:EU:C:2018:635, 07.08.2018 (p-d 33–59) (märksõna: kahju hüvitamine)

Direktiivi 89/665/EÜ artikli 2 lõiget 6 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus niisugune siseriiklik menetlusnorm, mis seab riigihankeid ja riigihankelepingute sõlmimist reguleerivate õigusnormide rikkumisele tugineva tsiviilõigusliku nõudeõiguse kasutamise tingimuseks, et eelnevalt on riigihangete vaidlustuskomisjon või kohus selle vaidlustuskomisjoni otsuse kohtuliku kontrolli käigus lõpliku otsusega tuvastanud õigusrikkumise, kuna see ei võta asjaomaselt pakkujalt õigust tõhusale õiguskaitsevahendile. Samuti ei ole Euroopa Liidu õigusega vastuolus see, kui siseriiklik menetlusnorm lubab riigihankemenetluses hankijate tehtud otsuseid esimese astmena läbi vaatava vaidlustuskomisjoni otsuste üle teostatava kohtuliku kontrolli käigus hinnata üksnes väiteid, mis on esitatud vaidlustuskomisjonis, kuna see tagab kaitseõigused ja nõuetekohase menetluse kulgemise, hoides muu hulgas ära uute väidete hindamisega kaasneva menetluse pikaajalise kestuse.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=204751&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3162689>

Kohtuasi C-54/18, ECLI:EU:C:2019:118, 14.02.2019 (p-d 27, 29–31, 33, 35–36, 38 40, 42) (märksõnad: pakkujate kvalifitseerimise ja hankemenetlusest kõrvale jätmise otsuste vaidlustamine; kaebetähtaeg)

Liikmesriigid peavad looma pakkujate ja taotlejate õiguste kaitseks piisavalt täpsete, selgete ja ootuspäraste tähtaegade süsteemi, et isikud teaksid oma õigusi ja kohustusi ning hankijate otsuseid saaks edasi kaevata tõhusalt ja võimalikult kiiresti. Seda on võimalik saavutada vaid juhul, kui vaidlustamise tähtajad hakkavad kulgema kuupäeval, mil kaebaja sai või oleks pidanud teada saada kõnealuste sätete väidetavast rikkumisest. Direktiivi 89/665 artikli 1 lõige 3 näeb ette, et liikmesriigid tagavad, et nende kehtestatavate menetlusnormide kohaselt oleks vaidlustamine võimaldatud vähemalt kõigile neile isikutele, kellel on või on olnud huvi konkreetse lepingu sõlmimise vastu või kelle huvid on või võivad olla väidetava rikkumise tõttu kahjustatud, näiteks konkurendi suhtes tehtava ebaseadusliku kvalifitseerimise otsuse tõttu.

Liikmesriikide loodav tähtaegade süsteem ei tohi kahjustada harta artiklis 47 sätestatud õigust tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele. Seega peab asjasse puutuv isik saama tutvuda tema suhtes tehtud otsuse põhjendustega, lugedes kas otsust ennast või saades oma sellekohase taotluse põhjal teada selle põhjendused, et võimaldada sellel isikul kaitsta oma õigusi parimates võimalikes tingimustes ja otsustada täielikult informeerituna, kas on tarvis pädevasse kohtusse pöörduda, kui ka täielikult võimaldada viimati nimetatul kontrollida käsitletava riigisisese otsuse seaduslikkust.

Direktiivi 89/665 ning eelkõige selle artikleid 1 ja 2c koosmõjus harta artikliga 47 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus põhimõte, mille kohaselt tuleb hankija otsused vaidlustada liikmesriigi õigusaktides sätestatud tähtaja jooksul nende otsuste teatavaks tegemisest ning seda mitte tehes lõpeb ka vastavate otsuste vaidlustamise õigus. Seega ei ole võimalik sellist otsust enam vaidlustada, selle rikkumise suhtes menetlust algatada ega tugineda selle otsuse õigusvastasusele hilisemate otsuste või aktide vaidlustamisel.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=210961&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5767129>

Kohtuasi C-333/18, ECLI:EU:C:2019:675, 05.09.2019 (p-d 33, 22–23, 31, 24–25, 28) (märksõnad: kaebeõigus; põhikaebuse vastuvõetavus vastukaebuse põhjendatuse korral)

Kuigi liikmesriikidel on menetlusautonoomia, ei saa see õigustada riigisiseseid õigusnorme, mis muudavad võimatuks või ülemäära raskeks liidu õiguskorraga antud õiguste kasutamise, sh kaebeõiguse. Selleks, et hankija otsuste läbivaatamist saaks pidada tõhusaks, peavad saama direktiivi 89/665 artikli 1 lõike 1 kolmanda lõigu ja lõike 3 kohaselt läbivaatamist nõuda mis tahes isikud, kellel on või on olnud huvi konkreetse lepingu vastu ja kes on väidetava rikkumise tõttu kahju kannatanud või võivad kahju kannatada. Seega, kui kaks pakkujat esitavad hankemenetluse järel üksteise hankest kõrvalejätmise eesmärgil kaebused, on kummalgi pakkujal huvi konkreetse lepingu vastu eelviidatud õigusnormide tähenduses. Ühelt poolt võib ühe pakkuja hankemenetlusest kõrvalejätmine tingida selle, et teise pakkuja pakkumus tunnistatakse otse sama menetluse raames edukaks. Teiselt poolt võib juhul, kui kõik pakkujad hankemenetlusest kõrvale jäetakse või hankemenetlus tühistatakse, kuna alles jäänud nõuetekohased pakkumused ei vasta piisavalt hankija ootustele, ja algatatakse uus hankemenetlus, iga pakkuja selles osaleda ning saavutada seeläbi kaudselt oma pakkumuse edukaks tunnistamine. Seetõttu on võrdväärne õiguspärane huvi teiste pakkumuste tagasilükkamise vastu nii edukal kui ka edutul pakkujal.

Samas ei ole pakkumuse edukaks tunnistamise otsust õigust vaidlustada pakkujal, kes on hankemenetlusest (jõustunud kohtuotsusega) lõplikult kõrvale jäetud.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=217491&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=14931622>

Kohtuasi C-620/17, ECLI:EU:C:2019:630, 29.07.2019 (p-d 35, 42–43, 45–46, 54–55, 60, 64) (märksõnad: õigus tõhusale kohtulikule kaitsele; teistmine; liikmesriikide vastutus liikmesriigi kohtute toimepandud liidu õiguse rikkumiste korral)

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=216546&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=602403>

Kohtuasi C-771/19, ECLI:EU:C:2021:232, 24.03.2021 (p-d 31, 32, 38–39, 41–42, 46) (märksõnad: hankija otsuse vaidlustamine; edutu pakkuja õigustatud huvi)

Pakkujatel, kelle hankemenetlusest kõrvalejätmist taotletakse, on hankemenetluses võrdne õigustatud huvi teiste pakkujate hankemenetlusest kõrvale jätmise suhtes, et sõlmida ise hankeleping. Ühelt poolt võib ühe pakkuja hankemenetlusest kõrvale jätmise viia selleni, et teine pakkuja tunnistatakse samas menetluses kohe edukaks, ja teiselt poolt võivad juhul, kui mõlemad pakkujad jäetakse hankemenetlusest kõrvale ja algatatakse uus hankemenetlus, mõlemad pakkujad selles osaleda ning saavutada seeläbi kaudselt hankelepingu sõlmimise.

Pakkuja, kelle pakkumus on riigihankemenetlusest kõrvale jäetud enne edukaks tunnistamise etappi ning kelle taotlus peatada sellest menetlusest kõrvalejätmise otsuse täitmine on jäetud rahuldamata, võib samal ajal esitada taotluse peatada teise pakkuja pakkumuse vastavaks tunnistamise otsuse täitmine. Selleks võib esitada mis tahes väiteid liidu riigihankeõiguse või seda õigust rakendavate liikmesriigi õigusnormide rikkumise kohta. Sealhulgas võib esitada ka väiteid, millel ei ole seost nende nõuetele mittevastavustega, mille tõttu tema pakkumus tagasi lükati. Seda võimalust ei mõjuta asjaolu, et tema hankemenetlusest kõrvale jätmise otsuse kohta esitatud vaidlustus sõltumatule riigisisesele asutusele, mille see pakkuja pidi liikmesriigi õiguse kohaselt eelnevalt esitama, jäeti rahuldamata, tingimusel, et see rahuldamata jätmise ei ole jõustunud.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=239242&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=827735

Kohtuasjad C-721/19 ja C-722/19, ECLI:EU:C:2021:672, 02.09.2021 (p-d 27–28, 39, 44, 48–49, 53, 63–65) (märksõnad: kontsessioonilepingu uuendamine/muutmine; olulised muudatused; kaebeõigus)

Kui algse kontsessioonilepingu täitmise tingimusi muudeti oluliselt, võib ettevõtja, kes ei osalenud selle kontsessiooni andmise alguses menetluses, esitada kaebuse kontsessiooni uuendamise otsuse peale tingimusel, et tal on hetkel, mil peaks toimuma kontsessiooni uuendamine, selle kontsessiooni saamise huvi. Kõnealune ettevõtja ei ole kohustatud tõendama, et ta osaleks tõepoolest selles uues kontsessiooni andmise menetluses, vaid piisavaks tuleb pidada niisuguse võimaluse olemasolu (vt C-333/18, p 29). Selleks, et tõendada, et asjaomased muudatused on olulised, peab ettevõtjal olema võimalik esitada kaebus, milles ta nõuab vastavat kontrolli.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=245527&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=9292374

Kohtuasi C-927/19, ECLI:EU:C:2021:700, 07.09.2021 (p-d 71, 78, 82, 89, 90, 111, 115–118, 123, 125–126, 148, 156–158) (märksõnad: kvalifitseerimise tingimus; tehniline kirjeldus; lepingu täitmise tingimus; ärisaladus; õiguskaitsevahendid; fakultatiivsed hankemenetlusest kõrvaldamise alused)

Hankija otsus keelduda avaldamast ettevõtjale teise ettevõtja taotluses või pakkumuses sisalduvat konfidentsiaalseks peetavat teavet on akt, mille peale saab edasi kaevata. Kui liikmesriik, kelle territooriumil toimub kõnealune riigihankemenetlus, on näinud ette, et hankija otsust vaidlustada sooviv isik esitaks enne kohtusse pöördumist kõigepealt halduskaebuse, võib see liikmesriik ette näha ka seda, et selle avaldamisest keeldumise otsuse kohtus vaidlustamisele peab eelnema sellise halduskaebuse esitamine.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=245661&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=9292142

**Kohtuasi C-471/21 P(R), ECLI:EU:C:2021:984, 01.12.2021 (p-d 55, 64–66, 73–75, 78, 83)
(märksõnad: huvide konflikt, ajutiste meetmete kohaldamine)**

Ajutiste meetmete kohaldamise menetluse eesmärk on tagada tulevikus tehtava lõpliku otsuse täieulatuslik toime. Selle eesmärgi saavutamiseks tuleb hinnata, kas ajutine meede on vajalik selleks, et hoida ära tõsise ja korvamatu kahju tekkimine ajutisi meetmeid taotlevale poolele. Viimase ülesanne on tõendada, et ta ei saa oodata sisulise menetluse lõpuni, ilma et talle selline kahju tekiks. Kuigi sellise kahju olemasolu tuvastamiseks ei ole vaja nõuda kahju tekkimise ja vältimatuse absoluutse kindlusega tõendamist ning piisab sellest, kui kahju tekkimine on piisava tõenäosusega ette nähtav, on ajutisi meetmeid taotlev pool siiski kohustatud tõendama asjaolud, millest nähtub, et sellise kahju tekkimine on tõenäoline. Üksnes akti niivõrd ilmne õigusvastasus, et see isegi ei näi õiguspärane, toob endaga kaasa selle akti täitmise peatamise ilma, et hageja peaks tõendama selle täitmise jätkamise korral tõsise ja korvamatu kahju olemasolu. Kui aga edutu pakkuja suudab tõendada, et esineb iseäranis tõsine *fumus boni juris*, ei saa temalt nõuda tõendamist, et tema esitatud ajutiste meetmete kohaldamise taotluse rahuldamata jätmise võiks talle tekitada korvamatut kahju, kuid selline leebem käsitlus on kohaldatav ainult lepingu sõlmimisele eelneval ajal tingimusel, et ooteajast on kinni peetud.

Samas võivad liikmesriigid ette näha, et ooteaega ei kohaldata, kui direktiiv 2014/24 ei nõua hanketeate eelnevat avaldamist Euroopa Liidu Teatajas. Seetõttu ei kohusta direktiiv liikmesriike tagama edututele pakkujatele või teistele huvitatud isikutele võimalust taotleda ajutiste meetmete kohaldamist juhul, kui hankija otsustab oma riigisisese õiguse alusel korraldada väljakuulutamiseteta läbirääkimistega menetluse, kui see on tingimata vajalik, kuna avaliku sektori hankijale ettenägematutest asjaoludest tingitud kiireloomulisuse tõttu ei ole avatud või piiratud menetluste või konkurentsipõhise läbirääkimistega hankemenetluste tähtaegade täitmine võimalik. Erikorra kohaldamist õigustavate asjaolude hulka kuulub äärmiselt kiireloomulise olukorra esinemine. See eeldab tingimata, et asjaomane hankeleping tuleb sõlmida ja täita viivitamata, ja sel põhjusel võib jätta tavaliselt kohaldatavad tähtajad järgimata ning jätta võimaldamata edututel pakkujatel või teistel huvitatud isikutel peatada lepingu sõlmimine või täitmine.

Kuigi direktiivi 89/665 artikli 2d lõike 1 punkt a näeb ette, et leping tuleb tunnistada tühiseks, kui hankija on sõlminud lepingu ilma hanketeate eelneva avaldamiseta Euroopa Liidu Teatajas ilma, et see oleks olnud direktiivi 2014/24 sätete kohaselt lubatud, peab sellise range karistuse kohaldamine piirduma liidu hankeõiguse rikkumise kõige raskemate juhtudega.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=250786&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=3779164

Kohtuasi C-497/20, ECLI:EU:C:2021:1037, 21.12.2021 (p-d 56, 58–62, 64, 68–69, 72–74, 80) (märksõnad: õiguste tõhus kohtulik kaitse, kaebeõigus, hankemenetlusest kõrvale jätmise lõplikkus)

Direktiivi 2014/24 või direktiivi 2014/23 kohaldamisalasse kuulavas hankemenetluses hankija tehtud otsuse peab saama edasi kaevata tõhusalt ja võimalikult kiiresti, et vaidlustada selle otsuse kooskõla riigihankeid reguleeriva liidu õigusega või seda õigust üle võtvate liikmesriigi eeskirjadega. Kaebuse peavad saama esitada mis tahes isikud, kellel on või on olnud huvi konkreetse lepingu vastu ja kes on väidetava rikkumise tõttu kahju kannatanud või võivad kahju kannatada. Juhul kui õigussubjektidel on asjaomases valdkonnas võimalus pöörduda sõltumatusse ja erapooletusse seaduse alusel moodustatud kohtusse, ei saa riigisisest õigusnormi, mis takistab kõrgeima halduskohtu antud sisulisi hinnanguid liikmesriigi kohtusüsteemi kõrgeimal kohtul veel kord läbi vaadata, käsitada õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele piiranguna. Isikud, kes on kandnud kahju seeläbi, et viimase kohtuastmena asja lahendava kohtu lahendiga rikuti nende õigust tõhusale õiguskaitsevahendile, võivad nõuda

kõnealuse liikmesriigi vastutuse kohaldamist juhul, kui on täidetud tingimused, mille kohaselt peab rikkumine olema piisavalt selge ning esinema otsene põhjuslik seos rikkumise ja kahju kandnud isikul tekkinud kahju vahel.

Hankemenetlusest kõrvale jäetud pakkujaid ei loeta enam asjaomasteks pakkujateks ja neile ei pea hankelepingu sõlmimise otsust teatavaks tegema, kui nende hankemenetlusest kõrvaldamine on muutunud lõplikuks. Pakkujate hankemenetlusest kõrvale jätmise on lõplik, kui talle on sellest teatatud ja kõrvalejätmine on sõltumatu järelevalveasutuse ehk sõltumatu ja erapooletu seaduse alusel moodustatud kohtu poolt õiguspäraseks tunnustatud või kui selle peale ei saa enam esitada kaebust. Seega on pakkujate õiguse vaidlustada lepingu sõlmimise otsus seisukohalt määrav see, et kõrvalejätmise otsus ei ole muutunud lõplikuks, ja muud asjasse puutumatud asjaolud, nagu kõrvale jäetud pakkujate koht paremusjärjestuses või hankemenetluses osalenud pakkujate arv, seda õigust ei mõjuta (vt C-131/16, EU:C:2017:358, p-d 57 ja 58, ning C-33/18, EU:C:2019:675, p-d 29–32). Seevastu juhul, kui neid pakkujaid ei ole veel lõplikult kõrvale jäetud, tuleb neile edastada hankelepingu sõlmimise otsus koos asjakohaste põhjenduste kokkuvõttega ja teade lepingu sõlmimisele eelneva ooteaja kohta, mida pärast sõlmimisotsust kohaldatakse.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=251515&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=3782170

Kohtuasi T-849/19, ECLI:EU:T:2022:28, 26.01.2022 (p-d 23, 25–27, 50) (märksõnad: põhjendatud huvi tühistamishagi esitamiseks ettevõtjal, kes ei osalenud hankemenetluses väidetava diskrimineerivate tingimuste tõttu; kahju tekkimine)

Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on füüsilise või juriidilise isiku esitatud tühistamishagi vastuvõetav üksnes siis, kui sellel isikul on vaidlustatud akti tühistamiseks huvi. Selline huvi eeldab, et selle akti tühistamine võib iseenesest tekitada õiguslikke tagajärgi ja et hagi tulemusel võib selle esitanud isik saada mingit kasu. Hankemenetluses osalemine võib põhimõtteliselt kujutada endast tingimust, mille täidetud on nõutav tõendamaks, et asjaomasel isikul on põhjendatud huvi kõnealust lepingut saada või ta võib nimetatud lepingu sõlmimise otsuse väidetava õigusvastasuse tõttu kahju kannatada. Samas juhul, kui ettevõtja ei esita pakkumust riigihanke alusdokumentides või tehnilistes tingimustes olevate väidetavalt diskrimineerivate tingimuste tõttu, siis on liigne nõuda, et ta esitaks enne, kui ta saab selliste tingimuste vastu kasutada direktiivis 89/665 ette nähtud õigust vaidlustusmenetlusele, kõnealuses hankemenetluses pakkumuse sellele vaatamata, et võimalus, et nende tingimuste olemasolul sõlmitakse leping temaga, puudub. Kuna sellise ettevõtja kaebeõigust tunnustatakse vaid erandina, peab ettevõtja tõendama, et hanketingimused muudavad pakkumuse esitamise võimatuks.

Hankelepingu sõlmimise võimaluse kaotamist saab pidada tegelikuks ja kindlaks kahjuks üksnes siis, kui juhul, kui asutus ei oleks tegutsenud õigusvastaselt, ei oleks kahtlust, et see hankeleping oleks sõlmitud ettevõtjaga, kes on esitanud kahju hüvitamise nõude.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=252763&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=1148598

Kohtuasi C-532/20, ECLI:EU:C:2022:128, 24.02.2022 (p-d 23–25, 28, 30, 32–33, 37) (märksõnad: võrgustikusektori hankija hankemenetlus, vaidlustamisõigus, vaidlustamistähtajad)

Vaidlustustähtaeg, mille jooksul saab vaidlustada võrgustikusektori hankija otsuse, mis on tehtud direktiivi 2014/25 või direktiivi 2014/23 kohaldamisalasse kuuluva hankemenetluse raames või on seotud sellise menetlusega, määratakse kindlaks võrgustikusektori hankijate

otsusest pakkujatele teatamise korraga. Seega peab see tähtaeg olema vähemalt kümme kalendripäeva alates päevast, mis järgneb selle otsuse pakkujale või taotlejale saatmise kuupäevale, kui kasutatakse elektroonilist saatmisviisi. Kui vaidlustatakse direktiivi art 2 lg 1 p-s b osutatud otsused, millest ei ole vaja eraldi teatada, on see tähtaeg vähemalt kümme kalendripäeva alates asjaomase otsuse avaldamise kuupäevast. Kui liikmesriigi õiguses on ette nähtud, et see kümnepäevane tähtaeg hakkab kulgema kõikide pakkujate, sh eduka pakkuja puhul võrgustikusektori hankija aktist teadasaamisest järgneval päeval, peab edukas pakkuja, kes kavatses vaidlustada mõne kõrvalejäetud pakkuja pakkumuse vastuvõetavaks tunnistamise otsuse, esitama oma vaidlustuse selle tähtaja jooksul. Edukas pakkuja võib olla kohustatud järgima seda tähtaega isegi juhul, kui see otsus on osa pakkuja edukaks tunnistamise otsusest, ja isegi siis, kui see pakkuja ei ole või ei ole veel seda otsust vaidlustanud.

Tõhusa õiguskaitse tagamiseks peab pakkujatele teatavaks tehtud võrgustikusektori hankija otsusele olema lisatud kokkuvõtte asjakohastest põhjendustest. Olukorras, kus hankija mõne otsuse asjakohaseid põhjendusi ei ole pakkujatele teatavaks tehtud otsuse avaldamise teel ega sellest teatavaks tegemise ajal, ei saa hakata tähtaeg, mille jooksul edukas pakkuja võib vaidlustada hankija otsuse, millega tunnistatakse ühe kõrvalejäetud pakkuja pakkumus vastuvõetavaks, kulgema alates selle otsuse kättesaamise kuupäevast, vaid hakkab kulgema kuupäevast, mil asjaomasele pakkujale teatati selle otsuse asjakohased põhjendused, tagades nii, et kõnealune pakkuja sai teada või võis teada saada võimalikest liidu õiguse rikkumistest selles otsuses.

Vaidlustamisõigus on direktiivi 92/13 art 1 lg-st 3 tulenevalt muuhulgas pakkujatel, kes leiavad, et konkurendi hankemenetluses osalemist lubav otsus on ebaseaduslik ja võib neile kahju tekitada, ning see oht on piisav, et olla aluseks põhjendatud huvi tekkimisele nimetatud otsus vaidlustada. Sellisel juhul pole tarvis võtta arvesse kahju, mida võib lisaks tekitada see, kui edukaks tunnistatakse teine pakkuja.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=254593&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=3183419

C-493/22 Armaprocure, ECLI:EU:C:2023:291, 16.03.2023 (märksõnad: direktiivid 2009/81 ja 89/665, kaebeõigus), p-d 42-26 UUS!

Riigihankemenetluses on pakkujatel, kelle hankemenetlusest kõrvaldamist taotletakse, samaväärne õigustatud huvi teiste pakkujate pakkumuse tagasilükkamise suhtes, et sõlmida ise hankeleping, ning sealjuures ei oma tähtsust ei hankemenetluses osalenute ega vaidlustajate arv või nende esitatud põhjendused. Nimelt võib ühe pakkuja hankemenetlusest kõrvalejätmine viia selleni, et teine pakkuja tunnistatakse samas menetluses kohe edukaks. Teisalt võivad juhul, kui mõlemad pakkujad jäetakse kõrvale ja algatatakse uus hankemenetlus, mõlemad pakkujad selles osaleda ning seeläbi kaudselt saavutada hankelepingu sõlmimise.

Selline põhimõte kehtib siiski vaid juhul, kui pakkuja hankemenetlusest kõrvalejätmine ei ole kinnitatud jõustunud kohtulahendiga.

Pakkuja hankemenetlusest kõrvalejätmine on lõplik, kui talle on sellest teatatud ja kõrvalejätmine on sõltumatu järelevalveasutuse poolt õiguspäraseks tunnistatud või kui seda ei saa enam vaidlustada. Sellest järeldub, et pakkujate õiguse seisukohalt vaidlustada hankeotsus on määrav see, et kõrvalejätmine otsus ei ole muutunud lõplikuks.

Eduka pakkuja põhjendatud huvi hankeotsuse vaidlustamiseks on seega lahutamatu seotud põhjendatud huvi säilimisega vaidlustada otsus, millega ta sellest hankemenetlusest kõrvale jäeti. Seega juhul, kui edutul pakkujal puudub tema pakkumuse tagasilükkamise otsuse

vaidlustamiseks põhjendatud huvi, ei saa ta väita, et tal säilis põhjendatud huvi edukaks tunnistamise otsuse vaidlustamiseks. Sellist huvi ei saa tuletada asjaolust, et pakkuja võidakse hankemenetluses edukaks tunnistada juhul, kui hankija otsustab pärast selle otsuse kehtetuks tunnistamist algatada uue hankemenetluse.

Seega puudub edutul pakkujal põhjendatud huvi selle hankeotsuse vaidlustamiseks ilmselgelt juhul, kui pakkuja hankemenetlusest kõrvalejätmine tuleneb otsusest, mis on omandanud seadusjõu kas seetõttu, et selle suhtes ei saa enam kasutada õiguskaitsevahendit, kuna seda ei ole riigisisestes menetlusnormides ette nähtud tähtaja jooksul vaidlustatud, või põhjusel, et riigisisesel tasandil olemas olevad õiguskaitsevahendid on ammendunud.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=272193&pageIndex=0&doClang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=21496310>

C-53/22 VZ (Soumissionnaire définitivement exclu), ECLI:EU:C:2023:88, 09.02.2023 (märksõnad: mõiste „isik, kellel on või on olnud huvi konkreetse lepingu sõlmimise vastu või kes on väidetava rikkumise tõttu kahju kannatanud või võib kahju kannatada“, kaebeõigus) p-d 33, 34, 38 ja 40 UUS!

Eelotsuse küsimused puudutavad olukorda, kus ettevõtja, kes ei esitanud hankemenetluses pakkumust, kuna ta ei vastanud ühele asjaomases hanketeates ette nähtud osalemistingimustest, ja kes on saanud vaidlustada selle tingimuse lisamise kõnealusesse hanketeatesse, esitades nimetatud hanketeate peale kaebuse, mis jäeti rahuldamata otsusega, mida kinnitati jõustunud kohtuotsusega enne seda, kui tehti asjaomase hankelepingu sõlmimise otsus, soovib seda otsust vaidlustada.

Euroopa Kohtu kohtupraktikat arvestades ei saa asuda seisukohale, et selline ettevõtja kuulub mõiste „isik, kellel on või on olnud huvi konkreetse lepingu sõlmimise vastu või kes on väidetava rikkumise tõttu kahju kannatanud või võib kahju kannatada“ alla direktiivi 89/665 artikli 1 lõike 3 tähenduses.

Kui enne riigihankelepingu sõlmimise otsuse tegemist on pakkuja hankemenetlusest lõplikult kõrvale jäetud hankija otsusega, mis on jõustunud kohtuotsusega kinnitatud, tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et direktiivi 89/665 artikli 1 lõikega 3 ei ole vastuolus see, kui pakkuja jäetakse ilma õigusest vaidlustada asjaomases hankemenetluses lepingu sõlmimise otsus ja võimalusest vastav leping ise sõlmida.

Need kaalutlused kehtivad muu hulgas ka ettevõtja suhtes, kes ei esitanud hankemenetluses pakkumust, kuna tema puhul ei olnud täidetud üks asjaomases hanketeates nõutud tingimustest ja temaga ei oleks saanud seda riigihankelepingut sõlmida, ning kelle poolt hanketeate peale esitatud kaebus, milles ta seadis kahtluse alla selle tingimuse lisamise õiguspärasuse, on jäetud enne nimetatud hankelepingu sõlmimise otsuse tegemist rahuldamata otsusega, mis on jõustunud kohtuotsusega kinnitatud. Sellise ettevõtja olukord ei erine sisuliselt selles osas, mis puudutab tema lõplikku kõrvalejätmist sellisest hankemenetlusest, eelmises lõigus viidatud pakkuja olukorrast.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=270328&pageIndex=0&doClang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=21501670>

Direktiivide kohaldamine

Kohtuasi C-324/14, ECLI:EU:C:2016:214, 07.04.16 (p 83) (märksõna: direktiivide ajaline kohaldamine)

Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt kuulub kohaldamisele põhimõtteliselt see direktiiv, mis kehtib hetkel, mil hankija valib selle menetluse liigi, mida ta kavatses järgida, ning lahendab lõplikult küsimuse, kas riigihankelepingu sõlmimiseks on nõutav eelneva hankemenetluse korraldamine. Samas ei ole kohaldatavad sellise direktiivi sätted, mille ülevõtmise tähtaeg lõppes pärast seda kuupäeva (kohtuotsus, 10.7.2014, Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=et&jur=C,T,F&num=C-324/14&td=ALL>

Kohtuasi C-27/15, ECLI:EU:C:2016:399, 02.06.16 (sama märksõna)

<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=et&jur=C,T,F&num=C-410/14&td=ALL>

Kohtuasi C-388/17, ECLI:EU:C:2019:161, 28.02.2019 (p-d 44, 48, 53–54) (märksõnad: transport; võrgustikusektor)

Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb liidu õiguses määratlemata mõistete tähenduse ja ulatuse kindlaksmääramisel lähtuda nende tavalisest tähendusest tavakeeles, võttes samas arvesse terminite kasutamise konteksti ja nende sätete eesmärke, millesse need kuuluvad (12.06.2018 otsus asjas C -63/16, EU:C:2018:423, p 20).

Kohus selgitab, et „võrkude käitamine“ tegevus viitab õiguse teostamisele kasutada raudteevõrku veoteenuste osutamiseks, „võrkude pakkumise“ tegevus aga viitab võrgu majandamisele. Sellest tulenevalt tuleb direktiivi 2004/17 artikli 5 lõike 1 esimest lõiku tõlgendada nii, et raudteeveo-ettevõtja tegevus, mis seisneb avalikkusele veoteenuste osutamises, teostades õigust kasutada raudteevõrgustikku, kujutab endast „võrgu käitamist“ selle direktiivi tähenduses. Sama lõike teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et raudteeveoteenuste võrk selle sätte tähenduses on olemas juhul, kui veoteenuseid pakutakse vastavalt direktiivi 2012/34 ülevõtvatele liikmesriigi õigusnormidele sellisel raudteeinfrastruktuuril, mida majandab riigiasutus, kes jaotab selle infrastruktuuri läbilaskevõimet, isegi kui ta on kohustatud raudteeveo-ettevõtjate taotlused kuni läbilaskevõime ammendumiseni rahuldama.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=211187&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4861952>

Kohtuasi C-266/17 (liidetud ka C-267/17), ECLI:EU:C:2019:241, 21.03.2019 (p-d 75, 83) (märksõnad: otselepingu sõlmimine; bussiga avaliku reisijateveoteenuse osutamine)

Euroopa Kohus leidis, et määruse nr 1370/2007 (avaliku reisijateveoteenuse osutamine raudteel ja maanteel) artikli 5 lõige 2 ei ole kohaldatav selliste bussiga avaliku veoteenuste otselepingute sõlmimise suhtes, mida ei sõlmita kontsessioonilepingute kujul direktiivide 2004/17 (vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate ostjate hankemenetlused) ja 2004/18 (ehitustööde riigihankelepingute, asjade riigihankelepingute ja teenuste riigihankelepingute sõlmimise kord) tähenduses. Euroopa Kohtu praktika kohaselt kujutab otselepingute sõlmimise kord, mida kohaldatakse direktiivide 2004/17 ja 2004/18 kohaldamisalasse jäävatele olukordadele, endast erandit nendes direktiivides ette nähtud

menetluste kohaldamisest (vt 08.05.2014 otsus C-15/13, EU:C:2014:303, punkt 25) ning on seega nende kahe õigusakti ja nendes sätestatud korraga lahutamatult seotud.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=212007&pageIndex=0&doclang=ET&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=5789701>

Kohtuasi C-253/18, ECLI:EU:C:2019:386, 08.05.2019 (p-d 26, 29) (märksõnad: avalik reisijateveeteenus; otseleping)

Euroopa Kohus kinnitas, et direktiivi 2004/17 või 2004/18 kohaldamisalasse jäävate hangete puhul jäävad nende direktiivide tähenduses bussiga osutatava avaliku reisijateveeteenuse otselepingud mitte määruse nr 1370/2007 artikli 5 lõike 2, vaid otselepingute sõlmimise korra kohaldamisalasse, mis on välja kujunenud nende direktiivide alusel. Määruse nr 1370/2007 artikli 5 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et see ei ole kohaldatav selliste bussiga avaliku veeteenuste otselepingute sõlmimise suhtes, mida ei sõlmita kontsessioonilepingute vormis direktiivi 2014/23 tähenduses.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=213866&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=9651423>

Kohtuasi C-521/18, ECLI:EU:C:2020:867, 28.10.2020 (p-d 39, 42–45, 49) (märksõnad: võrgustiku sektori direktiivi 2014/25 kohaldamisala; postiteenuse osutamisega seotud tegevus)

Direktiivi 2014/25 esimeline kohaldamisala hõlmab tulenevalt artikli 13 lõikest 1 lisaks postiteenustele ka nende teenuste osutamisega seotud tegevusi. Samas selleks, et mõni teenus aitaks kaasa postiteenuste sektorisse kuuluvale tegevusele, ei tohi seos asjaomase turu ja selle sektori vahel olla ükskõik milline, kuna vastasel juhul eiratakse direktiivi 2014/25 artikli 19 lõike 1 mõtet. Seetõttu ei piisa vaid sellest, kui hanke esemeks olevad teenused aitaksid kaasa hankija tegevusele ja suurendaks selle kasumlikkust. Postiteenuste osutamisega seotud tegevus direktiivi 2014/25 13 lõike 1 tähenduses hõlmab kõiki tegevusi, mis aitavad tegelikult kaasa mõnele postiteenuste sektori tegevusele ja võimaldavad selle tegevusega selle tavapära tingimustes nõuetekohaselt tegeleda, ning välja jäävad tegevused, millega tegeletakse muul eesmärgil kui asjaomase sektori tegevus. Sama kehtib tegevuste kohta, mis on täiendavad ja sektoriülesed, kuid mis võiksid teistsugustel asjaoludel kaasa aidata muudele tegevustele, mis ei kuulu võrgustikusektorite direktiivi kohaldamisalasse. Eeltoodud põhjustel pidas kohus postiteenuste osutamisega seotud tegevuseks asjaomase teenuseosutaja kontorite majahoidja-, administraatori- ja juurdepääsukontrolli teenust ning seda nii kontorite suhtes, mis on avatud postiteenuse saajatele ja seega avalikkusele, kui ka kontoritele, mida kasutatakse haldusülesannete täitmiseks, kuna postiteenuste osutamine hõlmab ka nende teenuste haldamist ja kavandamist.

Samas märkis kohus lähtuvalt direktiivi 2014/25 artikli 6 lõigetest 1 ja 2, et juhul, kui võrgustiku sektori hankija kavandatav hankeleping hõlmab mitut tegevust ja võrgustiku sektori hankija otsustab sõlmida eri tegevuste kohta ühtse hankelepingu, tuleb selle suhtes kohaldada eeskirju, mida kohaldatakse hankelepingu peamiseks eesmärgiks oleva tegevuse puhul. Seega juhul, kui hange kavandatakse peamiselt tegevusteks, mis ei kuulu direktiivi 2014/25 esemelisse kohaldamisalasse, jääb hankeleping direktiivi 2014/25 esemelisest kohaldamisalast välja.

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=233008&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=19072406

Kohtuasi C-170/20, ECLI:EU:C:2020:908, 12.11.2020 (p-d 25–26, 33–35) (märksõnad: alla direktiivi kohaldamise piirmäär ja leping; piiriülese huviga leping)

Direktiividega 2014/24 ja 89/665 kehtestatud reeglid kohalduvad lepingute suhtes, mille eeldatav maksumus ületab direktiivis 2014/24 sätestatud piirmäär. Samas aga kohaldatakse vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale lepingute suhtes, mis küll oma eeldatava maksumuse tõttu ei kuulu riigihankelepingute sõlmimise direktiivide kohaldamisalasse, kuid millel on teatud piiriülene huvi, ELTL-i alusreegleid ja üldpõhimõtteid, eriti võrdse kohtlemise, mittediskrimineerimise ja läbipaistvuse põhimõtteid. Nendeks objektiivseteks kriteeriumiteks, mis võivad näidata teatud piiriülese huvi olemasolu, on eelkõige asjaomase turu suurus koos lepingu täitmiskohaga või lepingu tehniliste ja spetsiifiliste omadustega. Teatava piiriülese huvi olemasolu riigihankelepingu osas ei saa järeldada hüpoteetiliselt teatud abstraktsete elementide põhjal, vaid selleks peab konkreetselt hindama asjaomase turu olukorda.

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=234182&text=&dir=&doclang=FR&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=19060106

Kohtuasi C-299/19, ECLI:EU:C:2020:937, 18.11.2020 (p-d 39–42, 57) (märksõnad: maksetega hilinemine; ehitustööde riigihankeleping)

Kuna direktiivi 2000/35/EÜ, mille eesmärgiks on võidelda äritehingute puhul hilinenud maksimisega, artikli 2 punkt 1 sätestab, et „äritehingud“ on ettevõtjatevahelised või ettevõtjate ja riigiasutuste vahelised tehingud, mille tulemuseks on kaupade tarnimine või teenuste osutamine tasu eest, täpsustamata sealjuures eraldi ehitustöid, tekkis eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas „äritehinguna“ tuleks mõista ka direktiivi 2004/18 kohaseid ehitustööde riigihankelepinguid. Kohus selgitas, et ehitustööde riigihankeleping on direktiivi 2000/35 artikli 2 punkti 1 mõistes „äritehing“, kuna vastab mõlemale kõnealusel sättes toodud tingimusele. Esiteks peab tehing olema sõlmitud kas ettevõtjate vahel või ettevõtjate ja riigiasutuste vahel ning teiseks peab tehingu tulemuseks olema kaupade tarnimine või teenuste osutamine tasu eest. Kuivõrd mõiste „riigiasutus“ on direktiivi 2000/35 artikli 2 punkti 1 teises lõigus määratletud kui „igasugune ostja või üksus vastavalt määratlustele riigihanget käsitlevates direktiivides“ ja „ettevõtja“ mõiste on määratletud asjaomase direktiivi artikli 2 punkti 1 kolmandas lõigus kui „organisatsioon, mis tegeleb iseseisva majandus- või kutsetegevusega ka siis, kui sellega tegeleb üks isik“, vastab ehitustööde riigihankeleping direktiivi 2000/35 artikli 2 punkti 1 esimesele tingimusele. Teise tingimuse osas selgitas kohus, et kuna varasem kohtupraktika (C-722/18, p-d 31 ja 32) on kõnealusel direktiivi kohaldamisala määratletud väga laialt, tuleks lähtuda direktiivi 2000/35 artiklist 1 koostoimes põhjendustega 13 ja 22 ning kohaldada seda direktiivi kõigi maksete suhtes, mis tehakse äritehingute, sh ettevõtjate ja riigiasutuste äritehingute eest tasumise eesmärgil. Seega tuleb direktiivi 2000/35/EÜ artikli 2 punkti 1 esimest lõiku tõlgendada nii, et ka ehitustööde riigihankeleping kujutab endast äritehingut, mille tulemuseks on kaupade tarnimine või teenuste osutamine selle sätte tähenduses, ning seega kuulub ka ehitustööde riigihankeleping direktiivi 2000/35/EÜ esemelisse kohaldamisalasse.

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=233868&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=19072852

Kohtuasi C-835/19, ECLI:EU:C:2020:970, 26.11.2020 (p-d 43–47, 50) (märksõnad: kontsessioonilepingute sõlmimine)

Tulenevalt direktiivi 2014/23 artiklist 1 koostoimes põhjendusega 8, on selle direktiivi eesmärk üksnes kehtestada eeskirjad avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijate poolt selliste kontsessioonilepingute sõlmimise menetlustele, mille eeldatav maksumus ei ole direktiivi

2014/23 artiklis 8 ette nähtud piirmääradest väiksem. Seega on kõnealune direktiiv kohaldatav üksnes juhul, kui avaliku või võrgustiku sektori hankija on alustanud kontsessiooni andmise menetlust.

Kuna direktiivi 2014/23 artikli 2 lõike 1 esimene lõik tunnustab riiklike, piirkondlike ja kohalike ametiasutuste vaba otsustamise põhimõtet vastavalt liikmesriigi ja liidu õigusaktidele, võivad need „asutused“, keda käsitatakse õigustloova pädevusega asutusena, ja mitte ainult avaliku või võrgustiku sektori hankijatena, vabalt otsustada, kuidas kõige paremini korraldada ehitustöid või teenuste osutamist, et tagada eeskätt avalike teenuste hea kvaliteet, ohutus ja vastuvõetav hind, võrdne kohtlemine ning üldise kättesaadavuse ja kasutajate õiguste edendamine. Seda tehes tuleb aga järgida ELTL-i alusreegleid, eeskätt kaupade vaba liikumist, asutamisevabadust ja teenuste osutamise vabadust ning nendest tulenevaid põhimõtteid nagu võrdne kohtlemine, diskrimineerimiskeeld, vastastikune tunnustamine, proportsionaalsus ja läbipaistvus. Eelnimetatud asutused võivad koostöös teiste ametiasutustega tulenevalt direktiivi 2014/23 artikli 2 lõike 1 teisest lõigust koostoimes direktiivi põhjendusega 5 otsustada täita avaliku huviga seotud ülesandeid oma vahendeid kasutades või koostöös teiste ametiasutustega või delegeerida ülesanded ettevõtjatele. Seega ei võta direktiiv 2014/23 liikmesriikidelt vabadust eelistada üht korraldusviisi teisele. Kuna vabadus eelistada üht korraldusviisi teisele hõlmab hankemenetlusele eelnevas etapis tehtavat valikut, ei kuulu see valik ise direktiivi 2014/23 kohaldamisalasse.

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=234901&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=19072787

Kohtuasi C-437/21, ECLI:EU:C:2022:794, 13.10.2022, (p-d 30, 31, 33 – 37, 39), (märksõna: avaliku teenindamise otseleping, võrdsustamine meritsi osutatavate raudteetranspordi teenustega)

Määruse nr 1370/2007 artikli 5 lõige 6 lubab teatud tingimustel sõlmida avaliku teenindamise otselepingu, see tähendab – nagu on täpsustatud selle määruse artikli 2 punktis h – ilma eelneva hankemenetluseta, raudteetranspordi kohta, kuid mitte muude rööbastranspordiliikide, nagu metroo või trammide kohta.

Lisaks, määruse nr 3577/92 artikli 4 lõike 1 esimene lõik ette, et kui liikmesriik sõlmib avalike teenuste osutamise lepinguid või kehtestab avalike teenuste osutamise kohustusi, peab ta seda tegema ühtki liidu laevaomanikku diskrimineerimata, ega näe erinevalt määrusest nr 1370/2007 ette otselepingu sõlmimise võimalust.

Seega arvestades, et liikmesriigid võivad määrust nr 1370/2007 kohaldada avalikele reisijateveoteenustele veeteedel üksnes piiramata määruse nr 3577/92 kohaldamist, ei saa avalikuks reisijateveoks veeteedel sõlmida lepinguid, ilma et eelnevalt ei korraldataks hankemenetlust vastavalt viimati nimetatud määruses sätestatule.

Järelikult ei saa nõustuda sellega, et liikmesriigi meetmega kvalifitseeritakse ümber teatud teenused, võtmata arvesse nende tegelikku olemust, ja jäetakse nii need teenused nende suhtes kohaldatavate eeskirjade kohaldamisalast välja.

Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et määrust nr 3577/92 ja eelkõige selle artikli 1 lõiget 1 ja artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusnorm, millega samastatakse mereveoteenused raudteeveoteenustega, kui sellise samastamise tagajärjel jääb asjaomane teenus välja nende riigihankealaste eeskirjade kohaldamisalast, mida sellele muidu kohaldataks.

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=267139&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=315604>

Järelevalve

Kohtuasi C-263/19, ECLI:EU:C:2020:373, 14.05.2020 (p-d 50-52, 54-55, 58-59, 72-74) (märksõnad: hankijale ja edukale pakkujale trahvide määramine)

Direktiivi 89/665/EMÜ artikli 2e lõiget 2, direktiivi 92/13/EMÜ artikli 2e lõiget 2, direktiivi 2014/25/EL ja artikli 1 lõiget 2 ja artiklit 89 tuleb tõlgendada selliselt, et nendega ei ole vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, mille alusel on järelevalveasutuse omal algatusel algatatud läbivaatamismenetluses võimalik rikkumise toimepanemine süüks panna ja trahv määrata mitte ainult hankijale, vaid ka edukale pakkujale, juhul kui selle lepingu täitmise ajal muutmise eirati õigusvastaselt riigihankelepingute sõlmimise eeskirju. Kui selline võimalus on aga liikmesriigi õigusnormides ette nähtud, peab järelevalvemenetlus olema kooskõlas liidu õigusega, sealhulgas selle üldpõhimõtetega, kuna asjaomane riigihankeleping ise kuulub kas algusest peale või pärast selle õigusvastast muutmist riigihankedirektiivide esemelisse kohaldamisalasse. Hankija ja eduka pakkuja vahel sõlmitud riigihankelepingu õigusvastase muutmise eest määratava trahvi suurus tuleb kindlaks määrata, arvestades iga lepingupoole käitumist vastavalt proportsionaalsuse põhimõttele lähtudes asjaomase riigihankelepingu poolte käitumisest või tegevusest ajavahemikul, mil nad kavatsesid seda lepingut muuta. Konkreetsemalt eduka pakkuja puhul võib arvesse võtta eelkõige seda asjaolu, et ettepanek lepingut muuta tuli temalt või et ta soovitas või isegi nõudis hankijalt, et see ei korraldaks selle lepingu muutmise vajaduste arvessevõtmiseks hankemenetlust. Edukale pakkujale määratud trahvi summa ei saa seevastu sõltuda asjaolust, et lepingu muutmiseks hankemenetlust ei korraldatud, kuna otsuse tegemine sellise menetluse kasutamise kohta kuulub üksnes hankija pädevusse.

Tuleb rõhutada, et direktiivid 89/665 ja 92/13 piirduvad selle sätestamisega, et liikmesriigid tagavad, et läbivaatamise kord oleks kättesaadav vähemalt kõigile neile isikutele, kellel on või on olnud huvi konkreetse lepingu sõlmimise vastu või kes on väidetava rikkumise tõttu kahju kannatanud või võivad kahju kannatada (C-496/18 ja C-497/18, punkt 71). Nende direktiivide sätete eesmärk on kaitsta ettevõtjaid hankija omavoliliste otsuste eest ning nendega soovitakse seega tagada, et kõikides liikmesriikides on tõhusad õiguskaitsevahendid tagamaks riigihankealaste liidu normide tõhus kohaldamine, eriti etapis, kus rikkumisi saab veel parandada (C-496/18 ja C-497/18, punkt 72). Seda silmas pidades on direktiivi 89/665 artiklis 2e ja direktiivi 92/13 artiklis 2e, mille sõnastus on sama, kohustatud liikmesriike nägema nende direktiivide teatavate sätete rikkumise korral ette kas lepingu kehtetuse või asendussanktsioonid, mis võivad seisneda hankijale rahaliste sanktsioonide määramises.

Direktiivi 89/665 artikkel 2e ja direktiivi 92/13 artikkel 2e puudutavad üksnes neid õiguskaitsevahendeid, mis on nende ettevõtjate käsutuses, kellel on või on olnud huvi konkreetse lepingu vastu ja kes on väidetava rikkumise tõttu kahju kannatanud või võivad kahju kannatada. Neil asjaoludel ei saa need artiklid takistada seda, et järelevalveasutus võib algatada omal algatusel läbivaatamismenetluse, ega seda, et rikkumine, mis seisneb riigihankelepingu muutmises selle täitmise ajal riigihankelepingute sõlmimist käsitlevaid eeskirju rikkudes, võib süüks panna mitte üksnes hankijale, vaid ka edukale pakkujale, ning järelikult seda, et nii hankijale kui ka edukale pakkujale määratakse karistus trahvi vormis.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=226485&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5197214>

Kohtuasjad C-496/18 ja C-497/18, ECLI:EU:C:2020:240, 20.3.2020 (p-d 77, 83-84, 86-87, 94-95) (märksõnad: omal algatusel järelevalvemenetluse alustamise õiguse)

Direktiivi 89/665/EMÜ artikli 1 lõikeid 1 ja 3, direktiivi 92/13/EMÜ artikli 83 lõikeid 1 ja 2 ja direktiivi 2014/25/EL artikli 99 lõikeid 1 ja 2 tõlgendada nii, et need ei kohusta ega keela liikmesriikidel võtta vastu õigusnorme, mille kohaselt järelevalveasutus võib Euroopa Liidu finantshuvide kaitse kaalutlustel alustada omal algatusel riigihankealaste õigusnormide rikkumiste järelevalvemenetlusi. Kui selline menetlus on ette nähtud, siis kuulub see siiski liidu õiguse reguleerimisalasse, kuna sellise menetluse esemeks olevad riigihanked kuuluvad riigihankealaste direktiivide esemelisse kohaldamisalasse ning peavad seega vastama sellele õigusele, kaasa arvatud selle üldpõhimõtted, mille hulka kuulub õiguskindluse üldpõhimõte.

Direktiivi 2014/24 artiklit 83 ja direktiivi 2014/25 artiklit 99, mis on sõnastatud identselt, ei saa tõlgendada nii, et need kohustavad või keelavad liikmesriikidel näha ette sellist avalikes huvides omal algatusel läbivaatamise mehhanismi.

Tuleb tõdeda, et need sätted ei keela liikmesriikidel anda riiklikele järelevalveasutustele õigust läbi viia omal algatusel järelevalvemenetlusi, mis võimaldavad neil riigihankeid käsitlevate liidu finantshuvide kaitse eesmärgil tuvastada riigihankealaste õigusnormide rikkumisi. Vastupidi, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktides 72 ja 73 rõhutas, on selline menetlus üks direktiivi 2014/24 artikliga 83 ja direktiivi 2014/25 artikliga 99 riiklikele järelevalveasutustele antud uue rolli võimalikest väljendustest. Kui on ette nähtud selline omal algatusel järelevalvemenetlus, siis kuulub see liidu õiguse kohaldamisalasse, kuna riigihanked, mille suhtes selline menetlus läbi viiakse, kuuluvad riigihankedirektiivide esemelisse reguleerimisalasse. Seega peab selline omal algatusel järelevalvemenetlus olema kooskõlas liidu õigusega, sealhulgas selle õiguse üldpõhimõtetega, mille hulka kuulub õiguskindluse üldpõhimõte.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=224730&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5197214>

Kohtuasi C-195/21, ECLI:EU:C:2022:239, 31.03.2022 (p-d 51, 53, 64–65, 70) (märksõnad: kvalifitseerimise tingimused, pakkujate tehniline ja kutsealane pädevus, riigihangete järelevalve)

Ühegi määruse nr 2988/95 ega määruse nr 1303/2013 sättega ei ole vastuolus see, kui riigihankemenetlust kontrollitakse kahel korral, üks kord korraldusasutuse ja teine kord auditeerimisasutuse poolt. Mõlema nimetatud ametiasutuse sõltumatus ja neile seatud erinevad eesmärgid tähendavad, et nad võivad üksteise järel sama hankemenetlust kontrollida. Sealjuures võivad liikmesriigi asutused, kelle ülesanne on kaitsta liidu finantshuve, anda hankemenetluse samadele asjaoludele erineva hinnangu tingimusel, et lähtutakse proportsionaalsuse põhimõttest. Lisaks ei või riigiasutus tugineda liidu õiguses kehtivale õiguspärase ootuse kaitse põhimõttele vaidluses, milles ta on vastastikku riigi mõne muu organiga.

https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?docid=256941&text=&dir=&doclang=ET&part=1&occ=first&mode=lst&pageIndex=0&cid=1652283